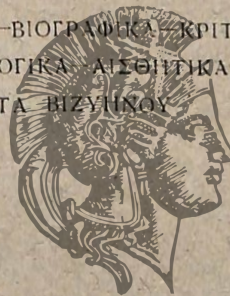

Γ. ΒΛΑΒΕΤΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟ RIZYHNO

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΚΡΙΤΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ—ΛΙΣΘΗΤΙΚΑ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ

ΞΑΝΑΤΥΠΩΜΑ ΑΠ' ΤΑ ΘΡΑΚΙΚΑ ΤΟΜ. Η'

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΣ ΑΔΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 20/23Α

1936

Γ. ΒΛΑΣΤΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟ ΒΙΖΥΗΝΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΚΡΙΤΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ—ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ

ΞΑΝΑΤΥΠΩΜΑ ΑΠ' ΤΑ ΘΡΑΚΙΚΑ ΤΟΜ. Η'

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΣ ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23-23Α

1936

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΣΤΗ ΜΑΝΝΑ ΜΟΥ

(1875-1935)

ΕΥΛΕΪΚΟ ΔΦΙΕΡΩΜΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟ ΒΙΖΥΗΝΟ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Α' ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

1) ΕΡΓΑ ΒΙΖΥΗΝΟΥ: α') ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ β') ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΜΜΑΤΙΩΝ: 1. Ποιημάτων 2. Διηγημάτων 3. Μεταφράσεων 4. Ἀρθρῶν καὶ μελετῶν 5. Ἐπιστολῶν 6. Ἀνακρινώσεων 7. Μεταφράσεων ἔργων Βιζ. γ') ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ δ') ΕΚΛΟΓΕΣ ΕΡΓΩΝ 1. Σὲ ἀνθολογίες 2. Σὲ νεοελλ. ἀναγνώσματα.

2) ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΒΙΖ. (1874—1936) Προεργασίες. Βιβλιογραφία.

3) ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ.

Β' ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Προεργασίες. α') Η ΒΙΟΓΡΑΦΗΣΗ 1. Ὁ τόπος του 2. Τὸ σπίτι του 3. Τὸ Γενεθλί τῆς Μικελέσσας—Πρῶτα χρόνια 4. Στὴν Πόλιν 5. Στὴν Κύπρο. 6. Στὴ Χαλκίδα 7. Στὴν Ἀθήνιν μαθητῆς καὶ φοιτητῆς 8. Στὴ Γερμανία 9. Ὁ τελικὸς γυρισμὸς του στὴν Ἀθήνιν 10. Τὸ δυστύχημα 11. Τὸ τέλος β') ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ.

Γ' ΚΡΙΤΙΚΑ

Προεργασίες Α') ΤΟ ΣΥΜΜΑΖΩΜΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ α') Τὸ τυπωμένο β') Τὸ ἀτύπωτο. Χειρόγραφα σωζόμενα. Χειρόγραφα μαρτυρούμενα. Β') Η ΚΑΤΑΤΑΞΗ Γ') Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑΣ: α') Ἐκδόσεις 2. Οἱ ἐκδόσεις Φέξη 3. Οἱ ἐκδόσεις Σιδέρη 4. Οἱ ἐκδόσεις Ἐλευθερουδάκη. β') Ἡ κριτικὴ τῆς γνησιότητος. Δ') Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.

Δ' ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Προεργασίες α') Ὁ ποιητῆς 1. Ὁ Φαναριώτης 2. Ὁ πρωτοπόρος β') Ὁ διηγηματογράφος γ') Ὁ Βιζ. καὶ τὸ γλωσσικὸ δ') Ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ κριτικός.

Ε' ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ Προεργασίες. Παρατηρήσεις.

ΣΤ' ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ α') Ὁ ΒΙΖ. ΚΙ Η ΘΡΑΚΗ: 1) Γλωσσικά 2) Λαογραφικά. β') ΒΙΖΥΗΝΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ: Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα (σχεδιάσμα μελέτης) Ποιήματα ἀνέκδοτα.

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Ὁ Βιζυηνὸς στέκεται μέσα στὰ νέα μας· τὰ γράμματα μορφή ἀπαργνώριστη καὶ ξεχωριστή. Γι' αὐτὸ τὸ μελέτημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του τράβηξε ὡς τὰ σήμερα πολλούς. Καὶ τοῦ ἄξιζε, στοχάζομαι, μιὰ τόση προσοχή.

Ἔχουμε κάμποσα βοηθήματα γιὰ τὴν ὥρα, ποὺ μποροῦνε νὰ βοηθήσουν τὸν ἀπλὸ ἀναγνώστη, ποὺ ἐνδιαφέρεται, νὰ πάρει μιὰ γενικὴ ἰδέα γιὰ τὰ καθέκαστα τῆς ζωῆς τοῦ Βιζυηνοῦ καὶ νὰ σχηματίσει μιὰ ζωντανότερη ἀντίληψη καὶ νὰ κάνει μιὰ βαθύτερη γνωριμιά μὲ τὸ ἔργο τοῦ ποιητή. Ἡ βιογραφία του εἶνε γιὰ τὴν ὥρα ἐξακριβωμένη ὅπως-ὅπως, — ἔχουμε καὶ μιὰ σχετικὰ βάσιμη κριτικὴ τοποθέτησή του. Οἱ ἐργασίες τοῦ Βασιλειάδη καὶ τοῦ Χασιώτη, βγαλμένες ἀπὸ πρῶτο χέρι καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του γνωριμιά μὲ τὸν ποιητή, εἶνε ἀνεχτίμητες, γιὰ τὴ μελέτῃ τῆς ζωῆς του, πηγές. Δίνουν πολλὰς πληροφορίες. Τὰ κριτικὰ μελετήματα τοῦ Παλαμῆ, τοῦ Θρούλου, τοῦ Γαλιούρη εἶναι χρήσιμα καὶ βοηθητικά. Τὸ ἓνα συμπληρώνει τὸ ἄλλο· καὶ ὅλα μαζί σὲ κατατοπίζουν ὅπως-ὅπως καλὰ μπροστὰ στὸ ἔργο του. Μὰ ὅ,τι ὡς τὰ τώρα ἔχει γίνει γύρω στὸ Βιζυηνὸ δὲν εἶνε τελειωμένο καὶ σωστὸ καὶ ὁ λόγος εἶνε πὼς δὲν βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίκρισμα τὸ φαινομενικὸ. Νὰ πᾶς, διὰ τὰ μελετήματα καὶ νὰ πιάσεις νὰ γράφεις καὶ τοῦ λόγου σου ἓνα ἀκόμα παρὰ πᾶν, προσθέτοντας μερικὲς κρίσεις ὅπως τύχει, δὲ ξοφλᾷς μὲ τὸν ποιητή. Κι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα ἔγινε μὲ τὸ Βιζυηνό — καὶ γίνεται μὲ τοὺς πότερους νέους συγγραφεῖς μας. "Οἱ οἱ μελετητὲς τοῦ Βιζυηνοῦ περιορίζονται νὰ μᾶς δώσουν μιὰ βιογραφία του, πάρμένη ἀπὸ τὸ Βασιλειάδη καὶ τὸ Χασιώτη — γι' αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ ἐκδόσεις τῆς ἐργασίας μάλιστα τοῦ πρώτου — καὶ νὰ μᾶς ἀναλύσουν τὸ ἔργο του τὸ τυπωμένο σὲ βιβλία — τὸ κακοτυπωμένο θᾶλεμα — μὲ μερικὲς κρίσεις. Καὶ ξεχνοῦνε πὼς τὸ πότερο ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ὡς τὴν ὥρα ἄγνωστο. Καὶ ξεχνοῦνε ἀκόμα τὴ βασικὴ ἀρχὴ τῆς κριτικῆς: πὼς γιὰ νὰ μελετηθῇ κριτικὰ ἓνας ποιητὴς πρέπει νὰ γνωρισθῇ κανεὶς πρῶτα μὲ ὅλο τὸ ἔργο του.

Ἀπερίφραστα μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πὼς σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσα μελετήματα, ὁ Βιζυηνὸς μένει ἀμελέτητος καὶ ἄγνωστος. Μᾶς λείπει μιὰ σωστὴ βιβλιογραφία τοῦ ἔργου του, ποὺ νὰ τὴν προσωποποιήσῃ, καθὼς αὕτη σιγά-σιγά καὶ βαθμιαία μέσα στοῦ χρόνου τὸ κύλισμα καὶ τὸ γύρισμα, καὶ τῆς περικυκλωσῆς του τὴν ἐπίδραση, πῆγε νὰ φανερωθῇ καὶ νὰ δράσῃ στὴ σύγχρονη πνευματικὴ ζωή. Χωρὶς τὴν προεργασία αὕτη δὲ θὰ μπορούσαμε ν' ἀποχτήσουμε μιὰ πλέρια

καὶ ἀνθρωπινὴ ἐκδοσὴ τοῦ ἔργου τοῦ Βιζυηνοῦ καὶ εἶνε κοντὰ στὸ νοῦ, πὼς χωρὶς μιὰ παρόμοια ἐκδοσὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀπο τὴν κριτικὴ ἓνα σταθερὸ καὶ πλέριο κριτικὸ ζετήματα. Δὲν ἔχουμε ἀκόμα μιὰ κάποια σχετικὴ γνώση τῆς γύρω στὸ Βιζυηνὸ φιλολογίας, ποὺ θὰ μᾶς βοηθοῦσε νὰ παρακολοθησοῦμε μὲ ποῖο μίτι παρακολοθήσανε τὸ Βιζ. οἱ σύγχρονοὶ του κατὰ καιροῦς καὶ ἀκόμα ποιά σημασία δώσανε στὸ ἔργο του οἱ κατοπινοὶ του στὴν ἱστορία καὶ ἀνάμεσά τους — μ' ἄλλα λόγια δὲν ἔχουμε τὴν ἱστορία τῆς κριτικῆς καὶ τῆς μελέτης τοῦ ἔργου του, πᾶσι νὰ πῇ μᾶς λείπει καὶ τὸ ὁλοκληρωτικὸ καὶ σωστὸ κριτικὸ του ζετήματα καὶ ἀκόμα ἡ πλέρια καὶ ἀκριβωμένη βιογραφίᾳ του. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔγινε ἀκόμα κανένα εἰδικὸ κοίταγμα τοῦ ἔργου του ἀπὸ καμμιὰ πλευρά του. Καὶ τὸ θλιβερότερο δὲν ἔχουμε ἀκόμα στὰ χέρια μας καλὰ-καλὰ ὅλο του τὸ ἔργο. Πολλὰ ἔργα τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι χαμένα δῶ καὶ κεῖ καὶ θαμένα σὲ διάφορα ἔντυπα τοῦ καιροῦ του. Ἀλλὰ τί σημασία ἔχει αὐτὸ ὅταν οἱ μελετητὲς του δὲ ξέρουν ὁλόκερα βιβλία του (!) καὶ παραδέχονται μέσα στὴν ἀνακρίβεια καὶ τὴν προχειρολογία! Ἐπειτα ἔχουμε τὰ χειρόγραφα του, ποὺ κανεὶς δὲν τὰ ζήτησε, κανεὶς δὲν τὰ ρώτησε — ἀγνοήματα, ἀνέκδοτα καὶ παραπεταμένα. Μ' αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις, τί λογιᾶς μελέτῃ καὶ τί λογιᾶς κριτικῇ μπορεῖ νὰ γίνει;

Ἐπειτα τοὺς παλαιούς καὶ νεώτερους μελετητὲς τοῦ Βιζυηνοῦ θὰ μπορούσαν, μιὰ ποὺ καταπιαστήκανε μὲ τὸ ἔργο του νὰ τὸ νοιαστοῦνε περισσότερο καὶ νὰ γυρέψουν νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν γνώση τους γύρω στὰ καθέκαστά του. Ἐπρεπε νὰ πασχίσουν νὰ βγάλουν πρῶτα ἀπὸ τὴ μούχλα καὶ τὴ σκόνῃ τὸν ποιητή, νὰ συμμαζέψουν τὸ ἔργο του καὶ ὕστερα νὰ τὸ μελετήσουν καὶ νὰ τὸ κριτικάρουν. Ἐτσι ὅ,τι μᾶς δώσανε εἶνε λειψὸ καὶ λαθεμένο, τὸ κάτω-κάτω ξερὸ ξαναμάσημα γνωστών καὶ χιλοειπωμένων καὶ ὅτι ἔμεινε ἀπ' τὴν προσπάθειά τους εἶνε λίγες κριτικὲς παρατηρήσεις, ποὺ μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις ποὺ καὶ ποῦ, ἀνάμεσα σ' ἓνα σωρὸ κενολογίας, παρεξηγήσεις καὶ ἀστοχίματα.

Μὰ θὰ δώσει μὲ τὴ σειρά του κανεὶς, τὸ δίκιο στοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, σὰ βάλει μὲ τὸ νοῦ του πὼς ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία εἶνε μιὰ ἀσημάτιστη καὶ ἀσυγκρότητῃ ἀκόμα ἐπιστήμη, πὼς ἀκόμα μᾶς λείπουν οἱ χρεαζόμενες, «ὦν οὐκ ἄνεν», προεργασίες καὶ οἱ εἰδικὲς ἐπιστημονικὲς μελέτες πάνου στὰ νέα μας τὰ γράμματα. Ἐτσι ἔπρεπε καὶ τὸ μελέτημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Βιζυηνοῦ νὰ περάσῃ τὸ προεπιστημονικὸ του στάδιο — εἶνε ἡ τύχη τῶν ἐπιστημῶν νὰ μὴ διαμορφώνονται παρὰ μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὴν προσπάθεια — νὰ περάσῃ ἀπ' τὴν πρόχειρη καὶ υποκειμενικὴ γενικότητα στὸ ἐπιστημονικὸ, στὸ ἀντικειμενικὸ του στάδιο. Αὐτὸ τὸ πέρασμα, τὴν ἐπιστημονικὴ πᾶσι νὰ πῇ σπουδὴ τοῦ Βιζυηνοῦ σ' ὅλα του τὰ φανερώ-

ματα, πασκίζω να πετύχω με τη μελέτη μου αυτή. Βιβλιογραφία, εκδόσεις, κριτικά, αισθητικά, νέα βιογραφικά στοιχεία, άγνωστα έργα, χειρόγραφα, ένα σωρό σημαντικά στοιχεία έρχονται στο φως, γίνονται γνωστές σημαντικές λεπτομέρειες της ζωής και του έργου του, πολλές πάλι λαθεμένες πληροφορίες, γνώμες και κρίσεις επανορθώνονται. Μ' άλλα λόγια γίνεται μια προσπάθεια πληρέστερης και αντικειμενικότερης γνωριμιάς με τον ποιητή, που θα βοηθήσει στην τελική αποκατάστασή του μέσα στα νέα μας τὰ γράμματα.

***

Α' ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

1) ΕΡΓΑ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

α') ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ

Προεργασίες. "Αταχτη και άπλη μνεία των έργων σε βιβλία του Βιζ. πρωτόγινε στον άρ. 357 'Από δώ και μπρός δεν έγινε τίποτα τό συστηματικό. "Όλοι έδω στηρίζονται. "Υπάρχει σύγχυση σε πολλά. Στόν άρ. 452 ό Κόδρος θεωρείται άνέκδοτος. "Άλλοι ξεχνιούνται δόλακερα βιβλία του.

1873 1 **Ποιητικά πρωτότυπα.** "Εν Κωνσταντινουπόλει 1873-81 (17,3 x 11,9)

1874 2 **Ο Κόδρος.** "Επικόν ποίημα βραβευθέν κατά τόν Βουτταναϊόν ποιητικών διαγωνισμόν του 1874. "Εν 'Αθήναις. "Εκ του τυπογραφείου της 'Ελληνικής 'Ανεξαρτησίας. — 8^ο (21x14,3). Σελ. (8)+80. [Σελ. (5) και (7) αφιέροση και ποίημα στο Ζαφίρη. Σελ. 77-80 επιλεγόμενα του ποιητή με του ίδιου. Σπανιώτατο ('Εθνική Βιβλ.)].

Κρίσεις στους άρ. 289, 294, 330, 331.

1876 3 **Βοσπορίδες Αύραι ή "Αραις, Μάρες, Κουκουνάραις.** Διαπιστώνεται τό περιεχόμενο και ένα μεγάλο μέρος τυπώνεται στον άρ. 324. "Ποιήματα λυρικά, φέροντα επί του δελτίου τās λέξεις **ά ρ α ι ς, μ ά ρ α ι ς, κ ο υ κ ο υ ν ά ρ α ι ς**· συγκρίνεται δέ ταύτα εκ τεσσάρων τευχών όν τόν Μ ά ρ α ι ς στίχους 740, τό δέ τρίτον Κ ο υ κ ο υ ν ά ρ α ι ς στίχους 740, τό δέ τέταρτον "Α ρ α ι ς, μ ά ρ α ι ς, κ ο υ κ ο υ ν ά ρ α ι ς στίχους 1183. Τυπώνονται τ' άκόλουθα κομμάτια και δίκαια άποτελούνε συλλογική έκδοση.

Κρίσεις: στους άρ. 319, 323, 324, 325.

Α' "Από τις **"Α ρ α ι ς**

- 1) Τη Κυρία κατά την έορτήν της [πέμπτη ψδή], 80-3.
- 2) Κατά την πρώτην του έτους, 83-5.
- 3) Πρωτοχρονιά 85-6.
- 4) "Ο φανταστικός κατάπλους [μακρόν ποίημα και καλόν. Κρίνεται

χωρίς να τυπώνεται].

Β' "Από τις **Μ ά ρ α ι ς**

- 5) Τό πτωχόν της Κύπρου, 87-90.
- 6) Είς την μικράν Ξάνθην, 91-3
- 7) Είς φθισιόντα ιεροσπουδαστήν, 94-97.
- 8) Νοσταλγία, 97-9.
- 9) "Απόχωρισμός Α' "Η μάνα, 99-100.
- 10) "Αποχωρισμός Β' Τό παιδί. 100

[«Σύντομα μυθάρια με βραχυλογία και έπιμύθια» Τυπώνονται έδω τά :]

- 11) Μυθος Α' [Οί λαμπάδες] 101.
- 12) Μυθος Β' [Η μέλισσα] 101-2.

Γ' "Από τις **Κ ο υ κ ο υ ν ά ρ α ι ς**

- 13) Ποίησις έρωος, 102-5.
- 14) Τό παράπονον, 106.
- 15) "Ο λαιμόπονος, 107.
- 16) Προσθήκη εις την άστρονομίαν, 108-9.
- 17) Παραβολή, 109-10.

Δ' "Από τις **"Α ρ α ι ς, Μ ά ρ α ι ς, Κουκουνάραις**

- 18) "Ο νέος Τρουβαδόρος εν 'Αθήναις, 114-17.
- 19) "Η κατάρατος, 117-8.

[«Περιέχονται εν τω τεύχει τούτω ποιήματα τόν αριθμόν ένδεκα και επιγράφονται ως έπεται :»]

- 1) "Αλληγορία. «Αύται διαιρούνται εις τρία μέρη».
- 2) "Ο παράφρων και ή μήτηρ του.
- 2) "Η κατάρατος.
- 4) "Ο νέος Τρουβαδόρος εν 'Αθήναις.
- 5) Οί των χρόνων μας έρασταί.
- 6) Οί όρκοι.
- 7) "Η τελευταία εν *** έπίσκεψις.
- 8) "Επιστολή τη άποδημούση.
- 9) Λησμονεί με κ' ευτύχει.
- 10) Θρακικόν άσμα.
- 11) Εικόνας και σκέψεις άγρύπνων όρων. Ποίημα συγκείμενον εκ τεσσάρων μερών, έξ όν τό τέταρτον είνε άτελές.

1881 4 **Das Kinderspiel in Bezug auf Psychologie und Paedagogik von Dr Georg M. Bizyenos.** Leipzig. Verlag von Heinrich Matthes. 1881.—8^ο (21,2x14,1) Σελ. 80.

1883 5 **"Αττίδες αύραι, Συλλογή ποιημάτων Γεωργίου Μ. Βιζυηνού μετά μιας εικόνας υπό Alph. Legros.** "Εν Λονδίνω. Trübner and Co. 1883. [Στό παραφ. β': Τύποις Wertheimer Lea & Co—8^ο (20,8 x 14). Σελ.

Y+(3)+310. [Στή σελ. (7) ἀμείρωση στο Γ. Ζαρίφη. Στο πίσω παραφ. ἔργα ἀνέκδοτα].

- 1884 6 **Ἀτθίδες αὐραὶ**. . . "Ἐκδόσεις δευτέρα. [Τὸ ἴδιο μὲ τὴν πρώτη ἔκδοση].
7 **Ἀτθίδες αὐραὶ**. . . "Ἐκδόσεις τρίτη δημόδης. [Τὸ ἴδιο μὲ τὴν πρώτη καὶ δεύτερη ἔκδοση. Λέπει ἡ εἰκόνα τῆς «Ἐπαίτιδος τῆς Βιζύης». Καὶ οἱ τρεῖς ἔκδοσεις σὲ φῖνο χαρτὶ καὶ καλοτυπωμένες μὲ κυρτὰ στοιχίδια Λευφίας].

Κρίσεις : στοὺς ἀρ. 324, 334, 339, 340.

- 8 **Ἡ φιλοσοφία τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνω ὑπὸ Γ. Μ. Βιζυτινοῦ**. Διδάκτορος καὶ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις Γυμνασίοις. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀττιζοῦ Μουσείου. 1884.—8^ο (20.7 × 13.9) Σελ. 127. [—15 σελ. προλεγόμενα] Βλ. ἀρ. 292.

Κρίσεις : στοὺς ἀρ. 292, 312, 343.

- 1895 9 **Γεωργίου Μ. Βιζυτινοῦ. Ψυχολογικαὶ μελέται ἐπὶ τοῦ καλοῦ**. Α' Πνευματικὰ ἰδιοφυῖα (Παράγωγοι τοῦ καλοῦ). Ἐν Ἀθήναις. Σπυριδωνος Κουσουλίνου τυπογραφεῖον καὶ βιβλιοπωλεῖον. 1885—8 Μ (24.2 × 16.6). Σελ. 41 [Στὸ πίσω παραφ. :] Κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

- 10 **Γεωργίου Μ. Βιζυτινοῦ, Ψυχολογικαὶ μελέται ἐπὶ τοῦ καλοῦ**. Β' Αἱ ἀρχαὶ τῶν τεχνῶν (Γένεσις τοῦ καλοῦ). Ἐν Ἀθήναις. Σπυριδωνος Κουσουλίνου τυπογραφεῖον καὶ βιβλιοπωλεῖον, 1885—8 Μ (23.8 × 16.3). Σελ. (4) + 50 + (2). [Στὸ πίσω παραφ. :] Κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

- 11 **Στοιχεῖα λογικῆς πρὸς χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς νεολογίας ὑπὸ Γ. Μ. Βιζυτινοῦ**, καθηγητοῦ τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Λογικῆς ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις Γυμνασίοις καὶ ὑφηγητοῦ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν Ἀθήναις. Σπυριδωνος Κουσουλίνου τυπογραφεῖον καὶ βιβλιοπωλεῖον. 1885—8^ο (21.8 × 14.6). Σελ. (4) + 112 [Στὴν προμετωπίδα τὸ ρητὸ κα' ὁ τύπος :] Σοφὸν τὸ σαφές. Α=Α. [Ἀφιερωτὰ ταῦτα προσίμια εὐλαβῶς ἀφιερῶ ὁ φιλοπονήσας. [Στὴ σελ. 4:] Τοῖς ἐντευξιμένοις. [Στὸ πίσω ξώφυλλο :] Φιλοσοφικά ἔργα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως.

Κρίση : σὺν ἀρ. 344.

- 1888 12 **Στοιχεῖα ἐμπειρικῆς ψυχολογίας πρὸς χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς νεολογίας ὑπὸ Γ. Μ. Βιζυτινοῦ**, καθηγητοῦ τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Λογικῆς ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις Γυμνασίοις καὶ ὑφηγητοῦ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν Ἀθήναις. Σπυρ. Κουσουλίνου τυπογραφεῖον καὶ βιβλιοπωλεῖον 1888—8^ο (21.8 × 14.7) Σελ. 123.

Κρίση σὺν ἀρ. 347.

- 1912 13 **Γ. Βιζυτινοῦ. Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου**. Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη Φέξη. Ἐν Ἀθήναις 1912.—8^ο (21.1 × 14.1). Σελ. 155. [Ἔχει τὰ διηγήματα : Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου (—22), Μοσχῶβ Σελήμ (—67). Τὸ μόνον τῆς ζωῆς τοῦ ταξιδίου (—98). Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας (—15').

Κρίση σὺν ἀρ. 293.

- 1916 14 **Γ. Βιζυτινοῦ. Τὰ ποιήματα**. Μετὰ προλόγου ὑπὸ Ἰωάννου Ζερβοῦ Ἐν Ἀθήναις. Ἐκδοτικὸς οἶκος Γ. Φέξη 1916.—8^ο (20.7 × 14.1). Σελ. 151 + (1) [Στὴ σελ. 2 :] Τύποις : Ἀστέρος.

- [1920] 15 **Γ. Βιζυτινοῦ. Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου.—Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Νεαπόλεως**. Διηγήματα μετὰ προλόγου Κ. Παλαμά. Ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης. Ἀθήναις γ. γ.—8^ο (20 × 15.1). Σελ. ε+150. [Μὲ εἰκόνα τοῦ ποιητῆ στο ξώφυλλο καὶ στο παράφυλλο].

- [1922] 16 **Γ. Βιζυτινοῦ. Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου.—Μοσχῶβ Σελήμ**. Διηγήματα Ἀθήναις γ. γ.—8^ο (20.7 × 14.6). Σελ. 136. [Μὲ εἰκόνα τοῦ ποιητῆ στο ξώφυλλο καὶ στο παράφυλλο].

- 17 **Γ. Βιζυτινοῦ. Τὸ μόνον τῆς ζωῆς τοῦ ταξιδίου [sic]—Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας**. Διηγήματα Ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης. Ἀθήναις γ. γ.—8^ο (21.8 × 14.7). Σελ. 176 [Μὲ εἰκόνα τοῦ ποιητῆ στο ξώφυλλο καὶ στο παράφυλλο].

- 1930 18 **Γεωργ. Βιζυτινοῦ Ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα (Βαλλίσματα)**. Πρόλογος Γ. Τσοκοπούλου. Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἐλευθερονόου Γράμματα.—Ἐπιστῆμαι—Τέχνη ἀρ. 7. Ἐν Ἀθήναις γ. γ.—12^ο (17.5 × 12.5). Σελ. 144 [—16 ὁ πρόλ. τοῦ Τσοκ. Στο παραφ. κάτω :] Copyright 1930.

Β') ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΜΜΑΤΙΩΝ

1) ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

- 1871 19 [Ἐρωτικὰ πρωτόλεια γραμμένα στὴν Κύπρο γιὰ τὴν Ἑλένη Στεφανῆ, ἀνακρινόμενα ἀπ' τὴν ἴδια στὸν Α. Ἰντιάνο] α καὶ β. Κυπριακά Γράμματα Α' σελ. 193.

- 20 **Ἐρωτικὰ πρωτόλεια**. [Κομμάτι ἀπ' τὴ χειρόγραφη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Βιζ. στὴν Κύπρο, ἀνακρινόμενα ἀπ' τὴν Ἑλένη Στεφανῆ] Κυπρ. Γραμ. Α' σελ. 203—21α.

- 1872 21 **Ὅπου ἡλίου ἀκτὶς χρυσῇ**. . . [Παιδικὸ του ποίημα γραμμένο στὰ Θεραπεῖα τῆς Πόλης]. Στο διήγημα Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Νεαπόλεως (ἀρ. 15) σελ. 94.

- 22 **Ἀχ γονεῖς**. . . [Παιδικὸ του ποίημα στο ἴδιο διήγημα σελ. 131].

- 1874 **Κόδρος** [στροφὲς ἀρκετὲς μὲ ἀνάλυση σὺν ἀρ. 319].

- 1877 23 **Ἐλεγείον εἰς Ξάνθην**. Ἐστία Γ' 60 (20.2.77) σελ. 125α—β = Ἀτθ. Λῆρ. σελ. 134 [Γοτίγγη 1877].

- 24 **Νοσταλγία**. Ἐστία Γ' 77 (19.6.77) σελ. 398α.

- 25 **Ἠλιὰς Τανταλίδης τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ**. Ἐστία Δ' 90 (18.9.77) σελ. 606α—β = Ἀτθ. Λῆρ. σελ. 143 [Λευφία 2^η 1^η Αὐγ. 1877].

- 1882 26 **Ἡ μητέρα τῶν ἐπτά**. [Ἀνακρινόμενον σὺν Παρνασσῷ, πρωτοδημοσιεύτηκεν σὲ ἑκτακτὸ φύλλο τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Καμπούρογλου κατὰ τὸν ἀρ. 357] = ἔκδ. Φέξη 119.

- 27 **Ὁ Πύργος τῆς Κόρης**. [Ἀνακρινόμενον σὺν Παρνασσῷ, πρωτοτυπώθηκε στὴν Ἐφημερίδα τοῦ Καμπούρογλου κατὰ τὸν ἀρ. 357] = ἔκδ. Φέξη 135.

- 27 α **Ὁ Βασιλικὸς**. (Ἀγνωστο ποῦ πρωτοτυπώθηκε = ἔκδ. Φέξη 146).

- 27 β **Στοργή**. (Ἀγνωστο ποῦ πρωτοτυπώθηκε = ἔκδ. Φέξη 148).

- 23 **Ἡ ληρμονημένη**. Ἐστία ΙΓ' 331 (2.5.1882) σελ. 287β = Ἀτθ. Λῆρ. σελ. 103.

- 1883 29 **Ἐναξ βράχος στὰ βουνά**. Στο διηγ. Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας (ἀρ. 13) = ἀρ. 17 σελ. 85.

- 30 Οἱ κχιροί. 'Εστία ΙΣΤ' 397 (7.8.83) σελ. 505β—506β = 'Ατθ. Αἰρ. σελ. 25.
 31 'Η δεκοχτεῦρα. (Τρυγών ἢ κατοικίδιος) 'Εστία ΙΣΤ' 413 (11.12.83) σελ. 794α—β = 'Ατθ. Αἰρ. σελ. 39.
 32 'Η τρελλή. 'Εστία ΙΣΤ' 402 (11.9.1883) σελ. 587β—[88β] = 'Ατθ. Αἰρ. σελ. 120 με τὸν τίτλο: 'Η παράφρων.
 33 'Ο νέος ναύτης. 'Εστία ΙΖ' 440 (3.6.84) σελ. 367α.
 34 'Η μάγισσα. 'Εστία ΙΗ' 453 (2.9.84) σελ. 572α—β = 'Ατθ. Αἰρ. σελ. 253.
 1884 35 Τῆς ζωῆς τὸ ποτάμι. 'Εστία ΙΗ' 458 (7.10.1884) σελ. 652α.
 36 Φθινόπωρον. 'Εστία ΙΗ' 462 (4.11.84) σελ. 716β = αἰρ. 59.
 37 'Ασμα. (Τ' ἀνθ'η πού μ' ἔχεις χαρισμένα...) 'Εστία ΙΙΙ' 466 (2.12.84) σελ. 780α.
 1888 38 'Ο Κορυδαλός. 'Εστία ΚΣΤ' 660 (21.8.88) σελ. 514α.
 1889 39 'Η χεὶρ τοῦ δικαίου. 'Εστία ΚΖ' 685 (12.2.89) σελ. 103β—5α.
 40 'Η νεράϊδα. 'Εστία ΚΗ' 714 (5.9.89) σελ. 150β.
 41 'Ο Βύξ. (Δημώδης παράδοσις). 'Εστία Α' (1890) φ. 2 σελ. 24α—β.
 42 Εἰς τῆς μελαχροινῆς τὰ μάτια. 'Εστία Α' (1890) φ. 15 σελ. 238β.
 1890 43 'Ο βουλιανός. 'Εστία Α' 1890 σελ. 199α—β = Τὰ ποιήματα (αἰρ. 14) σελ. 146.
 44 'Η καρδιά τοῦ ποιητοῦ. 'Εστία Εἰκονογρ. ΑΑ' 1890 φ. 47 σελ. 334β.
 45 Νύχτα. 'Εστία Εἰκονογρ. ΑΑ' 1890 φ. 51 σελ. 395—6 = Θρακικά Ε' 1934 σελ. 247—9.
 1891 46 Καλοκαίρι. 'Εστία Εἰκονογρ. ΑΒ' 1891 φ. 13 σελ. 202β.
 47 Τὰ τραγούδια τοῦ τσέλιγκα. 'Εστία Εἰκονογρ. ΑΒ' 1891 φ. 21 σελ. 334α—β.
 1892 48 'Αφροδίτη. (Τ' ἄστρον τῆς ἀγάπης) 'Εστία Εἰκονογρ. ΑΔ' 1892 φ. 8, σελ. 124α—β.
 49 Νέα με λευκὰ μαλλιά. (4.1.92) 'Εστία Εἰκονογρ. ΑΔ' 1892 φ. 21, σελ. 321α—β.
 1893 50 Εἰς τὴν ἄμπελον (ποίησις φρενοκομείου). Ν. 'Εφημερίς 10.3.1893 σ. 5β.
 51 'Η ἀγκαλιά τῆς μάνας. (βάλλισμα). Πρωτοτυπώθηκε στὸν αἰρ. 279 = αἰρ. 18, σελ. 57—8.
 52 [Στὴ βρύση]. 'Ημερολ. Σκόκου 1894, σελ. 313.
 53 Τὸ φᾶσμα μου. (Σὰ μ' ἀρπάχθηκ' ἡ χαρά). Ποικίλη Στοά ('Αρσένη) 1894 σελ. 153—4.
 54 Μόνο ἡ φτώχεια δὲν πεθαίνει. (Legende). Ποικίλη Στοά ('Αρσένη), 1894 σελ. 148—50.
 1895 55 [Ποίημα] 'Ακρόπολις 3. 2. 1895, σελ. 2γ.
 56 Μαργαρώ. (Ποίημα ἐξ ἀνεκδότου συλλογῆς). 'Εστία φ. 21 (21. 5. 1895), σελ. 161α—γ (= 'Εστία (ἐφ.) 18. 9. 95, σελ. 2.
 57 Φειδοτραγουδο. (ἐξ ἀνεκδότου συλλογῆς) 'Εστία φ. 23 (4. 6. 1895) σελ. 177 α—β.
 58 'Ο λησμονημένος. 'Εστία φ. 23 (4. 6. 1895), σελ. 177β.
 59 Φθινόπωρον. 'Ολύμπια Α' 3 25 Νοέμβριον 1895, σελ. 22.
 1896 60 Στὸν ὕπνον του. (γραφὴν τὸ 1891 στὸ φρενοκομεῖο κάτωθεν εἰκόνας ἡμιγυμνον γυναικὸς κομωμένης ἀπὸ τὸν ἴδιον) Νέα 'Εφημερίς 17. 4. 96 σελ. 3β.

- 61 'Αγρυπνος πόνος. 'Ολύμπια Α' 24 21 'Απρ. 1896, σελ. 185. 'Ανατύπωση ἀπὸ τῆς 'Ατθ. Αἰρ. 91.
 62 'Ο Μάρτης αὐτ. σ. 189.
 63 'Η Μάγισσα τῆς πρωτομαγιάς. 'Εστία (ἐφ.) 30 4. 1896, σελ. 1—2.
 64 'Η μητέρα. (Ποίησις φρενοκομείου) Φιλολογ. 'Ηχώ (Πόλης) Β' (1896) σελ. 113—4.
 65 'Η Λήδα καὶ ὁ Κύνος. (Ποίησις φρενοκομείου) Φιλολογ. 'Ηχώ (Πόλης) Β' (1896) σελ. 114—5.
 1897 66 Κεθραὶ λόγια. 'Εθνικὸν 'Ημερολόγιον Σκόκου ΙΒ' 1897, σελ. 109—110.
 67 Τὸ νεράϊδοφιλημα. Φιλολ. 'Ηχώ (Πόλης) περ. Γ', φ. 1 (15. 9. 1897) σελ. 7—8.
 1912 67α Μία καρφίτσα—'Αρνησις—'Αφαιρεμένη—Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς—Πότε ἀγαπηθήκαμε—Εἰς τοὺς γάμους μας—'Ο λησμονημένος. Ποιήματα ἀνεκδοτα. Ποικίλη Στοά 1912 με εἰκ.
 1934 68 Μία καρφίτσα. Θρακικά Ε' 1934 σελ. 253—4 = στὸν αἰρ. 67α.
 69 'Ανάμνησις. Θρακικά Ε' 1934 σελ. 254—6.
 70 Τὸ ἀνεπίγραφο μνημα. Θρακικά δ. π. σελ. 256—7.
 1936 70α Πένθος πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα Γεώργιον τὸν Α' ὡς φιλόστοργον καὶ πενθοῦντα πατέρα. [Ἄλλη μορφή τοῦ αἰρ. 53] Μακεδονικὴς 'Ημέρες Α' 8 Σεπτ. 1936, σελ. 274—277 [με κριτικὴ ἀντιβολὴ τῆς ἄλλης μορφῆς ἀπὸ τὸ Γ. Βαλέτα].
 70β Τί θεὸς εἶσὺ; Στὴν ἀγάπη μου. [Ἀνεκδοτο] Μακεδονικὴς 'Ημέρες Δ' 8 Σεπτ. σελ. 278—9.
 2) ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ
 1883 71 Πῶς νὰ πειράξω τὴ μητέρα. 'Η Διάπλασις τῶν Παίδων Ε' (8 Αὐγ. 1883), σελ. 135α—β.
 72 'Ο καλὸς Θεός. Αὐτ. 9 Σεπτ. σελ. 136α—β.
 73 Οἱ μαμαράδες. Αὐτ. 10 Οκτ. 152α—β.
 74 Καλὴ νύχτα. Αὐτ. 11 Νοεμβρ. σελ. 168α—β.
 1884 75 Τὸ χελιδόνι. 'Εστία ΙΖ' 433 (15. 4. 84) σελ. 254β—255α.
 1885 76 'Η πρὸς τὰ πτηνὰ εὐσπλαχνία. 'Η διάπλασις τῶν Παίδων Ζ' (2. 1. 85) σελ. 4β.
 77 Καλὴ νύχτα. Αὐτ. 15 Γεν. σ. 26α—β.
 78 'Η λατρεία τοῦ Θεοῦ. Αὐτ. 21 Γεν. σελ. 33α.
 79 'Ο μαχαίρας. Αὐτ. σελ. 59α—β.
 1887 80 'Η εὐλάβεια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Αὐτ. ΙΑ' (15 Γεν.) σελ. 7α—β.
 81 'Ο ξυλουργός. Αὐτ. 31 Γεν. σελ. 26α—β.
 1882 82 'Ο κορυδαλός. 'Εστία ΚΣΤ' 1888 σελ. 514α—β.
 1894 83 Πρὸ τοῦ ὕπνου. 'Η διάπλασις τῶν Παίδων (Περ. Β') Α' 16 Νοεμβρ. σελ. 301.
 1895 84 Αὐγή. Αὐτ. φ. 15, 15 'Απρίλ. σελ. 119γ.
 85 'Ο πετεινός. Αὐτ. Β' φ. 16, 22 'Απρ. σελ. 123 β.
 86 'Η ἀγγελάδα. Αὐτ. Β' φ. 16, 22 'Απρ. σελ. 125α.
 87 Σταλαγματιὰ—σταλαγματιὰ. Αὐτ. Β' φ. 17, 29 'Απρ. σελ. 132γ.
 88 Πρηγὸς τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτ. Β' φ. 17, 29 'Απρ. σελ. 135γ.
 89 'Η γλῶσσα. Αὐτ. Β' φ. 18 6 Μάη σελ. 143α.
 90 Τὰ ὄρρανα. Αὐτ. Β' φ. 19, 13 Μάη σελ. 148γ.
 91 'Αποφθεγματικά. Μὴ ἀνάβαλλε Αὐτ. Β. φ. 19. 13 Μάη σελ. 151γ.
 92 'Υγεία. 'Αποφθεγματικά. Αὐτ. φ. Β' 19 13 Μάη σελ. 151γ.
 93 'Η παπκροῦνα. Αὐτ. Β' φ. 20, 20 Μάη σελ. 155α.
 94 'Αποφθεγματικά. Αὐτ. Β' φ. 20, 20 Μάη σελ. 156γ.
 95 Παιδικὴ Θεολογία. Αὐτ. Β' φ. 21, 27 Μάη σελ. 166α.

- 1895 96 'Απορθευματικά. Αὐτ. Β' φ. 21, 27 Μάη σελ. 167α.
 97 'Υπὲρ τῶν πτηνῶν. Αὐτ. Β' φ. 22, 3 'Ιούν. σελ. 172γ.
 98 Φιλοπατρία. Αὐτ. Β' φ. 23, 10 'Ιούν. σελ. 180γ.
 99 'Ερχεται ὁ πατέρας. Αὐτ. Β' φ. 24, 17 'Ιούν. σελ. 187β.
 100 Καλοκαίρι. Αὐτ. Β' φ. 25, 24 'Ιούν. σελ. 196α.
 101 Τριαντάφυλλο. Αὐτ. Β' φ. 26, 1 'Ιουλ. σελ. 201γ.
 102 Δύο ἀπορθέγματα. Αὐτ. Β' φ. 27, 8 'Ιουλ. σελ. 211β.
 103 Πεταλούδα. Αὐτ. Β' φ. 27, 8 'Ιουλ. σελ. 210γ.
 104 Εὐχριστία. Αὐτ. Β' φ. 28, 15 'Ιουλ. σελ. 220γ.
 105 Φιλαλήθεια. Αὐτ. Β' φ. 29, 22 'Ιουλ. σελ. 231γ.
 106 'Η γρινιάρα. Αὐτ. Β' φ. 30, 29 'Ιουλ. σελ. 236γ.
 107 'Απορθέγματα. Αὐτ. Β' φ. 30, 29 'Ιουλ. σελ. 235β.
 108 'Ο κυνηγός. Αὐτ. Β' φ. 31, 5 Αὐγ. 246α.
 109 'Απορθευματικά. Αὐτ. Β' φ. 33, 19 Αὐγ. σελ. 263γ.
 110 'Ο φύλαξ ἄγγελος. Αὐτ. Β' φ. 34, 26 Αὐγ. σελ. 270α.
 111 'Ο ὕπνος τοῦ βρέφους. Αὐτ. Β' φ. 35, 2 Σεπτ. σελ. 278α.
 112 'Ελεημοσύνη. Αὐτ. Β' φ. 36, 9 Σεπτ. σελ. 283β.
 113 Πικρουσία τοῦ Θεοῦ. Αὐτ. Β' φ. 37, 16 Σεπτ. σελ. 290β.
 114 'Εν ὄρα θυέλλης. Αὐτ. Β' φ. 38, 23 Σεπτ. σελ. 290γ.
 115 Πρὸ τοῦ φαγητοῦ. Αὐτ. Β' φ. 39, 30 Σεπτ. σελ. 312α.
 116 Μὴ κτυπάτε τὰ πτυλιὰ. Αὐτ. Β' φ. 40—41, 7—14 'Οκτ. σελ. 319β.
 Φθινόπωρον. Αὐτ. Β' φ. 42—3, 21—28 'Οκτ. σελ. 324α.
 117 Φεγγαράκι. Αὐτ. Β' φ. 48—9, 21—8 Νομβρ. σελ. 347γ.
 1896 118 Παιδικὴ ἀφοβία. Αὐτ. Γ' φ. 1, 6 Γεν. σελ. 4α.
 119 Ποῖος διεσθύνει. Αὐτ. Γ' φ. 2, 13 Γεν. σελ. 11γ.
 120 'Η εὐτυχία τοῦ φρονίμου. Αὐτ. Γ' φ. 3, 20 Γεν. σελ. 2β.
 121 Τί μ' ἄρᾶσει. Αὐτ. Γ' φ. 4, 27 Γεν. σελ. 27β.
 122 'Απορθευματικά. Αὐτ. Γ' φ. 5, 3 Φλ. σελ. 35γ.
 123 'Ο πτείνος. Αὐτ. Γ' φ. 5, 3 Φλ. σελ. 39γ.
 124 Χειμωνιάτικο. Αὐτ. Γ' φ. 6, 10 Φλ. σελ. 44γ.
 125 'Ο τρελλός. Αὐτ. Γ' φ. 7, 17 Φλ. σελ. 54α.
 126 Τὸ θυμάρι. Αὐτ. Γ' φ. 8, 24 Φλ. σελ. 59β.
 127 'Η μαμά μου ἑορτάζει. Αὐτ. Γ' φ. 9, 2 Μάρτ. σελ. 67α.
 128 Τὸ βερβάντο ἄλογο. Αὐτ. Γ' φ. 10, 9 Μάρτ. σελ. 76α.
 129 Φῶς Κυρίου. Αὐτ. Γ' φ. 11, 16 Μάρτ. σελ. 84γ.
 130 'Ανατολή-δύσις. Αὐτ. Γ' φ. 12, 23 Μάρτ. σελ. 91α.
 131 'Η ἀγελάδα. Αὐτ. Γ' φ. 13—4, 6—13 'Απρ. σελ. 108α.
 132 Τὸ ρυάκι. Αὐτ. Γ' φ. 15, 20 'Απρ. σελ. 116γ.
 133 'Απορθευματικά α—β. Αὐτ. Γ' φ. 17, 4 Μάη σελ. 135α.
 134 'Η ἐργασία. Αὐτ. Γ' φ. 19, 18 Μάη σελ. 147γ.
 135 'Ο κηπουρός. Αὐτ. Γ' φ. 19, 18 Μάη σελ. 146α.
 136 Πρόγρημα. Αὐτ. Γ' φ. 20, 25 Μάη σελ. 157α.
 137 'Ο κουκκος. Αὐτ. Γ' φ. 21, 1 'Ιούν. σελ. 163α.
 138 Πρωῖα. Αὐτ. Γ' φ. 23, 15 'Ιούν. σελ. 183β.
 139 'Ο ἀρχιτέκτων. Αὐτ. Γ' φ. 21, 22 'Ιούν. σελ. 191β.
 140 Πῶς κοιμοῦμαι. Αὐτ. Γ' φ. 27, 20 'Ιουλ. σελ. 219γ.
 141 Τάξις. Αὐτ. Γ' φ. 31, 3 Αὐγ. σελ. 312γ.

- 142 "Αμν νυχτώνη. Αὐτ. Γ' φ. 32, 17 Αὐγ. σελ. 252γ.
 143 Πέρε πῆττα. Αὐτ. Γ' φ. 22, 8 'Ιουλ. σελ. 175γ.
 144 Αἱ φάσεις τῆς σελήνης. Αὐτ. Γ' φ. 34, 24 Αὐγ. σελ. 269σ.
 145 Καλαὶ πράξεις. Αὐτ. Γ' φ. 37, 14 Σεπτ. σελ. 290γ.
 146 Εὐχάριστα. Αὐτ. Γ' φ. 40, 5 'Οκτ. σελ. 316γ.
 147 'Η σπουδή. Αὐτ. Γ' φ. 52, 21 Δεκέμ. σελ. 414α.
 1897 148 Τὸ κανάρι. Αὐτ. Δ' σελ. 52γ.
 149 Θυμασμός. Αὐτ. Δ' σελ. 125α.
 150 'Η μέλισσα. Αὐτ. Δ' σελ. 211α.
 152 Τάξις καὶ ἀταξία. Αὐτ. Δ' σελ. 268α.
 152 'Υαράκι. Αὐτ. Δ' σελ. 275γ.
 153 Καλὸς ὁποιος ποθεῖ... Αὐτ. Δ' σελ. 339γ.
 154 Τί μ' ἄρᾶσει. Αὐτ. Δ' σελ. 387γ.
 1898 155 'Απορθευματικά. Αὐτ. Ε' σελ. 75α.
 156 "Ωρα ὕπνου. Αὐτ. Ε' σελ. 83γ.
 157 "Οποιος ἄλλου λάκκον σκάπτει. Αὐτ. Ε' σελ. 170γ.
 158 'Η εὐρχ τῆς γάτας. Αὐτ. Ε' σελ. 427α.

3) ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ

- 1879 159 'Ο ἄραφ καὶ ἡ κάμηλος αὐτοῦ. 'Η Διάπλασις τῶν Παίδων Α' (1879) σελ. 123α—4α.
 1883 160 Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρός μου. 'Εστία ΙΕ' 380 (10. 4. 1883) σελ. 225α—229β καὶ 341 (17. 4. 1883) σελ. 211α—247α = Γ. Κασδόνη 'Ελληνικά διηγήματα' (1896) 'Εστία σελ. 175—203 = 'Η Φύσις (περιοδ. 'Αθηνῶν) Δ' (1903) σελ. 300 καὶ 318 καὶ 339 καὶ στὸν ἀρ. 13 = στὸν ἀρ. 16. Κορίσεις : στοὺς ἀρ. 289, 294, 330, 331.
 161 Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου. 'Εστία ΙΣΤ' 408 (23. 10. 83) σελ. 669α—676β καὶ 410 (6. 11. 83) = στὸν ἀρ. 13 = στὸν ἀρ. 16.
 1884 162 Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστερίας. 'Εστία ΙΖ' 418 (1. 1. 84) σελ. 1—8α—β καὶ στὸν ἀρ. 13 = στὸν ἀρ. 16.
 163 Τὸ μόνον τῆς ζωῆς τοῦ ταξίδιον. 'Εστία ΙΖ' 442 (17. 6. 84) σελ. 385α—391α, 443 (24. 6. 84) σελ. 404α—7β καὶ ΙΗ' 441 (1. 7. 84) σελ. 417α—421β = στὸν ἀρ. 13 = στὸν ἀρ. 16 = Τὸ ἐλληνικὸν διήγημα ἦται ἀπάνθισμα ἐκλεκτῶν διηγημάτων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἐκλογὴ καὶ ἐπιμελεία Κ. Φ. Σκόκου. Τόμος Α' 'Εκδ. 2α 'Αθῆναι (Κολλάρος) [1924] σελ. 136—71.
 1885 164 Δ ατὶ ἡ μηλιὰ δὲν ἔγινε μηλέα. 'Εβδομάς Β' 48 (27. 1. 85) σελ. 37α—39α = στὸν ἀρ. 410 = ἀνάλυση στὸν ἀρ. 399.
 1890 165 Πῶς οἰκονομεῖται ὁ χρόνος. [παιδικὸ διήγημα] 'Η Διάπλασις τῶν Παίδων ΙΗ' 17 καὶ 18 (30. 9. 90) σελ. 91α—92β καὶ 106α—107β.
 1895 166 Μουσὼς Σελήμ. Διήγημα ἀνέκδοτον. 'Εστία (ἐφ. 'Αθ.) 29. 4. 1895 σελ. 4 ἐπφ. καὶ συνέχεια στὰ φύλλα 1—19. 5. 1895 σελ. 4 ἐπφ.

4) ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ

- 1833 167 G. M. Bizyenos. La pêche de ma mère. La nouvelle Revue [περιοδικὸ τῆς Ἀδυν στοὺς Παρίσι] Γενάρης-Φεβρουάριος 1883 [Κατωμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητὴ πρωτοδημοσιεύτηκε στὰ γαλλικά].

- 1884 168 Πῶς εἶν' στὸ δάξο; σκοτεινά. [ὁκαάσιχο]—Ξεύρεις τὰ πρόσαινα ἀκρογιάλια [ἐξάσαιχο]. Ἀπὸ τὸ γερμανικόν. Στὸ διήγημά του ἀρ. 162= ἀρ. 13=ἰρ. 16.
- 1884 169 Ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία κατὰ τὸ 1883. [Μελέτη τοῦ Δ. Βικέλα στὰ γαλλικά τυπωμένη στὸ Annuaire de l' association pour l'encouragement des études grecques en France], Ἔστιά ΙΖ' 423 (5. 2. 84) σελ. 87α—91β καὶ 424 (12. 2. 84) σελ. 104α—108.
- 1893 170 Βκλλίσμικτα ξένα. [Πρωτοτυπωθήκανε στὸν ἀρ. 279=στὸν ἀρ. 18. Εἶνε:] 1) Δάντη σελ. 31—5. 2) Πετράρχη σελ. 35. 3) Δάντη σελ. 36—7. 4) Λορέντσου τῶν Μεδίκων σελ. 37—8. 5) Τοῦ ἴδιου σελ. 39—40. 6) Ἀντ. Φρ. Δόνη σελ. 41—2. 7) Τρουβαδούρων ἀδέσποτο σελ. 49—50. 8) Τρουβαδούρων ἀδέσποτο σελ. 50—51. 9) Χριστίνης δὲ Πιζάν σελ. 52—3. 10) Τῆς ἴδιας σελ. 53—4. 11) Καρόλου τῆς Ὁρλεάνης σελ. 55—6. 12) Ἀδέσποτον ἀγγλικόν σελ. 66—70. 13) Ἀδέσποτον ἀγγλικόν σελ. 71—6. 14) Τσούλ. Μόνης σελ. 77—81. 15) Σχωτικό. Καθὼς γυροῦσα... σελ. 81—85. 16) Τὸ σπαθὶ σου Ἐδουάρδε σελ. 81—85. 17) Ὁλανδικόν σελ. 88—91. 18) Νορβηγικόν. Ἡ Χριστούλα σελ. 91—7. 19) Σουηδικόν ἢ Χίλλα σελ. 98—103. 20) Ἡ Χριστούλα σελ. 115—118. 21) Γερμανικόν τοῦ Χίλδε-Βράνδ σελ. 127—31. 22) Οὐλανδ. Τὸ Παλάτι σελ. 141—143. Τοῦ ἴδιου Ὀνειρον σελ. 143 Κούντς φὲν Κάουφουγγεν Βάλλισμα σελ. 134—6 Γκαϊτε Elfenköniq σελ. 138—140 Ἄϊνε Λωρελάυ σελ. 140—1.
- 1895 171 Ἀπὸ τῆς γῆς τὰ σκότη. [ἐξάσαιχο Πέρση ποιητῇ] Στὸν ἀρ. 166=ἀρ. 13 στὸν ἀρ. 18, σελ. 67.

5. ΑΡΘΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ.

- 1874 172 [Ὁ Κόδρος καὶ ἡ ποίησις]. Ἐπιλεγόμενα στὸν ἀρ. 2 σελ. 77—80.
- 1884 173 Γεώργιος Ζαρίφης. Ἐφημερίς 28. 3. 1884 σελ. 3α—γ [Ἀνώνυμα].
- 174 Γεώργιος Ζαρίφης. Νεκρολογία. Ἔστιά ΙΖ' 379 Δελτίον 1. 4. 84 σ. 2β [Ἀνώνυμα].
- 1888 175 Β[;] Ἡ ἀρχαία τραγωδία Ἀντιγόνη. [γὰ τὴν παράστασή της] Ἀκρόπολις 23. 10. 1888 σελ. 38.
- 176 Οἱ κηλόγεροι καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἐν Θράκῃ. Ἐβδομάς Ε (1888) φ. 32, 33, 34 καὶ 35 [μελέτη] = Θρησκτικὴ ἐπετηρίς 1897 σελ. 102—127.
- 177 Αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι κατὰ τὴν Α' εἰκοσιπενταετηρίδα τοῦ Γεωργίου Α'. Ἐφημερίς (Παναθηναϊκὸ φύλλο) 19 Ὀκτ. 1888 σελ. 12β—16γ.
- 1889 [Στὸ Ἐγναυλοπαιδικὸ Λεξικὸ Μπάρτ-Χίρστ μὲ τὴν ὑπογραφή Γ. Μ. Β. πέρασε τ' ἀκόλουθα ἄρθρα:]
- 178 Ἀδραστος (φιλόσοφος) Α' 150α.
- 179 Ἀδώνιος στίχος Α' 155β.
- 180 Ἄϊνε (γερμανὸς ποιητῆς) Α' 333α-β.
- 181 Αἴριγγ (G. W. A. Haering, γερμανὸς ποιητῆς) Α' 317α.
- 182 Ἀκατάληκτα (μετρικὴ) Α' 425α.
- 183 Ἀκλινδερ Φρεϊδ. (Hackländer) Α' 431β.
- 184 Ἀλεξανδρινὸς στίχος (μετρικὴ) Α' 566β-7α.
- 185 Ἀλκικὴ μέτρον (μετρικὴ) Α' 615β.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

- 186 Ἀλκικὴ στροφή (μετρικὴ) Α' 615β-6α.
- 187 Ἀμερλίγγ (Hamerling Robert) Α' 729α-β.
- 188 Ἀμοιβτικὸν μέλος (ποιητικὴ) Α' 748α-β.
- 189 Ἀμφίβραχος (μετρικὴ) Α' 772α.
- 190 Ἀμφίμακρος (μετρικὴ) Α' 776β.
- 1890 191 Ἀναγέννησις (τέχνη φιλοσ.) Α' 791α-2β.
- 192 Ἀνάκρουσις (μετρικὴ) Α' 835β.
- 193 Ἀνάπαιστος (μετρικὴ) Α' 835β.
- 194 Ἀντιβήκειος (μετρικὴ) Α' 944α.
- 195 Ἀναπιστοσπονδεῖος Α' 835β.
- 196 Ἀουερβαχ (Auerbach Berthold, γερμανὸς μυθιστορ.) Β' 71α.
- 197 Ἀουσπεργ (A. A. Anersperg γερμανὸς ποιητῆς) Β' 72α-β.
- 198 Βάγνερ (οἰκονομ. γερμανὸς) Β' 634β-5α.
- 199 Βάγνερ (μουσικὸς) Β' 635α-6α.
- 200 Βάδδινγκτων (Ch. Waddington, γάλλος φιλόλ.) Β' 636β-7α.
- 201 Βάδδινγκτων (William Henry Waddington, γάλλος ἀρχαιολ. καὶ πολιτικός) Β' 637α.
- 202 Βάζα (τάγμα) Β' 641α.
- 203 Βαζαίν (Francois Bazain, γάλλος στρατάρχης) Β' 641α-β.
- 204 Βαϊδεκερ (Bädeker, γεμ. οἰκον. βιβλιοπ.) Β' 645β.
- 1891 205 Βακερνάγκελ (Wackernagel Karl, γερμανὸς ποιητῆς καὶ φιλόλ.) Β' 648β—649α.
- 206 Βακχέιος (μετρικὴ) Β' 650α.
- 207 Βάλεν (Joh. Valen, γερμανὸς φιλόλογος καὶ κριτικός) Β' 674α.
- 208 Βαλέσιος (H. Valesius, γάλλος ἐλληνιστής) Β' 676α.
- 209 Βαλζάκ (Honoré de Balzac, γάλλος μυθιστ.) Β' 676α-β.
- 210 Βαλκενάρ (Charl Walekenar, γάλλος φυσιολ.) Β' 677α-β.
- 211 Βαλκενάρ (Ludwig K. Walekenar) Β' 677β.
- 212 Βαλλιστικὸν ἄσμη Β' 679β—80β.
- 213 Βάμπερυ (Herm. Vambéry, οὐγγρος περιηγ. καὶ ἀσιανολόγος) Β' 698α.
- 214 Βανδερβίλτ (Cornelius Vanderbilt, ἀμερικανὸς ἐπιχειρηματίας) Β' 702β.
- 215 Βάξμουθ Ernst. W. Wachsmuth, γερμανὸς ἱστορικός) Β' 704β.
- 216 Βάξμουθ Kurt. Wachsmuth, γεμ. φιλόλ. καὶ ἀρχαιολ.) Β' 704β—5α.
- 217 Βαρβιέρ (Henry Auguste Barbier, γάλλος σατυρικός) Β' 712α—β.
- 218 Βαρβιέρ (Paul Jules Barbier, γάλλος δραματογράφος) Β' 712β—13α.
- 219 Βάρδοι (δοιοὶ καὶ ποιηταὶ) Β' 717α—β.
- 220 Βαρθελεμύ (Jean Jacques Barthelemy, γάλλος ἀρχαιολόγος) Β' 720α-β.
- 221 Βαρθελεμύ (August Marseille) Β' 720β—1α.
- 222 Βαρθελεμύ Σαίντ-Ἰλαίρ (γάλλος ἐλληνιστής) Β' 721α—β.
- 223 Βαρωνέτος (τάξις ἱπποτικὴ) Β' 734β.
- 224 Βαρώνιος (Caesar Baronius) Β' 734β—5α.
- 225 Βαχερώ (Etienne Vacherot, γάλλος ἐπιστήμων) Β' 738α.
- 226 Βατέλ (Emerich Vattel, δημοσιολόγος) Β' 768β.
- 227 Βέβελ (Ferd. Bebel, κοινωνιολόγος) Β' 781β—2α.
- 228 Βέϊλ (Henry Weil, γεμ. φιλόλογος) Β' 785β—6α.
- 229 Βεϊλκνδ (Chr. Martin Wieland, γεμ. ποιητῆς) Β' 786α—β.
- 230 Βεγκκερίκ; (Giacomo Batista Beccaria, φυσικός) Β' 787α.

- 231 **Βεγκκέριας** (Cesare di Beccaria, φιλόσοφος) Β' 787α—β.
 232 **Βέκκερ** (Wilhelm Gott. Becker, γερμανός συγγραφέας) Β' 787α—8α.
 233 **Βέκκερ** (Wilhelm Adolf Becker, γερμ. αρχαιολ.) Β' 788α.
 234 **Βέκκερ** (August Immanuel Becker, φιλόλ. γερμανός) Β' 788α—β.
 235 **Βελασκές** (Don Diego Rodr. Velasquez, ισπανός ζωγράφος) Β' 789β—90α.
 236 **Βελλίνης** (Giovani, ιταλός ζωγράφος) Β' 802β—3α.
 237 **Βελλίνης** (Vincenzo Bellini, μουσικός ιταλός) Β' 802α.
 1892 238 **Βέμπερ** (Karl Maria Fr. von Weber, μουσικός γερμ.) Β' 808β—9β.
 239 **Βερνάνζερ** (Pierre Jean de Beranger, γάλλος ποιητής) Β' 821α—β.
 240 **Βέρκς** (Augusto Vera, γάλλος φιλόσοφος) Β' 822α.
 241 **Βέρδης** (Giuseppe Verdi, μουσικός ιταλός) Β' 827β.
 242 **Βερεστάγιν** (Wereschtchagin, ρώσος ζωγράφος) Β' 821β.
 243 **Βερλιόζ** (Hector Berlioz, γάλλος κριτικός) Β' 832β—3α.
 244 **Βέρν** (Jules Verne, γάλλος μυθιστορ.) Β' 834α.
 245 **Βερνάρ** (Charles de Bernard, γάλλος ποιητής) Β' 834β.
 246 **Βερνάρ** (Claude Bernard), Β' 834β—35 β.
 247 **Βερνάρδ** (Sarah Benhardt, γάλλος τραγικός) Β' 835α.
 248 **Βερνέρ** (Vernet Claude Joseph, γάλλος θαλασσογράφος) Β' 836β—7α.
 249 **Βερνέ** (Antoine Ch. Horace Verné, γάλλος ζωγράφος) Β' 837α.
 250 **Βερνέ** (Emile Jean Horace Vernet, γάλλος ζωγράφος) Β' 837α—β.
 251 **Βερνέρ** (Friedrich Ludwig Zach. Werner, γερμανός ποιητής) Β' 838α.
 252 **Βερνιό** (Pierre Victorien Vergnani, γάλλος ποιητής) Β' 839β.
 253 **Βερό** (Berchet Giovanni, ιταλός ποιητής) Β' 840β.
 254 **Βετχόβεν** (Ludvig von Beethoven, γερμανός μουσουργός) Β' 852β—3β.
 255 **Βιζέ** (Alex. César Léopold Bizet, γάλλος μουσικός) Β' 883α.
 256 **Βιζύη** (Θράκη) Β' 883α—4α.
 257 **Βικίντιος** (St. Vincent de Paula, καθολικός όσιος) Β' 885β.
 258 **Βίκος** (Giovanni Battista Vico, ιταλός φιλόσοφος) Β' 885β—6α.
 259 **Βίλδεμπρουχ** (Ernst Adam von Wildenbruch, γερμανός ποιητής) Β' 889α.
 260 **Βιλλοαζόν** (Villoison, γάλλος φιλόσοφος) Β' 892β.
 261 **Βίρχωβ** (Rudolf Virchow, γερμανός ιατροφιλόσοφος) Β' 905α—β.
 262 **Βισκόντης** (Ennio Quirino Visconti, ιταλός αρχαιολόγος) Β' 906β.
 263 **Βισκόντης** (Louis Tulius Joachin, γάλλος αρχιτέκτων) Β' 907α.
 264 **Βιό** (Jean Baptiste Biot, γάλλος φυσικός) Β' 917β.
 265 **Βλάχα** (J. Louis Blanc, γάλλος ιστορικός) Β' 918β—919β.
 266 **Βλάχα** (August Charles Blanc, γάλλος κριτικός) Β' 919β.
 267 **Βλόσιος** (φιλόσοφος.) 933β.
 268 **Βλούμενταλ** (Léon von Blumenthal πρώσος στρατηγός) Β' 934α—β.
 269 **Βλούντσλι** (Johann Kaspar Bluntschli, γερμανός κοινωνιολόγος) Β' 934—5α.
 270 **Βοιελδιέ** (Francis Adrien Boieldien, γάλλος μουσικός) Β' 948β—9α.
 271 **Βοίχχιος** (August Boeckh, γερμανός φιλόλογος) Β' 949α—950α.
 272 **Βοκκάκιος** (Giovanni Boccaccio, ιταλός λογογράφος) Β' 957β—9α.
 273 **Βόλερος** (έθνικός ισπανικός χορός) Γ' 1β.
 274 **Βόλνεϋ** (C. F. Volney, γάλλος συγγραφέας) Γ' 5β.

6) ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

- [1872] 280 [Επιστολή χρονολογητή στην 'Ελένη Στεφανή στην Κύπρο από την Πόλη, ανακοινωμένη από την ίδια] Κυπριακά Γράμματα Α' (1934) σελ. 20α.
 281 [Στην ίδια, χρονολογητή] Κυπριακά Γράμμ. Α' (1934) σελ. 20α—β.
 282 [Στην ίδια, χρονολογητή, απόσπασμα] Κυπρ. Γράμμ. Α' (1934) σελ. 20β.
 [1872] 283 Μια επιστολή του Βιζυηνού. [Γράμμα από την Πόλη στον αρχιμανδρίτη 'Ιωαννίτσιο στην Κύπρο] 'Εστία (έφημ. 'Αθηνών) 24 Νοέμβρ. 1904, σελ. 1β ε.
 1876 281 [Επιστολή του Βιζ. από τη Γοτίγγη στον 'Ηλία Τανταλίδη στην Πόλη, χρονολογημένη από 'Ιούνη 1876]. 'Ημερολόγιον Σκόκου ΚΑ' (1911) σελ. 285—7=Μια επιστολή του Βιζυηνού. Παναθήναια ΚΑ' (1910) σελ. 174β—175α.
 1890 281α [Επιστολή στο Βασιλειάδη γραμμένη στις 15.9.90 από το Γκάσταϊν, 'Απόσπασμα] άρ. 450, σελ. 211. Δημοσιεύεται ολόκληρη στη μελέτη αυτή.

7) ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.

- [1893] 285 Σκέψεις για τη σύγχρονη ελληνική φιλολογία. [σε συνέντευξή του με το Βασιλειάδη στο φρενοκομείο]. Ποικίλη Στοά ('Αρσένη) 1894 σελ. 177—9.
 [1894] 286 Για την υγεία του [σε συνέντευξη με το Στ. Στεφάνου στο φρενοκομείο] 'Αθηναϊκά Νέα 21 Φλεβάρη 1936 σελ. 3ε.
 1895 287 Για το έργο του, τους συγχρόνους του και τα περιοδικά [σε συνέντευξη με τον Κίρις] 'Εστία (έφημ. 'Αθ.) 16 Μάρη 1895 σελ. 2β.
 288 Φιλοσοφικές σκέψεις [σε συνέντευξή του με το Βασιλειάδη στο φρενοκομείο] 'Ημερολόγιον έθνικών και φιλανθρωπικών Καταστημάτων Κωνσταντινουπόλεως του 1905, Κωνσταντινούπολις 1904, σελ. 300—307

8) ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ.

- 1883 289 La pêche de ma mère. (μεταφρασμένο άπ' τον ίδιο βλ. άρ. 167).
 [1881] 290 'Η παρχάρων. Μετάφραση γαλλική με σχόλια του De Queux de Saint Hilaire. Revue de peuples Latins. [βλ. άρ. 329].
 1884 291 'Εκρινή έσπερα. Καιροί. 'Αγία Σοφία μετάφραση αγγλική της Edmonds στην ελληνική άνθολογία της= 'Εκρινή έσπερα. Νέα 'Ημέρα 31 Γεν. 1910 σελ. 2γ.
 [1885;] 292 'Η φιλοσοφία του καλού παρχά Πλωτίνω. [Αγγλική μετάφραση κατά τον άρ. 432].
 1833 293 A. Rubio και Leuch Novelas Grieg'as. Βαρκελώνη 1893 [μεταφρασμένο ένα διήγημα του Βιζ. κατά τον άρ. 354].
 1896 294 Το άμυρτημα της μητρός μου. Γαλλική μετάφραση περασμένη στο περιοδ. Revue de Revues κατά τον άρ. 389.

Γ') ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

- 1882 295 'Ο Κόδρος παρευόμενος επί τούς πολέμιους υπό χιτώνα χωρικού ἵνα ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. [Δυὸ στροφές μελοποιημένες κατὰ τὴ βυζαντινὴ καὶ μαζὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ]. Μοῦσα ('Ι. Σακελλαρίου) 'Αθήναι (Χ. Ν. Φιλαδέλφειν) 1882 σελ. 69—71.
- 1831 295 'Η μάγισσα ['Ατθ. Αἰρ. 253—5], μελοποιημένη κατὰ τὸ σκοπὸ τῆς «Βαρκαρόλας».

Δ') ΕΚΛΟΓΕΣ ΕΡΓΩΝ

1) ΣΕ ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ.

- 1880 297 Π. Μπατράγκας Παρνασσός 'Αθ. 1880 σελ. 630—42 [Κόδρου στροφές. Εἰς φθισιῶντα ἱεροσπουδαστήν. 'Αποχωρισμός Α', Β'. 'Η κατάρτατος.
- 1885 298 Ν. Α. Κωνσταντινίδου καὶ Κ. Ν. Μαρκσπούλου 'Αθ. 1885 σελ. 114 κ. ἀ. [Τὸ ἡμερονύκτιον. Εὐρινὴ νύξ. 'Η ἐργασία τῶν μελισσῶν. Τὸ λαγονόδι. Καλὴ νύκτα. Πῶς νὰ πειράξω τὴν μητέρα. Τὸ παιδί στοῦ ποτάμι. 'Η πρὸς τὰ πτηνὰ εὐσπλαγχνία. Καλὴ νύκτα. 'Η λατρεία τοῦ Θεοῦ. 'Ο καλὸς Θεός. 'Εσπρινὴ πρωΐα. 'Εσπρινὴ ἐσπέρια. 'Αποχαιρετισμοί].
- 1894 299 'Αμαλθείας Παρνασσός ἦτοι ἀπάνθισμα τῶν ἐκλεπτ. ποιημάτων 'Ελλήνων ποιητῶν. Β' Σμύρνη 1894 σελ. 139—171 [Κόδρου στροφές 11. 'Αποχωρισμός Α' καὶ Β'. Εἰς φθισιῶντα ἱεροσπουδαστήν. Τ' ἄστρον τῆς ἀγάπης. Πάσχα. Τὸ τραγοῦδι τοῦ τσέλιγγα. Νύκτα. Εἰς τῆς μελαγχροινῆς τὰ μάτια. 'Ασμα (Τ' ἄνθη ποῦ μ' ἔχεις χαρισμένα.). Τῆς ζωῆς τὸ ποτάμι. Οἱ καιροί. 'Ο μάρτυς. Νοσταλγία. 'Η δεκοχτοῦρα. Παραβολή. 'Ο Βασιλικός. 'Ο Βύας. Τὸ ἀποπλανηθὲν πτηνόν. Προσθήκη εἰς τὴν ἀστρονομίαν. 'Ο νέος ναύτης. Παραδείγματα. Νέα μὲ λευκὰ μαλλιά. 'Ο λαιμόπονος. Τὸ παράπονον. Ποίησις-ἔρως].
- 1910 300 'Ιωάννου Πολέμη Λύρα ἦτοι ἀνθολογία τῆς νεοελλ. ποιήσεως. 'Αθ. 1910 σελ. 205—211. ['Η καταιγίς. Μεταμορφώσεις. 'Η παρεξήγησις. 'Ερωτος τέχνη. 'Ο τελευταῖος Παλαιολόγος].
- 1911 301 Μιχ. Σαλιβέρου 'Ελληνικὴ 'Ανθολογία 'Αθ. 1911 (ἐκδ. νεωτάτη) [πλουσία ἐκλογὴ μὲ βῆσιν τὸν ἀρ. 299].
- 1924 302 Κ. Φ. Σκόκου Νεοελληνικὴ 'Ανθολογία 'Αθ. 1924 σελ. 99—128 ['Αφροδίτη. (Τ' ἄστρον τῆς ἀγάπης). 'Η καταιγίς. Στῆς μελαγχροινῆς τὰ μάτια. 'Αποχωρισμός. Μεταμορφώσεις. Τὸ ἔρπον πτηνόν. Παραδείγματα. 'Ασμα (Τ' ἄνθη ποῦ μ' ἔχεις χαρισμένα). 'Ο τελευταῖος Παλαιολόγος].
- 1933 303 'Ηρ. Ν. Αποστολίδου 'Ανθολογία 'Αθ. 1933 σελ. 40—44 ['Η χορημμένη θλίψις. 'Ασμα. 'Επικούρειον. 'Αποχωρισμός. Τὸ ὄνειρον. Στίχοι γραμμένοι στοῦ φρενοκομείου].
- 1936 303α 'Ανθολογία Ὁρακῶν ποιητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Πρόλογος.

'Αρίστον Καμπάνη. 'Επιμέλεια καὶ ἐπιλογος "Ἀργὴ Κόρακα (Α. "Ἀργὴ) 'Εν 'Αθήναις. "Εκδοσις «Θρακικῶν» 1936 ['Ο τελευταῖος Παλαιολόγος (19—22), 'Υποθήκαι (—23), Στῆς μελαγχροινῆς τὰ μάτια (—23), 'Η 'Ανεμώνη (—25), Τὸ ὄνειρον (—26), Ὁρακῶν ἄσμα (—26), Ὁρακῶν ἄσμα (—27), 'Αφαιρεμένη (—28), Τὸ παιδί στοῦ ποτάμι (—29), 'Ασμα (—30), Παραβολή (—31), Στίχοι τοῦ φρενοκομείου (—32)].

2) ΣΕ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ.

- 1909 304 Δημ. Κακλαμάνου Νεοελλ. ἀναγνώσματα πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Βατ τάξεως τῶν ἐλληνικῶν σχολείων 'Αθ. 1909—1913 σελ. 61 [ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος].
- 1910 305 Π. 'Αγγελίδου Ν. 'Αναγν. "Ετος σχολ. Ε' Κωνσταντινουπόλεως 1910 σελ. 149 ['Η καταιγίς].
- 306 Π. 'Αγγελίδου Ν. 'Αναγν. "Ετος σχολ. ΣΤ' Κωνσταντινουπόλεως 1910 σελ. 33 ['Η νοσταλγία].
- 1913 307 Ν. Ι. Μπέρτου Ν. 'Αναγν. πρὸς χρῆσιν τῶν μεθητῶν τῆς Βατ τάξεως τῶν ἐλληνικῶν σχολείων 'Αθ. 1913 σελ. 49, 52, 60, 77 ['Ἁγία Σοφία, Τὸ χελιδόνι, Τὸ καλοκαίρι, 'Ο βασιλικός].
- 1917 308 Θ. Σπεράντζα Ν. 'Αναγν. 'Αθ. 1917 σελ. 17—20 ['Ο τελευταῖος Παλαιολόγος].
- 1919 309 Ν. Ι. Μπέρτου Ν. 'Αναγν. [Α. τάξις] 'Αθ. (Κολλάρος) 1919 σελ. 6, 79, 80 [Τὸ παιδί στοῦ ποτάμι. Νοσταλγία. 'Η καταιγίς].
- 1920 310 'Αλ. Σαρρῆ Ν. 'Αναγν. (Β' τάξις) 'Αθ. (Ζηκάκης) 1920 σελ. 113—5 ['Ο βασιλικός].
- 1922 311 Ν. Ι. Μπέρτου Ν. 'Αναγν. διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' τάξεως τῶν ἐλληνικῶν σχολείων. "Εκδ. ἑκτη (Κολλάρος) 1922 σελ. 9 ['Ο τελευταῖος Παλαιολόγος].
- 1923 312 'Αλ. Σαρρῆ Ν. 'Αναγν. διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ' τάξεως τῶν ἐλληνικῶν σχολείων 'Αθ. 1923 σελ. 6—26 [Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου].
- 1925 313 Νικολ. Κοντοπούλου Ν. 'Αναγν. [Β' τάξις γυν.] 'Αθ. (Δικαῖος) 1925 σελ. 83—107 καὶ 248—9 [Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον. 'Η ἐπαίτις τῆς Βιζύης].
- 1930 314 'Ηλ. Βουτιεριδου-Ν. 'Ελάτου Ν. 'Αναγν. διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν 'Αθ. (Ζηκάκης) 1930 σελ. 83—7 [Στοργὴ μητρὸς 'Αποσπ. ἀπὸ τὸ 'Αμάρτημα τῆς μητρὸς μου].
- 1931 315 'Ηλ. Βουτιεριδου Ν. 'Αναγν. (Β' τάξις) 'Αθ. 1931 σελ. 111, 136 [Παῖδί μου ὦρα σου καλή. 'Η 'Ἁγία Σοφία].
- 1931 316 Ν. Κοντοπούλου Ν. 'Αναγν. 2 (Γ' τάξις) 'Αθ. 1931 σελ. 142—48 ['Η Χριστούλα. 'Η ἐπαίτις τῆς Βιζύης].
- 1935 317 Ν. Κοντοπούλου Ν. 'Αναγν. 3 (Β' τάξις) 'Αθ. 1935 σελ. 163—4 [Οἱ γάμοι].
- 318 Μιχ. Χ. Οἰκονόμου Ν. 'Αναγν. (Α' τάξις) 'Αθ. 1935 σελ. 71, 99 ['Ο 'Ελλην ναύτης. Νοσταλγία].

2) ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΒΙΖΥΗΝΟ

Προεργασίες. Ἀσήμαντα, λιγοστά καὶ ἀσυστηματοποίητα πρᾶγματα ἔχομε στὸν τομέα αὐτό. Ὁ Θρύλος [152] ἔδωσε 9 κομμάτια τὰ γνωστότερα. Ὁ Γιαλούρης [157] συμπληρωματικά τέσσαρα κομμάτια καὶ σημείωσε ὅλες τὶς ἐργασίες τοῦ Βασιλειάδη. Ὁ Ἰντιάνος [423] χρησιμοποίησε σὲ ὑποσημειώσεις μερικά νέα κομμάτια. Καὶ τέλος πάσκιζε νὰ ἀνακατεφτῇ ὁ Τομαδάκης [472] καὶ ἔδωσε τάχα τρία καινούρια κομμάτια (405, 406, 281) συμπληρωματικά, χωρὶς νὰ τὰ δῇ, ἀντιγράφοντάς τα ἀπ' τὴ βιβλιογραφία τοῦ Πολίτη, χωρὶς νὰ τὸν ἀναφέρει. Ἀς σημειωθῇ πὺς στὸ ἴδιο ἄρθρο κάνει λόγο ὁ Τομαδάκης γιὰ εὐσυνείδητη καὶ κοινονική βιβλιογράφηση. Σημάδια τῶν καιρῶν ὅλα! Ὡστόσο ἂς μάθει ἐκ τῶν ὑστέρων πὺς ὁ ἀρ. 281, ποῦ σημειώνει γιὰ καινούριο, εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸ 5^ο δελτίο τοῦ Γιαλούρη. Προέκυψε δηλαδὴ γιὰ τὸ ἴδιο γράμμα ποῦ τ' ἀναδημοσιεύσανε τὰ Παναθηναῖα ἀπ' τὸ Ἡμερολόγιο Σκόκου.

- 1874 319 **Θ. Ἀφεντούλη**, Κρίσις τοῦ Βουτσαϊνοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1874.. Ἐν Ἀθήναις (Σ. Κ. Βλαστός) σελ. 17 καὶ.
320 [Ἐπίθεσις ἀπὸ τὴν ἐφημ. Ἀνεξαρτησία γιὰ τὸν Κόδρο. Τὴ σατυροῦει στίς Ἀτθ. Αὐθ. 206].
321 Κόδρος [ἀγγέλ. ἔκδοσός του] Ἐφημερίς 18 Μάη 1874 σελ. 3α.
322 Κόδρος [βιβλιοκρισία στὴν Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων. Μάης (α) 1874 κατὰ τὸν ἀρ. 325.
1876 323 Ἄραις, μάραις, κουζουναράις [εἰδήσεις καὶ κρίσις διηγησέων] Ἐφημερίς 17 Μάη 1876 σελ. 1β—2α.
324 **Θεοδ. Γ. Ὀρφανίδου** Κρίσις τοῦ Βουτσαϊνοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἔτους 1876, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούρᾳ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῇ 13 Μαΐου 1876 ὑπὸ τοῦ εισηγητοῦ Θ. Γ. Ὀρφανίδου. Ἐν Ἀθήναις (Σ. Κ. Βλαστός) 1876 σελ. 7—8, 79—119 καὶ 120.
1877 325 **[Ἀωνόμου]** Νέα βιβλία: Σακελλαρίδου Σ. Ρήγας Φεραίος Ἐφημερίς 28 Σεπτ. 1877 σελ. 3β [γιὰ τὸν Κόδρο].
1880 326 **Κ. Ξανθοπούλου** Συνοπτικὴ ἔκθεσις... Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1880 σελ. 112.
1881 327 **Juliette Lamber** (Βικέλα) Poètes grecs contemporains. Paris (Calman Levy) 1881.
1883 328 Ἀτθίδες αὐραὶ [ἀγγελία ἐκδ.] Ν. Ἐφημερίς 14 Νοεμ. 1883 σελ. 5α-β.
329 Ἡ τρολλή [γιὰ τὴ γαλλικὴ τῆς μετάφραση ἀπὸ τὸ De Queux de Saint-Hilaire] Ἐστία ΙΣΤ' 402, 11 Σεπτ. 1883 σελ. 587β σημ. 1.
330 Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου [λήψη χειρογράφου] Ἐστίας Δελτίον ΙΕ' 326 27 Μάρτη 1883 σελ. 3α Ἀλληλογραφία.
331 **[Ἀωνόμου]** Ἑλληνικὴ φιλολογία εἰς τὸ Παρίσι [γιὰ τὴ μετάφρ. τοῦ Ἀμαρτ. στὰ γαλλικά] Νέα Ἐφημερίς 25 Ἀπρ. 1883 σελ. 3α-β.
332 Ἀλληλογραφία. Ἐστίας Δελτίον ΙΕ' 338 19 Ἰουν. 1883 σελ. 3β.
333 [Δωρεὰ Trübner] Ἐστίας Δελτίον ΙΖ' 371 5 Φλ. 1884 σελ. 2α.
1884 334 Ἀτθίδες αὐραὶ. [Κρίσις διεξοδική] Academy, (περιοδ. Λονδίνου) Ἐστίας Δελτίον ΙΖ' 381, 15 Ἀπρ. 1884 σελ. 1α.
335 Αἱ συνέπειαι τῆς πρὸς αἰσθητικὴν ἱστορίας.—Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου. [Ἀγγέλ. δημοτ. καὶ κρίσις] Νέα Ἐφημερίς 8 Γεν. 1884 σελ. 2α.

- 336 Βιβλία-κρίσεις. Νέα Ἐφημερίς 2 Ἀπρ. 1884 σελ. 3β [ἀγγέλ. καὶ κρίσεις τοῦ ἀρ. 334].
337 Ὀσκάρ Οὐάιλντ [Κρίσις τῆς συλλογῆς τῆς Edmonds (ἀρ. 291) κατὰ τὸν ἀρ. 412α, σελ. 350] Πῆλ Μὲλ Γκαζὲτ Λονδίνου. Μάης 1884.
338 **Α. Ρ. Ρ[αγκαβῆ]** Τὰ Εἰδύλλια τοῦ Δροσίνου. Ἐστίας Δελτίον ΙΗ' 417 23 Δεκ. 1884 σελ. 2β.
339 **Κ[αμπούρογλου Δ. Γρ.]** Φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις τοῦ 1884 Ἐβδομάς Δελτίον ἀρ. 41, 30 Δεκ. 1881 σελ. 3α-β [γιὰ τὶς Ἀτθ. Αὐθ.].
340 **Aug. Boltz** Ἑλληνικὴ φιλολογία Magazin für die Literatur des In und Auslandes Δεκεμβρ. 1881 [κρίσις Ἀτθίδων αὐθ.].
341 [Γελοιογραφίαι καὶ σατιρικά γιὰ τὸ Βιζυηνό σὲ περιοδικὰ κατὰ τὸν ἀρ. 363 σελ. 263].
1885 342 **Μ[ητσάκης]** Φιλοσοφικά Ἐφημερίς 29 Αὐγ. 1885 σελ. 5γ—6γ [κρίσις τῶν ἀρ. 9 καὶ 10].
343 Ἀωνόμου Ἡ φιλοσοφία τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνου Berliner Philolog. Wochenschrift v 1885 Beil 11 σελ. 2β [Ἀγγέλ. τοῦ ἔργου].
344 **Σ. Δελέκος** Στοιχεῖα λογικῆς ὑπὸ Γ. Βιζυηνό Ἐφημερίς 1 Ὀκτ. 1885 σελ. 5γ-6β [Κρίσις τοῦ ἔργου].
1888 345 **Α. Ρ. Ραγκαβῆ** Περίληψις ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας Ἀθ. (Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη Μπόρτ—Βύμπιργ) σελ. 79-80.
346 **[Γ. Κασδένη]** Τὰ παιδικὰ ποιήματα τοῦ Βιζυηνό Ἐστία ΚΣΤ' 1888 σελ. 511α [ἀγγελία καὶ κρίσις].
347 **[Ἀωνόμου]** Στοιχεῖα ἐμπειρικῆς ψυχολογίας ὑπὸ Γ. Μ. Βιζυηνό Ἐφημερίς 2 Αὐγ. 1888 σελ. 3α [κρίσις].
1889 348 **Χ. [αἰζοπούλου Κ.]** Ὁ φιλαδέλφειος λυρικός ἀγὼν Ἐβδομάς ΣΤ' 1889 σ. 16 [πῆρε μέρος καὶ ὁ Βιζυηνός].
1890 349 **[Βλ. Γαβριηλίδου]** Πανελλήνιος σύντροφος Ἀθ. (Ἀκρόπολις) 1890 σελ. 186.
1891 350 **Γ. Καλοσυγούρου** Κριτικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀμλέτου ὑπὸ Ἱ. Πολυλά Ἀθ. 1891 (Ἐστία)=Καρπάνη ἀρ. 470 σελ. 138.
1892 351 **Ν. Βασιλειάδου** Γεώργιος Βιζυηνός. Μελέτη. Νέα Ἐφημερίς (Καμπούρογλου) Ἰούνιος 1892 [κατὰ τὸν ἀρ. 381 σελ. 75α].
352 **[Βλ. Γαβριηλίδου]** Ἐτήσιον ἡμερολόγιον πολιτικὸν οἰκονομικὸν καὶ στατιστικὸν τοῦ 1892 Ἔτος Γ' Ἀθήναι (Ἀκρόπολις) 1891 σελ. 374 καὶ 401.
1893 353 **Νικολ. Ἰωανν. Βασιλειάδου** Ὁ ὃν θλιβερά τοῦ ἀτυχίσαντος ποιητοῦ Νέα Ἐφημερίς 10 Μαρτ. 1893 σελ. 5β-6β.
354 **[Οἱ Novelas Grieg'as τοῦ Leuch]** Νέα Ἐφημερίς 16 Ἀπρ. 1893 σελ. 4β.
1894 355 **Κ. Παλκμά** Βιβλία καὶ συγγραφεῖς Ἐστία ΛΔ' (1894) σελ. 111α.
356 **[Ἀωνόμου]** Βιογραφικὰ Ἀμαλθείας. Παρνασσός Σμύρνη 1894 τομ. Β' σελ. 138.
357 **Νικολάου Ἱ. Βασιλειάδου** Γεώργιος Μ. Βιζυηνός. Ὁ Ἑλλήν Γκὺ Δὲ Μωπασάν Ἡμερολόγιον Σκόκου 1894 σελ. 298-313.
358 **Ν. Ἱ. Βασιλειάδου** Σελίδες ἐν Φρενοκομείῳ. Ὁ ἀτυχὴς ποιητής. 1—111 Ποικίλη Στοά (Ἀρσένη) 1894 σελ. 144—154.

- 1895 359 [Ανωνύμου: Κριτικά] Ἀκρόπολις 3 Φλ. 1895 σελ. 2γ.
 360 [Μοσκόβ Σελήμ: κριτικά] Ἑστία 12 Μάη 1895 σελ. 2β.
 361 Κίρις Τὸ Δρομοκαίτειον. Συνδιάλεξις μετὸν Βιζυηνόν Ἑστία 16 Μάη 1895 σελ. 2β.
 362 Νικ. Ἰ. Βασιλειάδου Πιήσεις ἐν τῷ φρενοκομείῳ Φιλολογική Ἠχώ (Πόλης) Β' 1895 σελ. 113—115.
 1893 333 Κ. Παλαμῆ Τὸ ἐλληνικὸν διήγημα. Γεώργιος Βιζυηνός Νέα Ἑλλάς (Ἡμερολ. Δροσίνη-Κασδόνη) 1896 σελ. 259—269.
 364 Γ. Γαλάττη Ἀγγελία τῆς δίτομης συλλογῆς παιδικῶν τραγουδιῶν τοῦ Βιζυηνού: Ὁ φίλος τῶν Ἑλληνοπαίδων Ἡ Διάπλασις τῶν παιδῶν Γ' 4, 27 Γεν. 1896 σελ. 32α.
 365 Γρηγ. Ξενοπούλου Ἀθηναῖκαί ἐπιστολαί [γὰρ τὴν ἴδια συλλογὴν] Ἡ Διάπλασις τῶν παιδῶν Γ' 4, 27 Γεν. 1896 σελ. 28β-γ.
 366 [Ανωνύμου] Θάνατος Βιζυηνού Ἑστία 15 Ἀπρ. 1896 σελ. 2δ.
 367 [Ανωνύμου] Θάνατος Βιζυηνού Ἀκρόπολις 16 Ἀπρ. 1896 σελ. 3γ.
 368 [Ανωνύμου] Ἡ κηδεία τοῦ Βιζυηνού Ἑστία 16 Ἀπρ. 1896 σελ. 2δ.
 369 [Ανωνύμου] Κηδεία Βιζυηνού Ἀκρόπολις 17 Ἀπρ. 1896 σελ. 2στ'.
 370 [Ανωνύμου] Κηδεία Βιζυηνού. Ἡ νεκρική πομπή. Ἄστρ 17 Ἀπρ. 1896 σελ. 2γ-δ.
 371 [Ανωνύμου] Ἡ κηδεία τοῦ Βιζυηνού Νέα Ἐφημερίς 17 Ἀπρ. 1896 σελ. 2γ—3α.
 372 Παρρηγορητοῦ Ὁ Βιζυηνός ὡς συγγραφεὺς Ἄστρ 16 Ἀπρ. 1896 σελ. 1β—γ.
 373 [Ανωνύμου] Βιογραφικαὶ σημειώσεις. Ἄστρ 16 Ἀπρ. 1896 σελ. 1β.
 374 Ν. Ἐπισκοποπούλου Γεώργιος Βιζυηνός Ἄστρ 16 Ἀπρ. 1896 σελ. 1α—β.
 375 [Ανωνύμου: Σημειώματα περὶ Βιζυηνού] Νέα Ἐφημερίς 17 Ἀπρ. 1896 σελ. 3α—β.
 376 Ἀρ. Π. Κουρτίδου Ἐπιτάφιος εἰς Βιζυηνόν Ἑστία 17 Ἀπρ. 1896 σελ. 2γ—δ.
 377 [Ανωνύμου: Γ. Βιζ.] Νεολόγος (Ἀθ.) 17 Ἀπρ. 1896.
 378 Κ. Παλαμῆ Ἐπιτάφιος εἰς Βιζυηνόν Ἑστία 17 Ἀπρ. 1896 σελ. 2δ—3α.
 379 Γρηγορίου Ξενοπούλου Ἀθηναῖκαί Ἐπιστολαί: Μεγάλοι νεκροί. Ἡ Διάπλασις τῶν παιδῶν Γ' 15, 20 Ἀπρ. 1896 σελ. 117γ—118α.
 380 Ἀθηναίου Γεώργιος Βιζυηνός Τὰ Ὀλύμπια Α' 24, 1 Ἀπρ. 1896 σελ. 186—8.
 381 Ι. Χρονογράφου [Γ. Γουπάρη] Ἀπογεματιανή. Φιλολογική Ἠχώ (Πόλης) Α' 13, 27 Ἀπρ. 1896 σελ. 73α—75α.
 382 Γρηγ. Ξενοπούλου [Περὶ Βιζυηνού κατὰ τὸν ἀρ. 381, σελ. 74β].
 383 Ι. Γ. Γιαννεύτσου Ποίημα ἐπὶ τῷ θανάτῳ Γ. Μ. Βιζυηνού Ἡ διάπλασις τῶν παιδῶν Γ' 16, 27 Ἀπρ. 1896 σελ. 127β.
 384 [Ανωνύμου] Ὁ τάφος τοῦ Βιζυηνού Ἑστία 17 Μάη 1896 σελ. 3α.
 385 Α. Ι. Π. [Υποβολιμαῖο Βιζυηνού στὸ περιοδ. Πόλης Πιερία] Φιλολογική Ἠχώ (Πόλης) Α' 16, 18 Μάη 1896 σελ. 95α.
 386 Ι. Χρονογράφου [Γ. Γουπάρη] Ἀπογεματιανή [Βιζυηνός καὶ Μητσάκης] Φιλολογική Ἠχώ (Πόλης) Α' 17, 25 Μάη 1896 σελ. 98β.

- 387 Γ. Βώ[κω] Ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς αὐτοκτονίας [Π. Πανᾶ, ὅπου καὶ σχετικὰ] Ἀκρόπολις 2 Ὀκτ. 1896 σελ. 1β—γ.
 1897 388 Ἀνωνύμου Γεώργιος Βιζυηνός. Βιογραφικά. Θρακική Ἐπετηρίς 1897 σελ. 319.
 389 Ἀχ. Γεωργιάδου Ὁ Δ. Βικέλας Φιλολογική Ἠχώ (Πόλης) Γ' 1897 σελ. 26.
 390 Νικ. Ι. Βασιλειάδου Ἀνέκδοτα Βιζυηνού. Φιλολογική Ἠχώ (Πόλης) Γ' 1 15 Σεπτ. 1897 σελ. 6α—8α.
 1898 391 Ι. Δ. Κ[αλογεροπούλου] Γ. Βιζυηνός Ποικίλη Στοά (Ἀρσένη) 1898 [κατὰ τὸν ἀρ. 457].
 392 [Ν. Γ. Πολίτου] Βιζυηνός Γ. Λεξικὸν Ἑγκυκλοπαιδικῶν Μπαρτ-Χίρστ Συμπλήρωμα σελ. 132α.
 393 Α. Μακρῆ Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἐν Ἑλλάδι Revue des Revues 1896= Ἑστία 12 Μάη 1898 σελ. 2β [ὅπου σχετικὰ].
 1900 394 Bouillet-Κικονομπεύλου Γ. Βιζυηνός Λεξικὸν Ἰστορίας καὶ Γεωγραφίας Α' 1900 σελ. 717α.
 1902 395 Α. Ἀνάτη Κίνησης καὶ ζωῆς. Τὸ ἔργον τοῦ Βιζυηνού Ἀκρόπολις 10 Γεν. 1902 σελ. 1ε—στ'.
 1904 396 Γρηγ. Ξενοπούλου Παιδικὰ ποιήματα Ἀθῆναι (ἐφ.) 22 Νοεμβρ. 1904 [διεξοδικὰ γὰρ τὰ παιδικὰ ποιήματα τοῦ Βιζ.].
 397 Νικ. [Νικ. Χατζηαβριήλ] Μία ἐπιστολὴ τοῦ Βιζυηνού. Ὁ Βιζυηνός ἐν Κύτρω. Ἑστία 24 Νοεμβρ. 1904 σελ. 1β—ε.
 1904 398 Νικ. Ι. Βασιλειάδου Ἄνθ' ὧραι εἰς τὸ Δρομοκαίτειον. Σκηναὶ μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ καλλιτέχνιδος. Ἡμερολόγιον ἔθνικῶν καὶ γι-λανθρωπικῶν Καταστ. Κωνσταντινουπόλεως 1905. Κωνσταντινούπολις σελ. 298—308.
 399 Ἀρ. Π. Κουρτίδου Ἡ μελιὰ τοῦ Βιζυηνού Παναθήναια ΣΤ' 1905 σελ. 42—44.
 1906 400 Μουρτζούφλου [Γ. Χασιώτη] Γεώργιος Βιζυηνός Ταχυδρόμος (Πόλης) = Ἀνάθημα 27—9 Σεπτ. καὶ 2 Ὀκτ. 1906 σελ. 1α—β. Ξανατυπώθηκε στὸν ἀρ. 403.
 1910 401 Ν. Βασιλειάδου Αἱ «Βοσκορίδες» τοῦ Βιζυηνού Ἡμερολόγιον Σκόκου 1911 σελ. 281—8= Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Γεωργίου Βιζυηνού Παναθήναια ΚΑ' 1910 σελ. 174—5.
 402 Ν. Βασιλειάδου Εἰκόνες Ἀθῆναι 1910 σελ. 301—27, 58 κπ. 113 κπ. [Ἐχει τίς μελέτες: Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Βιζυηνός, Ἡ τρέλλα τοῦ ποιη-τοῦ. Σελίδες τοῦ Δρομοκαίτειου. Οἱ Φιναριώται ποιηταί. Νεοελληνικὴ φιλολογία].
 403 Γ. Χασιώτη Βασιαναὶ σελίδες, δημοσιευθεῖσαι κατὰ τὰ ἔτη 1907—1908 ἐν τῇ ἐφημερίδι Ταχυδρόμος Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Μουρτζούφλος Τόμ. Α' (Αἱ Περιγρηπόμενοι) Ἀθ. (Σακελλαρίου) 1910 σελ. 256—279 Βλ. καὶ ἀρ. 400.
 404 Ν. Δρακούλη Νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ γλώσσα. Νέα Ἡμέρα Τερ-γέστης ἀρ. 1881 31 Γεν. 1910 σελ. 3—4.
 405 Κ. Φριλιγγου Ὁ Βιζυηνός Νεότης (Σμύρνης) Α' 1910 σελ. 171 κπ. (Πολίτης).

- 1911 403 **Κ. Φριλίγγου** 'Ο ποιητής Γεώργιος Βιζυηνός 'Αριστοτέλης (Σμύρνης) Α' 1911 σελ. 517—24 (Πολίτης).
- 1912 407 **W [Κ. Παλαμᾶ]** Νέαι δ. λέξεις Παρνασσού 'Εμπρός 26 Γεν. 1912 σελ. 1γ—δ.
- 1913 408 'Αρ. **Καμπάνη** Γεώργιος Βιζυηνός Νέα 'Ελλάς [έφ. 'Αθ.] 1 Δεκεμβρ. 1913 σελ. 2 έφ.
- 408a **Κ. Παλαμᾶ** Τὸ 'Ελληνικὸν Διήγημα Α' Βιζυηνός Τὰ πρῶτα κριτικά 'Αθ. 1913 σελ. 129—140.
- 409 'Αρ. **Καμπάνη** Νεοελληνικὸς πολιτισμὸς [δπου σχετικὰ] Νέα 'Ελλάς 22 Σεπτ. 1913.
- 1914 410 [**Μ. Τριανταφυλλίδη**] Σημείωση γιὰ τὸ Βιζυηνό. 'Απολογία τῆς δημοτικῆς. Δελτίον 'Εκπαιδευτικοῦ 'Ομίλου Α' 1914 σελ. 269 [Ξανατύπωμα σελ. 92].
- 411 **Κ. Χατζοπούλου** Βιζυηνός Νέα Ζωή ('Αλεξανδρείας) 1914 (Θοῦλος).
- 1916 412 **Κ. Παλαμᾶ** 'Ο Βιζυηνός καὶ ὁ Κρυστάλλης [διάλεξη στὸν Παρνασσό]. 'Εντυπώσεις-κρίσεις] Νέα 'Ελλάς 31 Μαρτ. 1916 σελ. 1α—δ.
- 412a **Κ. Παλαμᾶ**. 'Ο Βιζ. καὶ ὁ Κρυστάλλης (Διάλεξις). 'Αθήναι 1917 βλ. άρ. 423a.
- 413 'Ιω. **Ζερβού** Γεώργιος Βιζυηνός (βιογραφικὸν σημεῖωμα) Στὸν άρ. 18 σελ. 3—7.
- 1917 414 **W [Κ. Παλαμᾶ]** Εἰς τὸν Παρνασσὸν [διάλεξη Βάρναλη ὁ Βιζ. ὡς διηγηματογράφος Κρίση-έντυπώσεις] 'Εμπρός 15 Μαρτ. 1917 σελ. 1δ—στ'. Βλ. άρ. 418.
- 1918 415 'Αρ. **Καμπάνη** Γεώργ. Βιζυηνός Νεοελληνικὴ λογοτεχνία Γ' 1918 σελ. 167—180.
- 416 **Dioscur [Μπακάλαση]** La litterature grecque moderne 1919 κατὰ τὸν άρ. 452]
- 1920 417 **Κ. Παλαμᾶ** Γ. Βιζ. Πρόλογος στὸν άρ. 15 σελ. — ε.
- 1921 418 'Αρ. **Π. Κουρτίδου** Τὸ 'Ελληνικὸν διήγημα καὶ ὁ 'Αλέξανδρος Ρίξος Ραγκαβῆς ὡς διηγηματογράφος 'Αθ. (Ζηκάκης) 1921 σελ. 25 [Στὸ παράφωλλο πίσω ἀγγελία ἐκδοσης τῆς διάλεξης τοῦ Βάρναλη. βλ. καὶ άρ. 414].
- 419 ['Ανωνύμου Κρίση διάλεξης Βασιλειάδῃ γιὰ τοὺς Φαναριώτες ποιητῆς] Λόγος (Πόλης) Γ' 9—10 'Ιούλ.-Αύγ. 1921 σελ. 589.
- 1924 420 **D. C. Esseling-Pernot** Histoire de la litterature grecque moderne Paris (Belles Lettres) 1924 σελ. 131 κπ.
- 421 **Κ. Φ. Σκόκου** Νεοελληνικὴ 'Ανθολογία 'Αθ. (Ζηκάκης) Α' σελ. 97—8 [βιογραφικὸ σημεῖωμα].
- [1925] 422 **Κ. Φ. Σκόκου** Πρόλογος [Ἡ διαμόρφωση τοῦ ἑλληνικοῦ διηγήματος. Τὸ 'Ελληνικὸν διήγημα ἦτοι ἀπάνθισμα κτλ. Τόμος Α' χ. χ. 'Αθ. (Κολλάρος) σελ. 6.
- 423 **Κ. Παλαμᾶ** Βιζυηνός καὶ Κρυστάλλης Διαλέξεις περὶ 'Ελλήνων ποιητῶν τοῦ 10' αἰῶνος, Β' 'Αθήναι (Κολλάρος) σελ. 341—379.
- 1926 424 'Αντ. **Γιαλούρη** 'Η γλῶσσα τοῦ Βιζυηνοῦ Νεοελληνικά Γράμματα 1926 [κατὰ τὸν άρ. 457].
- 425 'Αντ. **Γιαλούρη** Τὸ διήγημα τοῦ Βιζυηνοῦ Νεοελληνικά Γράμματα 1926 φ. 1 [κατὰ τὸν άρ. 457].
- 1927 426 **Ν. Β[ασιλειάδου]** Βιζυηνός Γ. 'Εγκυκλ. Λεξικὸ 'Ελευθερουδάκη Γ' σελ. 256β—7α.

- 427 **Θεόδ. Βελιαντίτου** 'Αναμνήσεις. Αἱ 'Ατθίδες αἰῶναι. Φιλολογικὸν περιόδικον Μεγάλης 'Ελληνικῆς 'Εγκυκλοπαιδείας Β' φ. 71—72, 1 Μάη 1927 σελ. 4α—γ.
- 428 **Π. Χάρις** 'Η παιδικὴ λογοτεχνία στὴν 'Ελλάδα. Νεοελληνικά Γράμματα (Μπαστιᾶ) Α' 8, 1 'Οκτ. 1927 σελ. 342β.
- 429 'Ηλ. **Π. Βουτιεριδῆ** 'Η νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Γενικὸ ἱστορικὸ ἐξέτασμά της. 'Αθ. (Ζηκάκης) σελ. 49—50 καὶ 52.
- 1928 430 'Ηλ. **Π. Βουτιεριδῆ** Λογοτεχνία Βυζαντινὴ καὶ σύγχρονος 'Εγκ. Λεξ. 'Ελευθερουδάκη τόμ. Ε' σελ. 368α καὶ β.
- 431 **Simos Menardos** Zalokostas, Karasoutsas, Tantalidis, Vitzgenos, Krystallis, The Poetry Review τόμ. 16' σελ. 248—260 [Συνοπτικῆς, 'Αθηνᾶς ΜΕ' 1933].
- 1929 432 **Σ. Γ. Σπεράντας** Βιζυηνός Γ. Μεγάλῃ 'Ελλ. 'Εγκυκλοπαιδείᾳ Ζ' 1929 σελ. 265α—6γ.
- 433 'Ηλία **Π. Βουτιεριδῆ** Νεοελληνικὴ στιχουργικὴ 'Αθ. (Ζηκάκης) 1928 σελ. 281 καὶ.
- 441 **Ph. Leb(ösguo)** Greek Literatur. Encyclopaedia Britannica τόμ. 10 σελ. 816.
- 1930 445 'Ηλ. **Π. Βουτιεριδῆ** Γ. Βιζυηνός [κριτικά καὶ βιογρ.]. Ν. 'Αναγνώσματα ΣΤ' τάξης 'Αθ. (Κολλάρος) 1930 σελ. 283—5.
- 446 **Γ. Τσοκόπουλος** Γ. Βιζυηνός (κριτικὴ βιογραφία). Πρόλογος στὸν άρ. 18 σελ. 16.
- 447 'Ηλ. **Π. Βουτιεριδῆ** 'Η ξένη ἐπίδραση στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία 'Αθ. (Ζηκάκης) 1930 σελ. 45.
- 448 **Περ. Παπαχριστοδούλου** Γεώργιος Βιζυηνός [κριτικὴ σκιαγραφία] Θρακικά Α' 1930 σελ. 238—40.
- 1931 419 **Κ. Παλαμᾶ** Γεωργίου Βιζυηνοῦ ἐγκώμιον [στὸ μνημόσυνο τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου στὸν Παρνασσό] Θρακικά Παράρτημα Γ' τόμου 1931 σελ. 196—201.
- 450 **Ν. Βασιλειάδῃ** Γ. Βιζυηνός [κριτικὴ βιογρ. στὸ μνημόσυνο τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου στὸν Παρνασσό] Θρακικά Παράρτημα Γ' τόμου 1931 σελ. 201—214.
- 451 **Θ. Βελιαντίτη** Μνημόσυνον Γ. Βιζυηνοῦ. Θρακικά ὁ. π. σελ. 214—7. [Τὸ ἴδιο μὲ τὸν άρ. 427].
- 452 'Αλκης **Θρύλος** Γεώργιος Βιζυηνός (1849—1896) Νέα 'Εστία Γ' 1931 σελ. 958—65, 1031—6, 1079—83α—β.
- 453 **Κ. Μ. Μιχαηλίδῃ** 'Ο Κόδρος τοῦ Βιζυηνοῦ [σέ γράμμα] Νέα 'Εστία Γ' 1931 σελ. 1116β.
- 454 **Π. Γιαννουῦκου** Περί ἐκπαιδεύσεως 'Αθ. 1931 σελ. 245.
- 1933 455 'Ηλία **Π. Βουτιεριδῆ** Σύντομη ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (1000—1930) 'Αθ. (Ζηκάκης) 1933 σελ. 374—5, 397—8 καὶ.
- 456 'Αρ. **Καμπάνη** 'Ιστορία τῆς νέας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας 'Αθ. (παράρτημα Ν. 'Εστίας) 1933 σελ. 183—4.
- 457 'Αντ. **Γιαλούρη** Γεώργιος Βιζυηνός. 'Ο ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του Ρυθμὸς (Πειραιᾶ) Β' 1933—4 σελ. 58—60, 81—91, 125—32, 183—9—καὶ ξεχωριστὰ σὲ βιβλίον : 'Αντώνη **Γιαλούρη** Στερεοὶ φαναριώτες λόγιοι.

- Γεώργιος Βιζυηνός. 'Ο άνθρωπος και τὸ ἔργο του. Κριτικό σημεῖωμα. 'Ανατύπωση ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ρυθμός». Πειραιᾶς 1934. 'Εκδότης Π. Σ. Βαρβαρέσος 8Μ (25×17.5) σελ. 30+(1 ἀφιέρωση). (Κρίση: ἀρ. 467, 468).
- 458 'Αντ. 'Ιντιάνου [Ὁ Βιζυηνός στὴν Κύπρο] Πρωϊνὴ (Λεωκοσίας) 20 Αὐγούστου 1933 [κατὰ τὸν ἀρ. 464].
- 459 Σ. Σκίπη Νεοελληνικὴ ποίησις. Βραδυνὴ 6 καὶ 8 'Απριλ. 1933 [ὅπου σχετικὰ].
- 460 [+ 'Ελένη Γ. Στεφανῆ] Νεκρολογία. Φωνὴ Κύπρου (Λεωκοσίας) 19 Αὐγ. 1933 [κατὰ τὸν ἀρ. 464 σχετικὰ γιὰ τὸ Βιζ. στὴν Κύπρο].
- 461 S. G. Mercati—G. Zora Grecia (φιλολογία) Enciclopedia Italiana XVII (1933) σελ. 910.
- 462 Φ. Πολίτη Μιά ἀνθολογία [Ἀποστολίδη, σχετικὰ γιὰ τὴν ἐκλογή] Πρωϊά 8 Σεπτ. 1933 σελ. 2β. ἐπφ.
- 1934 463 Ν. Βασιλειάδου 'Ανέκδοτα ποιήματα τοῦ ποιητοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ Θρακικὰ Ε' 1934 σελ. 216—258=καὶ σὲ ξεχωριστὸ φυλλάδιο (Κρίση ἀρ. 465).
- 464 'Αντ. 'Ιντιάνου 'Ο Βιζυηνός στὴν Κύπρο. Κυπριακὰ Γράμματα Α' 1, 15 Σεπτ. 1934, σελ. 16α—21β.
- 465 'Αντ. Γικλούρη Νικ. Βασιλειάδου 'Ανέκδοτα ποιήματα τοῦ ποιητοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ. Ρυθμός Β', 10 ('Ιουν. 1934) σελ. 318 (Κρίση τοῦ ἀρ. 463).
- 466 'Ιω. Μ. Παναγιωτέπουλες Νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Μεγάλη 'Ελλην. 'Εγκυκλοπαιδεῖα τόμ. Γ' (1934) 'Ελλ. σελ. 92α καὶ 93α.
- 467 Γ. Κοτζίουλα Γ. Βιζυηνός [Κρίση τοῦ ἀρ. 457] Ρυθμός Β' σελ. 158.
- 468 Π. Σπανδωνίδη Γ. Βιζυηνός (Κρίση τοῦ ἀρ. 457) Μακεδονικὴς 'Ημέρες Γ' σελ. 277.
- 469 Θ. Παπακωνσταντίνου Φιλοσοφία παρὰ τοῖς νεωτέροις. Μεγ. 'Ελλην. 'Εγκυκλοπαιδεῖα τόμ. Γ' 1934 ('Ελλ. σελ. 981γ.
- 1935 470 'Αρ. Καμπάνη 'Ιστορία τῆς νέας ἐλληνικῆς κριτικῆς 'Αθ. (παρὰρτ. Ν. 'Εστίας) 1935 σελ. 138 καὶ 147.
- 471 ['Ανωνύμου] Γ. Βιζυηνός. 'Επίτομον ἐγκυκλ. λεξικὸν 'Κλεονθερονδᾶκη 'Αθήναι 1935 σελ. 592α.
- 472 Ν. Τωμαδάκη 'Η βιογράφηση τοῦ Βιζυηνοῦ Κυπριακὰ Γράμματα Α' 19—20, 15 'Ιουν.—1 'Ιουλ. 1935 σελ. 597α—99β.
- 473 Στεφ. Στεφάνου Γεώργιος Βιζυηνός. Φιλολογικαὶ ἀναμνήσεις. 'Αθηναϊκὰ Νέα 21 Φεβρ. 1936 σελ. 3γ—ζ.
- 474 Ν. Κ. Λανίτη. 'Ο Βιζυηνός εἰς Κύπρον. 'Αναμνήσεις. 'Αθηναϊκὰ Νέα 14 Μάρτη 1936 σελ. 1ζ [Συμπλήρωμα τοῦ ἀρ. 473].
- 475 Γ. Βαλέια 'Η μάνα τοῦ Βιζυηνοῦ. Ταχυδρόμος (Μυτιλήνης) 17 Μαρτ. 1936 σελ. 2β—ε.
- 476 'Αρίστου Καμπάνη 'Η συμβολὴ τῆς Θράκης στὴ νέα μας ποίηση. 'Ανθολογία Θρακῶν ποιητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. 'Αθήναι (ἐκδ. Θρακικῶν) 1936 σελ. 5—6.
- 477 'Αργη Κόρκια (Α. 'Αργη) Γεώργιος Βιζυηνός. Βιοκριτικό σημεῖωμα στὸν ἀρ. 476 σελ. 17—8.
- 478 Γ. Βαλέια Θρακικὴ ποιητὴς ['Απ' ἀφορμὴ τῆς ἔκδοσης τοῦ ἀρ. 476] 'Εργασία τευχ. 342 1936.

- 479 Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου Στοιχεῖα 'Ιστορίας τῆς Νεοελλ. Λογοτεχνίας 'Αθ. 1936 σελ. 79—80 καὶ 105. (Τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἀρ. 466).
- 480 Γ. Βαλέια Νίκος Καμπάνης Μυτιλήνη 1936 (Ποιμὴν) σελ. 4 καὶ 14.
- 481 'Αρ. Καμπάνη 'Ιστορία τῶν αἰσθητικῶν θεωριῶν 'Αθήναι (Παρόρημα τῆς Νέας 'Εστίας Κ (1936) φ. 14) σ. 110.
- 482 Γ. Βαλέια Βιζυηνοῦ Οἱ στίχοι στὸ φρενοκομεῖο (Κριτικά) Μακεδ. 'Ημέρες Δ' 8 Σεπτ. 1936 σ. 272—4.
- 483 Σπ. 'Ακρομολίτη Μπετίνα Φραβασίλη. Τὸ σπαραχτικὸ τραγούδι ἐνὸς ἀγνοῦ ἔρωτος. 'Ελληνικὸν Μέλλον (ἐφ. 'Αθ.) 6 Σεπτ. 1936 κπ. ὡς ἀνάγνωσμα. 'Επίμετρο:
- 484 Χ. Παπακμάχου Τὰ ἀναγνωστικά βιβλία τῶν 'Ελληνοπαίδων 'Αθ. 1894 σελ. 363.

3) ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

'Εχομε τρεῖς τύπους εἰκονογραφίας τοῦ Βιζυηνοῦ:

α') Μὲ καπέλλο en face πρωτοτυπώθηκε ἡ εἰκόνα τοῦ Βιζ. στὰ 1894. (357) Πολλὲς αἱ ἀνατυπώσεις τῆς. 'Η συνηθέστερη.

β') Δίχως καπέλλο en face πρωτοτυπώθηκε στὰ 'Ελληνικὰ διηγήματα τοῦ Κασδόνη. 'Αθ. 18.6 ('Εστία) σελ. 174. 'Ανατυπώθηκε στοὺς ἀρ. 15, 16, 17. Μικρὴς διάδοσης.

γ') Βαμμένη ἀπὸ τὸν παλαιὸν Κολοδό πρωτοτυπώθηκε στὰ 1934 στὰ 'Ελληνικὰ. 'Η παλαιότερη φωτογραφία του βγαλμένη στὰ 1886 πιστεύω. En face μὲ τερεκχέζικο καλπάκι, ὑποδήματα καὶ γουνέιο παλτό. Μ' αὐτὸ τὸ ντύσιμο, μᾶς διηγείται ὁ ἴδιος (ΜΣ 54) ὁ Μοσκώβ Σελήμ τὸν πήρε γιὰ Ρούσο. Δὲν ἔγινε ὡς τώρα ἀνατύπωσὴ τῆς ἄλλης.

Εἰκονογράφηση ἔργων τοῦ Βιζ. δὲν ἔγινε ἐχτὸς ἀπὸ τὴν 'Επαύτιδα τῆς Βιζύης τοῦ Legros (ἀρ. 3) τὴν αἰθουσα τῆς 'Αναγέννησης στὸν ἀρ. 191 καὶ τῆς 'Αγελάδας στὸν ἀρ. 86.

Σφραγίδας τοῦ Βιζ. μὲ τάρχηά του: Γ. Μ. Β. στὸν ἀρ. 2.

'Υπογραφή του πρωτοδημοσιεύτηκε σὲ τοικογραφία στὴν 'Εφημερίδα (19.10. 1888) κάτω ἀπ' τὴ μελέτη του (ἀρ. 177). 'Αργότερα στὰ 'Ελλ. Διηγήματα τοῦ Κασδόνη (1896 δ. π.) κάτω ἀπὸ τὴ φωτογραφία του.

Εἰκόνα τῆς ἀγαπητικῆς του στὴν Κύπρο, 'Ελένης Γ. Στεφανῆ—Φωκυτζίδη στὸν ἀρ. 423.

Β') ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Προεργασίες. Τὴ βιογραφία τοῦ Βιζ. τὴ χρῶσταιμε πέρα γιὰ πέρα στὸν Πολίτη γιατρό, Ν. Βασιλειάδη. Αὐτὸς εἶπε ἡ πηγὴ καὶ ἡ βάση σ' ὅλες τὶς κατοπινὰς ἐργασίες. 'Ο Βασιλειάδης γνώρισε τὸν ποιητὴ στὰ στεχνὰ του χρόνια (1890). Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, ποὺ μᾶς ἔδωσε, τὰ πήρε ἴσα ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Πρόστετε τὴν προσωπικὴν του ἀντίληψη ἀπὸ τὴν ἄμεση καὶ στενὴ γνωριμία του, ἀναμνήσεις χαρακτηριστικὲς, πληροφορικὲς γιὰ τὸ ἔργο του καὶ γιὰ τὰ καθέκαστα τοῦ ἀτυχήματός του. 'Η πρώτη του μελέτη, τυπωμένη ὅταν ἀκόμα ζοῦσε ὁ ποι-

ητής μᾶς δίνει γενικά σημεῖα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του—αὐτοῦ ἴσα ἴσα—καὶ θέλει νὰ γνωρίσει ὅπως-ὅπως τὸν ἄγνωστο ὡς τότε ποιητὴ. Σὲ λεπτομέρειες δὲν ἐκπλῶνεται. Περιορίζεται στὰ σημαντικώτερα καθέκαστα καὶ περνᾷ τοὺς χαρακτηριστικώτερους σταθμούς τῆς ζωῆς τοῦ Βιζ. Περνᾷ χωρὶς νὰ σιμῇ αὐτὰ. Μὲ κατοπινὲς ἐργασίες του ὁ Βασιλειάδης μᾶς ἔδωσε πληροφορίες, περισσότερες καὶ εἰδικώτερες, γιὰ τὴν τρέλλα του, τὴ ζωὴ του στὸ φρενοκομεῖο, ἐντυπώσεις καὶ καθέκαστα ἀπὸ τὴ γνωριμὰ τους. Ἀξιόλογη καὶ μοναδικὴ ἡ συμβολὴ του στὴ βιογράφηση τοῦ ποιητῆ.

Ἄλλοι μελετητὲς τοῦ Β.ζ. ὁ Χασιώτης (403) ὁ Παλαμᾶς (423) ὁ Στεφάνου (473) προσθέτουν τίς προσωπικὲς τους ἀναμνήσεις, διαφωτιστικὲς σὲ πολλὰς μεριές, ἀλλὰ βάση ἔχουν τὸ Βασιλειάδη. Κεντοῦν θᾶλεγα παραστατικώτερα, στὸ δικό του τελλᾶρο. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ οἱ νεώτεροι, ὅπως ὁ Θυρῆλος (152) ὁ Γαλιούρης (457).

Ὡστόσο τὴν πλείρια καὶ ἐξακριβωμένη βιογραφία τοῦ Βιζ. δὲν τὴν ἔχουμε ἀκόμα. Ἡ ἔρευνα δὲν εἶπε ἀκόμα τὸ λόγο της. Πολλὲς πληροφορίες, ἀκόμα καὶ δόκιμες μελέτες, θαμνένες σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ μένουν ἀνεκμετάλλευτες, καὶ ἀχρησιμοποιοῦνται στὴ βιογραφία του. Μὰ καὶ ἡ προφορικὴ—πολλοὶ γνωστοί, φίλοι, συγγενεῖς ζοῦνε ἀκόμα—παράδοση μένει ἀμύζωχτη καὶ ἀχρησιμοποίητη. Κατάλοιπα ἀκόμα, μαρτύρια γραμμένα καὶ ἄλλα ντοκουμέντα, ποὺ ἀποτελοῦνε σημαντικώτατα βιογραφικὰ στοιχεῖα δὲν ἔχουν ἀνοζητηθῇ ὡς τὰ τώρα. Ἡ βιογράφηση τοῦ Βιζυνοῦ δὲν εἶχε περῖαι ὡς τώρα στὰ χέρια τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης. Ὁ κ. Ἰντιάνος ἀσχολήθηκε μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Βιζ. στὴν Κύπρο (ἀρ. 464) καὶ μᾶς ἔδωσε ἀρκετὲς διαφωτιστικὲς πληροφορίες, παρμένες ἀπὸ τὴ ζωὴν ἀκόμα παραδοσὶ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Βιζ. ποὺ καθὼς ξέρομεν ἔχει πολλὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα μέσα του, δὲ μελετήθηκε καὶ δὲ χρησιμοποιήθηκε ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ. Σκόρπια σημεῖα, κυρίως χωρία καὶ λίγα στοιχεῖα χρησιμοποίησε ὁ Παλαμᾶς (423) καὶ οἱ νεώτεροι (152, 457). Καὶ ὁ Βασιλειάδης πρόσθετε τὴν πηγὴ αὐτή.

Παρακάτω θὰ γίνῃ προσπάθεια κάποιας ἀναθεώρησης τῆς βιογραφίας τοῦ ποιητῆ. Δίνει τὴ συμβολὴ τῆς ἡ γραφτῆ παράδοσης, ὅση μέρους νὰ βρῶ στίς ἔρευνές μου, χρησιμοποιεῖται μὲ μέτρο καὶ μὲ σχετικὴ ἐπιφύλαξη, ἀλλὰ συγκριτικὰ καὶ ἐξαντλητικὰ τὸ ἔργο τοῦ Βιζ., ἐλέγχονται καὶ συγκρίνονται οἱ προηγούμενες ἐργασίες καὶ καθορίζονται ἢ διαφωτίζονται πολλὰ σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Βιζ., μὲ τὴ συμβολὴ δὲ τῆς μνημειακῆς καὶ γραφτῆς παράδοσης ἔρχονται στὸ φῶς καινούριες πληροφορίες. Τὴν προφορικὴ παράδοση τὴν εἶχα ὑπ' ὄψιν μου καὶ τὴ χρησιμοποιήσα στὸν ἔλεγχον, τὴ διαπίστωση καὶ τὴ συμπλήρωση τῆς γραφτῆς, μὲ τὴν πολυτίμη συνδρομὴ τοῦ φίλου μου κ. Μιλτ. Σταμούλη.

Η ΒΙΟΓΡΑΦΗΣΗ

Ἀπομνημονεύματα τῆς παιδικῆς του ζωῆς θὲ νὰ χαρακτηρίζαμε μ' ὅλο τὸ δικίον μας τὰ διηγήματα τοῦ Βιζ. Κλείνουν μέσα τους νοσταλγικὰ ζωντανεμένο δόλικερο τὸν παιδικὸ κόσμον του. Σὲ πολλὰ ποιήματά του πάλι μᾶς τραγοῦδᾷ διάφορα γεγονότα τῆς ζωῆς του. Σ' ὅποιον ξέρει λίγο πολὺν τὰ καθέκαστα τῆς ζωῆς του, κάνει μεγάλῃ ἐντύπωση ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀκρίβεια ποὺ μιλᾷ ὁ Βιζ. γιὰ τὸ σπῆτι του, γιὰ τὸν ἑαυτό του, γιὰ τὴ

παιδικῇ ζωῇ του. Δὲν κρύφτει τίποτα. Τίποτα δὲν παραλλάζει. Ὅνόματα τόπων, πρόσωπα, γεγονότα, λεπτομέρειες, τὰ βρίσκει κανεὶς στὸ ἔργο του ἀπαράλλαχτα μὲ τὰ ὀνόματά τους, μὲ τὸ κάθε τους ξεχωριστὸ γινώρισμα. Μαρτυρία παιδικοῦ του φίλου, τοῦ κυριώτη Νικ. Χατζηγαβριήλ (ἀρ. 397) μᾶς βεβαιώνει, πὼς ἓνα του διήγημα, τὸ Ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου εἶνε μιὰ ἀληθινὴ σελὶς τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ. Συχνὰ διηγείτο τοῦτο ἐν Κύπρῳ πρὸς τοὺς φίλους του. Ἔτσι καὶ τᾶλλα του διηγήματα εἶνε γεμᾶτα ἀπὸ πραγματικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του καὶ μὲ μιὰ συγκριτικὴ ἐξέταση καὶ τὴ χρειάζουμένη προσοχὴ μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν στὴ βιογραφίᾳ του.

1. Ὁ τόπος του. Ἡ Θράκη, ἡ Βιζῶ. Ἡ περηφάνια (ΑΑ 181) καὶ ἡ νοσταλγία του (ἀρ. 3, σελ. 8,9,10). Τῆς ζωῆς του ὁ κρυφὸς καὶ μὴ. Τὰ ἱστορικὰ τῆς μᾶς τᾶδωσε ὁ ἴδιος (256). Στὸ τέλος τοῦ ἀρθρου του μιλᾷ γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη, τὴν ἀπομόνωση καὶ τὴ κακομοιριά τοῦ χωριοῦ. Τὸ ἐξημενεῖ στὰ τραγούδια του (ῥομοφο χωριό. ΑΑ 99. σὺν τῇ Βιζῶ κανένα ΑΑ 124). Περιγράφει τὴν πελασγικὴ ἀκρόπολιν τῆς τὴν Μπαήρα (ΜΣ 50 καὶ 39—40). Ζωγραφίζει τὸν κάμπο καὶ τὴ φύση τῆς σ' ἓνα λιόγεμα ἱλαρὸ (ΤΖ 54—6). Ξαναζῇ τίς γειτονιές τῆς: τὸ Καρσιμαχαλᾶ (ΑΑ 38), τὴν Πλά-

ΔΙΕΦΗΜΕΙΣ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

1. Ὁ ἀριθμὸς, μέσα σὲ παρένθεση παραπέμπει στὸ ἔργο, ποὺ εἶνε βιβλιογραφημένο μὲ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ στὴν ἐδῶ βιβλιογραφία μου. Ἄν ἀκολουθεῖ στὴν ἴδια παρένθεση καὶ ἄλλος ἀριθμὸς αὐτὸς δείχνει τὴν σελίδα τοῦ ἔργου.

2. Στὰ Κριτικὰ παραπέμπω πάντα στὴν ἔκδοση τοῦ Φέξη Στὰ Βιογραφικὰ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἡ ἔκδοση τοῦ Φέξη δὲν ἔχει ὅλα τὰ διηγήματα, παραπέμπω ἀναγκαστικὰ στὴν ἔκδοση Σιδέρη.

3. Ὁ ἀριθμὸς ὕστερα ἀπ' τὴ βραχυγραφία δείχνει τὴ σελίδα.

ΑΑ=Ἀτιθίδες αὐραὶ (ἀρ. 7).

ΑΜ=Ἀμάρτημα μητρὸς μου (ἀρ. 16).

ΑΕ=Ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα (ἀρ. 18).

ΜΜ=Διατὶ ἡ μηλιὰ δὲν ἔγινε μηλέα (ἀρ. 164).

ΜΣ=Μόσκόφι Σελήμη (ἀρ. 16).

ΠΝ=Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Νεαπόλεως (ἀρ. 15).

ΣΙ=Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας (ἀρ. 17).

ΤΖ=Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον (ἀρ. 17).

ΦΑ=Ποῖος ἦτο ὁ φρονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου (ἀρ. 15).

Σ=Ἐκδοση διηγημάτων Σιδέρη (ἀρ. 15, 16, 17).

Φ=Ἐκδοση διηγημάτων Φέξη [ἀρ. 13, 14].

Σημείωση. Δίνεται ἐδῶ μιὰ λεπτομερὲς καὶ ἐξακριβωμένη βιογραφία τοῦ Βιζ. Θὰ πηγάνει πολὺ νὰ προσπαθῶ ν' ἀναιρῶ κάθε τόσο ὅσες ἀνακρίβειες ἢ ὅσα λάθη ἔχουν οἱ ὡς τώρα μελετητὲς τοῦ Βιζ. Τοῦτο ἔκανα μόνο στὰ σπουδαιότερα σημεῖα, καὶ ὅπου τὸ θεωροῦσα ἀπαραίτητο.

τσα (ΑΑ 124), τὸ χάνι τοῦ γέρω Μούρτου (ΦΑ 25), τὴν παραδεισένια ἐξοχή Καϊνάριτσα σὲ ὑπέροχες περιγραφές (ΜΣ50—3 καὶ 63—5). Τὴ Μητρόπολὴ τῆς τὴν ἱστορικὴ μὲ τὸ χορταριασμένο κῆπο (ΜΜ 37γ), τὸ παναγύρι τῆς Σαρακηνοῦς (ΤΖ 46). Μᾶς τὴ δίνει μέσα στὰ βρόχια τῆς σκλαβιάς καὶ τῆς καταστροφῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Ρούσους (ΦΑ 7, 16, 14, 33, 51, ΑΑ 120, 124), νὰ ὑποδέχεται τὸν καινούριο Δεσπότη (ΦΑ 13), νὰ πέρνει τὸ ταχυδρομεῖο τῆς κάθε δεκαπέντε μέρες ἀπ' τὸ Λουλέ-Μπουργάς (Ἀρκαδιούπολη). Δόξασε γ' ὄνομά της, πού τὸ πῆρε ἀπὸ μικρὸς καὶ τὸ κράτησε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ μὲ καμάρι.

2. Τὸ σπίτι του. Μᾶς ἔρχεται ὁ Βιζ. ἀπὸ φαμίλια ἀπλοϊκῶν νοικοκύρηδων τῆς Βιζῶς, πού ζήσανε ἀλώβητοι τὴ ζωὴ τῆς σκλαβιάς. Ὁ παπὺς του Γιόργης (ΤΖ 53). Γιὰ νὰ μὴν τὸν πάρουν οἱ Τούρκοι στὸ παιδομῆζωμα τὸν ντύσανε κορίτσι καὶ τὸν κρατοῦσανε στὸ σπίτι κρυμμένο, ὅσπου μεγάλωσε καὶ ἀμέσως τὸν παντρεύσανε ἔντεκα χρόνων (ΤΖ 51—4). Ἦταν νοικοκύρης καλὸς μὲ ζῶα καὶ μὲ κτήματα. Παντρεύτηκε τὴ Χρουνσῆ (ΤΖ 53), γυναῖκα παρὰξενη καὶ ἰδιότροπη, πεισματάρη καὶ νευρική—ψυχικὴς καταβολὴς—(ΤΖ 54), πού πῆγε στὸν Ἀγιοντάφο καὶ βγήκε καὶ λεγόταν Χα τ ζ ἦ δ α ι ν α (ΑΑ 41, ΤΖ 58) εἶναι ἡ γιαγιά τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου (6), πού τον ἐγαλόνχησε μικρὸ μὲ τὰ προαδόντες καὶ τοὺς θογγούς καὶ τὰ παραμύθια τὰ ἐθνικά.

Ὁ πατέρας του Μιχαλὸς δὲν ἦταν ἀπ' τὴ Βιζῶ. Ἦρθε ἀπ' ἄλλο χωριὸ καὶ ἐγκαταστάθηκε. Γραμμένη ἀπὸ τὰ χέρια του μᾶς ἄφησε τὴν ἀκόλουθη βιογραφικὴ ἐνθύμηση, πού ἀνέκδοτη μέχρι σήμερα εἶνε φυλαγμένη στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τῆς Ἀθήνας:

Παράφυλλο 16.3×10.3 ἀποκομμένο ἀπὸ τὸ τουρκόφωνο ἑλληνικὸ βιβλίον: Ζεπουρί Δαβὶδ (ψαλτήριον). Στὴ λευκὴ πλευρὰ μὲ γραφὴ σύνθετη (ει, ου, στ) δυσκολοδιάβαστη καὶ μὲ πολλὰς ἀνορθογραφίες. Τ' ἀπόκρυψε καὶ τῶσσε ὁ ἴδιος ὁ Βιζ., πού ἀποκάτου μὲ μολύβι μαῦρο—φαίνεται ἀπ' τὸ χαρακτηριστὸν—ζήτησε νὰ βγάλει καὶ νὰ ταχτοποιήσει μὲ τὴ σειρά τῶν χρονολογιῶν τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς τοῦ πατέρα του, πού ἀναφέρονται στὸ ἐνθύμημα. Διαστ. στ. 0.10,1. Πιστὴ ἀντιγραφή. Μέσα σ' ἀγκύλες ἔβαλα τὰ οὐσιμὰ. Ἀστερίσκο ἔβαλα σὲς δυσανάγνωστες λέξεις.

Ὁὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὁ γράφας τούτου θεάτρον εἶδον *λέγει ὅτι οὗτος σὺν ἐλλικία ἔστον ἀπὸ ἔτει 1823 Γε (Ιακ.) ἀποφασίσαι δε εἰς βίζαν ἀποχρονὸν δεκατεσάρων/εἰς χρονὸν εἴκοσι ἐνὸ κάμνοντα πακάλης εἰς ἔξι χρόνους ἀπο τον εἴκοσι *ἔστερα ἀραβονιάσθη καὶ ἐξίτιξαι: νὰ γίνῃ πραγματευτὴ: λοιπον ἔλλαβε αὐτὴν τιν χάριν ὅπου/ἔγινεν πρῶ(μα)τεντις ἐχρημάτισεν χρόνους πέντε ἐος/ὅπου ἔκαθεν τον γάμον. εἰς τα εἰ *τριανταπένται ἀποφασί(σε) νὰ χτίσι οἶκον εἰς ἐτι σαράντα ἐξὶ ἐδόθη ἐκ θεοῦ ἐκ τέκνον ἀρσενικόν τὸ δούλον τον θεοῦ χριστάκι 1846 [σέπτεμβριον], ὁκτομβριον 30 οἵμερα τετράδι/

- Ἦ Γένις τοῦ Γεωργίς ἐνέτι 1849 μαρτίου 8 οἵμερα/δευτέρα/ 1813 ἐγεννήθη/ 1827 εἰς Β ζα/ —1834 πακάλης/ 1840 ἀραβονιάσθη/ 1845 ἐννεμφεύθη ἡ ἔκτισε τὸν οἶκον/ [1846 ἔκτισε τὸν/ 20 [1846 ἐγεννήθη ὁ Χριστάκης/ [1845 ἔκτισε τὸν οἶκον/ 1849 ἐγεννήθη ἐγὼ/ *

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἦ ἐνὸν ὁ ἀνθρώπος ὁ γράφας τούτου θεάτρον εἶδον *λέγει ὅτι οὗτος σὺν ἐλλικία ἔστον ἀπὸ ἔτει 1823 Γε (Ιακ.) ἀποφασίσαι δε εἰς βίζαν ἀποχρονὸν δεκατεσάρων/εἰς χρονὸν εἴκοσι ἐνὸ κάμνοντα πακάλης εἰς ἔξι χρόνους ἀπο τον εἴκοσι *ἔστερα ἀραβονιάσθη καὶ ἐξίτιξαι: νὰ γίνῃ πραγματευτὴ: λοιπον ἔλλαβε αὐτὴν τιν χάριν ὅπου/ἔγινεν πρῶ(μα)τεντις ἐχρημάτισεν χρόνους πέντε ἐος/ὅπου ἔκαθεν τον γάμον. εἰς τα εἰ *τριανταπένται ἀποφασί(σε) νὰ χτίσι οἶκον εἰς ἐτι σαράντα ἐξὶ ἐδόθη ἐκ θεοῦ ἐκ τέκνον ἀρσενικόν τὸ δούλον τον θεοῦ χριστάκι 1846 [σέπτεμβριον], ὁκτομβριον 30 οἵμερα τετράδι/

Ἦ ἐνὸν ὁ ἀνθρώπος ὁ γράφας τούτου θεάτρον εἶδον *λέγει ὅτι οὗτος σὺν ἐλλικία ἔστον ἀπὸ ἔτει 1823 Γε (Ιακ.) ἀποφασίσαι δε εἰς βίζαν ἀποχρονὸν δεκατεσάρων/εἰς χρονὸν εἴκοσι ἐνὸ κάμνοντα πακάλης εἰς ἔξι χρόνους ἀπο τον εἴκοσι *ἔστερα ἀραβονιάσθη καὶ ἐξίτιξαι: νὰ γίνῃ πραγματευτὴ: λοιπον ἔλλαβε αὐτὴν τιν χάριν ὅπου/ἔγινεν πρῶ(μα)τεντις ἐχρημάτισεν χρόνους πέντε ἐος/ὅπου ἔκαθεν τον γάμον. εἰς τα εἰ *τριανταπένται ἀποφασί(σε) νὰ χτίσι οἶκον εἰς ἐτι σαράντα ἐξὶ ἐδόθη ἐκ θεοῦ ἐκ τέκνον ἀρσενικόν τὸ δούλον τον θεοῦ χριστάκι 1846 [σέπτεμβριον], ὁκτομβριον 30 οἵμερα τετράδι/

Τὸ πολὺτιμο αὐτὸ βιογραφικὸ ἐνθύμημα μᾶς δίνει πρῶτα-πρῶτα τὴ χρονολογία, πού γεννήθηκε ὁ Βιζυηνός. Μέχρι σήμερα ἦταν ἀκαθόριστη. Ἄλλοι ἔβαζαν τὸ 1848, ἄλλοι πάλι τὸ 1849, μερικοὶ τὸ 1850 καὶ ὁ Χα-

* Ἀπὸ τὸ στίχο 14 εἶναι γραμμένα μὲ μολυβδοκόνδυλο ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ποιητῆ.

σιώτης τὸ 1858. Τὸ ζήτημα ἀπασχόλησε τελευταῖα τὸν κ. Ἰντιάνο (423) καὶ ἂν δὲν μπόρεσε ν' ἀποδειχτῇ ὁ χρόνος τῆς γέννησης τοῦ Βιζ., τοιούτῳ διαπιστώθηκε ἡ σύγχυση καὶ ἡ ἀοριστία πὺν βάσιλενε. Δὲν εἶναι λοιπὸν τὸ 1848 ἀλλὰ τὸ 1849 (8 τοῦ Μάρτη) ὁ χρόνος πὺν γεννήθηκε. Μὲ τὸ ἐνθύμημα ἐτοῦτο ὡς πρὸς τὸ χρόνο τῆς γέννησης δὲν συμφωνεῖ καὶ τὸ χωρίο ΑΜ 37, ὅπου ἡ μάνα του τοῦ λέγει «ἐσὺ εἶσαι τέσσαρὰ χρόνια μικρότερος ἀπὸ τὸ Χρηστάκη». Ὅχι τέσσαρα ἀλλὰ τρία ἀφοῦ ὁ Χρηστάκης γεννήθηκε τὸ 1846 (Ὁκτ. 30), σύμφωνα μὲ τὸ ἐνθύμημα. Ὁ ποιητὴς διώρθωσε, καθὼς φαίνεται, στὸ ἐνθύμημα τὸ χρόνο τῆς γέννησης τοῦ πατέρα του καὶ τὸν ἔκανε ἀπὸ 1823 σὲ 1813, γιατί δὲ συμφωνοῦσε μὲ τὸν ἡλικία του καὶ τίς ἄλλες χρονολογίες. Ὡστόσο τὸν μπερδεψε ἡ φράση τοῦ στ. 8 «νὰ χίση οἶκον» πὺν θέλει νὰ πῇ «ἄνοιξε σπίτι» δηλ. παντρεύθηκε καὶ ὅχι ἔχτισε σπίτι, πρᾶγμα πὺν θὰ τὸ ἤξερε ὁ ποιητής, ἂν ἦταν ἔτσι. Ἐπίσης πρέπει ἡ χρονολογία τοῦ στ. «τριανταπένται» πὺν εἶναι κακογραμμένη καὶ διορθωμένη, νὰ διαβαστῇ «σαρανταπένται».

Ἔτσι λοιπὸν πέρνουμε μιὰ ἰδέα γιὰ τὸν πατέρα του. Στὴν ἀρχὴ ἔκανε τὸ πλακαλόπαιδο, σὺν ἑφταξε ἔγινε πραιμματεντής. Λιγογράμματος, ἀπλός, καλός, θρησκός καὶ «διασκεδαστικός», καθὼς μᾶς παρουσιάζεται (ΑΜ 38). Πέθανε πολὺ νέος κατὰ τὸ 1854, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ διήγημα ΑΜ καὶ τὸ στίχο «μικρὸ μικρὸν ὁρφάνον ἢ ἀνιψιὸν μου μοῖρα». (3, 8) καὶ βεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν προφορικὴ παράδοση.

Ἡ μάνα του Δεσποινὴ ἡ Μιχαλὸς ἡ Μιχαλιέσα, «ἐξήρηνσε πολὺν νέα» (ΑΜ 23 καὶ 7, ἦταν «φυσικὴ καὶ ἀμόρφωτος γυνή» (ΦΑ 19), ἀγράφματη (ΦΑ 37), ξενοδούλενε καὶ ἀργάτενε γιὰ νὰ ζήσει τὰ ὀρφανά της «μὲ τὴν δικέλλαν ἀνὰ χεῖρας» (ΑΜ 24, 29) τὴ χτύπησε ἀλύπητα ἡ μοῖρα «τῶνα πιάδι της ξενητεῖα καὶ τᾶλλο σκοτωμένο» (ΑΑ 93). Μᾶς τὴ δίνει στὰ διηγήματά του (ΑΜ καὶ ΦΑ) μεγαλόψυχη, ἀπλοϊκή, φιλόστοργη, πονετικὴ, προληπτικὴ, ἰδανικὴ «καὶ μιὰ γρηὰ μερονοχτὶς σὺν κλαδεμένο κλήμα» στὴ μνημορόπετρα γυροτῇ. μοιρολογᾷ καὶ κλαίει» (ΑΑ 93). Τυφλώθηκε σὺν ἔμαθε τὴν τρέλλα του (Κουρτίδης 376, 2γ). Ζοῦσε ἀκόμα σὺν πέθανε ὁ Βιζ. (αὐτ.). Πέθανε ἔδω καὶ εἴκοσι ἑφτά περίπου χρόνια, κατὰ τὴν προφορικὴ παράδοση. Ἔμενε τυφλὴ 14 χρόνια, κατὰ τὸ γινὸ της Μιχαήλ.

Τ' ἀδέρφια του μᾶς εἶναι γνωστά. Πρῶτος ἦταν ὁ Χρηστάκης, γεννημένος τὸ 1846 (κατὰ τὴν παραπάνω ἐνθύμηση τοῦ πατέρα του καὶ ΑΜ 37, μνεῖα καὶ ΑΜ 12), ἔκανε στὴν ἀρχὴ τὸν πραιμματεντὴ γυρολόγο, δουλειὰ τοῦ πατέρα του (ΦΑ 29), ὕστερα ἄνοιξε μαγαζὶ (αὐτ.), ἔγινε ταχυδρομὸς ἀγροτικὸς στὴ γρομμὴ Λουλεμπορογᾶζ—Βιζύης (ΦΑ 29). Εἶναι ὁ ἀδικοσκοτωμένος ἀδερφὸς τοῦ διηγήματος ΦΑ, σκοτώθηκε γύρω στὰ

1876, «τὸ φοβερόν τραῦμα εἶχε πληῖξει τὸν πολυπαθὴ μας οἶκον πρὸ τριῶν καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν» (ΦΑ 15 καὶ προφορικὴ παράδοση), τὸν θάψανε κατόν ἀπ' τὴ μηλιὰ τοῦκίπου τους (ΦΑ 82, ΑΑ 93).

Μεγαλειτέρη κατὰ ἓνα χρόνο ἀδερφή του ἡ Βενετιά (ΑΜ 39), τὴν πλάκωσε λεχούδι στὸ κρεβάτι ἡ μάνα της (ΑΜ 39—40) καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ μεγάλο ἁμάρτημα τῆς ζωῆς της (αὐτ.). Ἐνα χρόνο ὕστερα ἀπ' τὸν ποιητὴ γεννημένη ἄλλη ἀδερφή, ἡ Ἀννιώ (ΑΜ 5, ΑΜ 41), πέθανε μικρὴ ἀπὸ βαρεῖα ἀρρώστια (ΑΜ) εἶνε ἡ δύστυχη μικρούλα τοῦ διηγήματος ΑΜ.

Αὐτὸ ἀδέρφια του φαίνονται ἀκόμα (ΑΜ 5) «ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι δύο ἀδελφοί μου», (ΑΜ 27) «οἱ μικροὶ τῶν ἀδελφῶν μου μισθοί». Ὁ Θύμιος (ΤΖ 19) μᾶς δίνεται μεγαλιέτερος, μὰ δὲν εἶνε αὐτὸς πραγματικὸ πρόσωπο, γιατί τὸν ἀγνοεῖ καὶ ἡ γραφτὴ καὶ ἡ προφορικὴ παράδοση. Ὁ Μιχαήλος, πὺν φαίνεται νὰ εἶναι τὸ «κοιλιά ρφανο»¹⁾ (ΑΜ 6), ἀφοῦ πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του. Αὐτὸς πάει στὴν Πόλιν μὲ τὴ μητέρα γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸν ποιητὴ (ΦΑ 21, 22), πέφτεται κατόπι στὸν Κιαμήλιν (ΦΑ 65), τὸν ἀκούσιο φρονεᾷ τοῦ ἀδερφοῦ του²⁾.

3. Τὸ Γιωργὶ τῆς Μιχαλιέσας. Πρῶτα χρόνια. Ἔτσι φωνάζανε καὶ ἔτσι βόισκενε μικρὸ, στὸ χωριὸ του τὸν ποιητὴ. Δὲν τὸ κοῦβει καὶ ὁ ἴδιος (ΑΑ 193) «εἶμαι γινὸς τῆς Μιχαλιέσας» (πρβ. καὶ ΑΑ 150). Γεννήθηκε, καθὼς εἶδαμε, στὴν 1849 (8 τοῦ Μάρτη). Ἦταν τὸ δευτέρου ἀγόρου ἀφοῦ ὁ Θύμιος δὲν εἶνε πραγματικὸ πρόσωπο καὶ ἀφοῦ ὁ πατέρας του μετὰ τὸ Χρηστάκη σημειώνει ἀμέσως αὐτόν, χωρὶς ν' ἀναφέρει ἄλλο παιδί ἀνάμεσα. Τὸν ἐφωνιάζανε μικρὸ οἱ γονεῖς του, ἰδίως ὁ πατέρας του «τ' ἀδικημένο» τους (ΑΜ 17) «γιατὶ ἡ μητέρα του τ' ἀπόκοψε πολὺ νωρὶς» (ΑΜ 42). Ὁρφάνεψε ἀπὸ πατέρα πολὺ μικρὸς, 5—6 χρονῶ περίπου, καθὼς εἶδαμε παραπάνω. Βρέθηκε μέσα στοὺς τέσσερις δρόμους ἀνήλικος, φτωχόπαιδο ἀπροστάτευτο, περιμένοντας ἀπὸ τῆς μητέρας του τὰ χέρια μέσα σ' ἓνα σωρὸ παιδιὰ καὶ σὲ χίλια μύρια δυστυχήματα, πὺν χτυπήσανε «τὸν πολυπαθὴ οἶκον» τους (ΦΑ 15). Εὑρίσκει ξεστασιὰ καὶ ἀντιστύλι στὰ χέρια τοῦ ἀγαθοῦ παπποῦ του «συνειδίζον», μᾶς λέγει, νὰ παλαίω μὲ τὸν παπποῦ ἀναοριζώμενος ἐκ τῆς ράχως καὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ὤμων... πρὸ πάντων ὁσάκις τὸν κατελάμβανον καθημέρον ἐπὶ τοῦ μεντερίου του παρὰ τὴν ἐστίαν» (ΤΖ 21). Θράφηκε καὶ γαλονχήθηκε μὲ τοὺς θρούλους τοὺς λαϊκοὺς, τὰ παραμῦθια καὶ τίς ἐθνικὲς παραδόσεις. Ποτί-

1) Τὸ βεβαιώνει καὶ ἡ προφορικὴ παράδοση.

2) Κατὰ τὴν προφορικὴ παράδοση, ὁ Μιχαήλ κράτησε τὸ πατρικὸ του ἐπίθετο Μιχαήλ ἰδης καὶ πέθανε τὸ 1893, ὅταν ὁ Βιζυηνὸς βρισκόταν στὸ φρενοκομεῖο. Ἀφῆκε τρεῖς θυγατέρες καὶ ἓνα γινὸ, τὸ Χρῆστο Μιχαηλίδην, πὺν βρῖσκεται τώρα στὴν Κομοτινὴ καὶ εἶναι ἐργατικός. Ἀπὸ τίς θυγατέρες ἡ Ἀνδρονίκη Θεοδώρου Μανιτογλου καὶ ἡ Ἀντιγόνη Στεφάνου Βλαχοπούλου ἔχουν πεθάνει καὶ ἔξῃ μονάχα ἡ Δέσποινα Στεφάνου Μαργαριτίδην. Κοντὰ τῆς ξῆ σήμερα στὴν Κομοτινὴ ἡ γυναῖκα τοῦ Μιχαήλ.

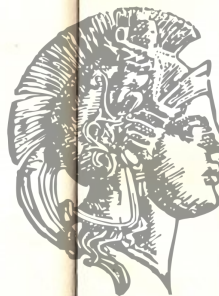

στηκε μέσα στη νεορομάνια της εθνικής μας ζωής, π' ανάβρυνε πεντακάθαρη μέσα στο σπίτι του το φτωχικό. Όσοσο δεν ξμεινε. Πήγε στο σκολειό μικρός-μικρός κι άκονσε μαθήματα από δυό δασκάλους (ΜΜ 37). Μὲ τὸν τελευταῖο του δάσκαλο ποὺ ἦταν σχολαστικός, λογιώτατος καὶ στραβοκέφαλος «φραγκοφορεμένος κύριος... καχεκτικός νεάνισκος» (ΜΜ 37), εἶχε τὸ ζωηρὸ ἐπεισόδιο, ποὺ τοῦ ξμεινε ἀξέγραφο μέσα στὴ ψυχὴ καὶ μᾶς τὸ ἀπαθανάτισε στὸ διήγημά του «Διατὶ ἡ μηλιά δὲν ἔγινε μηλέα» (164). Ἡ μηλιά τοῦ σπιτικοῦ περιβολιοῦ τους, ποὺ εἶνε κι αὐτὴ καθὼς φαίνεται ὄχι φανταστικὴ μὰ πραγματικὴ καὶ στάθηκε μιὰ ἀπ' τὶς μεγαλύτερες παιδικὲς του συμπάθειες καὶ κράτησε τὶς ζωηρότερες ἀναμνήσεις τῶν πρώτων του χρόνων, ἡ μηλιά ποὺ τὴν ἀναφέρει μὲ νοσταλγικὸ πόνο ἄλλοι «ἐν τῷ κήπῳ τοῦ πατρικοῦ μας οἴκου ἀκμάζει ἀκόμη μία μηλέα, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ὁποίας τόσον εὐτυχεῖς συνεπαίξομεν ἄλλοτε ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου» (ΦΑ 81), ἡ μηλιά ἐτοῦτῃ ἔγινε αἰτία νὰ κνηγηθῇ καὶ νὰ ξυλοκοπηθῇ ὁ μικρὸς ὁρφανὸς ἀπ' τὸ σχολαστικὸ δάσκαλό του πολλὰς φορὲς, μόνο καὶ μόνο γιατί ἡ παιδικὴ λογικὴ του δὲν μποροῦσε νὰ χωρένῃ, πῶς ἦταν δυνατό νὰ τὴν ἔλεγε μ η λ έ α. Κοντὰ στοὺς δυὸ αὐτοὺς δασκάλους ἔμαθε ὁ ποιητὴς τὰ πρώτα του τὰ γράμματα καὶ βροῖσκει σ' ἀντίφασιν μ' ὅσα λέγει ἄλλοι (ΤΖ 18), πῶς ὄντα τάχα στὸ ραφτάδικο στὴν Πόλῃ δὲν ἤξερε «ἀσπὴ καὶ φάνη» ἦταν ζωηρὸ παιδί. Τον τραβοῦσε τὸ παιγνίδι «ἐκάθητο ἱππαστὶ ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς μηλιάς καὶ ἔπαιζε ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς» (ΜΜ 37β). Ἄφοβο κι ἀσυλλόγιστο καὶ ἀπρότολμο παιδί. Μιὰ μέρα μὲ τὶς μικρὲς του δυνάμεις καταπαύστηκε νὰ περάσει τὸν ποταμὸ καὶ θὰ πνιγόταν ἂν δὲν τονε πρόφτανε ἡ μητέρα του (ΑΜ 30). Στὶς διακοπὲς «συνώδενε τὴν μητέρα παύζων παρ' αὐτῇ, ἐνῶ ἐκεῖνη ἔσκαπτεν ἢ ἐξεβοτάνιζεν» (ΑΜ 29). Τότε τονε βροῖσζουμε καὶ μὲ παιδικὲς συμπάθειες. Πρόκειται γιὰ τὸ πολυτραγουδημένο του Μαριώ, συμπαθὴτέρα του (ΑΑ 150) καὶ συμπαίχτρα γειτονοπούλα του (ΑΑ 150).

Τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του τὸν ἔφτασε ὁ Βιζ. πέντε ἔξη χρόνων παιδί. Ἡ ὁρφάνια, ποὺ τὴν τραγοῦδησε ἀργότερα, μ' ἀληθινὴ πίκρα (ΑΑ 3.8), τονε χτύπησε καὶ κείνον καὶ τὸ σπῖτι του βαριά (ΑΜσπορ.). Ἡ φτώχεια ἔδεχνε τὸ σπῖτι τους ἄγρια, ἡ Μιχαλιέσα πολεμοῦσε μὲ τὴ δικέλα στὰ χέρια γιὰ νὰ ζήσει τ' ἀνήλικα ὁρφανά. Ἐπρεπε νὰ βγοῦνε, νὰ παλαίψουν μὸλις φτάσανε μὲ τὴ ζωὴ, γιὰ νὰ βοῦν τὴν τύχη τους, νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους. Ὁ Χρηστάκης ἔγινε πραγματευτὴς, γυρολόγος καθὼς εἶδαμε. Πήγαινε στὴν Πόλῃ, γέμιζε τὸ πανέρι καὶ γύριζε τὰ θρακικὰ χωριά. Αὐτὸς τὸν πῆρε μαζί του καὶ τὸν ἔφερε στὴν Πόλῃ καὶ τὸν ἔβαλε σ' ἓνα ραφτάδικο γιὰ νὰ μάθει τέχνη. Ἐνα τέτιο ταξίδι μέσα στὴ νύχτα, στὸ

δρόμο Πόλης—Βιζύης, μᾶς περιγράφει καθὼς ἡ παιδικὴ του ψυχὴ τὸ ἔζησε (ΤΖ 27 κ.). Δέκα χρόνων, μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, ξενιτεύτηκε (ΑΜ 31) καὶ μᾶς τὸ ξαναλένε κι οἱ βιογράφοι του (357, 423, 457). Μοῦ φαίνεται ὅμως, πῶς πρόκειται γιὰ στρογγυλὸ ἀριθμὸ γιὰ νὰ δείξει τὴ μικρὴ ἡλικία καὶ πῶς ὁ ποιητὴς σὺν ἔφηνε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπ' τὸ χωριό, θὰ ἦταν δεκατριῶ μὲ δεκατεσσάρων χρόνων. Τοῦτο παρατήρησε κι ὁ Ἰντιάνος (423) κι εἶναι καὶ σωστό, γιατί δὲ συμβιβάζεται μὲ κατορινὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του, καὶ γιατί ὁ Χρηστάκης, ποὺ τὸν πῆγε, ἔπρεπε νάχει κάποιαν ἡλικία. Όσοσο μὲ τὴν ὁρφάνια μικρὸς-μικρὸς δοκίμασε καὶ τὸ φαριμάκι τῆς ξενιτειᾶς. Τὰ κλαίει καὶ τὰ δυὸ στὴ Νοσταλγία του καὶ ἄλλοι: Μικρὸ μικρὸ μ' ὁρφάνειε ἡ ἀλύπητή μου μοῖρα | μικρὸ μικρὸ τῆς ξενιτειᾶς τὸ μονοπάτι πῆρα... Ἐφηνε μὲ ὄνειρα, μὰ ἄλλα τοῦ ἔκρυπτε ἡ μαύρη πραγματικότη' «...καὶ δὲν ἐφανταζόμην, γράφει, ὅποια περιπέτεια μὲ περιέμενον, ὅτε μ' ἐστρατολόγουν διὰ τὸ ἔντιμον τῶν ραπτῶν ἐπάγγελμα» (ΤΖ 1).

4. Στὴν Πόλῃ. Τὸ 1861 μὲ 1862 φτάνει «νεοσύλλεκτος τοῦ ἐσναφίου τῶν ραπτῶν» (ΤΖ9) στὴν Πόλῃ. Ὁ μᾶστορὴς του, «ἀρχιρραπτής τῆς Βαλιδὲ Σουλτάνας» (ΤΖ10), δὲν φαίνεται νὰ ἦταν θεῖος του, καθὼς μᾶς λέγει ὁ Βασιλειάδης καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸν ὅλοι οἱ βιογράφοι του. Αὐτὸς τοῦ στάθηκε ἄσπας νοστινὸς πατέρας. Μπορεῖ νὰ ἦταν πατριώτης του, ὅπως διήποτε πατέρας τοῦ Χρηστάκη. Τὸν περιγράφει μὲ τὶς χειρότερες ἐντυπώσεις (ΤΖ 16). Τὸ ραφτάδικο ἔπρεπε «ἐντὸς τοῦ Τσαρσίου τῆς Σταμπούλ, ὅπισθεν τῶν σιδηρῶν πυλῶν τοῦ Κεμιστῆ-Χανίου» (ΤΖ 16), κι ἔγινε σωστὴ φυλακὴ καὶ μαύρη κόλαση γιὰ τὸ ἀνήλικο ραφτόπουλο. Ἐρχόταν μὲ τὰ ὄνειρα, ποὺ τοῦ εἶχαν ξυπνήσει στὴν παιδικὴ ψυχὴ οἱ φανταστικὲς διηγήσεις τοῦ «θηλυπρεποῦς» παπποῦ του. Βασιλοπούλες, ἀγάπες, χιλιάδες θησαυροί... (ΤΖ 1 κ.). Μὰ βρέθηκε, ἀλλοίμονο, «καθεργμένος κι ἡρχισε νὰ καχεκτῇ καὶ νὰ μαραίνεται ἐντὸς τοῦ Τσαρσίου τῆς Σταμπούλ, ὅπισθεν τῶν σιδηρῶν πυλῶν τοῦ Κεμιστῆ-Χανίου, πρὸς τοὺς μολυβδοσκεπεῖς τοῦ ὁποίου θόλους ἀνέπεμπεν ὁ δυστυχὴς τώρα οὐχὶ πλέον θελκτικὸς ἤχους ἐρωτικῶν ἀσμάτων ἀλλὰ τοὺς κλανθιμοὺς καὶ ὀδυρμούς παιδικῆς καρδιοβόρου νοσταλγίας» (ΤΖ 16), κάτον ἀπὸ τὸ βαρὺ ἴσκιό τοῦ μᾶστορὴ του καὶ τῆς βουβῆς μαστορίσσης τὴν ἀπειλή. Ὁ μᾶστορὴς του, ὁ αὐστηρὸς καὶ τυραννικὸς «σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον» (ΤΖ 23) καχεκτικὸν καὶ μικρόσωμον γερόντιον» (ΤΖ 16), τὸν εἶχε «καταδικασμένον νὰ κάθηται σταυροποδητός, ἐσκιμμένος ἀπὸ πρῶας μέχρι βαθνιότης νυκτός» (ΤΖ 17). Περιοῦσε ἀφόρητῃ ζωὴ μέσα σ' αὐτὴ τὴν κόλαση καὶ «ἐπέμενε μνηνίων καὶ παρακαλῶν τὴν μητέρα του νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ καὶ νὰ τὸν βάλῃ νὰ μάθῃ ἀνθρωπινότεραν τινὰ

τέχνην» (TZ 18). Νὰ τὸν γλυτώσῃ «ἀπὸ τὴν ἀηδὴ καὶ ἀνιαρὰν ἐκείνην μονοτονίαν τοῦ πρακτικοῦ βίου, τὰς δυσχερεσίας τοῦ ἀρχαρίου περὶ τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης» (αὐτ.). Ἡ ζωὴ αὐτὴ βιάστανε, γιὰ ἄλλους, διὸ χρόνια, γιὰ ἄλλους (Κουρτίδης 376) τρία χρόνια. Ὁ μαστορὴς τὸν πέθανε καὶ τὸ ραφτάδικο ἐκλείσει. Ὁ Βιζυηνὸς ἔμεινε μέσα στὸ δρόμο. Ζήτησε τὴν προστασία τοῦ κυριώτη ἔμπορου Τσελεμπή Γιάγκου Γεωργιάδη, ποὺ τὸν ἐγνώριζε, φαίνεται, ἀπ' τὸ ραφτάδικο. Ὁ Γιάγκος τὸν κράτησε λίγο καιρὸ κοντὰ του καὶ ξετίμησε τὸν πόθο τοῦ μικροῦ γιὰ τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐκκλησιά.

Βγαλμένος ὁ Βιζ. ἀπὸ ἕνα ἐθνικὸ, χριστιανικὸ καὶ θεοσεβούμενο περιβάλλο, ὅπου ἡ ἐκκλησιά ἦταν τὸ κέντρο τῆς ἐθνικῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, μέσα σὲ τόπο, ποὺ ἦταν ἔδρα Μητροπόλεως—τὸν κῆπο της μ' ἄλλα παιδιὰ πολλὰ φορὲς τὸν ἐξεβοτάνισε (MM 37)—δέχτηκε τὴν ἐπίδραση τῆς ἐκκλησιᾶς «ποὺ τυπώθηκε μέσα στὴν ψυχὴ του καὶ τὸν ἀκολούθησε μέσα σ' ὁλόκληρο τὸ ἔργο του» (Γιολούρης 457, σ. 6). Πήγαινε συχνὰ στὸ ἀναλόγι καὶ ἔκανε τὸν ἀναγνώστη ἢ τὸ λαμπάδιο. Ἐδῶ στὴν Πόλὴ βρῆκε ἔντονη καὶ μεγαλόπρεπη θρησκευτικὴ ζωὴ μὲ παραδόσεις, θρόνους, χτίρια, μνημεῖα. «Θὰ πλανήθηκε βέβαια μέσα στοὺς στενοὺς δρόμους τοῦ Βυζαντίου, θὰ περιεργάστηκε [μὲ ψυχικὸ δέος καὶ συγκίνηση!] τὴν Ἁγία Σοφίαν καὶ τὰ ἱεροῦ καὶ πατριαρχεῖα τῆς τὸν Ἰππόδρομο, θὰ περπάτησε τὸ μακρὸ δρόμο τοῦ Ἀβάν Γιολὺ...» (Γιολούρης αὐτ. σ. 7). Οἱ ἐντυπώσεις ἐτοῦτες πατήσανε ἀξέγραφετες σφραγίδες στὴν ἀπλαστή ψυχὴ τοῦ μικροῦ. Ἐδῶ ἐνίωσε καὶ τὴν «καρδιοβόρον νοσταλγίαν» (TZ 16) καὶ λαμπύρισε μέσα στὴ ψυχὴ του, τὸ θᾶμα τῆς **πατρίδας**, τοῦ **τόπου** καὶ τῆς **μάνας**—μεγάλες δυνάμεις.

Ἔτσι καὶ στὴν Πόλὴ ὁ μικρὸς δὲ ξέχισε τὴν ἐκκλησιά. Πήγαινε ἀναγνώστης καὶ βοηθὸς στὸ ἀναλόγι. Σχετίστηκε μὲ ψαλτίδες καὶ μὲ κληρικούς. Πρέπει νὰ τὸν φανταστοῦμε πολὺ συσταζούμενο, θρησκο, ταχτικὸ «μὲ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ πρακτικοῦ βίου» (TZ 15), μὲ τὴν ἀγάπη γιὰ τὰ γράμματα καὶ γιὰ τὴν ἐκκλησιά... «Ἀλλοίμονο εἶμαι πτωχὸ/ σ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου τὸν τροχό! Εἴμ' ὄρφανὸ καὶ ξένο/ καὶ ἀγράμματο θὰ μένω» (1) τραγουδοῦσε. Κοντὰ στὸν Γιάγκο θὰ ἔμεινε, πιστεύω, κοντὰ διὸ τρία χρόνια. Ἴσως νὰ φρόντισε καὶ σὲ κανένα σχολεῖο στὰ Θεραπειὰ ὅπου ἔμεινε, καθὼς μᾶς δίνουν νὰ ὑποθέσουμε τὰ ὅσα γράφει στὸ διήγημά του ΠΝ. Εἶνε παιδικὲς ἀναμνήσεις του ἀπὸ τὰ Θεραπειὰ τῆς Πόλεως, ποὺ τὶς μεταθέτει λίγο ἀργότερα—ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει σχέση. Παιδικὰ παιγνίδια, τρέλλες, περὶπατοὶ μ' ἄλλ' παιδιὰ (ΠΝ 93), αὐτὸ τὸ διάστημα στὰ Θεραπειὰ «τὸ βραχὺ, ἦτο καὶ θὰ εἶνε πιθανῶς ἡ μόνη εὐτυχεῖς ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου» (ΠΝ 96). Τότε ἄρχισε νὰ γράφει καὶ τὰ πρῶτα του

ποιητικὰ γυμνάσματα. «Ἐνθυμεῖσαι πῶς ἐμοίραζες τοὺς παιδικοὺς στίχους σου, ὡσὰν κόλψα εἰς ὕλας τὰς κυρίας.» Ἀκουσε λοιπόν... Πόσες εἶδα νὰ τὰ πετοῦν πρὶν τὰ διαβάσουν (τὰ ποιήματά σου). Πόσες νὰ τὰ διαβάζουν καὶ νὰ σὲ περιγελοῦν, ἐνῶ πρὸ μιᾶς στιγμῆς τὰ ἐπαινοῦσαν διὰ τὰ μάτια καὶ σὲ παρακαλοῦσαν νὰ τὰς τὰ δώσῃς γραμμένα». (ΠΝ 132). Πάντα, γράφει, «μὲ νοσταλγίαν ἐνεθυμούμην τὰς εἰδυλίας ἐκείνας σκηνὰς τοῦ Βοσπόρου» (ΠΝ 96).

5. Στὴν Κύπρο. Ὁ Γιάγκος ξετίμησε τὸ ὄρφανὸ καὶ φρόντισε γι' αὐτό. Ἡ πηγαίνοντας τὸ πῆρε μαζί του ἢ τὸ σύστησε στὸ δεσπότη ἢ ἐκεῖνο ζήτησε τὴν προστασία, ὅπως καὶ ἂν ἔχει, ὁ Βιζ. τὸ 1867 μὲ 1868 ἦρθε στὴ Λευκωσία, προστατευόμενος καὶ ὑποταχτικὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Σωφρόνιου Β'. Αὐτὸς ἦταν Κυριώτης, ἀπὸ τὸ Φοινὶ καὶ ὄχι συγγενὴς ἢ συντοπίτης τοῦ Βιζ. (423), ὅπως λένε, ὁ ἕνας ὕστερα ἀπ' τὸν ἄλλον, οἱ βιογράφοι του. Στὸ μεταξὺ ἡ Μιχαλίνα τραγοῦταν μὲ τὸν καὶ μὸ καὶ τὸ χαμὸ τοῦ παιδιοῦ της. «Πότε ἤ ἔλεγον ὅτι ἐναυάγησα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κύπρου καὶ ἐπαιτῶ ρακέδντος εἰς τοὺς δρόμους...» (AM 33).

Ἐδῶ ντύθηκε τὸ ράσο τοῦ ἀναγνώστη, ἔκανε θελήματα, διάβαζε, «ἤσκειτο» γιὰ νὰ ἱερωθῇ. Παράλληλα φοιτοῦσε στὸ σχολαρχεῖο Λευκωσίας. Δάσκαλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματικῆς Κάλβαρις. Ἐγραφε στίχους πατριωτικὰ καὶ παιδικὰ καὶ «συναγωνίζετο μὲ τὸν κυριώτη ποιητὴ Βασίλη Μιχαηλίδη σὲ μπλέξιμο δίστιχων σὲ μιὰ ποιητικὴ στιχομυθία (τσιάττισμα)» (423). Μὰ τὸ ράσο φαίνεται πῶς δὲν ἄντεξε στὶς σατιρὰς τοῦ ἔρωτα. Ἀπὸ κάτω ἡ καρδιά χτυποῦσε. Τάμπλεξε μὲ μιὰ παντρεμένη στὴ συνοικία τῆς Λευκωσίας Ρογιάτικο. «Κάποιος μεταγενέστερος (καλλίτερα ταιριάζει: προγενέστερος) καὶ ἔνοχος ἔρως του μετὰ μιᾶς ὑπάνδρου γυναικὸς ἔγινεν ἀληθὲς σκάνδαλον» (Χατζηγαβριήλ 397). Ὁ Δεσπότης τὸν τιμώρησε καὶ τὸν ἀπομάκρυνε, ὕστερα ἀπ' τὸ μετανοιωμὸ του, στὸ μετόχι τοῦ Κύκου Ἁγίου Προκόπη, μισὴ ὥρα πάνου κάτω ἔξω ἀπ' τὴ Λευκωσία. Σὲ λίγο τὸν ἔστειλε εὐταξία τῆς σχολῆς καὶ ἐμισθοψάλτησε τοὺς νοτιάδες τοῦ Τριπλιώτη. Εἶχε δικό του κελλὶ καὶ ἔπερνε 50 γρόσια μηνιαῖο. Ἡ καρδιά ὅμως δὲν ἔπαψε νὰ χτυπᾷ καὶ μέσα στὸ σκοτεινὸ κελλί. Ἀπ' τὸ μικρὸ παραθύρι του πλέκει τὸ ἐρωτικὸ του εἰδυλλίον μὲ τὴν Ἐλένη Στεφανῆ Φυσεντσίδη, ποὺ κατοικοῦσε ἐκεῖ κοντά. «Τὸ κελλίον τοῦτο μὲ τὸ μόνον καὶ μικρὸ παραθύρι, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἀνέβαινε διὰ νὰ ἀπαγγέλλῃ στίχους εἰς τὴν νεαρὰν γειτόνισσαν καὶ πρῶτην ἐρωμένην του» (Χατζηγαβριήλ 397). Ἐκδηλώσεις ἐρωτικοὶ καὶμοί, ξενύχτια, στίχοι ἐρωτικοί. Καλοπροαίρετο καὶ ἐμπιστο φίλο βρῆκε τὸν ἀρχιμανδρίτη Ἰωαννίκιο «ιδιαιτέρον φίλον εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστενέτο τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρά του» (Χατζηγαβριήλ δ. π.). Σ' αὐτόν ἐλεγε τὸν

πόνο του, τὰ ὄνειρά του, τοὺς στίχους του. Ὁ Ἰντιάνος (423) μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Ἰδίας Ἑλένης μερικὸς στίχους του ἐρωτικοὺς γι αὐτήνα: Θεέ μου μὴν εἶσαι | Μὲ ρόδα πλασμένη | Μὴν εἰς ἀδελφῇ | τῶν ἀγγέλων Ἑλένη; | Βαδίζεις καὶ ἀκούω | νὰ ἤχῃ ἡ φωνή σου. | Δὲν λάμπουν τὰ ρόδα | ὥς λάμπει ἡ μορφὴ σου. | Λευότερος εἶναι | Ὁ λαίμυρος σου τοῦ κρίνου. Ἀρχίζει ἡ σκλαβιά καὶ τὸ μαρτύριο τῆς τυραννίας. Τὸ ρᾶσο δὲν μπορούσε νὰ συμβιβαστῇ καὶ νὰ περιτυλίξει στὴ μαυροῖα του μιὰ καρδιά, ποὺ μέσα της τραγουδοῦσαν πρωῒνὰ ἀηδόνια, μιὰ ψυχὴ αἰσθηματικὴ καὶ ποιητικὴ. Σ' αὐτὸ συμφωνοῦσε καὶ ἡ πείρα τοῦ στενοῦ του φίλου Ἰωαννίκιου. Καὶ δὲν ἄργησε νὰ φέξει ἡ λύτρωση μέσα στὸ ἀνήλιαγο κελλί.

Ὁ Δεσπότης του εἶχε καλεστῇ νὰ πάει στὴν Πόλη γιὰ τὸ Βουλγαρικὸ σχίσμα. Ἀνάμεσα σὲ τόσα καλογεροπαῖδια τῆς μητροπόλεως, προτιμήθηκε γιὰ συνοδὸς του ὁ Βιζυηνός. Χρησιμοποιηθήκανε ὅλα τὰ μέσα καὶ ὅλες οἱ δικαιολογίες—πρώτη-πρώτη ὁ καθὺμὸς νὰ ξαναδῇ τὴ μάνα του. Ἐπειτα ὁ Δεσπότης του, μ' ὅλο τὸ βαρὺ του τὸ ἀμάρτημα, τὸν ἐχτιμοῦσε καὶ τὸν ἀγαποῦσε ξεχωριστά. Ἦθελε νὰ τονὲ σπουδάσει, νὰ τονὲ κάνει διάκονο καὶ νὰ τονὲ φέροι στὸ μοναστήρι τοῦ Τουρπιώτη δάσκαλο. «Ἐνθυμοῦμαι πόσον ζωηρῶς μοὶ περιέγραφεν ὁ ποιητὴς τὸν ἀνέστην τῆς νεότητός του μελαγχολίαν καὶ πῶς ὁλονὲν καταφεύγων εἰς τὴν ἐρημίαν ἀπήγγειλε τὰ Κυριακὰ εὐαγγέλια δοκιμάζων οὕτω τὴν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀμβωνος ἱκανότητά του» (357). Τὸ ταξίδι του τὸ ἀπροσδόκητο γιὰ τὴν Πόλη τὸν ἔσωσε ἀπ' αὐτὸ τὸ βιάσανο. Καινούργια σχέδια στρωθήκανε μπροστά του. Μὰ τὴ χαρὰ τοῦ ταξιδιοῦ τὴ θόλωνε καὶ τὴν ἔπνυγε σκληρὰ ὁ χωρισμὸς τῆς ἀγαπημένης. «Θυμοῦμαι, μᾶς λέγει ἡ Ἑλένη (ἀρ. 423) πῶς ὅταν ἐτοιμαζόταν νὰ φύγῃ στὴν Πόλη, συνοδεύοντας τὸν Ἀρχιεπίσκοπο, φώναζε τὴ μαμά μου καὶ μὲ ζήτησε ἐπισήμως».

6. Στὴ Χάλκη. Στὶς ἀρχὲς τοῦ Ἰούλη 1872 ὁ Βιζυηνὸς βρισκόταν μὲ τὸ γέροντά του στὴν Πόλη. Ἐγραψε ἀμέσως «τὴν αἰσίαν ἀφιζίν του στὴν Ἑλένη» (423, σελ. 20α). Πετάχτηκε γιὰ λίγες μέρες νὰ δῇ τὸ σπίτι του, τὴ μάνα του. «Σᾶς ἀφίνω, ἔγραψε στὸν Ἰωαννίκιο (397), νὰ φαντασθῇτε τὴν χαράν, ἣν ἡσθάνθη ὅταν μὲ εἶδεν...».

Στὴν Πόλη γνωρίστηκε μὲ τὸ φωτισμένο ἀρχιεπίσκοπο Σύρου Λυκοῦργο. Τοῦ ἐμπιστεύτηκε τοὺς πόθους καὶ τὰ σχέδιά του. Ἦθελε γράμματα μὰ χωρὶς ρᾶσο... Ὁ Λυκοῦργος τονὲ σύστησε στὸ Χασιώτη, διευθυντὴ τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνχείου Πέραν. Μᾶς τὰ διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Χασιώτης (403):

«Ἦν ἡ τριακοστὴ Αὐγουστοῦ 1872. Εὐσταλὴς νεανίας τύπου ὅλως ἀναταλιχοῦ καὶ ἀναστήματος μετρίου, φέρων σιᾶραν μοναχικὴν, ἐξήγησε κατὰ σύστασιν

... τοῦ ἁγίου Σύρου Λυκοῦργου νὰ μὲ ἴδῃ. Ἐδέχθη τὸν νέον ἀμέσως. Μὲ γλώσσαν ἀφελὴ καὶ ἀπλουσιότητι μοὶ λέγει ἐν στίχοις: «Ἀλλοίμονο εἶμαι φτωχὸ | σ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου τὸν τροχό! | Εἶμ' ὄρφανὸ καὶ ξένο | καὶ ἀγράμματο θὰ μένω». Συνεκινήθη ὅχι ὀλίγον καὶ παρεκάλεσα νὰ καθίσῃ πλησίον μου καὶ νὰ μοὶ εἴπῃ ἐλευθέρως εἰς τί δύναιμι νὰ φανῶ ὀφέλμιος.—Εἶμαι, μοὶ λέγει, μικρὸς ὑποτακτικὸς τοῦ ἁγίου Κύπρου. Παρηκολούθησα αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης εἰσόδου μου. Ἐχὼ ἀνάγκην προστατῶν καὶ κηδεμόνων. Μὲ συνεβοῦλευσεν ὁ ἅγιος Σύρος νὰ καταφύγω πρὸς σᾶς. Ἐτόλμησα νὰ ἔλθω. Ζητῶ τὴν προστασίαν σας. Ἐπιθυμῶ, εἰ δυνατόν, νὰ λάβητε τὴν κηδεμονίαν μου, ἐγγνώμενος τῇ ἐφορείᾳ, ὅτι μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν, ἂν δὲν γίνω κληρικὸς, διότι μ' ὅλον τὸ σῆμα ὅπερ φέρω, εἶμαι κοσμικὸς, νὰ πληρώσωμεν τὰ νενομισμένα, ἅπερ εἶναι μικρὰ πράγματα καὶ νὰ μὲ βοηθῇτε κατὰ μὴνα ὅτι ἂν δύνασθε. Καὶ σκοπεύετε, ἐρωτῶ, ἀποφοιτῶν τῆς Σχολῆς νὰ γίνητε κληρικὸς;—Ὅχι κύριε διευθυντά· δὲν θέλω νὰ σᾶς ἀπατήσω. Δὲν ἔχω οὐδεμίαν κλίσιν νὰ γίνω κληρικὸς. Θέλω νὰ μάθω γράμματα».

Ὁ Χασιώτης δέχτηκε νὰ τὸν προστατεύσει. Ὁ Βιζ. γράφτηκε ἀμέσως στὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Πῶς ἄκουσε ἄραγε τὸ διάβημά του αὐτὸ ὁ γέροντάς του τῆς Κύπρου;

Μέσα στὴ Σχολὴ βρῆκε τὸν ἀνθρώπο του. Ὁ τυφλὸς ποιητὴς Τανταλίδης δέχτηκε μὲ προθυμία καὶ μ' εἴναι τὰ ποιητικὰ δοκίμιά του. Τὸν ἐνίσχυσε τοῦ ἔδωσε θάρρος. Πάνου ἀπ' ὅλα τὸν ἀγάπησε. Ἦταν ἡ πρώτη ἀγάπη τοῦ Βιζ. καὶ μὲ κρυφὸ καμάρι τὴ διαπίστωνε, κάθε μῆνα ποὺ κατέβαινε γιὰ νὰ τονὲ δῇ, στὸν προστάτη του Χασιώτη (403).

Στὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή του, ἀχρονολόγητη μὰ φανερά γραμμένη στὶς ἀρχὲς τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1872 καὶ δημοσιευμένη στὸν ἀρ. 397, γράφει γιὰ τὴν τύχη του στὸν ἀξέχαστό του Ἰωαννίκιο.

Παροσιώτατε

Ἡ παροῦσα σύντομος ἐπιστολή μου σκοπὸν προτίθεται μετὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ πρὸς ὑμᾶς βαθινάτου σεβασμοῦ, νὰ πληροφοροῦσῃ τὴν Ὑμετέραν Παροσιώτητα, ὅτι ἔλαβον τέλος ὀριστικόν. Πρὸ 15 ἡμερῶν διατελῶ μαθητὴς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης ἐπὶ τὴν προστασίαν τοῦ ἐνταῦθα Φιλολογικοῦ Σχολίου. Ἠξέεργετέ τὰ αἰσθηματικά μου καὶ εἶτε περιττὸν νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἐξακολουθῶ τὴν μετὰ τῶν καλογηρῶν ζωὴν ἀλλὰ τί νὰ γίνῃ! Ὅταν ὁ λόγος εἴηαι περὶ μαθημάτων ταῦτα πάντα μένουν ἐν ὑστέρῳ λόγῳ! Ἐν τοῦτοις εἶμαι λίαν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς νέας μου ζωῆς· μαθήματα τακτικά καὶ ἀφθονα, τροφὴ καθαρὰ καὶ τακτικὴ, κατοικία ἐπίσης καλὴ, θέσις τῆς Σχολῆς ἀπαράμιλλος εἰς τὸ κάλλος καὶ τὴν τεργνότητα, τί θέλω περισσότερον;

ποὺ νὰ τραβήξουνε κοντὰ τους τοὺς ἐκλεκτοὺς δὲν ὑπῆρχαν. Κάθε τόσο καὶ σκηνές «ἐν αἷς καὶ ἡ εὐγένειά μου ἄλλοτε διεδραμάτισε λίαν ἐνεργὸν πρόσωπον» (ΣΙ 72, 100—101). «Ἐνα χρόνον φοίτησε μὲ δυσκολία. Τὸν ἐρχόμενο νὰ κανόνισε μὲ τὸν προστάτη του νὰ φύγει γιὰ τὴ Γερμανία—ὅπως κίολας συνηθίζανε τότες πολλοὶ νὰ φεύγουνε. Πετάχτηκε μιὰ ματιὰ τὸ καλοκαίρι στὴ Βιζύη, ἀποχαιρέτησε τὴ μάνα του, εἶδε ξανὰ καὶ ἐξηγήθηκε μὲ τὸν προστάτη του στὴν Πόλῃ, ἄφησε τοὺς δασκάλους του καὶ στίς 21 τοῦ Σεπτεμβρίου ξαναπέρασε ἀπ' τὴν Ἀθήνα καὶ θεώρησε τὸ ἀποδειχτικό του. Τοῦτο σῶθηκε μέσα στὰ χαρτιά του καὶ φυλάγεται σήμερον στὰ ἀρχεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τῆς Ἀθήνας.

Δίφυλλο βαρὺ, ἀχαράκωτο καὶ τυπωμένο στὰ γενικά του, 34.4×24.6. Τυπώ-
νεται ἀπαράλλακτα.

Ἀριθ. Μητρώου 2499

Ἀριθ. Εἰσιτ. 190

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Πρυτανεία τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ Κύριος Γεώργιος Μ. Βιζυηνός ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀποκρίσας ἐν αὐτῇ τῇ
νόμον ἐνεγράφη εἰς τὸ μητρώον τῶν ἀρκούντων τῶν Πανεπιστημίου καὶ
κατετάχθη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν.

Ἐπίσημον τοῦτον μαρτύριον ἔστω τὰ γράμματα τὰδε, τὴν σφραγίδα
τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὴν ἐπογραφήν τοῦ Πρυτάνεως φέροντα

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1874

Ὁ Γραμματεὺς καὶ ἁ. ἁ.

Ὁ Πρύτανης

Ἰ. Ἰατροίδης

(Τ. Σ) Π. Ρομπότης

[Ἀκολουθεῖ βεβαίωση ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1875 τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως (Ὑπουργ. Δ. Ράλλης).

Ἀκολουθεῖ βεβαίωση σὲ γαλλικὴ γλῶσσα (σελ. 2) τοῦ Ὑπουργείου τῶν
Ἐξωτερικῶν (Ὑπουργ. Χ. Τριζούπης).

Ἀκολουθεῖ βεβαίωση γερμανικά (Νο 14, ἀχρονολόγητη) τῆς Γερμανικῆς πρε-
σβείας Ἀθηνῶν].

8. Στὴ Γερμανία φοιτητής. Τὸν Ὀχτώβριον τοῦ 1875 βρισκόταν
πρωτόφταστος στὴ Γοτίγγη «μικρὸν πόλιν τοῦ Ἀννοβέρου, ἡ ὁποία ὅσον
εἶνε ἀφανὴς καὶ ἀσίμμαντος ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐποῦν, τόσον περιφανὴς
καὶ ἐνδοξος εἶναι διὰ τὴν Αὐγουσταίαν αὐτῆς Ἀκαδημίαν. Διότι εἰς τὸ

πνευματικὸν στερέωμα ταύτης ἀνέτειλαν ἄλλοτε καὶ σελαγίζουσιν ἔτι καὶ
σήμερον οἱ τηλαιγέστεροι ἀστέρες τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης» (ΣΙ 1). Ἀπὸ
τὴν αἴγλη ἐτοῦτη τραβήχτηκε στὴ Γοτίγγη, προωρισμένος, νὰ σπουδάσει
φιλοσοφία κοντὰ στὸν περιβόητο τότε Lotze. Τὰ γερμανικά του ἦταν λί-
γα. Ρίχτηκε στὴ δουλειά. Ὁ χειμῶνας βαρὺς. «Τὸν εἶχε διέλθει πέντε
σισέροις ἐγκεκορδυνήμενος καὶ ὁμως πάντοτε ριγῶν καὶ χονχονλίζων»
(ΣΙ 1). Ὁ οὐρανὸς βορεινός, βαρὺς: «ὅτε μετὰ ταῦτα μακρὰν τοῦ ἀνε-
φελον οὐρανοῦ μας ἐξωρισμένος, ἐν ἐρημίᾳ φίλων καὶ γνωστῶν, φυλακω-
μένος ὁπισθεν τῶν παγοσκεπῶν παραθύρων τῆς ἀξένου Γερμανίας, ἀνε-
κάλουν εἰς τὴν μνήμην μου τὰς εἰδυλιακάς ἐκείνας σκηνάς παρὰ τὸν Βό-
σπορον»—νοσταλγοῦσετὴν αἰθρία, τὸ φῶς, τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς! (ΠΝ 96 πρβ.
καὶ ἀρ. 284, 286). Βρῆκε τὰ χιόνια, τὰ ἀπίστευτα κρύα ποὺ «καὶ ἡ καρδιά μου
μαζὶ μὲ τὸ φύλλο παγώνει» (ΑΑ 83, ΣΙ 2) ἀρρώστησε (ΣΙ 67 καὶ 69). Ἡ
ζωὴ ἄλλαξε, ἡ ψυχὴ ἀνοίχτηκε στὴν ἀπλωσιὰ τοῦ κόσμου, τῆς ξενιτειᾶς
καὶ τῆς ἐπιστήμης. Παρακολούθησε τρία ἐξάμηνα. Ἄκουσε τὸν Lotze,
τὸ Sauppe, τὸν Baumann. Συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸ Lotze, ποὺ τὸν ἀνα-
θυμᾶται μὲ σεβασμὸ πάντα (ΣΙ 67, προλ. ἀρ. 11, κδ.) καὶ καμαρώνει
γιατὶ ἀξιώθηκε νὰ γίνῃ μαθητὴς του. Στὴ Γοτίγγη ἔζησε κοινωνικὴ ζωὴ,
εἶδε θέατρο καὶ ἄκουσε Βάγνερ (ΣΙ 113), ἔκανε πογοδρομίες (ΣΙ 132),
διέμαζε οἱ γερμανοὶ μωλοφίλοι τὸν Γκαίτε, τὸ Χάινε, γύρισε τοὺς τόπους,
ποὺ ἐκεῖνοι ζήσανε καὶ ἐμπνευστήκανε (ΣΙ 171, ΣΙ 109, 110, 108), ἀνέ-
βηκε στίς χιονισμένες κορφές τοῦ Κλάουνσθαλ (ΣΙ 96 κπ). Παρακολού-
θησε ψυχιατρικὰς παραδόσεις (ΣΙ 68).

Τὴ Μοῦσα του μ' ὅλα αὐτὰ δὲν τὴν παρήτησε. Οἱ Βοσπορίδες
Αὔραι εἶναι γραμμένες αὐτὸ τὸ χειμῶνα. Πλούσια συλλογή. «Ἀπελπι-
στικὴ ἀφθονία ποιητικοῦ ἐπιδορπίου διὰ τὸν στόμαχον παντὸς κριτοῦ»
παρατήρησε ὁ Ὁρφανίδης (ἀρ. 324, σελ. 112). Τὴν ἔστειλε καὶ αὐτὴ στὸ
Βουτσιναιὸ διαγωνισμὸ. Βραβεύεται πάλι! Αὐτὸ ἦταν ἓνα σκάνδαλο
μὰ ὁ ποιητὴς στερεώνει γιὰ καλὰ πὰ τὸ νομά του. Χαιρετίστηκε στὸ πρό-
σωπὸ τοῦ ἓνα ἀναμφισβήτητο ταλέντο—ἡ κρίσις τοῦ Ὁρφανίδη ἦταν
ἀπερίφραστη—τὸν τοποθετοῦσε δίπλα στὸ Χριστόπουλο, κοντὰ στὸν
Τανταλίδη. Τοῦ ἀναγνώριζε φαντασία, αἴσθημα, δροσιὰ, χάρι.

Στίς ἀρχές τοῦ Μάρτη τοῦ 1877 φεύγει ἀπ' τὴ Γοτίγγη. Τὸ ἀποδει-
χτικό του εἶνε πολὺ διαφωτιστικὸ γιὰ τὸ χρόνο, τὴν κανονικότητα τῆς
φοίτησής του καὶ γιὰ τὰ μαθήματα ποὺ ἄκουσε. Σῶθηκε καὶ τοῦτο καὶ
φυλάγεται στὰ ἀρχεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τῆς Ἀθήνας.

Δίφυλλο 26.2×21.1, τυπωμένο στὰ γενικά σημεῖα καὶ συμπληρωμένο μὲ γο-
θικὴ γραφὴ. Χρονολογημένο στίς 21 τοῦ Φεβρουαρίου 1877. Στὴν ἀρχὴ τῆς πρώτης

σελίδας ὁ ποιητὴς μὲ μολύβι σημείωσε τὴ χρονολογία : 14/5/77. Τυπώνεται ἀπαλάλαχτο.

Wir Prorektor und Senat der Königlich Preussischen Georg Augusts Universität bezeugen hiemit, dass der Studirende Georg Bizyenos aus Constantinopel auf den Grund eines Passes am 23 Oktober 1875 als der Philologie Beflissener unter die Zahl der hiesigen Studirenden aufgenommen ist und sich bis jetzt Studirens halber hieselbst aufgehalten hat.

Während der Zeit seines Hierseins hat derselbe den beigebrachten Zeugnissen zufolge nachstehende Vorlesungen besucht:

Winter 1875/76

Syntax der griechischen Sprache bei Hofraht Sauppe

Sommer 1876

lateinische Grammatik bei Hofraht Sauppe
die Reden des Demosthenes vom Kranze bei Demselben,

1β Logik bei Professor Baumann
Geschichte der Philosophie bei Demselben,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Winter 1876/77

Geschichte der Philosophie bei Professor Baumann
Hermeneutik und Kritik bei Hofrath Sauppe
Psychologie bei Geheimen Regierungsrath Lotze,
Naturphilosophie bei Demselben

2α Einsichtlich seines Betragens wird bemerkt, dass überall keine Beschwerde gegen ihn vorgekommen ist.
Gegeben unter meiner deszeitigen Prorectors Unterchrift und unter Beidruckung des Universitätsiegels.

Göttingen den 21ten Februar 1877

19048

R i t n h e

(δυνὸ μονογραφῆς)

(T. Σ.)

Στις ἀρχὲς τοῦ Μάρτη 1877 ἔρχεται στὴ Λειψία γιὰ νὰ συμπληρώσει τὶς σπουδὲς του στὸ περίφημο Πανεπιστήμιο. Παρακολούθησε τρία ἐξάμηνα τοῦ 1877 καὶ 1878. Ἄκουσε τὸν Overbeck, τὸν Drobisch, τὸν Curtius, τὸ Ribbeck. Εἰδικεύτηκε στὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν

αἰσθητικῇ. Σώθηκε τὸ βιβλίο σπουδῶν του καὶ φυλάγεται στὰ ἀρχεῖα τοῦ Θρακιζοῦ Κέντρου τῆς Ἀθήνας.

Τετάρτη τυπωμένο 19.8×12.5, χωρισμένο σὲ στήλες, σελιδωμένο (σελ. 31+ (1). Δεμένο. ξόφυλλο βαθύ γαλανό. Συμπληρωμένο ὡς τὴ σελ. 7. Σὲ εἰδικὴ στήλη οἱ ὑπογραφῆς τῶν εἰδικῶν, γιὰ κάθε ἀντίστοιχο μάθημα, καθηγητῶν. Ἀντιστοιχῶνται χωρὶς καμία παράλειψη.

No 1070

Collegien-Buch

für den Stud. philol. H. Georg Bizyenos aus Constantinopel
auf der Universität Leipzig.

2—3 Ἐξάμηνο 4.

Griechische Kunstgeschichte.	Overbeck 23/7	30
Griechisch-Römische Metrik.	Fritzsche	Mai 77
Hesiods W. 7	Schöll	
Religionsphilosophie	Drobisch 25.7.77	
Aristophanes Wespen	Ribbeck	30
Die Lehre von der Entstehung oder Arten	Leuckart	Mai 77

4—5 Ἐξάμηνο 5.

Einleitung in die Griechische Mythologie	Overbeck	8. 77
Griechische Staatsalterthümer	Lange	
Geschichte der griech. Literatur	Curtius	
Aeschylus' Perser nebst Einleitung	Lipsius	
Über des griech. Bühnenwesen		
Anthropologie	Wundt	

6—7 Ἐξάμηνο 6.

Einleitung in d. phil. und Logik.	Drobisch 6.8.78	24.6.78
Historisch-Kritische Übersicht der principien d. Ethik	Drobisch	
Vergleichende Sprachwissenschaft	Curtius	

*
* *

Γυρισμός. Μ' ὅλες τὶς σκοτοῦρες τῶν σπουδῶν του δὲν ἄφηνε τὴν πείση. Ἔστερνε ταχτικά στίχους του στὴν Ἑστία. «Ἐταὶ ἀνθρῶν καὶ

χλωμαίζουν στη ξένη τή γῆ | τὰ φτωχὰ τῆς καρδιάς μου λουλούδια». Βαρέθηκε τὴ ξενιτειά! Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1878 κατεβαίνει στὴν Ἑλλάδα. «Τρία ἔτη εἶχον παρέλθει... ὅτε εἰσηχόμην εἰς τὸ χωρίον μας, πρώτην φοράν, ἀφ' ὅτου τὸ ἐγκατέλειπον παῖς ἔτι ὄν» (ΦΑ 79). Ἐρημιά καὶ χαλάσματα! Μᾶς δίνει σέ θαυμάσιες γραμμὲς τὴν ἐντύπωσή, ποὺ τοῦ ἔκανε ἡ ἀλλαγὴ, ἡ μεταβολὴ ἀπὸ τοῦ χρόνου τὸ πέρασμα, ἀπὸ τῆς τύχης τὴν καταδρομὴ, στὸ χωριό του, στὸ σπίτι του τὸ πατρικὸ (ΦΑ 79—82). Ἡ δυστυχισμένη μίνα του ξανάνοιωσε. Καμάρωνε τὸ γινὸς τῆς τὸν «περιγραμμάτου». Ἦταν ὁ πρῶτος κ α λ α μ α ρ ᾱς τοῦ χωριοῦ του (Βασίλ. 357).

Πέρασε ἀπ' τὴν Πόλιν καὶ ἀντάμωσε τὸν προστάτη του. Ἀπὸ τὴ Χάλκην καὶ προσκύνησε στὸν τάφο τοῦ πεθαμένου δασκάλου του, τοῦ Τανταλίδου, ποὺ τὸν ἔκλαψε σὲ τρία λυρικά κομμάτια του μὲ ἀληθινὸ πόνο (ΑΑ 136, 138, 140). Ἀναλογίστηκε τὸ δρόμο ποὺ τράβηξε. Τί ἦταν καὶ τί ἔγινε. Πῶς ἔφυγε καὶ πῶς ἦρθε! Πῆρε θάρρος, ἀνανέωσε τὶς δυνάμεις του. Πέρασε ἀπ' τὴν Ἀθήνα, γνωρίστηκε μὲ τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους—ἀνανέωσε τὶς παλιὲς του γνωριμίες καὶ φιλίες.

Τὸ 1879 μὲ 1880 ξαναγυρίζει στὴ Λειψία. Δουλεῖ τὴν ἐναίσμη διαιτριβή του (4). Αἰσθητικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐργασία. Τὴν υποβάλλει καὶ τὸν ἴδιο χρόνο πέρνει τὸ δίπλωμά του. Ὁ Ζαρίφης ἐξακολουθεῖ μὲ προθυμία νὰ τὸν υποστηρίξει. Μὲ ἔξοδα τοῦ προστάτη του τυπώνει ὁ Βιζ. τὴν ἐργασία του στὴ Λειψία.

Ἀπὸ τὴ Λειψία πηγαίνει στὸ Παρίσι. Κάθισε πέντε ἔξη μῆνες τοῦ 1882. Γνωρίστηκε μὲ τὸ Βικέλα καὶ μὲ τὴ σύστασή του ἔκανε σχέσεις μὲ τὴ φιλελληνίδα λογία Adam, ποὺ ἔβγαζε τότε ἓνα σοβαρὸ περιοδικό, τὴ Nouvelle Revue. Γνωρίστηκε μὲ γάλλους λογίους καὶ ἐπιστήμονες, παρακολούθησε τὴ σύγχρονη πνευματικὴ κίνησι τοῦ Παρισιοῦ. Ὁ Σαιντ-Ιλαίρ τοῦ στάθηκε πολὺτιμος ὁδηγὸς καὶ βοηθός. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1883 ἀφίρνει τὸ Παρίσι καὶ ἔρχεται στὸ Λονδίνο. Ὁ σκοπὸς του κι ἐδῶ καθαρὰ ἐπιστημονικός. Τὸ Μάρτη τοῦ 1883 βρίσκεται ἐκεῖ (330). Ἐπίσης τὸν Ἰούνου τοῦ ἴδιου χρόνου (332). Στὸ Λονδίνο βρίσκει καὶ σχετίζεται μὲ τὸ σοφὸ πρεσβευτὴ Π. Βράϊλα Ἀρμένη «πρῶτο μᾶστορ» μὲ χέρι | ποὺ ὡς κι αὐλὲς ιδέες | ἔχ' ἐνδύσει» (ΑΑ 251). Συζητήσανε μὲ τὸ σοφὸ γιὰ τέχνη, γιὰ φιλοσοφία κλπ. μὰ πολὺ τοὺς ἀπασχόλησε ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ διαμόρφωσι τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Κερκυραῖος ὁ Βράϊλας, σολωμικός, δημοτικιστὴς καὶ φωτισμένος, τοῦ μίλησε γιὰ γλῶσσα, γιὰ ποίηση, γιὰ τὴν ἑλληνικὴ κατάντια. Τοῦ μίλησε γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοὺς λαογραφικοὺς τῆς Ἑλλάδας, γιὰ τὶς παραδόσεις, τοὺς θρύλους καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τοῦ τόνισε τί μπορεῖ νὰ ὠφεληθῇ ἓνας ποιητὴς ἄξιος, ἀπ' αὐτοὺς τοὺς περιφρονημένους θησαυροὺς. Τοῦ διηγήθηκε μὲ κερκυραϊκὴ παράδοση,

ποιοὺς ξέρει ἀπὸ ποιά εὐκαιρία. Ὁ Βιζυηνὸς τὴν ἐστιχοῦργησε (ΑΑ 53 κτ. Τοῦ κοιμητάρου τάξερα—ὁ Γαλαξίας ἐν Κερκύρῃ) καὶ μ' ἓνα ποίημα τοῦ τὴν ἀφιέρωσε. Ἐκεῖ τοῦ ἐκθέτει τὶς αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις του (ΑΑ 248 κτ.) σὰ συμπέρασμα τῆς συζήτησής τους.

Στὸ Λονδίνο ἔγραψε τὸ πρῶτο του διήγημα, τὸ Ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου. Τῷστειλε πρῶτα στὴ Madam Adam, μέσο τοῦ Βικέλα. Τυπώθηκε τὸ Φλεβάρη—Μάρτη τοῦ 1883 στὴ Nouvelle Revue, μεταφρασμένο στὰ γαλλικά. Λένε (357 κἀλ.) πῶς ὁ ἴδιος τὸ πρωτόγραψε γαλλικά. Μὰ δὲ φαίνεται νὰ κάτεχε ὁ Βιζ. τόσο τέλεια τὴ γαλλικὴ. Γι' αὐτὸ πιστεύω πῶς ἡ μετάφρασι ἔγινε ἀπὸ ἄλλον—ἴσως ἀπ' τὸ Βικέλα. Τὸν ἴδιο καιρὸ ἔστειλε καὶ τὸ ἑλληνικὸ χειρόγραφο γιὰ νὰ τυπωθῇ στὴν Ἑστία. «Ἐλήφθη» στίς 27 τοῦ Μάρτη 1883 τοῦ γράφει στὴν ἀλληλογραφία τῆς ἡ Ἑστία (330).

Ὁ Ζαρίφης δὲν ἔκανε. Ἐξακολοθυοῦσε νὰ στέλνει ἀσυζητήτα τὶς ἐπιταγές. Στὸ Λονδίνο βοήθη πατριωτικὸ καὶ θεσμὸ περιβάλλο. «Οἱ ἐκεῖ ὁμογενεῖς περιεποιούντο τὸν νεαρὸν ποιητὴν καὶ ἐλατρεῦνθι σχεδὸν εἰς Λονδίον ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς παροικίας» (305). Μὲ ἔξοδα τοῦ Ζαρίφου τυπώνει τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1883 τὶς Ἀτθίδες Αἴρες του. Πολυτελέστατη ἔκδοσι καμωμένη ἀπὸ τὸν ἐκδότῃ Trübner, μὲ θερμοτάτη ἀφιέρωσι στὸν προστάτη του Ζαρίφου. Ἐχοντάς ἐξασφαλισμένη τὴ ζωὴ του μὲ τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Ζαρίφου ἔμεινε ὁ ποιητὴς στὴν πολιτισμένη ἀγγλικὴ πρωτεύουσα. Τὴν πνευματικὴ κατάστασι στὴν Ἀθήνα τὴν ἐγνώριζε πολὺ καλά. Τὰ χάγια τοῦ Πανεπιστημίου τὰ ἔβλεπε κάθε τόσο καὶ λιγάκι. Δίσταζε νὰ κατεβῇ! Μὰ ξαφνικὰ μαθαίνει τὸ θάνατο τοῦ Ζαρίφου, τὸ Μάρτη τοῦ 1884. Ἡ προσευχὴ του γιὰ τὴ σωτηρία του δὲν ἔπιασε (ΑΑ 234). Πέθανε ὁ δημιουργὸς του, ὁ πατέρας του, ποὺ τὸν ἐτραγούνησε μ' εὐγνωμοσύνη (ΑΑ 230, ΑΑ 232, ΑΑ 237) καὶ τὸν ἀποθανάτισε στίς προμετωπίδες δυὸ ἔργων του (2 καὶ 5). Συγκρατημένα καὶ λιτὰ κι ἀνώνυμα τὸν ἔκλαψε στὴ νεκρολογία του (173). Αὐτὸ ἦταν ἓνα μεγάλο γεγονός στὴ ζωὴ του. Κι εἶναι σύγκαιρα κι ἓνας σταθμὸς τῆς βιογραφίας του. Ἀλλάξε σχέδια, ἄλλαξε σκοποὺς κι ἀποφάσεις νὰ κατεβῇ στὴν Ἑλλάδα ἀμέσως. Ἀπὸ τὴ ξένοιαστη ζωὴ στὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα πέφτει στὴ βιοπάλη, στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς—«στὴν ἀκαθαρσία τῶν Ἀθηνῶν» (ΠΝ 110).

9. Στὴν Ἀθήνα. Κατέβηκε «φέρων πλούσιον καὶ βαρὺν σάκκον ποιητικόν, ἐκοσμεῖτο νῦν καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τελείας μορφῆς» (Χασιώτης 403). Τὰ διηγήματά του, τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τ' ἄλλο, τὰ περνᾷ στὴν Ἑστία. Ἀσχολεῖται μὲ πυρετὸ σ' ἐπιστημονικὲς μελέτες καὶ φιλοσοφικὰ δοκίμια. Γράφει τὸ ἔργο του: Ἡ φιλοσοφία τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνου (8), περισπούδαστη αἰσθητικὴ πραγματεία. Ὑποβάλλει τοὺς τί-

τλους και τὰ ἔργα του στη Φιλοσοφικὴ Σχολὴ καὶ γίνεται τὸ 1885 ὑφηγητής.

Γιὰ τὰ ἑξοικονομεῖ τὴ ζωὴ του, δέχεται σύγκαιρα καὶ τὴ θέση καθηγητῆ σὲ γυμνάσια. Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1885 τιτοφορεῖται στὴ Λογικὴ του (11) «καθηγητῆς τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Λογικῆς ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις Γυμνασίοις καὶ ὑφηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ». Θέλει νὰ γίνῃ ταχτικὸς καθηγητῆς καὶ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Βγάζει τὸν Ἰούνῃ-Ἰούλῃ τοῦ 1885 τὶς Ψυχολογιδουλεύει ἀκατάπαυστα. Βγάζει τὸν Σεπτέμβριον τὴ Λογικὴ, δημοσιεύει ἄρ- κές Μελέτες, δυὸ τεύχη, βγάζει τὸν φιλολογικὸν κύκλον, ἰδίως θρα, ποιήματα, διήγηματα, σχετίζεται μὲ τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, ἰδίως κάθε βράδι, τὸν Κορομηλῆ, τὸν Λαμβέρτη, τὸν Βελιαντίτη, τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν ἴδιο χρόνο ἀνακατεύεται καὶ μὲ τὴν κοσμικὴ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν. Πήγαινε σὲ ἐσπερίδες (ΠΝ 100), ὅπου ἔκανε σχέσεις καὶ γνωριμίες μὲ «βαθύπλουτους» καὶ «ἀπαισχυμένους» μὲ τὴν «μεγάλαν κυρία» (ΠΝ 95). Ἀπάγγελε ποιήματά του στὸν Παρθενό. «Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφάνη πα- ράξενος τύπος. Κατατομὴ ἰδιαζόντως ἀνατολική, ἦτο ἐκ τῶν προνομίου- χων ἐκείνων, οἵτινες ἐγκαρτέονται διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην. Ὀφθαλμοὶ ζων ἐκείνων, οἵτινες ἐγκαρτέονται διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην. Ὀφθαλμοὶ λοξοὶ ὡς Κινέζου, φροντὶα καμαρωτά, λοξά, κατάμυρα, φυσιογνωμία μι- gnop, ἀλλὰ μὲ ἐξωγυμνῶμενα μῆλα φουμαλῶσαν πρὸς ἄνω. Καὶ πᾶν! Ὡ! οὐδέποτε εἰς τὴν ζωὴν του παρεδέχθη ὅτι ἦτο ὁ χυμὸς!» (Βασίλ. 1914). Τὸν περιλάβανε τὰ σατυρικά περιοδικὰ τοῦ καιροῦ του, δημοσιεύοντας γελοιογραφίες του (Παλαμᾶς 423).

Ὡστόσο προχωροῦσε καὶ εἶχε ἐλπίδες νὰ τιμηθῇ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του, νὰ γίνῃ ταχτικὸς καθηγητῆς. Τὸ 1886 ἀνακατεύεται μὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μεταλλεῖου. Τὸ μεταλλεῖο αὐτὸ ἦταν στὴν Ἀνατολ. Θράκη κοντὰ στὴ Μαύρη Θάλασσα, καὶ ἀπὸ μιὰ χειρόγραφον στὰ γερμανικά με- λέτη, (περιγραφὴ τῆς βλ. στὸ Γ' κεφ. ἐδῶ), μαθαίνουμε ὅλα τὰ καθέκα- στά του. Μιὰ περιοχὴ πλουσιώτατη σὲ μεταλλεύματα κοντὰ στὸ χωριὸ Σαμακώβτσουκ, ἀνήμεσα στὰ βουνὰ Ἰσταντσα καὶ Μαρίνα ὡς κάτω στοὺς λόφους Ἐτσέρο-Χατζὶ Γιωργὶ Κανκάρ. Φαίνεται πὺς ἦταν πα- τορικοὶ ἢ συγγενικοὶ τοῦ χτήμα. Ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸ 1884 γράφοντας τὸ διήγημά του (ΜΣ 162) θεωροῦσε τὴν Ὀρυκτολογία καὶ Μεταλλευτικὴ «ὡς τὴν ἐπωφελεστέραν τῇ Ἑλλάδι ἐπιστήμῃ», ὁ Σαράντος τοῦ ἴδιου διηγήματος εἶνε μεταλλειολόγος καὶ μαζί του περιδιαβάσει στὰ μεγάλα γερμανικά μεταλλεῖα τοῦ Κλάουνσθαλ (ΣΙ 108 κπ.). Ποιὸς ξέρει λοιπὸν μὲ ποιὸς καὶ ποιὸς συστάσει μπερδεύτηκε μὲ τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μεταλλεῖου. Ἐκανε ἕνα σωρὸ ὄνειρα. Θὰ γινόνταν πλούσιος, θὰ δινό- ταν μὲ ἀνέση στὴν ἥσυχον σπουδὴ, πού εἶχε γνωρίσει κοντὰ στὸ δάσκαλό του τὸ Lotze—ἀπερίσπαστος ἀπὸ τὶς βιωτικὰς μέριμνες, ἀνεξάρτητος ἀπὸ

τὶς ἐπιβουλές, ἀνέγγιχτος ἀπὸ τὶς ρωμέικες μικρότητες, πλούσιος, ἥσυχος, ποιητικὸς. Χρυσὰ ὄνειρα—χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Πῆγε μὲ εἰδικὸ καὶ γύρισε τὸ μεταλλεῖο στὴ Θράκη. Ὁ Μοσκῶβ Σελήμ εἶνε ἐμπνευσμένος ἀπ' τὸ ταξίδι τοῦ αὐτοῦ. Σχέδια, ὄνειρα, ἐνέργειες, τρεχάματα τὸν εἶχαν παραζα- λίσαι «ἐν τῇ πολίχνῃ Β(ιζύχῃ) ἤθελον νὰ διατρέψω ὀλίγον καιρὸν χάριν ἀναπαύσεως ἀπὸ ἐργασιῶν, αἵτινες ἀπὸ τινος εἶχον ἐνασχολήσει τόσῳ πολὺ τὸ πνεῦμα μου, ὥστε οὔτε ὕπνον ἥσυχον δὲν μὲ ἐπέτρεπον...» (ΜΣ 59). Μὲ γκολότα, «μὲ ὑποδήματα καὶ μὲ καλπάκι ὅμοιος Ροῦσος» (ΜΣ 54) καβαλλάρης (ΜΣ 50), γύρισε τὸ μεταλλεῖο καὶ κατατοπίστηκε. «Εἶχε τότε, λέγει, συντελεσθῇ πλέον τὸ πραξικόπημα τῆς τοῦ Βάττεμπεργ ἐκ- θρονίσεως» (20 Ἀπρ. 1886) (ΜΣ 132). Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1886 γύρισε ἀπ' τὸ ταξίδι αὐτὸ γιὰ τὸ μεταλλεῖο καὶ ἐφοδιασμένος μὲ μιὰ ὀγκωδέστα- τη στὴ γερμανικὴ γλῶσσα μελέτη, τραβᾷ γιὰ τὸ Παρίσι ἀμέσως. «Ἦθέλε νὰ βρῇ ἐπιχειρηματία! Ὁ Χασιώτης τυχαῖα τὸν ἀνταμώνει στὸ Παρίσι καὶ μᾶς τὸν περιγράφει (403).

«Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶδον διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ πρῶτον πνευμα- τικὸν μου παιδίον, τέλειον ἄνδρα, οἷον ἐπόθει ἡ καρδία μου. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς πρώτας μετ' αὐτοῦ ὁμιλίας, ἐστενοχωρήθην ὅχι ὀλίγον. Ἀντὶ νὰ μοὶ ὁμιλῇ ὡς ἄλλοτε περὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν δαφνῶν αὐτοῦ, ἔστρεψε διαρκῶς τὸν λόγον περὶ μεταλλευτικῆς ἐργασίας, ἣς ἤλπιζεν ἰκανὰ κέρδη. Ἐξήτει νὰ εὔρη κεφάλαια δι' ἐκμετάλλευσιν μεταλλεῖου. Εἶχε καταλάβει αὐτὸν ἡ ἰδέα καὶ ἡ μα- νία τοῦ πλοῦτου... Προσεπάθησα νὰ πείσω αὐτὸν ν' ἀπαλλαγῇ τοιοῦτον ἰδεώδους, ὅπερ ἐθεώρουν σχεδὸν ἀπραγματοποιήτον, ἔνεκα τῶν πολλῶν κινδύνων καὶ δι- σκολιῶν τῶν μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων. Δὲν προσέδινον βεβαίως τὸ σκληρὸν τέλος, ὅπερ ἐπεφυλάττετο αὐτῷ δυστυχῶς, ἀλλ' ἐφρόνον καθήκον μου, νὰ τὸν ἀποτρέψω, λόγον καὶ ποιητὴν μάλιστα ὄντα, ἐκ τοιοῦτων ἐπιχειρήσεων. Καὶ ἔφυγεν ἐκ Παρισίων μὴ εὐρὼν κεφάλαια καὶ σχεδὸν ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς ἐπιτυχίας».

Ὁ Κουρτίδης μάλιστα μᾶς πληροφοροῦει πὺς ὑπόγραψε σύμβαση μὲ ἀγγλικὴ Ἑταιρεία εἰδικοὶ πήγαινε καὶ ἐξετάσανε τὸ μεταλλεῖο. Ὡστόσο τὸ μεταλλεῖο ἔμεινε μιὰ ἐπιδιώξῃ του παντοτινὴ καὶ στάθηκε ἀργότερα τραγικὸ τῆς τρέλλας του μοτιβοῦ.

Ὑφηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιον, καθηγητῆς τῶν φιλοσοφικῶν στὰ γυ- μνάσια, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ πάρῃ ταχτικὴ ἔδρα, γυρίζει στὴν Ἀθήνα καὶ ξαναδίνεται στίς ἥσυχες φιλολογικὰς ἀσχολίες του. Ἐτοιμάζει τὰ «Παιδικὰ» ποιήματά του καὶ τὸ 1888 τὰ ἀναγγέλλει (ἀρ. 346). Βγάζει τὴ Ψυχολογία του—γράφει ποιήματα.

Ἡ φτώχεια καὶ ἡ στενόχωρη ζωὴ τὸν περιγκυλῶνουν. Στὰ γυμνάσια παύει νὰ διδάσκει τὰ φιλοσοφικά. Ἡ θέση του εἶναι δύσκολη. Μὲ τὶς ἐνέργειες φίλων καὶ θαυμαστῶν, γύρω στὰ 1890 (Βασ. ἀρ. 450) διορίζε- ται καθηγητῆς τῆς δραματολογίας στὸ Ὁδεῖο καὶ συνεργάζεται μὲ ἄρθρα φιλολογικὰ καὶ τεχνοῖστορικὰ στὸ Λεξικὸ τοῦ Μάρτ-Χίρστ. Τότε τονε

θλιπτικό! "Ενα γύρω βασιλεύει ή απογοήτευση και ή πικρία. Κι ωστόσο ή αρρώστια δουλεύει μέσα στο αίμα του! «Όλα τὰ όνειρα του ποιητού συγκεντρώνονται επάνω στην Μπετίνα του. "Ο παληός κλονισμός είχε ταράξει τη διανόησή του» (450). Τονέ δέρονυνε μαύρες προαίσθησε. "Εξακολουθούσε νά συχνάζει στα γραφεία της Νέας "Εφημερίδος. "Εκεί σέ κάθε ευκαιρία έδειχνε μεροστώ σέ εκλεκτή παρέα τους θησαυρούς του μυαλού και της καρδιάς του. Αίσθητικές συζητήσεις, απαγγελίες τραγουδιών και μεταφράσεών του. «Το τελευταίον ποίημα που μās απήγγειλε ήτο μία περίεργος μπαλάντα.... "Από την ήμέραν όμως εκείνην ήτο μελαγχολικότατος και σύννους» (Βελιανίτης 427—451).

10. Το δυστύχημα. Το Μάρτη του 1892 είχε όριστή νά μιλήσει στην έθική γιορτή του Παρνασσού. Μά δεν πρόφτασε. Το κακό είχε ξεσπάσει! Βοήκε το Βελιανίτη και το Δροσίνη και τους ζήτησε «δανεικά» μ' έμπιστευτικό τρόπο. «Μου απήγγειλε τοῦς γάμους του διά νά μου ζητήση νά τον διευκολύνω με έν δάνειον μερικῶν χιλιάδων δραχμῶν, απαραίτητων διά τὰ πολύτιμα δῶρα, τὰ όποια έσκέπτετο νά προσφέρει εις την μελλόνυμφον. Τῶς όλίγας αὐτάς χιλιάδας τὰς υπελόγιζεν ἔως τεσσαράκοντα, ὡς ἐγγύησιν δέ μου παρείχε μερικά μεταλλεία, τὰ όποια είχε δηλώσει εις την πατρίδα του Θράκη» (Βελιανίτης ό. π.). "Όταν ό Βελιανίτης του άρνήθηκε θυώωσε. Το ίδιο έκανε και στο Δροσίνη, που του φέροθηκε «μετά τραχύτητος» σάν του είπε πῶς δεν μπορεί νά τονέ βοηθήσει. Το σπίτι του κοριτσιού δεν είχε ιδέα. "Όστόσο εκείνος μέρα νύχτα μ' αὐτό ζούσε. "Εγραφε στίχους, στίχους, στίχους, που σπατάλωνε αλλοίμονο, μαρτύρια τραγικά της κατάντιας του. Με προσοχή και με καίρια γραμμένα καιμιά τριανταριά κομμάτια για την Μπετίνα. "Η κατάσταση του τίς άλλες μέρες χειρότερεψε. Στην μπύρα της Βουλής τον πιάνει ή κρίση. "Ηταν κοντά του ό διευθυντής του "Οδείου Νάζος, ό ψυχίατρος "Αποστολίδης κι ὕστερα πήγε κι ό Βασιλειάδης.

«"Ηταν στην ὄψη ὡρός, είχε φυσιογνωμίαν άγριωπά ήλαιομένην, στα μαύρα μάτια του σάν ένας κόσμος ξωτικός νά σπιθοβολούσε και νά ζητή νά τον αφήσουν μόνον, νά πάγη στην παρθένα έρωμένη του, και νά σιχουρή προχείρους στίχους, νά ζητή άνθη, πολλά άνθη, νά ράνη, νά στεφανώση τους γάμους του» (450). "Όλη τη νύχτα τυραννίστηκε απ' το κακό. Την άλλη μέρα ό Νόζος με τον Κουριδή (άρ. 399) φροντίσανε και τονέ βάλανε στο Δρομοκαίτειο. "Ηταν πιά νεκρός για τὰ γραμματα.

"Όστόσο είχε κάθε τόσο διαλείψεις. Ξεθόλωνε το μυαλό του για νά δει και νά καταλάβει την κατάντια του. Τότε έγραφε στίχους, που μερικοί έχουν δημοσιευτεί απ' το Βασιλειάδη. (άρ. 50, 54, 55, 64, 67). Στο φρενοκομείο βοήκε πολλές περιποιήσεις και φροντίδες. (375) Πολλοί πηγαίνανε και τονέ βλέπανε. Συζητούσε, ενδιαφερόταν για φιλολογικά ζητήματα, ωστόσο σέ λίγο πλάκωνε το ρέμα και ό ποιητής τάχανε. "Εχουμε άρκετές πληροφορίες για την κατάσταση και τη ζωή του στο φρενοκομείο. (άρ. 353, 358, 361, 375, 398, 473). Το μεταλλείο, ό έρωτάς του, τὰ πλούτη του ήταν τὰ συνηθισμένα μοτίβα της τρέλλας του.

11. Το τέλος. Στις 15 του "Απρίλη 1896, σέ ηλικία 47 χρονῶ, ό ποιητής πέθανε μέσα στο φρενοκομείο. "Ησύχασε! Συνάδερφοι και φίλοι του, ακολουθήσανε την κηδεία του «συννοδεμένη από λιγιστούς φίλους και από μετροημένες έλεητικές κυρίες» (412). «Καθ' ὁδόν οι διαβάται

αποκαλυπτόμενοι και μετ' απορίας θεώμενοι: Τίνος νά ήτον άραγε ή τόσο λιτή και τόσο πλουσία εις άνθη κηδεία;» (371). Με την ένεργεια του Βελιανίτη (451) ή κηδεία του έγινε με δημόσια δαπάνη. "Ο Δήμος "Αθηναίων πρόσφερε τόπο για τον τάφο του. Συγκινητικά τον αποχαιρετήσανε στον τάφο του από μέρος της Θρακικής "Αδελφότητας ό Α. Κουριδής (376) κι ό Παλαμάς ὕστερα (376α). "Αργότερα με την ένεργεια του Δροσίνη του στήθηκε από φιλότεχνη πλούσια δέσποινα, πέτρινο μνήμα τετράγωνο, όπου χαραχτηκε τόνόμα του, ή χρονολογία της ζωής και του θανάτου του κι οι τραγικοί στίχοι του: Καί μονάχ' άντηχούνε στη μαύρη σιγή | Τὰ πικρά, τὰ πικρά μου τραγούδια».

II ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ

1849, 8 Μάρτη	Γεννιέται.
1862—3	Ξενητεύεται στην Πόλη.
1863—7	Ραφτόπουλο στην Πόλη.
1867—8	Κοντά στον Χατζηγιωργάκη στην Πόλη.
1868—1872	Στην Κύπρο.
1872 "Ιούλη	Στην Πόλη.
1872 Σβρη	Μπαίνει στη Χάλη.
1873 Σβρη	Στην "Αθήνα τελειόφοιτος Γυμνασίον.
1874 Σβρη	Γίνεται φοιτητής στη φιλοσ. Σχολή.
1875 Σβρη	Φεύγει στη Γερμανία. Φοιτητής Γοτίγγης.
1877 Μάρτι	Φοιτητής στη Λειψία.
1879	Στην "Ελλάδα ταξίδι.
1880—82	Στη Λειψία για την έναίσιμη διατριβή του. Γίνεται δάκτορας το 1881.
1882	Στο Παρίσι.
1883—4	Στο Λονδίνο.
1884 Μάρτη	Γυρίζει τελικά στην "Αθήνα.
1885	Γίνεται "Υφηγητής.
1886	Οί φασαρίες του μεταλλείου.
1890 Αύγουστο	Στο Γκασταίν για θεραπεία.
1891—2	Τονέ νικά ή σίφυλη.
1892 Μάρτη	Το δυστύχημα. Στο φρενοκομείο.
1896 "Απρίλη 15	Πεθαίνει.

Γ' ΚΡΙΤΙΚΑ

Προσεργχσίες. Κανείς ὡς τὰ τώρα δέ νοιάστηκε για την άνεύρεση και την παράδοση του έργου του Βιζ. Δεν έχουμε καιμιά εργασία, που νά μās κατατοπίζει με τὰ χειρόγραφα, τὰ έργα του, τις εκδόσεις τους, τον τρόπο που αυτές έγιναν και την κριτική αξία που έχουν. Το έργο του τυπωμένο κι άτύπωτο εινε σκορπισμένο, άταχτοποιητο, ακαθόριστο. "Ενας εκδότης του Βιζ. σήμερα, θά εφύρισκε πολλές δυσκολίες και θ' αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα, γιατί λείπουν οι σχετικές προσεργασίες. Με το τμήμα έτούτο της μελέτης μας επιδιώκουμε νά δώσουμε μερικά νέα στοιχεία και νά διαφωτίσουμε μερικά προβλήματα γύρω στην κριτική του Βιζ.

Α') Το συμμάζωμα του έργου του Βιζ. "Εδώ εΐμαστε στο πρώτο στάδιο της δουλειάς. Για νά εργαστούμε πρέπει πρώτα νά έχουμε μπροστά μας μαζωμένο ὅλο το υλικό. Τοῦτο χωρίζεται σέ τυπωμένο κι άτύπωτο.

α') Το **τυπωμένο** εἶνε σκορπισμένο σὲ διάφορα ἔντυπα—περιοδικά, ἡμερολόγια, ἐφημερίδες ἢ βγαλμένο σὲ ξεχωριστὰ βιβλία, ποὺ ἄλλα τους εἶνε σπάνια καὶ δυσεύρετα καὶ ἄλλα χαμένα καὶ πολλὲς φορὲς μένουν ἀμνημόνευτα κιόλας ὅπως λ. χ. Ἡ ψυχολογία. Τὸ μᾶζμα τῶν κομματιῶν καὶ ἡ ἀνεύρεση τῶν ἔργων, προϋποθέτει ἔρευνα καὶ ψάξιμο γενικό, θετικό ἢ ἀρνητικό ἀδιάφορο. Ὡστόσο ἡ δουλιὰ ἐτούτη στὸ μεγαλύτερο της μέρος ἔχει γίνει στὸ πρῶτο τμήμα τῆς μελέτης μας καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση πὼς ὁ Βιζ. δὲν ἔδινε ὅπου τύχαινε συνεισφορά, ἀδίσταχτα πιστεύω πὼς λίγα καὶ ἀσήμαντα, μετρομένα κομμάτια ἀπὸ τὰ τυπωμένα, μείνανε ἔξω ἀπ' τὴν βιβλιογραφία. Τριῶν χρόνων ἔρευνες δώσανε, μὲ τὸ καλό, θετικά καὶ ἀρνητικά ἀποτελέσματα καὶ ὁλοκληρώσανε τὴν ἐργογραφία τοῦ Βιζ. Προσπάθησα νὰ τὴν κάμω ὅσο μπορούσα περιγραφικά, ἀφοριστικά καὶ λεπτομερειακά, γιατί ἔτσι μόνο θὰ γίνει χρήσιμη σὲ πολλὰ ἐπίπεδα καὶ πειὸ πολὺ στὸν κριτικό.

β') Τὸ **ἀτύπωτο** ἔργο τοῦ Βιζ. μένει ἀγνωσμένο καὶ ἀγύρευτο μέχρι σήμερα. Ὁ Βιζ., καθὼς εἶδαμε, ἔπαθε ξαφνικά ἀπὸ ἀρρώστια ἴδια μὲ θάνατο, καὶ πῆγε πᾶν ὅπου ὡριμότητα καὶ στὸν ὄργασμὸ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς δημιουργίας του. Τὸν κλείσανε ἓνα πρωῒνὸ μέσα στὸ φρενοκομεῖο καὶ ἄφησε μπρὸς καὶ πίσω τὰ χειρόγραφα του. Ἡ ἱστορία τοῦ εἶνε ἀπὸ πολὺ κοινὴ καὶ συνηθισμένη γιὰ τὸν τόπο μας. Μὰς μετὰ βιβλία του καὶ ἄλλα πράγματα βγῆκαν στὴ δημοπρασία καὶ τὰ χειρόγραφα του. Καλὰ ποὺ βρέθηκε ὁ φίλος του στὸ Ὁδεῖο Γ. Νάζος καὶ ὁ γιαιτὺς Ἀποστολίδης καὶ τὰ συμμαζέψανε. Αὐτοὶ τὰ σώσανε ἀπ' τὸ χαμό. Ὁ Νάζος τὰ φύλαξε καὶ τὰ παρὰδωσε σὲ συγγενῇ του, ποὺ κατέβηκε ἐπίτηδες ἀπ' τὴ Βιζύη. Ὁ Βασιλειάδης (451) στὰ 1893 εἴξερε τ' ἀκόλουθα χειρόγραφα τοῦ Βιζ.

- 1) «Παιδικαὶ ποιήσεις» εἰς τρεῖς τόμους μετ' ἀναλόγων εἰκόνων.
- 2) «Εἰκόνες καὶ σκέψεις», ἢν ἐσκόπει νὰ ἀποστελέῃ εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἐνδείας ἔνεκεν.
- 3) «Βασπορίδες αἰῶνα» καὶ πληθὺς ἄλλων ποιημάτων, ἐχόντων ἰδιωτικὸν χαρακτῆρα.
- 4) «Μοσχὸβ Σέλλιμ ἢ ἱστορία ἐνὸς στρατιώτου» διήγημα.
- 5) «Τὸ θλιβερὸ πατηγέρι» διήγημα.
- 6) «Κοιμήρας», οὔτινος ὅμως εἶναι ἐσκορπισμένοι αἱ σελίδες.
- 7) «Ρυθμικὴ καὶ δραματολογία» ἐκ τῶν ἐν τῷ Ὁδεῖῳ παραδόσεών του.
- 8) «Ἡ Διαμάντω» πεντάπρακτος τραγῳδία.
- 9) Φιλοσοφικὰ μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Τσέλερ.
- 10) Σειρὰ γραπτῶν μαθημάτων φιλοσοφικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἀπὸ γερμανοῦς καθηγητῆς καὶ γερμανικά φροντιστήρια.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Τ' ἄστρον τῆς Ἀγίας

Πρὸς τὴν δοῦν ὁ ἄγιος τ' ἄρμα του γυρᾷ,
τὰ χρυσὰ μαγαὶ του κυματίζουν.
βαῖνον φερούμενα τ' αἶμα λαοῦ.
σφρηγὶ τὰ οὐράνα χρωματίζουν.

Ζῶντων μὲ σκισθεὶς προνοίας ἀνελγίας
κάθε συνεισὶ τῆς ἀντιστοίχου,
τοῖν χρυσοῖς ταυτίες καὶ τρασταρυσθίας

ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ἡ τοῦ χρονογράφου τῆς ἐποχῆς.

Αὐτὸ αὐτοῖς στροφῆς τοῦ Βιζυηνοῦ ἀπὸ τὸ χειρόγραφο Γ' φ.8α.

Πλὴν αἱ ἄρτι προκύπτουσαι αὐταὶ ἰδιοφυΐαι, ὥς καὶ ὀνομαστότεροί τινες τῶν ἐξ Εὐρώπης ἐπανελθόντων μαθητῶν τοῦ ἡμετέρου Πολυτεχνείου, οἷοι οἱ κ. κ. Λεμπέσης, Γεωργαντᾶς, Λαμπάκης, καὶ εἴ τινες ἄλλοι, θὰ γνωσθῶσιν ἐν Ἑλλάδι καλλίον ἢ τῶν ἐν τῇ παρούσῃ Ἐκθέσει ἐκτεθησόμενων αὐτῶν ἔργων

Γ. Μ. Βαλέτα

Τὸ τέλος τῆς μελέτης τοῦ Βιζυηνοῦ, Αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι ἐν Ἑλλάδι. (177) μὲ τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν του (1888.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1) φ. 1β—4β 'Ο Διόνυσος καὶ οἱ Καλόγηροι ἐν Θράκῃ. Πρῶτο σχέδιο.
 2) φ. 4β Γλυπτικὸν Ζήτημα. Σχέδιο μελέτης. } 'Εκδίδεται στὸ πα-
 3) φ. 5β—9β Τὸ πρῶτον λάθος. Νέο ριζιμο τοῦ ἀρ. 2. } ράστημα τῆς μελέ-
 4) φ. 10β Σχέδιο ποιήματος. "Αἰτίλο. Στρ. 3. Κι ἂν ἔχω ἐν' ἄδοξο χωριὸ
 διὰ πατρίδα...
 5) φ. 11β—14β Σχέδιο ποιήματος. Πολλές μορφές. "Αἰτίλο. Στρ. 2. Σ' ὅποιον σπίτ
 κι ἂν ἐμβαίνω...
 6) φ. 15β—17β 'Αποφθεγματικά. Παιδικά.
 7) φ. 18β—21β Σχέδια. "Αἰτίλο. Παιδί χωρίς ὑπομονή.
 8) φ. 24β > > 'Ακούτε τὴν ἀτέλειωτη λαλιά.
 9) φ. 25β > > "Ω πόσο με ἀρέσ' ὁ Μάης.
 10) φ. 26β—7β > > Τραγικά—καλοκαίρι καὶ χαρά.
 11) φ. 28β—9β > > Κάθε πού φθινοπωριάζει.
 12) φ. 31β—3β 'Εσπερινόν. Θεὲ οὐράνιε πατέρα.
 13) φ. 34β Σχέδιο. "Αἰτίλο. Πᾶνε τὰ παιδρὰ πουλιά.
 14) φ. 36β Βράδι-δύσις. Μῆθε στα παλάτια του.
 15) φ. 38β—42 Κυνηγός. Σχέδια. Ποτὲ δὲ θὰ χορτάση.
 16) φ. 42β 'Ιστορική σημείωσις γιὰ τὴν πυρόπληξη τῆς φρεγάδας στὴν
 'Ερεσσό.
 17) φ. 42β 'Ελληνόπουλο. Προφή ποιήματος.
 18) φ. 42β—6β Φυσικὴ τέχνη. Σχέδια ποιήματος.
 19) φ. 47β—8β 'Ελληνόπουλο. "Αἰτίλο. Σχέδια ποιήματος.
 20) φ. 49β Σχέδιο ποιήμ. "Αἰτίλο. Πρὶν καθίσῃ ἡ Φιφή.
 21) φ. 50β—1β Σχέδια ποιήμ. > Εὐχαριστῶ Θεὲ πατέρα
 22) φ. 52β Σχέδιο > > 'Ακούε' ὁ πετεινὸς τί παραγγέλλει.
 23) φ. 53β > > > Τὸ κάρβουνο πού ἔχει ὑπομείνη.
 24) φ. 54β "Ὑμνος εἰς τὸν Θεόν. Σχέδιο ποιήμ. "Ω δόσε προσοχὴν ἀπὸ τὰ
 δώματα.
 25) φ. 55β Τὰ δάχτυλα. Σχέδιο ποιήματος.
 26) φ. 56β 'Αρχὴ ποιήματος: Προορίνω νὰ ντυθῶμε ὅλοι πᾶντα | ξερὸ ψωμί
 νὰ τρώμε ὅλοι | ὥς πού νὰ λευτερώσουμε τὰ Γιάννινα | ὥς
 πού νὰ πάρουμε τὴν Πόλη.
 27) φ. 57β—61α Συνέχεια τοῦ ἀρ. 3. Τὸ πρῶτον λάθος. Τυπώνεται στὸ παρόντ.
 28) φ. 130α—1α Μαργαρώ (σχέδιο).
 29) φ. 132α—β Σχέδιο ποιήμ. 19.3.92. Μ' εἶπαν πῶς ξερολογήθη.
 30) φ. 132β—4α Σχέδιο ποιήμ. "Αἰτίλο. "Οπου βρῶ καὶ σ' ἀνταμώσω.

3) [Συλλογὴ ποιημάτων]

Ποιήματα καθαρογραμμένα με μελάνη ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητὴ, σὲ τετράρι σχήμα-
 το: βιβλίου σου (20.5×13.4), ἀπὸ χαρτὶ χοντρὸ καὶ πυκνὸ σὰ whatman, ἀχαράκωτο
 καὶ ἀράβδωτο, με δέσιμο χοντρὸ πέταινο, στερεὸ καὶ χρυσωμένο. Δὲν ἔχει προμετωπίδα,
 οὔτε τίτλο, οὔτε ὄνομα. 'Ασελιδωτο. Τ' ἀρίθμησα κατὰ φύλλο· φύλλα γραμμένα 155.
 Τὸ τελευταῖο ποίημα ἀτέλειωτο. Τὸ γράψιμο, ἰδιόγραφο τοῦ ποιητῆ. Σῶζονται τὰ
 παράφυλλα, ὅπου διαβάσεις, γραμμένο με γράψιμο μικροῦ παιδιοῦ, τὰ ὀνόματα Δέ-

Πρὶν ἀπ' τὸ 1914 ὁ Βασ. ἀναγύρευε τὰ χγφ. καὶ κίνησε τὸ ζήτημα
 τῆς ἔκδοσής τους. Μὰ οἱ δικοὶ τοῦ Βιζ. ζητήσανε νὰ τὰ πουλήσουν κι ἡ
 δουλιὰ ἔμεινε ὡς ἔδω. Μὲ τὶς πατριωτικὲς του ἐνέργειες τὸ Θρακικὸ Κέν-
 τρο τῆς 'Αθήνας κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ ἀπὸ φιλόμουση χορηγία δικοῦ
 του, τοῦ κ. Βλαχοπούλου τὰ χγφ. στὰ 1933. Αὐτὰ εἶχε τὴν εὐγενεῖα κα-
 λωσύνη νὰ μοῦ τὰ στείλῃ γιὰ νὰ τὰ μελετήσω καὶ δὲν μπορῶ νὰ μὴ
 φανερώσω κι ἀπ' ἔδω τὶς θερμὲς μου εὐχαριστίες. 'Απ' αὐτὰ πού εἶδα, τὰ
 με ἀρ. 2 καὶ 3 τὰ εἶδε καὶ τ' ἀναγνώρισε ὡς γνήσια ὁ γιατρὸς Βασιλειάδης.
 'Απὸ τὸ 3 δημοσίεψε μάλιστα καὶ δυὸ τρία κομμάτια (ἀρ. 68, 69, 70).

1) [Μάνα καὶ γιὸς]

"Αἰτίλο πατριωτικὸ στιχούργημα, ἀτέλειωτο, ἀπὸ στροφές 39, γραμμένο καθαρά
 κι ἰδιόχειρα ἀπ' τὸν ποιητὴ σὲ μικρὸ τετράρι 18.2×11.4, ἀπὸ χαρτὶ ραβδωτὸ (vergé),
 διπλωμένο ἀπὸ κόλλες καὶ ραμμένο με κλωστή ἀπὸ χέρι, χωρὶς ξάφυλλο, χωρὶς
 προμετωπίδα, χωρὶς τίτλο, ἀσελιδωτο, χωρὶς χρονολογία, ὄνομα ἢ ἄλλη ἐνδειξη.
 'Η τεχνουργία, τὸ περιεχόμενο, τὸ γράψιμο τὸ τοποθετοῦνε πρὶν ἀπ' τὰ 1876. Κατα-
 φάνερον ἀπ' τὸ γράψιμο ἡ γνησιότητα. 'Αργότερα ὁ ποιητὴς θέλησε νὰ τὸ ξανα-
 κοιτάξῃ κι ἔκανε προσθήκες, σβυσίματα, τροποποιήσεις. (Σβυσμένες οἱ στροφές
 25 καὶ 27).

'Υπόθεση. 'Η χήρα μάνα τὴ Λαμπρὴ πηγαίνει σὲν παρεκκλήσι, πού τὸ κάνουν
 οἱ Τοῦρκοι τζαμί καὶ παρακαλεῖ τὴν Παναγιά, πού σύμφωνα με τὴν κοινὴ πίστη
 φανερώναται αὐτὴ τὴ μέρα, γιὰ τὸ μονάκριβο ἄρρωστο παιδί της.

'Αρχή. Μιά μάνα εἶχεν ἓνα γιὸ | ἓνα ἄξιο πολληκῆρι
 περφάνεια ἦταν στὸ χωριὸ | σὶ τὴ χώρα τους καμῆρι.

Τέλος. Νὰ σοῦ ἀνάφρη τ' ἀργυρὸ | μερονυχτὴς κανδήλι
 Καὶ νὰ σοῦ πέρνη τὸν ἰδρὸ | μ' ἓνα χρυσὸ μανδήλι.

2) Die Eisenmine von Klein-Samakow.

Μελέτη διεξοδική, συστηματικὴ καὶ ἐξαντλητικὴ γιὰ τὸ μεταλλεῖο τοῦ Σαμα-
 κοβτσούκ, γραμμένη στὰ γερμανικά ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητὴ, σὲ τετράρι χοντρὸ καὶ
 μικρὸ 17.5×11.3, ἀπὸ χαρτὶ κοινὸ χαρακωμένο, με δέσιμο μουσαμαδένιο μαῖρε. Τὸ
 πρῶτο χαρτόνι ἀπὸ τὴ χρήση ξέπεσε, ἐπίσης καὶ τὸ παράφυλλο καὶ ἔτσι δὲν ἔχει προ-
 μετωπίδα, ὄνομα ἢ χρονολογία. Τὸ γράψιμο σιμπίπτει με τοῦ ποιητῆ. Γερμανικὴ μένο
 ἢ πρώτη σελίδα κάθε φύλλου, καὶ σελιδωμένο κατὰ φύλλο. Φύλλα γραμμένα 130.
 'Ο σ. 0,73 διασ. 'Αργότερα ὁ ποιητὴς τὸ χρησιμοποιοῦσε γιὰ πρόχειρο, καὶ ἔγραψε τὶς
 πρῶτες ἐμπνεύσεις του καὶ τὰ σχέδια μελετῶν με μολύβι σὲς λευκὲς σελίδες, στὰ
 κενὰ παρασέλιδα καὶ περιθώρια (πού καὶ ποῦ). Συνέχισε δὲ τὸ γράψιμο καὶ
 πέρα ἀπ' τὸ ἀρίθμημένο φύλλο τῆς γερμανικῆς μελέτης ὡς τὸ φύλλο 131. "Ενα
 σωρὸ σβυσίματα, προσθήκες καὶ μορφές κομματιῶν.— Τάχισε γιὰ τὴ γερμανικὴ
 μελέτη γύρω στὰ 1886. Τὶς δοκιμὲς καὶ τὰ ποιητικὰ σχέδια ἄρχισε νὰ τὶς γρά-
 φει πρὶν ἀπ' τὰ 1838, γιατί ἔχει τῆς μελέτης (ἀρ. 176) τὸ σχέδιο, πού τυπώθηκε
 αὐτὸ τὸ χρόνο στὴν 'Εβδομάδα.

σποινα Μιχαήλ, Ἀντιγόνη Μ. Μιχαηλίδου, πού ἔχουν γράψει καί στά λευκά φύλλα 158α—161α παιδικά ποιήματα, μετὰ τὰ 1913, γιατί γίνεται μνεία τοῦ βασιλῆα Κωνσταντίνου. Πρόκειται βέβαια γιά τίς μικρές κριτικές τοῦ χγρ. στή Βιζύη, ἀνιμῆς χωρίς ἄλλο τοῦ ποιητῆ. Τά πιότερα ποιήματα εἶνε χρονολογημένα στό τέλος. Στήν ἀρχή τοῦ φ. 2α, μέ τό ὁποῖο ἀρχίζει τό χγρ. μέ μεγάλα γράμματα ἡ χρονολογία : 1890. Τό πρῶτο ποίημα χρονολογημένο : Μαΐου 3 1890, τό τελευταῖο : 6.4.92. Ἀκολουθοῦνε πολλά ἀχρονολογητά. Ὡστε τό χγρ. περιέχει τήν ὑστερονώτερη παραγωγή τοῦ Βιζ. ἴσαμε πού μπήκε στό φρενοκομεῖο.

Τό γράψιμο ἀπό καλλιγραφικό καί προσεχτικό, ὅλο ὅσο πάει καί χειροτερεῖται—γίνεται ἀμελέστερο, βιαστικώτερο, νευρικώτερο καί καταντᾷ στό τέλος δυσκολοδιάβαστο. Στήν ἀρχή ἀντισηκώνει ἀπό σχέδιο—ὅσο πάει ὁμως ρίχνει ἴσα στό χροῖτι τοῦς στίχους. Ἐκτός ἀπό τὰ 19 πρῶτα κομμάτια, τὰ ἄλλα εἶνε γραμμένα στά 1892 κυρίως μέσα στό Μάρτη. Εἶχε καταντήσει στιχουργικό ταχυκίνητο. Στίχοι, στίχοι, χιλιάδες στίχοι! Δέν ἔχουν καμμιᾶ ἄλλη ἀξία, διαπιστώνουν μονάχα τήν ἐρωτομανία καί τή δυστυχία τοῦ ποιητῆ. Μποροῦνε νά βοηθήσουν πολὺ στή ψυχιατρική ἐρευνα. Ἀπό τόν ἀρ. 45 τὰ πιότερα κομμάτια εἶνε ἀδιάβαστα ἡ δυσκολοδιάβαστα. Καλλιτέρα πού ἡ ἡθική κατάπτωση καί ἡ ψυχική κατάντια του, εἶναι κορυμμένη πίσω ἀπό γρίφους καί χαρχανιζέλες! Ἔτσι μόνο ὅσοι εἰδικά ἐνδιαφέρονται γιά τόν ποιητή, θά πασχίσουν νά βγάλουν τὰ μάτια τους γιά νά τόν παρακολουθήσουν στά ψυχικά του ὄργια. Γι αὐτό δέν θέλησα οὔτε νά τὰ σημειώσω κἄν τὰ τελευταῖα κομμάτια ξεχωριστά. Τί τό ὄφελος; Αὐτίλα καί ὅλας τὰ περισσότερα εἶνε στήν οὐσία ἕνα ποίημα: τό ποίημα τῆς δυστυχίας καί τῆς τραγικῆς κατάντιας του.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

- 1) φ. 2α—β Πάσχα. Στρ. 5½. Λεῖπει τό τέλος στό φ. πού ξέπεσε.
Ἄρχή: Ἠλθε τ' ἅγιο Πάσχα, θλιβερή καρδιά
Τέλος: Τήν παλιὰ σκοτίδα.
Ἐπειδὴ λείπει τό φύλλο τό ποίημα μοιάζει νάχει συνέχεια τό παρακάτω. Ἀπ' αὐτό παρασύρθηκε ὁ Βασιλειάδης (ἀρ. 463) καί συγχύζει, θεωρώντας γιά ἕνα τὰ δύο ποιήματα, ἐνῶ εἶνε φῶς φανερό πῶς πρόκειται γιά δύο κομμάτια.
- 2) φ. 3α—β [*Υμνος τῇ Α.Β.Υ. τῷ Σουλτάν Χαμῆτ] Λεῖπει ἡ ἀρχή στό φ. πού ξέπεσε.
Ἄρχή: Στή λάμψη πού ἡ Ἀνατολή τῶν ἀρετῶν σου στέλλει
Τέλος: μέ ἄσπρη εὐτυχία.
Ἀντεγρᾶφη τῷ 1890 Μαΐου 3.
- 3) φ. 4α—5α Νύχτα. 5 Μαΐου 1890. Δημοσιευμένο στόν ἀρ. 45.
Ξανατυπώθηκε ἀπ' τό Βασίλ. στόν ἀρ. 463 ὡς ἀνέκδοτο.
- 4) φ. 5β—6β Ὁ κνηγῆτὸς 11. 5. 1890 Στρ. 12.
Ἄρχή: Μεσ' ἔς τόν κῆπο δύο κοπέλαις
Τέλος: Π' ἀγαποῦνε τὰ ξεινά.
- 5) φ. 6β.—7β. Πεταλούδια 14. 5. 1890 Στρ. 12.

Ἄρχή: Δυὸ λευκά πεταλουνάκια
Τέλος: Ἐρωτα ἀληθινά.

- 5α) φ. 8α—10α. Ἀφροδίτη. Τ' ἄστρον τῆς ἀγάπης. 16. 5. 90.
Δημοσιεύθηκε στόν ἀρ. 48.
- 6) φ. 10α—10β. Τὰ μῖτια σου. Ἐπανεδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἑοτίᾳ τῇ 15. 4. 90. (ἀρ. 42).
Ἄρχή: Εἰς τῆς μελαχροίνης τὰ μάτια.
Ἦ καρδιά τοῦ ποιητοῦ. 19. 5. 90. Τυπωμένο στόν ἀρ. 44.
- 7) φ. 10β—11α Τό τραγούδι τοῦ Τσέλιγγα 20. 5. 90. Τυπωμένο στόν ἀρ. 47.
- 8) φ. 11β Φθινόπωρον. 15. 9. 90. Τυπωμένο στόν ἀρ. 59.
- 9) φ. 12α—13β Τό κνηγῆμένο. Ἀφημένος ὁ χῶρος γιά νά γραφεῖ τό ποίημα, μα ἔμεινε ἀσυμπλήρωτος.
- 10) φ. 14α—β Νέα μέ λευκά μαλλιά. 17. 9. 90. Τυπωμένο στόν ἀρ. 49.
- 11) φ. 15α—7α Καλοκαίρι. 25. 9. 90. Τυπωμένο στόν ἀρ. 46.
- 12) φ. 17α—18α Φαίδρο ἰγούδα. 5. 1. 91. Τυπωμένο στόν ἀρ. 57.
- 13) φ. 18α—19α Ὁ λημονημένος. Ἀχρονολόγητο. Τυπωμένο στόν ἀρ. 58.
- 14) φ. 19α—20α Ὁ καῖμός μου. 6. 1. 91. Στρ. 6.
- 15) φ. 20α—21α

Ἄρχή: Μὲ μηνᾶς νά μὴν τὰ λέγω..
Τέλος: Ποῦ δὲν ἔχει πεθαιμό.

- 16) φ. 21α—22β Ὑπατία Δάλλα ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἡμῶν γνωριμίᾳ τῇ 7ῃ Ἰαν. 1891.
7. 1. 91. Στρ. 17.
Ἄρχή: Νά τό καλοκαίρι..
Τέλος: Μὲ χωρίς χειμῶνα.

- 17) φ. 23α—β Ἀπένταρος μουσαφιρεύει. 18. 1. 91. Στρ. 5. Τυπώνεται ἐξῶ.
- 18) φ. 23β—25α Μιά καρφίτσα. 5. 2. 91. Στρ. 14. Τυπωμένο στόν ἀρ. 68.
- 19) φ. 25α—β Ἀρνησις. 31. 3. 92. Στρ. 7. Τυπώνεται ἐξῶ.
- 20) φ. 26α—β Ἡ κατάντια τῆς. Ἀχρον. Στρ. 8. Τυπώνεται ἐξῶ.
- 21) φ. 26β—7α Ἀγιάτρευτος. 12. 1. 92. Στρ. 5. Τυπώνεται ἐξῶ.
- 22) φ. 27β—9α Καθσρά λόγια. Ἀχρον. Στρ. 10 Τυπωμένο στόν ἀρ. 66.
- 23) φ. 29α—31α Μαργαρώ. Ἀχρον. Στρ. 10. Τυπωμένο στόν ἀρ. 66.
- 24) φ. 31α—33α Ἡ ἀγάπη μου. 1. 4. 92. Στρ. 17.
Ἄρχή: Θέλω νά τ' ὁμολογήσω..
Τέλος: Καί τὰ δύο.
- 25) φ. 33α—4α Πίστις, ἐλπίς καί ἀγάπη. 30. 3. 92. Στρ. 12. Μὲ μολύβι σημειώνεται ἡ ἐνδειξη: Νεολόγος.
Ἄρχή: Πλούτη δόξα καί τιμή..
Τέλος: ὡς πού νά ἔμβω στό λιμάνι..
- 26) φ. 31α—5α Εἰδύλλιον. 1. 4. 92. Στρ. 6.
Ἄρχή: Στοῦ βουνοῦ τὴν κατοφρέεια..
Τέλος: Κι εἶνε θλιβερὴ ἡ ματιά.
- 27) φ. 35α—6α Ἀφαιρεμένη. 6. 3. 92. Στρ. 6. Τυπωμένο στόν ἀρ. 303α.
- 28) φ. 36α—8α Πένθος πρὸς τὴν Α. Β. Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα Γεώργιον

- τὸν Α' ὡς φιλόστοργον καὶ πενθοῦντα πατέρα. 23. 3. 92. Στρ. 11. Τυπώμενο στὸν ἀρ. 53 μετὰ τὸν τίτλο: Τὸ γάμμα μου.
- 29) φ. 38α-39α Τὶ θεὸς ἐσὺ μεσ' ἐς τὸ νοῦ μου πάλλει
Τέλος: Καὶ ὕστερα θρηνεῖ.
- 30) φ. 39α-40α Ἀνάμνησις. 28. 3. 92. Στρ. 7. Τυπώμενο στὸν ἀρ. 69.
- 31) φ. 40α-41β Τὸ παλάτι τῆς βασιλοπούλας. Ἀχρονολ. Στρ. 9. Ἐνδειξη:
ἐ δ η μ ο σ ι ε ὕ θ η.
- Ἀρχή: Τὰ θεμέλια βαθειὰ στὴν κορυφή στὰ οὐράνια.
Τέλος: Μετὰ τὴν κόρη ὁ Θεὸς τὸ εὐλογεῖ.
- 32) φ. 41β-3β Πολεμικὸν ἐπεισόδιον. 28. 3. 92. Στρ. 20.
- Ἀρχή: Τὴν σέβνουν ἀπὸ τὰ μαλλιά τ' ἀσκήρια...
Τέλος: Ἀπὸ τὴν ἀτιμία τὴ γλυκεῖα ζωή.
- 33) φ. 41α-5α Ἡ πασχαλιά τοῦ ὄρφανου. 3. 4. 92. Στρ. 5.
- Ἀρχή: Γύρω στ' ἀψηλὸ χωριὸ τεχνήτρα ἡ φύση
Τέλος: Δὲν εἶο' ὄρφανό.
- 34) φ. 45α-β Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς. 3. 4. 92. Στρ. 7.
- Ἀρχή: Ἐχω μιὰ ἀχαμνὴ σακούλα
Τέλος: Σὰν κοιμοῦμαι μοναχῇ.
- 35) φ. 46α Ἐάν ἦμιν ἀετὸς μετὰ τὰ φτερά. 4. 3. 92. Στρ. 4.
- 36) φ. 46α-7α Κλειστὴ τὴν πύλιν τὴ θύρα. 3. 4. 92. Στρ. 8.
- 37) φ. 47β-8α Σοῦ τὸ εἶπα. 3. 4. 92. Στρ. 6.
- 38) φ. 48α-β Τὶ τὰ θέλω ἐγὼ τὰ πλοῦτη; 3. 4. 92. Στρ. 5.
- 39) φ. 48β-49α Στὴν ἀγάπη μου. 3. 4. 92. Στρ. 5.
- 40) φ. 49α-50α Ὁ καμαγιέρης. 4. 3. 92. Στρ. 9.
- 41) φ. 50α-51α Τὶ τὰ θέλω τὰ βιβλία. 3. 4. 92. Στρ. 5.
- 42) φ. 51α-β Ὁ κρυφὸς ὑπηρέτης. 3. 4. 92. Στρ. 6.
- 43) φ. 51β-2α Ἀφῆσε πᾶν τὴ σπουδὴ σου. 4. 3. 92. Στρ. 6.
- 44) φ. 52α-3α Τὶ χαρά. 3. 4. 92. Στρ. 5.
- 45) φ. 53α-4α Πρὸς τοὺς κριτὰς. 4. 3. 92. Στρ. 11. Τυπώνεται ἐδῶ.
- 46) φ. 54β Τὶ ρωτᾷς. 4. 3. 92. Στρ. 5.
- 47) φ. 55α-6α Δὲν ζητῶ ἀπ' τὸ Θεό μου ἄλλο. 4. 3. 92. Στρ. 12.
- 48) φ. 56α-7α Ἄτιτλο. (Βάρκα πάρε μας στὴν πλάτη.) 4. 3. 92. Στρ. 6.
- 49) φ. 57α-β Στὸ περιβόλι. 4. 3. 92. Στρ. 7.
- 50) φ. 58α-9α Πότε τὴν φιλῶ. 3. 4. 92. Στρ. 10.
- 51) φ. 59α-β Προϊνὸ. 3. 4. 92. Στρ. 6.
- 52) φ. 59β-60α Τὸ πλατύγυρο καπέλλο. 4. 3. 92. Στρ. 5.
- 53) φ. 60β-61β Πρὸς τοὺς συναγωνιστὰς μου. 4. 3. 92. Στρ. 10. Τυπώνεται ἐδῶ.
- 54) φ. 61β-62α Πότε ἀγαπηθήκαμε. 4. 4. 92. Στρ. 4.
- 55) φ. 62α-β Εἰς τοὺς γάμους μας. 4. 4. 92. Στρ. 4.
- 56) φ. 62β-3β Τὸ ἀνεπίγραφον μνημεῖο. 5. 4. 92. Στρ. 7. Τυπώθηκε στὸν ἀρ. 70.
- 57) φ. 63β-4α Ὁ πλάτανος τοῦ χωριοῦ. Ἀχρονολ. Στρ. 6. Τυπώνεται ἐδῶ.
- 58) φ. 64α-5α Ἡ αἰμόφυρτη κρήνη. Ἀχρονολόγ. Στρ. 6. Τυπώνεται ἐδῶ.

- 59) φ. 65α-6α Τοῦ βουνου ὁ βράχος. Στρ. 11. Ἀχρονολ. Τυπώνεται ἐδῶ.
- 60) φ. 66α-67α Τὸ καλὸ παλληκάρι. Ἀχρον. Στρ. 6.
- 61) φ. 67α-8β Ὁ χωλός. Ἀχρονολ. Στρ. 14.
- 62) φ. 68β-9β Ὁ στοιχειωμένος μύλος. Ἀχρονολ. Στρ. 9.
- 63) φ. 69β-70β Τὸ αἶμα τοῦ καπετάνιου. Ἀχρονολ. Στρ. 9.
- 64) φ. 70β-71β Ἡ ὄρφανὴ βαρκοῦλα. Ἀχρονολ. Στρ. 6.
- 65) φ. 71β-72α Παρομοίωσις. Ἀχρονολ. Στρ. 5.
- 66) φ. 72α-2β Ροδακινιά. Ἀχρονολ. Στρ. 4.
- 67) φ. 72β-3α Ἀμυγδαλιά. 5. 4. 92. Στρ. 5.
- 68) φ. 73α-β Ἄτιτλο. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 69) φ. 74α-5β Ἡ μάνα τῶν Μαυρομιχαλαίων. 5. 4. 92. Στρ. 17. Τὴ κυρίως
Ξοδὴ διηγησάμενη.
- 70) φ. 76α-78α Ἡ νεράιδα Φωτεινή. Τὴ φιλοστόργῳ μητρὶ διηγησάμενη. Ἀ-
χρονολ. Στρ. 21.
- 71) φ. 78α-β Ἐπὶ τοῦ καναπέ. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 72) φ. 79α Ἡ καθέδρα. Ἀχρονολ. Στρ. 5.
- 73) φ. 79β-80α Ζήλια. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 74) φ. 80α-β Ἡ μοδίστρα. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 75) φ. 81α Πολὺν ζηλιάρης. 5. 4. 92. Στρ. 4.
- 76) φ. 81β Ὁ ποδόγυρς. 5. 4. 92. Στρ. 4.
- 77) φ. 82α-β Ὀλίγα λόγια. Ἀχρονολ. Στρ. 5.
- 78) φ. 82β-3α Ἀνυπόμονος. 5. 4. 92. Στρ. 5.
- 79) φ. 83α-β Ἡ ἡρῶ. 5. 4. 92. Στρ. 4.
- 80) φ. 83β-4α Τότε, τότε εἶπα καλὰ. Ἀχρονολ. Στρ. 5.
- 81) φ. 84α-β Οἰκονομία. 5. 4. 92. Στρ. 5.
- 82) φ. 85α-β Ἐχεμύθεια. 5. 4. 92. Στρ. 8.
- 83) φ. 86α-β Καὶ πνευματικός. Ἀχρονολ. Στρ. 6.
- 84) φ. 86β-7α Εἰς τὸν χειμῶνα Στρ. 7.
- 85) φ. 87β-8α Θάλασσα. 5. 4. 92. Στρ. 7.
- 86) φ. 88α-9α Ἐν τῷ δάσει. 5. 4. 92. Στρ. 7.
- 87) φ. 89α-β Καὶ ἐς τὸν λουτράρη. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 88) φ. 90α-β Ὁ πραγματευτής. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 89) φ. 90β-1α Στὴν ἐκκλησίᾳ. Ἀχρονολ. Στρ. 5.
- 90) φ. 91α-2α Εἰδύλλιον. 5. 4. 92. Στρ. 8.
- 91) φ. 92α Ἐκ τοῦ δάσους. Ἀχρονολ. Στρ. 5.
- 92) φ. 92β-3α Ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἀχρονολ. Στρ. 4.
- 93) φ. 93α-91α Τὰ ἴσα. 5. 4. 92. Στρ. 6.
- 94) φ. 94α-5β Μῦθος. Ἀχρονολ. Στρ. 13.
- 95) φ. 95β-6α Μῦθος β'. Ἀχρονολ. Στρ. 6.
- 96) φ. 96α-β Νηπιτικὸν ἀπόδειπνον. Ἀχρονολ. Στρ. 6.
- 97) φ. 96β-7α Εἰσόδιον. Ἀχρονολ. Στρ. 6.
- 98) φ. 97α-β Ἀστρονομία. Στρ. 7.
- 99) φ. 98α-9α Κυνηγετικόν. Στρ. 9.
- 100) φ. 99α-β Προϊνόν. Στρ. 5.
- 101) φ. 99β-100α Ἡ σπουδὴ τῆς. Ἀχρονολ. Στρ. 6.
- 102) φ. 100α-1β Θεολογία. Ἀχρονολ. Στρ. 13.
- 103) φ. 102α-β Ἀναδυομένη. Στρ. 6.
- 104) φ. 102β-3α Ἀπογευματινὴ. Ἀχρονολ. Στρ. 5.

105)	φ. 103α	Ἀποπεπτηγίριον. Ἀχρονολ. Στρ. 4.	
106)	φ. 103β-4α	Ἑωθινὸν Ἀχρονολογ. Στρ. 7.	
107)	φ. 101α-5β	Θιλασσινά. » » 12.	
108)	φ. 105,3-3β	Πρὸς τὴν ἀπ' αἰουθῶσαν. Ἀχρονολ. Στρ. 8	
109)	φ. 103α-8β	Πολιτικά. » » 14	
110)	φ. 109α-10α	Κακογλωσσία. 6.4.92. » » 9	
111)	φ. 110α-12α	Ὁ θηλασμοθῆρας. Ἀχρονολ. » » 19	
112)	φ. 112α-13β	Ὁ πτωχὸς δευρίσης 6.4.92. » » 13	
113)	φ. 112β-19α	Νυκτερινὴ ἐπίσκεψις. Ἀχρονολ. » » 28	
114)	φ. 119α-20α	Ἡ ἀπαγωγή. » » 10	
115)	φ. 120β	Ὁ ἀπαγωγέυς. » » 4	
116)	φ. 121α-22α	Ἡ χυλόπητα » » 9	
117)	φ. 122α-3α	Ἀποστοράη. » » 9	
118)	φ. 123α-β	Τὸ ξελόγιασμα. » » 5	
119)	φ. 123β-4β	Ἐπιτίμητις. » » 8	
120)	φ. 124β-25α	Νουθεσία. » » 4	
121)	φ. 125α-β	Ἐκδίκησις. » » 6	
122)	φ. 125β-6β	Ἀπειλή. » » 6	
123)	φ. 126β-7β	Καὶ μιὰ συμβουλή. » » 10	
124)	φ. 127β-28α	Ἐπάνω ἀπ' τὸ μοναχικὸ μου στρώμα. » » 5	
125)	φ. 128β-9α	Δέησις. Ἀχρονολ. » » 3	
126)	φ. 129α-131α	Περιφρόνησις. » » 15	
127)	φ. 131α	Ἡδονὴ ἐπιτρεπομένη	4
128)	φ. 131β	Ἀσπλαγχνία	4
129)	φ. 132α	Ἀπάτη ἀντ' ὁπάτης	4
130)	φ. 132β-3α	Διαφορά. » » 7	
131)	φ. 133α-β	Ἡδονή. » » 2	
132)	φ. 133β	Ὁ καυκός. » » 3	
133)	φ. 134α	Ἐξω. » » 3	
134)	φ. 134α-β	Ὁ τάφος. » » 3	
135)	φ. 141β-5β	Ἄνοιξε τ' ἀγνά σου σκέλη » » 6	
136)	φ. 135β-6α	Μ' ἀρέσει... » » 5	
137)	φ. 137α-β	Μὴ φεύγεις σὰ δειλὸ κοράσι » » 6	
138)	φ. 137β-9β	Ἀπόψε σ' ἵκετέω πάψε » » 17	
139)	φ. 139β-42β	Στήν κλ'νη φῶς μου μὴν τραβίεσαι » » 17	
140)	φ. 141α-157α	ἀκολουθοῦνε 14 κομμάντα πού κι οἱ τίτλοι τους ἀκόμα δὲν μποροῦν νὰ δοθοῦνε ἐδώ.	

AKA¹ΔHMA

δεξ. Αὔραι», πού βγήκανε στὰ 1884, με τὸν τίτλο «Παιδικὰ ποιημάτια». Στὰ 1888 κινιήθηκε γιὰ νὰ τὰ τυπώσει, ἀφοῦ στὸ μεταξὺ εἶχε δώσει κάμποσα στὴ Διάπλαση. Ἡ Ἑστία δημοσιεύοντας στὰ 1888 τὸν Κορυδαλό του (ἀρ. 82) τὸν προλογίζει μ' αὐτὸ τὸ σημεῖωμα:

«Ὁ κ. Γ. Μ. Βιζυηνός, τοῦ ὁποίου τὰ παιδικὰ ποιήματα πολλὰκις ἔτρεψαν καὶ τοὺς ἡγετέρας, ἀλλὰ πρὸ πάντων τοὺς τῆς Δ' ἀπλάσεως μικροὺς ἀναγνώστας, καταμίσας πλήρη συλλογὴν ἐκ διακοσίων καθαρῶς παιδαγωγικῶν ποιημάτων, ἐκδίδει αὐτὴν προσεχῶς διὰ τοῦ τύπου, ὥραϊον ἀληθινῶς διὰ πάντα Ἑλληνόπαιδα δάρον, ἐν ᾧ τὸ ὠφέλιμον συνεννοεῖται οὕτω πως μετὰ τοῦ τετρανοῦ, ὥστε δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο θὰ κατανίσῃ μετ' ὀλίγον ὁ ἀχόριστος παντὸς παιδιοῦ φίλος. Ὡς περὶ τῶν αὐτοῦ προάγγελον δημοσιεύει σήμερον ἡ Ἑστία τὸ ἐπόμενον ποιημάτιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχῶς ὁ ποιητὴς ἀπεικόνισεν οὐ μόνον τὴν φύσιν ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ρυθμὸν τῆς πηρέσεως καὶ τῆς ᾠδῆς ἐνὸς τῶν γνωστοτέρων ᾠδικῶν πτηνῶν τῆς ἡμετέρας γῶρας».

Στὰ 1896 πάλι, δυὸ μῆνες πρὶν πεθάνει ὁ ἄνθρωπος ποιητής, ἡ ἀνέκδοτη ἐπὶ τῇ συλλογῇ μᾶς παρουσιάζεται στὴ Διάπλαση. Τὴν ἀναγγέλλει (ἀρ. 364) μετ' ἀκολούθῳ. Ἀπὸ δὲ μαθαίνουμε καὶ τὸν τίτλον τῆς.

«Ὁ κ. Γεώργιος Κ. Παλιός, ἐκδότης, ἀγγέλλει τὴν ἐκδοσιν συλλογῆς παιδικῶν ποιημάτων τοῦ Γεωργίου Παλιού ἐπὶ τὸν τίτλον ὁ Φίλος τῶν Ἑλλήνων Παλιός». Ἐκδιδόνουν οὖν τοιοῦτοι, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος θὰ περιέχῃ Νηπιακά, Ἀποφθεγματικά καὶ Οἰκογενειακά, ὁ δὲ δευτέρος Πραγματογνωστικά καὶ Ἠθικοθρησκευτικά». Στὸ ἴδιο φύλλο (ἀρ. 365) ὁ Ξενοπούλος δημοσιεύει τὴ φωτογραφία τοῦ ποιητῆ καὶ συστήνει θερμὰ στὰ Διαπλασόπουλα τὴ συλλογὴ ἐτούτη τοῦ Βιζ.Κι' ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς μίληρε στὸ φρενοκομεῖο γιὰ τὴ συλλογὴ ἐτούτη. «Τὰ ἀνέκδοτα παιδικὰ ποιήματα καθήρτισα κατὰ παράδειγμα Ἀγγλῶν καὶ Γερμανῶν ποιητῶν μετὰ σχετικῶν εἰκόνων, πρὸς βαθμιαίαν τοῦ νοῦ ἀνάπτυξιν ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας ἀέσται τῆς γυμνασιακῆς μορφώσεως».

Τὸ 1934 ὁ Βασιλεὺς αὐτοῦ (463) ἀναρωτᾷ, τί ἀπόγινε τὸ γῆφ. καὶ μᾶς τὸ πειριγιάφει κιόλας.

«Μὰ τί ἀπόγινε τὸ τρίτο τετράδιον μὲ τὰ ποιήματα τὰ σχολικά; Ἦσαν καὶ αὐτὸ
σὺν τὰ ἄλλα δύο, μὲ γονοῖα καπάκια, μὲ πολὺ καλὸ χαρτί καὶ μὲ θύλλα περισσό-
τερα... Οἱ ἐπιχειρίδες ἦσαν σπάνιες. Συνηθέστερα τὶς ἀντικαθιστοῦσαν ζωγραφί-
ες ἀπὸ ἀνάλογα γαλλικὰ, ἀγγλικὰ καὶ γερμανικὰ περιοδικὰ, εἴτε καὶ χαλκομανίες. Καὶ
κάτω ἀπὸ κάθε μιὰ, ἦτον καὶ τὸ ποίημα, ἀντιγραφόμενον, διορθωμένον, τέλειο. Πρῶτα
πρῶτα ἦσαν τὰ ποιήματα γιὰ τὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ, ἔπειτα γιὰ τὰ παιδιὰ δημοτι-
κοῦ σχολείου καὶ τέλος γιὰ γυμνασιόπαιδα. Σ' αὐτὸ τὸ τετράδιον εἶχε ὁ ποιητὴς
ιδιαιτέρη ἀγάπην.»

Τὸ 1797, αὐτὸ λέω, νὰ τὸ πῆρε ὁ Κουρτίδης, ποὺ ἐργαζόταν στὴ Διά-
πλαση. Ἀπὸ τὸ 1895 ἀρχίζει τὸ τύπωμα κοιμητιῶν ἀπ' τὸ 1797, στὴ Διά-

Αὐτὰ εἶνε τὰ χιφ. τοῦ Βιζ. πού σώζονται σήμερα. Ἀπ' αὐτά, τὸ τελευταῖο (ἀρ. 3) ὁ Βασιλειάδης δὲν τὸ ἀναφέρει στὰ 1893. Ἦταν ὅμως γνωστό, γιατί πολλὰ κομμάτια δημοσιευτήκανε, καὶ στὸν ἀρ. 5 ὑπάρχει ἡ ἐνδειξη «ἐξ ἀνεκδότου σιλλογῆς», πού πρόκειται ἀσφαλῆστα γι' αὐτήν.

Τὰ ἄλλα χειρόγραφα: 1) Παιδικὰ ποιήματα. (Ὁ φίλος τῶν Ἑλληνοπαίδων). Ἀπ' τ' ἄλλα γρφ. ποὺ μνημονεύει στὰ 1893 ὁ Βασιλείαδης τὸ πρῶτο «Παιδικὰ ποιήσεις» εἶνε γνωστὸ ἀπὸ πολὺ πρωτότυπο. Τὸ ἀναγγέλλει ὁ ποιητὴς στὸ τελευταῖο παράφυλλο τῆς συλλογῆς του «Ἀτθί.

πλαση. Ταχτικά κάθε φύλλο έχει και κομμάτι ανέκδοτο. Ο Ξενόπουλος το είδε το χγφ. «Ἀκόμη, λέγει σὺ 1896 (365), ἡ Διάπλασίς σας δημοσιεύει ποιήματά του, ἐκ μᾶς ἀνεκδότου του συλλογῆς». Ποιὸς ξέρει σὲ ποιά χέρια πέρασε ὕστερα τὸ χγφ. Μὰ δὲν πιστεύω νὰ τ' ἀφήσανε οἱ συγγενεῖς του. Ὡστόσο τὸ περιεχόμενό του, τὸ ἔχουμε περίπου στὸ μεγαλύτερο μέρος του. Ἐκατὸ περίπου κομμάτια τυπωμένα κυρίως στὴ Διάπλαση, ἔχουν βιοβλιογραφηθεῖ στὸ πρῶτο τμήμα τῆς μελέτης μου ἐτούτης (ἀρ. 71—158).

β') Οἱ «**Εἰκόνες καὶ σκέψεις**» συλλογὴ ποιημάτων, ποὺ «ἐνδείας ἔφεκεν» ἐσκόπει νὰ τὴν ἀποστείλῃ ὁ ποιητὴς εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦ 1892. Ἡ συλλογὴ ἐτοῦτῃ μᾶς εἶνε γνωστὴ ἀπὸ πολὺ πρωτότερα ἐπίσης. Ἀποτελεῖ τὸ τέταρτο μέρος τῆς συλλογῆς τὸν «Βοσπορίδες αὖραι» καὶ ὑποβλήθηκε μ' αὐτὴν στὸ Βουτσίναϊο διαγωνισμὸ τοῦ 1876. Ἦταν τὸ τελευταῖο κομμάτι καὶ εἶχε τίτλο: «Εἰκόνες καὶ σκέψεις ἀγρόφων ὥρων». Μᾶς τὸ περιγράφει στὴν εἰσήγησή του ὁ Ὁρφανίδης: (324).

«Ποῖημα συγκείμενον ἐκ τεσσάρων μερῶν, ἐξ ὧν τὸ τέταρτον εἶνε ἀτελές. Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ποιήματος, λέγει ὁ ποιητής, περιγράφεται ὁ θετικὸς καὶ πραγματικὸς τοῦ ἀνθρώπου βίος, ἐν ᾧ αἱ ἄκανθαι διαδέχονται τὰ ἄνθη τῆς νεότητος, καὶ φθάνει μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου τῆς ζωῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ θνητὸς προσπαθῶν ὡς ἐκ τῆς πικρᾶς πείρας νὰ σχηματίσῃ φαντασίαν πρὸς τῶν ἀνθρωπίνων ιδέαν, γράφει ἐν σοφῇ γήρατι: «Εἰκόνες καὶ σκέψεις ἀγρόφων ὥρων». Διὰ δὲ τοῦ στίχου τούτου κλείει καὶ τὸ ποίημά του.»

Τὴ συλλογὴ ἐτοῦτῃ τὴν ἐπεξεργάστηκε φαίνεται ξανά ὁ ποιητής, τὴν ἀποτελείωσε, πρόσθεσε ποιήματα καινούρια ἢ ἀπὸ τ' ἀνέκδοτα τῶν Βοσπορίδων (βλ. ἀρ. 3), καὶ τὴν ὑπόβαλε σὲ δύο διαγωνισμούς, τοῦ 1889 καὶ τοῦ 1892 (ἀρ. 348), μὰ ἀπέτυχε καὶ γι αὐτὸ χτυπᾷ σὲ δύο ἀνέκδοτα ποιήματά του τοῦ χγφ. 3 (45, 53), ποὺ τυπώνονται στὸ παρόρημα τῆς μελέτης ἐτούτης (6, 7). Ἀγνωστὴ ἡ τύχη τοῦ χγφ. ἐτούτου, ποὺ τὸ γνώριζε καὶ ὁ Σκόκος (302) καὶ ἀναφέρει πὺς τὸ εἶχε ἔτοιμο.

γ'). Οἱ «**Βοσπορίδες αὖραι**». Προκειται βέβαια γιὰ τὴ συλλογὴ τοῦ 1876, ποὺ βραβεύτηκε στὸ διαγωνισμὸ τὸ Βουτσίναϊο. Αὐτῆς ἓνα σημαντικὸ μέρος καὶ τὸ καλλίτερο, τυπώθηκε στὴν Ἐκθεσὴ τοῦ διαγωνισμοῦ. Πόσα καὶ ποιά βλέπε στὸν ἀριθ. 3. Τὸν Ἰούνη τοῦ 1876 ὁ Βιζ. ἀπὸ τὴ Γοττγγὴ κινήθηκε νὰ τὴν τυπώσει. Ἐβγαλε ἀγγελίες (ἀρ. 401) γιὰ συντρομήτες καὶ ἔγραψε τὸ τυπωμένο (στὸν ἀρ. 401) ἀπὸ τὸ Βασιλεῖαδῃ γράμμα του στὸν Τανταλίδῃ, γιὰ νὰ τὸν ὑποστηρίξει. Ὡστόσο δὲν τὸ πέτυχε. Τὸ 1884 τίς ἀναγγέλλει ξανά στὰ παράφυλλα τῶν Ἀτθίδων. Μὰ μείνανε ἀνέκδοτες. Ὡστόσο ἓνα μεγάλο μέρος εἶδε τὸ φῶς. Ἐκτὸς ἀπ' τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς ποὺ τυπωθῆκανε, καθὼς εἴπαμε, στὴν Ἐκθεσὴ τοῦ Βου-

τσίναϊον καὶ εἶνε περίπου μιὰ ἐκλογὴ ἀπ' τὴ συλλογὴ, πολλὰ κομμάτια περαστήκανε στὶς Ἀτθίδες Ἀῤῥες του, τ' ἀκόλουθα: 1) Τῇ Κυρίᾳ *. 2) Τὸ πτωχὸν τῆς Κύπρου. 3) Εἰς τὴν μικρὰν Ξάνθην. 4) Εἰς φθισιδῶντα ἱεροσπουδαστήν. 5) Θρακῶν ἄσμα. Ἀπ' ὅ,τι λέγει στὴν ἐκθεσὴ ὁ Ὁρφανίδης βγαίνει πὺς καὶ τὰ πρῶτα ποιήματα τῶν Ἀτθίδων (σελ. 1—39) ἀνῆλθαν στὶς Βοσπορίδες. Στὴν ἴδια συλλογὴ ἀνῆλθαν καὶ 6) Ἡ νερὰ Κριτικὴ, 7) Ὁ κοιτὴς τοῦ διαγωνισμοῦ, 8) Τὸ συμβούλιον τῶν Γραμματέων, 9) Ἡ κοινὴ γνώμη. Ἀπὸ τὴν ἴδια συλλογὴ ἀποσπαστήκανε καὶ τὰ «σύντομα μυθία» καὶ μπῆκανε στὰ Παιδικὰ. Ἀπ' αὐτὰ πολλὰ ἴσως νὰ ἔχουν δημοσιευτῇ, ὅπως ἡ Μέλισσα (ἀρ. 153).

Ὡστόσο τὸ περιεχόμενο τῆς συλλογῆς ἐτούτης εἶνε καθωρισμένο (ἀρ. 3) καὶ μετὰ τὸ τύπωμα τῶν «Ἀτθίδων», ὕστερα ἀπ' τὰ τόσα ἀποτραβήγματα, ὅ,τι ἔμενε ἴσως νὰ μὴν ἱκανοποιῖσε τὸν ποιητὴ γι αὐτὸ παραμέλησε τὸ τύπωμα τῆς. Ἀγνωστὴ ἡ τύχη καὶ αὐτοῦ τοῦ χγφ.

δ') Ὁ **Μοσκῶβ Σελήμ**. Τὸ χγφ. ἐτοῦτο παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Κουρτίδῃ φαίνεται στὴν ἐφημερίδα Ἐστία καὶ τυπώθηκε ἓνα χρόνον πρὶν ἀπ' τὸ θάνατον τοῦ (Ἀπρίλι, 1896 βλ. ἐδῶ ἀρ. 166). Ὁ ποιητὴς τὸ διάβαζε τυπωμένο στὸ φρενοκομεῖο (361).

ε') Ὁ **Φλιβερό πανηγύρι** διήγημα. Τὸ χγφ. αὐτό, ποὺ καὶ ἄλλες φορές τυπώθηκεν ἐν Βασιλεῖαδῃ μένει ἄγνωστο. Τίποτα δὲν ξέρουμε σχετικὰ.

στ—ι) Τὰ τέσσερα αὐτὰ χγφ. τοῦ Βιζ. εἶνε ἐπίσης ἄγνωστο τί ἀπογιναν. Καὶ οἱ μὲν «Φιλοσοφικὰ μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Τσέλερ» δὲν φαίνεται νὰ εἶχαν πάρει κάποια μορφή, μὰ μείνανε ἀπλὰ σχεδιάσματα. Ἡ δὲ **Ρυθμικὴ καὶ Δραματολογία** του καθὼς καὶ οἱ σημειώσεις του ἀπ' τὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια δὲν ἔχουνε καὶ μεγάλη σημασία γιὰ τὸ πρῶτο θὰ ἦταν ἔργο διδακτικοῦ κύκλου, χωρὶς καμμιὰ πρωτοτυπία, τὸ δὲ ἄλλο ἔχει μονάχα βιογραφικὴ, ἀξία, γιὰ τὸ μᾶς πληροφροῦσε γιὰ τίς σπονδὲς του. Ὡστόσο δὲν εἶνε γνωστὴ ἡ τύχη τῶν δύο αὐτῶν χγφ. Ἐπίσης ἄγνωστὴ εἶνε ἡ τύχη τοῦ χγφ. τῆς πεντάπρακτης τραγωδίας «**Ἡ Διαμάντω**». Αὐτὴ εἶνε σωστὴ ἀπώλεια.

11) «Πληθὺς ἄλλων ποιημάτων» ἐχόντων ἰδιωτικὸν χαρακτήρα γράφει ὁ Βασιλεῖαδῃς ἀναφέροντας τὰ χγφ. τοῦ Βιζ. Τὰ ποιήματα αὐτὰ θὰ εἶνε χωρὶς ἄλλο τὰ περιλαμβανόμενα στὰ χγφ. 3, ἀπὸ τὸν ἀρ. 72 καὶ πέρα. «Πληθὺς» πραγματικὴ καὶ ἀληθινὰ τελείως ἰδιωτικοῦ χαρακτήρος ὅλα. Δὲν πιστεύω νὰ εἶχε γράψῃ καὶ ἄλλα παρόμοια κομμάτια, ὥστε νὰ πῇ ὁ νοῦς μου καὶ ἄλλοῦ.

12) **Μιὰ αἰσθητικὴ μελέτη** μᾶς μαρτυρεῖ ὁ Βασίλ. πὺς ἔγραφε ὁ Βιζ. στὰ 1890. Ποιὰ νὰ ἦταν ἀραγε. Μήπως ἐκίνησε ποὺ προαναγγέλλει στὶς ψυχολογικὰς μελέτες του, ὡς τρίτο τεῦχος τῆς σειρᾶς ἐτούτης; (ἀρ.

10, σελ. 35). «Η τελική αυτή των εικαστικών τεχνών αναγωγή εις την πρώτην εκδήλωσιν μιᾶς κοινῆς τοῖς ἀνθρώποις κλίσεως, τῆς μιμητικῆς—εἰς ἣν, ὡς θὰ ἴδωμεν *ἐν τῇ ἐπομένῃ πραγματείᾳ*...» Θὰ μιλοῦσε γὰρ τὶς τέχνες. Φαίνεται τὴ ξονάπιασε στὰ 1890.

Β') Ἡ κατάταξις τοῦ ἔργου τοῦ Βιζ. Ἐδῶ ἔχουμε πάλι ἓνα σωρὸν προβλήματα—ποὺ θὰ καθοριστοῦνε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς καὶ τὸ σύστημα ποὺ θὲ ν' ἀκολουθήσουμε στὴν ἔκδοσιν. Μεγάλον ρόλο θὰ παίξει ἡ χρονολόγησις τῶν κομματιῶν. Μὲ τὸ πρῶτο καὶ δεύτερο μέρος τῆς μελέτης μας ἐξαντλήθηκε περίπου ἡ ἐργασία αὐτή. Σύνγκαιρα χωρίστηκε στίς κατηγορίες του τὸ ἔργο.

Γ') Ἡ κριτικὴ τῆς παράδοσης καὶ τῆς γνησιότητος.

1. ΕΚΔΟΣΕΙΣ. Τὰ χγρ. καὶ οἱ πρῶτες ἐκδόσεις εἶνε ἡ βάση τῆς κριτικῆς ἐργασίας σὲ μιὰ μελλομένη ἐκδοσιν. Οἱ πρῶτες ἐκδόσεις χωρίζονται σὲ δύο κατηγορίες. Ἐκδόσεις φροντισμένες ἀπ' τὸν ἴδιο καὶ ἐκδόσεις κατωμένες ἀπὸ χειρογράφα του, μὰ φροντισμένες ἀπ' ἄλλους. Τὸ χωρίσμα αὐτὸ ἔχει κριτικὴ σημασία. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν οἱ ἀρ. 1, 2, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 35—47, 75—82, 162—165, 175—176. Στὴν ἄλλη κατηγορία πάνε ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα του. Πολλὰ κομμάτια εἶνε πρωτοτυπώματα σὲ περιοδικὰ καὶ ὕστερα περιληφθήκανε στὴν ἐκδόσιν. Ὁ ποιητὴς ἔκανε μετὰ ταυρὸς, προσθαφαιρέσεις, διορθώσεις.

Α. γ. στὸν ἀρ. 23 (=ΑΑ 134) ἔκανε τὶς ἀκόλουθες μεταβολές: τὸ κρυφθῶρει, τῶκανε, γλυκοθῶρει, ἐκαρτεροῦσε=ακαδοκοῦσε, πάνου=ἐκεῖ, ἐν' ἀγγελάκι | χρυσὸ λουλοῦδι στ' ἄσπρο χεράκι=ἐν' ἀγγελουδί || ποῦχε στὸ χέρι λευκὸ λουλοῦδι, δόλια=μαύρη, γλυκαγκαλιάσθησαν σὰν ἀδελφάκια | μικρὰ φιλήματα στ' ἀχνὰ χεράκια, | μικρὰ τῆς δίνει καὶ τρυφερά=Μόλις ἐσίμωσε τὸ ἀγγελάκι | καὶ γλυκοφίλημα ὡς τ' ἀχειλάκι τῆς Ξάνθης θλίβει μὲ μιὰ χαρά. "Ετοι=μαζί, ἀδερφομένα=χαριτωμένα, μὲ μυρωμένα ξανθὰ μαλλιά=στοῦ Παραδείσου τὴν ἀντηλιά, τ' ἄλλο σκιασμένο σκοπεῖ καὶ τρέχει=τῆς ἢ Ξάνθης πρόθυμο τρέχει, μὲν' ἐκεῖ=εἰν' ἐκεῖ, Ἐσεῖς εἰς μῖταιο κόσμῳ γυρνάτε | κεῖνο σὲ ὄνειρα χρυσὰ πλανᾶται=Ἐοῦς ἡ μάταιη ζωὴ παιδεύει | κεῖνο σ' αἰώνιες χαρὲς ἀνέβη.

Στὸν ἀρ. 25 (=ΑΑ 138): μὲ τὴ γλυκαῖα φλογέρα=στὴν ἡχο τῆς φλογέρας, πουρνιάτικα=δροσερά, στὸ μοσχερὸν ἀγέρα=στὴ δέση τῆς ἡμέρας καὶ μ' ἔρωτα=καὶ ἀλλάζει, στὸν ὕπνο τ'=ποῦ μ' ἔρωτ' ἓνα φιλάκι τρυφερὸ=καὶ πάλι πίσω ξεπνιγὰ. Καὶ μαγεμένα τοῦ γυαλοῦ τὰ φῖδια, τὰ ψιράκια | γλυκοφιλοῦνται χαρῶπα σὰν ἰάταν ἀδελφάκια | καὶ πέφτουν ἔξω στὰ ριχὰ=Καὶ μ. τοῦ θανάτου τὰ διαμαντένια ἀστέρια | ἀπλώνουν τῶνα στ' ἄλλο τους τ' ἀκτινωμένα χέρια | γὰρ νὰ πιασθοῦνε στὸ χορὸ, λαλοῦσε=ἐλάλει.

Στὸν ἀρ. 32 (=ΑΑ 120): Ἡ τρελλή=Ἡ παράφρων, καὶ ἀγάλια=καὶ ἀργά, ξενικὸ=τουρκικὸ, ντροπιασμένοι=νικημένοι.

Στὸν ἀρ. 30 (=ΑΑ 25): παγώνει λὲς=καὶ πῆζεται.

Ἐπίσης διαφορὲς ὑπάρχουν στὰ κομμάτια τῶν Βοσπορίδων ποὺ περασθήκανε στίς Ἀτθίδες. Αὐτὰ ὅλα πρέπει νὰ παραβληθοῦν καὶ νὰ σημειωθοῦνε ἐπιστημονικά. Ὁ σεβασμὸς μας γὰρ τὴ δεύτερη κατηγορία τῶν ἐκδόσεων δὲν μπορεῖ φυσικὰ νὰ εἶνε ἴδιος μὲ τῆς πρώτης. Μιὰ πρόχειρη σύγκρισις λ. γ. τοῦ ἀρ. 163 ποὺ ἀνήκει στὴ δεύτερη κατηγορία μὲ τοὺς ἀρ. 161, 162, 163, 164, μᾶς δίνει κάποια διαφορὰ. Ἐκεῖ ἔχουμε περισσότερα λάθη, ἐδῶ λιγώτερα, γιὰ τὸ φρόντισε τὸ τύπωμα ὁ ποιητὴς ὁ ἴδιος.

Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ πὼς τὸ χγρ. τοῦ Μοσκόβ Σελίμ, πρωτόγραφου φαίνεται καὶ ἀκατάστατο, δοσιμένο χωρὶς τὴν εἴδησι τοῦ ποιητῆ, ὅταν αὐτὸς ἦταν στὸ φρενοκομεῖο, χρειάζεται στὴν πρώτη του ἐκδοσὴ περισσότερη καὶ ἐνεργητικώτερη κριτικὴ ἐπέμβασις ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἐπίσης πολλὰ ποιήματα τῆς ἴδιας ἐποχῆς.

Ἐπίμετρο. Οἱ Ἀτθίδες Ἀδριανὲς φέρουνται σὲ τρεῖς ἐκδόσεις: Α', Β' καὶ Γ' λαϊκῇ. Ὅλες κατωμένες στὸ Λονδίνο, στὸ ἴδιο σχῆμα, στοιχεῖα, μορφὴ κλπ. καὶ μὲ τὸ ἴδιο περ. ἐχόμενο. Πρόκειται γὰρ μιὰ ἐκδοσιν, ποὺ στὸ ξωφύλλο τῆς γὰρ λόγους ἐξωφολογικοὺς ἔγινε ἡ διάκρισις αὐτή.

2) Οἱ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΕΞΗ. Στὰ 1912 περιλήφθηκε καὶ ὁ Βιζ. στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων νεοελληνικῶν κειμένων, ποὺ ἔκανε ὁ Φέξης. Ὁδηγίς ἔδωσε ὁ Κουρτίδης. Περιληφθήκανε τέσσερα διηγήματα σ' ἓνα μονάχα τόμο (ἀρ. 13) τὰ ΑΜ, ΜΣ, ΤΖ, ΣΙ. Ἐκδόθηκε ἐν Ἀθήναις ἐκδόσις ἀπ' τὴν Ἑστία (ἀρ. 160, 161, 162, 163). Τοῦ ΤΖ, ΜΣ καὶ ΣΙ εἶνε ἐτούτῃ ἡ δεύτερη ἐκδοσιν. Τοῦ ἄλλου (ΑΜ) ἡ τέταρτη. Ἡ δεύτερη καὶ τρίτη του ἐκδοσιν ἔγινε πρωτύτερα (ἀρ. 160). Ἡ ἐκδοσιν τῶν διηγημάτων ἀπὸ τὸ Φέξη ἔχει πολλὰς ἐλλείψεις καὶ λάθη. Πρῶτα-πρῶτα δὲν περιλάβε ὁλόκερο τὸ διηγηματικὸ ἔργο τοῦ Βιζ. Ἐπει-τα ἔγινε μὲ τόση βιασύνῃ καὶ ἀμέλειᾳ, ὥστε νὰ γίνῃ σὲ πολλὰς μεριὰς τὸ κείμενον ἀγνωρίστο. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, ὁ ἄγνωστος ἐπιμελητὴς ἔκανε καὶ διορθώσεις, ποὺ σὲ πολὺ λίγα σημεία δικαιολογοῦνται καὶ στέκονται. Σύνγκαινα μὲ τὶς πρῶτες ἐκδόσεις τοὺς τὰ τρία διηγήματα ΑΜ, ΤΖ, ΣΙ—τὸ ΜΣ τ' ἄφησα, γιὰ τὴν χρειάζεται καθὼς εἶπα μελέτημα κριτικὸ ἢ πρῶτη του ἐκδοσιν—καὶ σημειῶν τὰ οὐσιαστικὰ λάθη κειμένου, καὶ γὰρ νὰ φανοῦν τὰ χάγια τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, μὰ καὶ νὰ χρησιμεύουν στοὺς μελετητὰς, ὥσπου ν' ἀποχτήσουμε μιὰ ἀνθρωπινὴ καὶ πλέρια ἐκδοσιν. Οἱ ἀριθμοὶ δείχνουν τὶς σελίδες τῆς ἐκδόσεως Φέξη. Ἡ ἔνδειξις=δείχνει τὴ σωστὴ γραφὴ, ποὺ ἀκολουθεῖ.

1 φρικωτέρας=φρεσικωτέρας, 2 ἐγένετο=ἐγένετο, 5 τὸν Γεωργὴ=τὸ Γεωργί, 6 γίνετο=γένετο, 7 πρὸς τὴν μητέρα μου=πρὸς τὴν μ., 7 εἰς ὅλην τὴν οἰκον, μένην=εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, 8 αὐτοῦ=αὐτοῦ, αὐτῆς=αὐτῆς, εἶχαμεν=εἶχομεν, 9 γὰρ νὰ γιάνη=γὰρ νὰ γιάνῃ, 10 ὁπεστήριξε=ὁπεστήριξε, ἐπανάπεσεν ἐπὶ τῆς ὤλενης=ἐπανάπεσε βαρεῖα ἐπὶ τ. ὤ., 11 καὶ λαβοῦσα=καί, λ., πυνηγυρική=πυνηγυρική, 12 ὅταν ὀλίγας=ὅταν, ὀλ., 13 ποὺ ἐγεννήθη=πὼς ἐγ., 13 τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ-

την εἶχον δώσει=τὴν ὑπ.τ.τὴν εἶχον δ., 13 καὶ ἐξεβοτάνει=ἡ ἐξ.β., 13 μετὰ προσηγηθεῖσαν ζέστην=μ.π.ὑπερβολικὴν ζέστην, 14 τὴν ζῶν ἑαυτῆς=τὴν ζ. αὐτῆς, 14 στενάχουσα=στενάχουσα, 16 ἐξυπνὴ=ἐξυπνόν. 16 κακοχρηματισμένη καὶ προπάντων δύνου, ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς=κ., κακόγνωμος καὶ πρὸ πάντων δύνου, τὸς δύνου, ὦ. εὐ. ἐ. ἀρχ., 16 τὴν κεφαλὴν αὐτῆς=τὴν κ.αὐτῆς, 17 τοῦ πνευματικοῦ=πνευματικοῦ 17 Μὴ θυμῶνεις=Μὴ θυμῶνεις !, 17 ἀλλὰ ἦτο τὸ μόνο μου κορίτσι=ἀλλὰ δὲν ἦτο τὸ μ. μ. κ., 19 ἐκοιλοπονοῦσα=ἐκακοψυχοῦσα, 20 τοῦ θανάτου=τοῦ θανάτου, 20

TZ 71 δατερέδες=δατερέδες, 73 ἐνασχόλησιν μας=ἐνασχόλησιν μ.ν., 74 ἀφογον=ἀφογον, ἴλιγγον=ἴλιγγα, 74 ἀνιστὰ ἐκείνη μονοτονία=ἀνιστὰ μονοτονία, 75 νὰ ἐλέγγω αὐτὸν τὸν Θεόν=νὰ ἐλ. πικρότατα αὐ. τ.Θ., 75 τῶν γαμβρῶν=τῶν γαμβρῶν τῶν, 76 ὁ παπποὺς πρέπει νὰ τῆς ἡξεύρη=ὁ π. ταῖς εἶδε, πρέπει νὰ ταῖς ἡξεύρη, 76 χελιδόνος ὑψηλά=χελιδόνος, ἔψ., 76 αἱ περὶ τὴν αὐλὴν=αἱ περὶ τὴν κεντρικὴν αὐλὴν, 76 Γιατί, ἂν δὲν προφθάξῃς=Γ. διές, ἂν δὲν πρ., 78 τὰ κατεβασμένα του μοῦτρα=τὰ κατεβασμένα του μοῦτρα, 79 τὸ τελευταῖον αὐτῶν ἡλίμα=τὸ τ. πνευματικὸν αὐτῶν φ., 81 προκατελήμμενης φαντασίας μου=πρ. φαντασίας, 82 ἀλλ' ὁ παπποὺς ἔκειτο=ἀλλ' ὁ παπποὺς δὲν ἔκειτο, 84 ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ ! =ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ ! 85 ὑπέμενε=ὑπέμενε, τίς εἶδε=τίς οἶδε, 91 ἀνδρόγυνον δὲν εἴμαστε : =ἀνδρ. δ. εἴμαστε : "Ενα πᾶγμα εἴμασθε, 92 ἐπὶ τοῦ ἄνω χεῖλους=ἐπὶ τῶν ὀρίων τοῦ ἄνω χεῖλους, 92 νὰ σφάζουν τοὺς ἰδιούτους τῶν γονεῖς νὰ σφ. τοὺς ἴδιους τῶν γ., 93 μεθ' ἑαυτὸν ὄνομα=μ' ἐφόρεσαν=μεθ' ὄνομα. Καὶ μαζὶ μετ' ὄνομα, μ' ἐφόρεσαν, 93 μὰ τί τὰ θέλεις=μὰ τί τὰ θέλεις, 94 ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς ὁποίας=ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ὁποίων (σωστὴ ἢ διόρθωση), νὰ εἰσαγάγῃς φθινοπορινὰ=νὰ εἰσ. τὰ φθινοπ. 94 ἀλόμην=ἀλόμην, 95 Ἐκεῖ πέρα=Ἐκεῖ πέρα, 96 Μάνωσα=μάνωσα, 97 ἐλέγχω συνάμα=ἐλ. συγχρόνως.

ΣΙ 90 αἰχμηρῶν ρινισμάτων=αἰχμηρῶν ἡχηρῶν ρινισμ., 101 προσεχέρισι=προσεχώρησε, 101 τὸν διοργανισμὸν αὐτοῦ=τὸν διοργανισμὸν, 104 νὰ τοῦ ὁμιλήσω=νὰ τῷ ὁ., 104 νὰ δεχθῇ=νὰ ἀνεχθῇ, 107 συνεχῆς=προσεχῆς, ἄρπαι=χάρπαι, 107 δὲν ἐπαίξενοιμῃ=δ.ἐ.ἡ μὴ, 108 ὅχι νὰ ψαλῇ=ὅχι κοί ν.ψ., 114 ἐμφορηθῶσι τῶν νομάτων=ἐμφ. τῶν ἱερῶν νομάτων, 115 εἰς τῆς ἀγάπης τὸ σχολεῖον=εἰς τῆς Ἀγάπης τ. σχ., 116 χριάρων=χλιάρων, Τουρκομερίτης=τουρκ., 117 συχνῶν ὑποδοχῶν=συνεχῶν ὑπ., 118 παραπετάσματα=παραπετασμάτια, 118 τηλεγραφῆματος=τηλεγράφον, 120 ἐπνίγησαν=ἐσίγησαν, 120 ἀμετροῦτων βαθέων=ἀμετροῦτως β., 125 μέχρι τῆς πραγματικῆς=μέχρι πραγμ., 128 ἐνὸς ἐροῦμπαζεν=ὁσάκις ἐρο., 129 ὡς ἐλεεινότερος=ὡς ὁ ἐλεεινότερος, 131 Γνωρίζω, διέκρινεν=Γνωρίζεις, δ., 131 Τότε ἐννόησα=τότε πρῶτον ἐννόησα, 135 ἐγυμναζόμεν ἐν μίαν=ἐγ. λοιπὸν ἐν μίαν, 135 νὰ τῆς ὑποδίσουν=νὰ τῆς ὑποδέσσουν, 136 ἡ πληθὺς διὰ τοῦ ἄερος=ἡ πτῆσις διὰ τοῦ ἀ., 138 δὲν ἔχει ῥίσθη περιεκαμμένως=δὲν διεχειρίσθη π., 138 προσεφέρουσι τὰς ἀπερχομῆς μόνοι=πρ. μόνον τὰς ἀ., 140 τὸσον ὥρᾳ=τόσον ἦτον ὥ., 141 εἰς τ' ὁμιλῶδες τῆς σελήνης=εἰς τ' ὁμ. τ. σελ.φῶς, 142 κατηγόρησα τὸν ἑαυτοῦ μου=κ. τοῦ ἑαυτοῦ μου, 146 διονίμως=δισήμως, 147 τίς εἶδε πῶς=τίς οἶδε πῶς, 152 ἐχθές=ἐχθές, 152 γὰ καλὸ=σὲ καλὸ.

Ἐχω βοῇ καὶ σημειώσῃ ὅλα τὰ ἄλλα λάθη τῆς ἔκδοσης τοῦ Φέξη, ποὺ δείχνουν μὲ πόσο ἐλαφρὴ καρδιά ἔγινε. Τὰ ὀρθογραφικὰ εἶνε ἅπαιρα μὰ δὲν εἶνε δυνατό νὰ σημειωθοῦνε καὶ αὐτὰ ἐδῶ. Στὴν κατάταξιν πάλι δὲν ἐτηρηθῆκε ἡ χρονολογικὴ τάξις. Ὁ Μοσκόβ Σελίμ ἔπρεπε νὰ μῆτι τελευταῖος.

β') Τὸ 1916 ὁ ἴδιος οἶκος μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Ι. Ζερβοῦ τύπωσε τὰ ποιήματα τοῦ Βιζ "Ενα μεγάλο μέρος ἀπ' τὴς Ἀθίδες, οἱ ἀρ. 3, 8, 9, 10 καὶ 17, ἀπ' τὴς Βοσπορίδες (ἀρ. 3), καὶ οἱ ἀρ. 26, 27, 28, 27β καὶ 53. Ἐγινε δηλαδὴ μιὰ ἐκλογὴ τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, μὰ ὅπως-ὅπως καὶ ἄταχτα. Προόχειρα καὶ βιαστικά ἔγινε καὶ ἡ ἔκδοσις. Ἀλλάξε ἡ σειρὰ τῶν κοιμητιῶν, ποὺ ἔδωσε ὁ ἴδιος ποιητὴς στὴς Ἀθίδες. Μείνανε καὶ λάθη πολλὰ, τὸ περισσότερον ὀρθογραφικά. Τηρήθηκε ἡ ὀρθογραφία τοῦ ποιητῆ, μὰ τί νὰ τὸ κάνεις, ὅταν τὸ κείμενον ἀφῆθηκε στὴ διάκριση τοῦ διορθωτῆ καὶ στὴ διάθεση τοῦ τυπογράφου. Ἐγιναν καὶ μερικὲς μεταβολὲς στὴ στίξιν καὶ στὴν ὀρθογραφία. Ἐδῶ θὰ σημειώσω τὴς διαφορὰς καὶ τὰ λάθη μόνο τοῦ κειμένου :

22 πεταλοῖδια=κοπελοῖδια, 23 καὶ ὄχι γὰ φαγί=καὶ ὄχι μόνο γὰ φ., 27 φαίνει τὸ μετάξι=φαίνει λεπτὸ μ., 35 [λείπον τρεῖς στίχοι τῆς 5ης στρ], 36 ἔπεσαν...ἐφγαν=ἔπεσαν...ἐφύγαν, 38 Νεράιδες=Ναΐδες, 46 καὶ ἔβαλαν=καὶ ἐβάλαν, 48 καὶ ἡ στράτα τοῦ κοιμητιοῦ του στοῦ σπῆτι=καὶ ἡ στράτα στοῦ κ. τὸ σπ., 48 Ἀπ' τότε=Ἐκτοτε, 52 τὰ γλυκά=στὰ γλυκά, 52 μαζὶ τῆς σιγανοῖ=μ.τ. σιγανά, 57 καὶ μόν' ἐγώ, ἔχω γηράσει=καὶ μόν' ἐγώ, ἐγώ ἔχω γ., 79 ἡ τύχη=ἡ Τύχη, 106 βαρὺ ποτάμι=βαρὺ π., 109 Μὴν παρατρέξῃς=μὴν παρατρέχῃς, 116 κοσμογυρίστρα=κοσμογυρίστρια, 117 φοβερὴ=φοβερὴ !, 118 περιχύν'=περὶχύν'.

3) ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΛΑΚΗ. Τὴ διηγήματα ἔστερα ἀπ' τὸ Φέξη τάβαλε καὶ ὁ Σιδάκης, οἱ τρεῖς τόμοι (ἀρ. 15, 16, 17), ποὺ ὁ καθένας περιέχει δυὸ διηγήματα. Δὲν ἔχουνε χρονολογία, μὰ καθὼς ἐξακριβώσα ἀπ' τοὺς καταλόγους τοῦ ἴδιου ἐκδοτικοῦ οἴκου βγήκανε καὶ οἱ τρεῖς τόμοι στὰ 1920—22. Ὑστερα ξανατυπωθῆκανε, γιατί ὑπάρχουν δυὸ μορφῆς τυπώματος καὶ σχήματος. Ἡ ἔκδοσις ἐτούτη δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξία. Ἐγινε πάνον στοῦ Φέξη, χωρὶς καμμιὰ μεταβολή. Ἡ ἀξία τῆς μονάχα εἶνε, ποὺ περιέλαβε ἐπὶ πλέον δυὸ διηγήματα, τὰ ΦΑ καὶ ΠΝ.

4) ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΛΑΚΗ. Τὴ ξεχασμένη μελέτη τοῦ Βιζ. γὰ τὰ Βαλίσματα τὴ ξανατύπωσε ὁ Ἐλευθερουδάκης (ἀρ. 18) σὲ κομψὸ βιβλίο ἀπὸ τὸν ἀρ. 279. Ἐκάνα καὶ ἐδῶ προσεχτικὴ παραβολὴ καὶ βοήθα πῶς ἡ ἔκδοσις ἐτούτη δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καμμιὰ διαφορὰ ἀπὸ τὴς ἄλλης τοῦ Φέξη, ὡς πρὸς τὴν κριτικὴν τῆς ὀρθότητος. Μάλιστα ἐδῶ ἔγινε περισσότερη ἐπέμβασις, τὴς περισσότερες φορὲς ἀδικαιολόγητη. Μὰ καὶ ὁ τυπογράφος καὶ ὁ διορθωτὴς δουλῆσαν μόνοι τους. Τὰ ὀρθογραφικά λάθη δὲν εἶνε λίγα. Ἐδῶ θὰ σημειώσω μόνο τὴς παραλλαγὰς τοῦ κειμένου.

17 Τώρα ποῦ=τώρα ὅπου, 17 πούρων=π. ο. ὑ. ρ. ω. ν., 18 Ἐνοῶ=καταλαμβάνω 18 Ἐν τούτοις ἡσυχάσατε. Μὴ σκοτίζεσθε=Ἐν τούτοις ἡ. Μὴ φροντίσετε περὶ ὁδοπορικῶν σάκκων, μὴ σκοτίζεσθε..., 18 ραχάτι=ρ. α. χ. ἄ. τ. ι., 18 ἀνάχειρας=εἰς τὰς χεῖρας, 18 Μὰ πῶς λοιπὸν=Μ. π. λοιπὸν ! 19 ἰδική σας=ἐδική σας, ντέρτια=ν. τ. ἐ. ρ. τ. ι. α., 20 ὑμνεῶσαι τέρπονται=ὑμνοῦσαι τέρπονται, ἐριγδοῦπον=ἐριγδοῦποι, 21

την εἶχον δώσει=τὴν ὑπ.τ.τὴν εἶχον δ., 13 καὶ ἐξεβοτάνιζει=ἡ ἐξ.β., 13 μετὰ προηγηθεῖσαν ζέστην=μ.πρ.ὑπερβολικὴν ζέστην, 14 τὴν ζῶην αὐτῆς=τὴν ζ. αὐτῆς, 14 στενάζουσα=πενάξασα, 16 ἔξυπνην=ἔξυπνον, 16 κακοιχηματισμένη καὶ προπάντων δύονου, ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς=κ., κακόγνωμος καὶ πρὸ πάντων δύονου, τὸς δύονου, ὥ. εὐ. ἐ. ἀρχ., 16 τὴν κεφαλὴν αὐτῆς=τὴν κ.αὐτῆς, 17 τοῦ πνευτικοῦ=πνευματικοῦ 17 Μὴ θυμῶνεις=Μὴ θυμῶνεις!, 17 ἀλλὰ ἦτο τὸ μόνο μου κορίτσι=ἀλλὰ δὲν ἦτο τὸ μ. μ. κ., 19 ἐκοιλοπονοῦσα=ἐκακοψυχοῦσα, 20 τοῦ θανάτου=τοῦ θανάτου.

TZ 71 δατερέδες=δατερέδες, 73 ἐνασχόλησιν μας=ἐνασχόλησιν μας, 74 ἀφογον=ἀφογον, ἔλγρον=ἔλγρον, 74 ἀνιστὰ ἐκείνη μονοτονία=ἀνιστὰ μονοτονία, 75 νὰ ἐλέγγω αὐτὸν τὸν Θεόν=νὰ ἐλ. πικρότατα αὐ. τ. Θ., 75 τὸν γαμβρῶν=τὸν γαμβρῶν τὸν, 76 ὁ παπποῦς πρέπει νὰ τῆς ἔξυθύ=ὁ π. ταῖς εἶδε, πρέπει νὰ ταῖς ἔξυθύ, 76 χελιδόνος ὠρηλὰ=χελιδόνος, ὑψ., 76 αἱ περὶ τὴν αὐλὴν=αἱ περὶ τὴν κεντρικὴν αὐλὴν, 76 Γιατί, ἂν δὲν προσφθάξῃς=Γ. διέξ, ἂν δὲν πρ., 78 τὰ κατεβασιμένα του μοῦτρα=τὰ κατεβασιμένα του μ ο ὑ τ ρ α, 79 τὸ τελευταῖον αὐτῶν ἡλίμα=τὸ τ. πνευματικὸν αὐτῶν η., 81 προκατελημμένης φαντασίας μου=πρ. φαντασίας, 82 ἀλλ' ὁ παπποῦς ἔκειτο=ἀλλ' ὁ παπποῦς δὲν ἔκειτο, 84 ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ! 85 ὑπέμεινε=ὑπέμεινε, τίς εἶδε=τίς οἶδε, 91 ἀνδρόγυνον δὲν εἶμαστε: =ἀνδρ. δ. εἶμαστε: "Ενα πρᾶγμα εἶμασθε, 92 ἐπὶ τοῦ ἄνω χεῖλους=ἐπὶ τῶν ὀρίων τοῦ ἄνω χεῖλους, 92 νὰ σφάζουν τοὺς ἰδικούς των γονεῖς νὰ σφ. τοὺς ἰδίους των γ., 93 μὲ θηλυκὸν ὄνομα=μ' ἐφόρεσαν=μὲ θ. ὄνομα. Καὶ μαζί μὲ τ' ὄνομα, μ' ἐφόρεσαν, 93 μὰ τί τὰ θέλεις=μὰ τί τὰ θέλεις, 94 ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς ὁποίας=ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ὁποίων (σωστὴ ἢ διόρθωση), νὰ εἰσαγάγῃ φθινοπωρινὰ=νὰ εἰσ. τὰ φθινοπ. 94 ἀλόμη=ἀλόμη, 95 Ἐκεῖ πέρα=Ἐκεῖ πέρα, 96 Μάταια, μάταια 97 ἐλέγχων συνάμα=ἐλ. συγχρόνως.

ΣΙ 90 αἰχηρῶν ρινισμάτων=αἰχηρῶν ἡχηρῶν ρινισμ., 101 προσεχόρησι=προσεχώρησε, 101 τὸν διοργανισμὸν αὐτοῦ=τὸν διοργανισμὸν, 104 νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ=νὰ τῷ ὁ., 101 νὰ δεχθῇ=ν' ἀνεχθῇ, 107 συνεχές=προσεχές, ἄρπαι=χάρπαι, 107 δὲν ἐπαίξενοι=δ. ἐ. ἢ μὴ, 108 ὅχι νὰ ψαλῇ=ὅχι καὶ ν.ψ., 114 ἐμφορηθῶσι τῶν νομάτων=ἐμφ. τῶν ἱερῶν νομάτων, 115 εἰς τῆς ἀγάπης τὸ σχολεῖον=εἰς τῆς Ἀγάπης τ. σχ., 116 χοιρῶν=χλιαρῶν, Τουρκομερίτης=τουρκ., 117 συγχῶν ὑποδοχῶν=συνεχῶν ὑπ., 118 παραπετάσματα=παραπετασμάτια, 118 τηλεγραφῆματος=τηλεγράφον, 120 ἐπνίγησαν=ἐσίγησαν, 120 ἀμετροῦτων βαθέων=ἀμετροῦτως β., 125 μέχρι τῆς πραγματικῆς=μέχρι πραγμ., 128 ἐνὸς ἐρρέμβαζεν=ὁσάκις ἐρρ., 129 ὡς ἐλεεινότερος=ὡς ὁ ἐλεεινότερος, 131 Γνωρίζω, εἰκόμην=Γνωρίζεις, δ., 134 Τότε ἐννόησα=τότε πρῶτον ἐνόησα, 135 ἐγυμναζόμεν ἐν μίαν=ἐγ. λοιπὸν εἰς μίαν, 135 νὰ τῆς ὑποδίσουν=νὰ τῆς ὑποδέσουν, 136 ἢ πλῆσις διὰ τοῦ ἀέρος=ἢ πτῆσις διὰ τοῦ α., 138 Δὲν ἔχει ῥίσθη περισκεμμένως=δὲν διεχειρίσθη π., 138 προσφύονται τὰς ἀπερχοῦς μόνον=πρ. μόνον τὰς ἀ., 140 τόσον ὡχρὰ=τόσον ἦτον ὡ., 141 εἰς τ' ὁμιχλώδες τῆς σελήνης=εἰς τ' ὁμ. τ. σελ.φῶς, 142 κατηγόρησα τὸν ἑαυτό μου=κ. τοῦ ἑαυτοῦ μου, 146 διονίμως=δισημῶς, 147 τίς εἶδε πῶς=τίς οἶδε πῶς, 152 ἐχθές=ἐφές, 152 γὰ καλὸ=σὲ καλὸ.

"Εχω βρῆ καὶ σημειώσει ὅλα τὰ ἄλλα λάθη τῆς ἔκδοσης τοῦ Φέξη, ποὺ δείχνουν μὲ πόσο ἐλαφρὴ καρδιὰ ἔγινε. Τὰ ὀρθογραφικὰ εἶνε ἄπειρα μὰ δὲν εἶνε δυνατό νὰ σημειωθοῦνε καὶ αὐτὰ ἐδῶ. Στὴν κατάταξη πάλι δὲν ἐτηρήθηκε ἡ χρονολογικὴ τάξη. Ὁ Μοσχὼβ Σελίμ ἔπρεπε νὰ μπῇ τελευταῖος.

β') Τὸ 1916 ὁ ἴδιος οἶκος μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Ι. Ζερβοῦ τύπωσε τὰ ποιήματα τοῦ Βιζ. "Ενα μεγάλο μέρος ἀπ' τὴς Ἀτθίδες, οἱ ἀρ. 3, 8, 9, 10 καὶ 17, ἀπ' τὴς Βοσπορίδες (ἀρ. 3), καὶ οἱ ἀρ. 26, 27, 27α, 27β καὶ 53. Ἐγινε δηλαδὴ μιὰ ἐκλογή τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, μὰ ὅπως-ὅπως καὶ ἄταχτα. Προχείρα καὶ βιαστικά ἔγινε καὶ ἡ ἔκδοσις. Ἀλλάξε ἡ σειρά τῶν κομματιῶν, ποὺ ἔδωκε ὁ ἴδιος ποιητὴς στὴς Ἀτθίδες. Μείνανε καὶ λάθη πολλὰ, τὸ περισσότερο ὀρθογραφικά. Τηρήθηκε ἡ ὀρθογραφία τοῦ ποιητῆ, μὰ τί νὰ τὸ κάνει, ὅταν τὸ κείμενο ἀφῆθηκε στὴ διάκριση τοῦ διορθωτῆ καὶ στὴ διάθεση τοῦ τυπογράφου. Ἐγιναν καὶ μερικὲς μεταβολές στὴ στίξη καὶ στὴν ὀρθογραφία. Ἐδῶ θὰ σημειώσω τὴς διαφορὰς καὶ τὰ λάθη μόνο τοῦ κειμένου:

22 πεταλοῦδια=κοπελοῦδια, 23 καὶ ὅχι γὰ φαγί=καὶ ὅχι μόνο γὰ φ., 27 φαίνει τὸ μεταξύ=φαίνει λεφτὸ μ., 35 [λείπουν τρεῖς στίχοι τῆς 5ης στρ], 36 ἔπεσαν...ἔφηναν=ἔπεσαν...ἔφύγαν, 38 Νεράιδες=Ναΐδες, 46 καὶ ἔβαλαν=καὶ ἐβάλαν, 48 καὶ ἡ στράτα τοῦ κομπάρου του στὸ σπῖν=καὶ ἡ στράτα στοῦ κ. τὸ σπ., 48 Ἀπ' τότε=Ἐκτοτε, 52 τὰ γλυκά=στὰ γλυκά, 52 μαζὶ τῆς σιγανῆς=μ. τ. σιγανὰ, 57 καὶ μόν' ἐγὼ, ἔχω γηράσει=καὶ μόν' ἐγὼ, ἐγὼ ἔχω γ., 79 ἡ τύχη=ἡ Τύχη, 106 βαρὺ ποτάμι=βαθὺ π., 109 Μὴν παρατρέξῃς=μὴν παρατρέχῃς, 116 κορμογυρίστρα=κορμογυρίστρια, 117 φοβερὴ=φοβερό!, 118 περιχύν'=περεχύν'.

Α. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΙΝΕΡΝ. Τὰ ποιήματα ὕστερα ἀπ' τὸ Φέξη τάβγαλε καὶ ὁ Σινερν, σὲ τρεῖς τόμους (ἀρ. 15, 16, 17), ποὺ ὁ καθένας περιέχει δυὸ διηγήματα. Δὲν ἔχουνε χρονολογία, μὰ καθὼς ἔξακριβῶσα ἀπ' τοὺς καταλόγους τοῦ ἴδιου ἐκδοτικοῦ οἴκου βγήκανε καὶ οἱ τρεῖς τόμοι στὰ 1920—22. Ὑστερα ξανατυπωθῆκανε, γιατί ὑπάρχουν δυὸ μορφές τυπώματος καὶ σχήματος. Ἡ ἔκδοσις ἐτούτη δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξία. Ἐγινε πάνου στοῦ Φέξη, χωρὶς καμμιὰ μεταβολή. Ἡ ἀξία τῆς μονάχα εἶνε, ποὺ περιέλαβε ἐπὶ πλέον δυὸ διηγήματα, τὰ ΦΛ καὶ ΠΝ.

4) ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ. Τὴ ξεχασμένη μελέτη τοῦ Βιζ. γὰ τὰ Βαλλίσματα τὴ ξανατύπωσε ὁ Ἐλευθερουδάκης (ἀρ. 18) σὲ κομψὸ βιβλίον ἀπὸ τὸν ἀρ. 279. Ἐκαὶ καὶ ἐδῶ προσεχτικὴ παραβολὴ καὶ βοήθα πῶς ἡ ἔκδοσις ἐτούτη δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσει καμμιὰ διαφορὰ ἀπὸ τὴς ἄλλης τοῦ Φέξη, ὡς πρὸς τὴν κριτικὴ τῆς ὀρθότητος. Μάλιστα ἐδῶ ἔγινε περισσότερη ἐπέμβασις, τὴς περισσότερες φορὰς ἀδικαιολόγητη. Μὰ καὶ ὁ τυπογράφος καὶ ὁ διορθωτὴς δουλέψανε μόνοι τους. Τὰ ὀρθογραφικά λάθη δὲν εἶνε λίγα. Ἐδῶ θὰ σημειώσω μόνο τὴς παραλλαγὰς τοῦ κειμένου.

17 Τώρα ποὺ=τώρα ὅπου, 17 πόρων=π ο ὅ ρ ω ν, 18 Ἐννοῶ=καταλαμβάνω 18 Ἐν τούτοις ἡσυχάσατε. Μὴ σκοτίζεσθε=Ἐν τούτοις ἡ. Μὴ φροντίσετε περὶ ὁδοιπορικῶν σάκκων, μὴ σκοτίζεσθε..., 18 ραχάτι=ρ α χ α τ ι, 18 ἀναχέρας=εἰς τὰς χεῖρας, 18 Μὰ πῶς λοιπὸν=Μ π. λοιπὸν! 19 ἰδική σας=ἐδική σας, ντέρτια=ν τ ε ρ τ ι α, 20 ὕμνεῶσαι τέρπονσαι=ὕμνοῦσαι τέρπονσαι, ἐριγδούτου=ἐριγδοῦτοιο, 21

στολίζετε δσους=στολίζετε και δσους, 21 θησαυρούς=θησαυροὺς, 24 ἐκθύμου=ἐκθύμου, 26 μεταξὺ ὀρηγτικῆς καὶ ποιήσεως=μ. π. καὶ ὀρηγ. 26 τοῦ ὁποίου καὶ μόνον=τοῦ ὁποίου καὶ μόνου, 27 Θυμέλαν=θυμέλαν, 27 ἔμμενας=ἔμμενας, 27 κατὰ τὰς Διόνυσον ἐορτάς=κ. τ. εἰς Δ. ἐορτάς, 30 ξεσικῶ=ξεσικῶ, 31 δὲν ταῖς μέλλει=δὲν τ. μέλει, 33 Θῆτα=θῆτα, 37 τὴν φαντάζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν=τὴν φαντάζεται ἐπανελθοῦσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν, 42 παλαιότερα=παλαιότατα, 45 πάντως=πάντες, 47 ὅλως διόλου χωριστόν, περιέργον καὶ ἀξιοσημείωτον κύκλον=ὅλως διόλου χωριστά, περιέργα καὶ ἀξιοσημείωτα. [συστήματα], 51 ἰδιοκτοῦ δικού, 58 δημοτικῶν ἁμαρτιῶν=δημοτικῶν ἁ., 63 φυσικῆς ἀταπαρνήσεως=φ. ἀταπαρνήσεις, 61 ἀπλὴ φυσικότητι καὶ ἀφελείᾳ συναισθήματι=ἀπλῆς φυσικότητος καὶ ἀφελούς συναισθήματος, 61 ὡς ὑποθέσεις=εἰς ὑποθ. 66 περὶ τὸ 1588=περὶ τὰ 1588, κυνῆγιον=Κυνήγιον, 68 ἄς βάλη=νὰ β., 73 [ἀνάμεσα στὴν 4η καὶ 5η στροφὴ παραλείπεται ὁλόκληρη στροφὴ:] "Ὁχι καλὲ μου ἀγαπητέ, μονάχος μὴ διαβῆς ποτὲ | θάρσῃ κ' ἐγώ, κ' ἐγώ μαζί σου. | Φεύγεις μὲ φρόνημα σκληρό, τότε ἡσυχία ποῦ θαῦρῳ | τί ὠφελεῖ κανεῖς νὰ ζῇ. | Πάχνη καὶ χιόνια πὰ στὴ γῇ, πείνα καὶ δίψα καὶ ὀργὴ | φόβος καὶ πόνος στὴ ψυχὴ μου. | "Ἐνα δὲν μ' εἶνε βλαβερό, ἐμπρὸς σὰν παῖνις ἂν θωρῶ | νὰ σ' ἔχω παρηγορητὴ μου". 73 [τὸ τέλος τῆς τέταρτης στροφῆς:] "Ἐνα δὲν μ' εἶνε βλαβερό...="Ἀχ, ὅχι ἀγάπη τρυφερή, αὐτὸ νὰ γείνη δὲν μπορεῖ | δῶ μέινε καὶ παρηγορήσου", 73 νὰ τοὺς μερῶν καὶ τοὺς μερῶν. 85 τὴν διαφορὰν τὴν μεγάλην=τ. μεγάλην δ., 101 λείπει ἡ τέχνη=λείπει ἀκόμη ἡ τ., 106 καὶ νέμ τέχνη=καὶ μετ' ἰδιαίτερας τέχνης, 111 νὰ παραξενευθῇ τις=νὰ π. κανεῖς, 119 νὰ μιμηθῇ τὸς ἀγγλικὰς, ἰσπανικὰς καὶ σκωτικὰς=ν. μ. τὸς ἰσπ., ἀγγλ. καὶ σκωτικὰς, 120 τῶν εὐγενῶν ἐξαγορευθέντων ἐν Γερμανίᾳ=εὐγενῶν ἐξ. Γερμ., 21 Χίλδεβρανδ τοῦ αὐτοῦ λογογραφικοῦ ἥρωος=Χίλδεβρανδ [ἐκδοτὴς ἐστὶν ὁ αὐτὸς λογογράφος] τὸν ἥρωα, 121 εἰς τὰς τοιαύτας=εἰς ἄλλας τ., 129 τὰ γένεια τὰ γλυκά=τ. γ. τὰ λευκά, 132 τὰργό=τὰργά, 137 Μόνον ἐὰν συμβῇ νὰ ἐπανακτήσωσιν οἱ ὑπερευτυχεῖς γονεῖς τὸ ἀρπαγὲν τέκνον των τότε μόνον νεμεσοῦντες κατὰ τοῦτων, τὸ θανατώνουσι=Μόνον ἐὰν τύχῃ νὰ μὴ δυνηθῶν νὰ κλέψουν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης των, μόνον τότε ν. κατὰ τῶν ὑπερευτυχῶν γονέων τὸ θ.

β.) *Ἡ κριτικὴ τῆς γνησιότητος.* Καὶ ζητήματα γνησιότητος θὲ νὰ προκύψουν στὸν ἐκδοτὴ ἢ μελετητὴ τοῦ ἔργου τοῦ Βιζ. Γιὰ τὴν ὥρα θέτω ἢ λύνω μερικὰ.

α) Πρῶτα-πρῶτα ὁλόκληρο διήγημα τοῦ Βιζ. τὸ «Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Νεαπόλεως» (ἀρ. 15), δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ κανένα μελετητὴ οὔτε ἀπ' τὸ Βασιλειάδη, τυπώθηκε ὅμως στὰ 1920 ἀπὸ τὸ Σιδέρη. Εἶνε ἔργο τοῦ Βιζ. ποῦ πρωτοτυπώθηκε καὶ ἀπὸ ποιὸ χειρόγραφο; Μήπως εἶνε τὸ «Θλίβερό πανηγύρι»; Ὅσοσο ὅλα μᾶς ἐμποδίζουν νὰ ὑπομνηστούμε κιόλας, πὼς δὲν εἶνε ἔργο τοῦ Βιζ.

β) Στὸ διαγωνισμὸ τοῦ 1892 (Ἔστια 1892, σελ. 273β) ὑποβλήθηκε «ἀνάζιον λόγου ἔργον» μὲ τὸν τίτλο «Ἀττίδες Λύραι», μὰ δὲ φαίνεται νὰ εἶνε τοῦ Βιζ.

γ) Στὴ Νέα Ἡμέρα τοῦ 1873 βρίσκω μὴ μεγάλη συζήτηση ἀνάμεσα

Ι. Εὐθυβουλίδη καὶ ἐνὸς Γ. Β. Πρόκειται γιὰ τὸ Βερναρδάκη τὸ Γρηγόριο καὶ ὄχι γιὰ τὸ Βιζ., ποῦ ἦταν ἀκόμα τότε μαθητὴς στὴ Χαλκὴ.

δ) Μὲ τὸν τίτλο «Παραδείγματα» βρίσκω τὸ ἴδιο ποίημα στὸ Ἡμερολόγιο Σκόκου 1907 μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Α. Βερναρδάκη καὶ στὸν ἀρ. 299 μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Βιζ. Τοῦ Βερναρδάκη μιὰ φορὰ δὲν εἶνε δυνατό νὰ εἶναι γιὰ πολλοὺς λόγους. Τοῦ Βιζ. δὲν ἀποκλείεται.

ε) Ὁ Ἰντιάνος στοὺς ἀρ. 280—2 καὶ 19—20 τύπωσε ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Ἑλένης Στεφανῆ ἐπιστολὰς καὶ ποιήματα τοῦ Βιζ. Εἶνε γνήσια; Ἄν ναι, τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ληφθῇ ἐπ' ὀψι πὼς προσέρχονται ἀπὸ τὴ στοματικὴ παράδοση.

ς) Μὲ τὴν ὑπογραφή Γ. Β. βρίσκω ἀρκετὰ ἄρθρα στοὺς μετὰ τὸ Β' τόμους τοῦ Λεξικοῦ Μάργι-Χίρστ. Δὲν εἶνε τοῦ Βιζ., χωρὶς ἄλλο, γιὰτὶ αὐτὸς τότε ἦταν ἢ στὸ φρενοκομεῖο ἢ πεθαμένος καὶ ὑπογραφόταν πάντα μὲ τὰ γράμματα: Γ. Μ. Β.

Δ'. *Ἡ ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου.* Ἐνας καλὸς φιλόλογος ποῦ μὲ φροντίδα θὰ δουλέψει γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ Βιζ. θὰ ἔχει νὰ προσέξει πολὺ τὸ ζήτημα τῆς ἀποκατάστασης τοῦ κειμένου μὲ τίς καλλίτερες γραφεῖς ἢ μὲ τίς σωστότερες. Γιὰτὶ ὑπάρχουν πολλὰ χωρία, ποῦ ζητᾶνε τὴν ἀποκατάστασιν.

Δ' ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Προεργασίες: Γραμματολογικὴ τοποθέτηση τοῦ Βιζ. καλὰ-καλὰ δὲν ἔχει γίνε. Δὲν ἔχουμε τὴν ἱστορικὴ ἀποτίμησίν του. Οἱ μελετητές του κάνουν κριτικὴ—τονὲ βλέπουνε σὰ σύγχρονό τους καὶ μὲ σημερινὰ κριτήρια ζητᾶνε νὰ τὸν ἐχτιμήσουνε. Ὁ Παλαμᾶς στὴν ἀρχὴ (378, 363) πάσχιζε νὰ δῇ τὸ Βιζ. μέσα στὴν ἐποχὴ του. Ἀργότερα ξέπεσε στὴν κριτικὴ καὶ ἀνακάτεψε τὴ μελέτη του. (42α) Ἱστορικώτερος εἶνε ὁ Θρούλος (452), ποῦ προσπαθεῖ νὰ μελετήσῃ τὸ Βιζ. μέσα στὴν ἐποχὴ του. Ὅσοσο, ὅπως καὶ ὁ Γιαλούρης (457) ξεφεύγουνε καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταληβαίνουν τοὺς πέρνει τὸ ρέμα τῆς ἀξιολογικῆς κριτικῆς. Ἄλλο ὅμως κριτικὴ καὶ ἄλλο γραμματολογικὴ τοποθέτηση.

Α) Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1. *Ὁ Φαναριώτης.* Μὲ τὰ πρωτόλεια καὶ τὸν Κόδρο συνεχίζει ὁ Βιζ. τὴ φαναριώτικη παράδοση. ἔχει προτίμηση στὴν καθαρεύουσα, μεταχειρίζεται τὴν πεταχτὴ καὶ πλαδαρὴ ρυθμικὴ καὶ στιχουργία τοῦ Τανταλίδη καὶ τοῦ Χριστόπουλου. Θέματα ἠθικοπατριωτικὰ—θεοί, ἠθικὲς ἰδέες, μῦθοι καὶ μυθολογία—ἀδέξια τονισμένα στὴ φαναριώτικη λύρα.

“Ένα τονὲ ξεχωρίζει: ἡ εἰλικρινεία του. Ὁ πεθαιμένος πατέρας του, ἡ δορφάνια του, ὁ πόθος του γιὰ τὰ γράμματα, ἔχουν μπῆ ἴσα κι ἀπερίφραστα μέσα στὴν παιδική του συλλογὴ καὶ τὴ γεμίζουν καὶ κινεργοῦν. Μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ Τανταλίδου μαθαίνεται ἡ αὐθορμησία ἐτούτη. Κάνει «Ὑμνον τῷ Θεῷ» καὶ θεματογραφεῖ τὸν ἀρχαῖο μῦθο γιὰ τὸν Κόδρο Ὁ Τανταλίδης τὸν ἔβαλε νὰ τὸν κάνει ἀπὸ ποίημα ἔπος. «Τόσον ἐνεθάρουνε τὰ πρῶτα μου ψελίσματα, λέγει ὁ ἴδιος, (3, σελ. 79) ὥστε ἀπεφάσισα νὰ δώσω εἰς τὸ ἔργον μου, τὴν μορφὴν ἔπους, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς ἐκπλήρωσιν καθήκοντος». Ἐπος, μεγάλο πολύστροφο, ποίημα πατριωτικό, ὁ Κόδρος, εἶνε ἓνα ἀπ’ τὰ πολλά, ποὺ μὲ κατάχρηση συνηθιζόταν τότε. Εὐπρόσδεκτη ἦταν ἡ γλῶσσα του, τεχνικὴ ἡ στιχοτυγία του. Οἱ λιγούλαβες, δεκάστιχες, πλούσια ριμαρισμένες στροφές ἦταν ζήλντες. Ἡ ἀρχαία Ἀθήνα, ὁ πατριωτισμὸς ποὺ κλείνει τὸ ποίημα ἀποτελοῦσαν σωστά καὶ μεγάλα ἰδανικά. Ὁ Κόδρος πῆρε τὸ βραβεῖο. Ἐβαλε κάτω τὸ Βιάχο, τὸ Ραγκαβὴ καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλους. Οἱ κριτὲς ἐπαινέσανε τὸ ἔργο ἀπερίφραστα. Ὁ ἴδιος, μαθητὴς ἀκόμα, δὲν περιέμενε μιὰ τόση ἐπιτυχία. Κι αὐτὸ τοῦ ἐμπνέει μιὰ ἀπαγοίτηψη γιὰ τὰ χάλια καὶ τὴν κατάντια τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων:

«Ἐξομολογεῖται δ’ ἐνταῦθα δι’ ὀλίβρα καὶ ὀλίγα τὰ στίχων ἡ ἀπεπὸ
σεως τοῦ βραβεῖου, ἀναβάσει εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἑαυτοῦ καὶ εἰς ἀντιμνη-
τέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν προσοφινὴν χορὰν. Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἡ γεννήσασα τοὺς
Ὀμήρου, τοὺς Σοφοκλεῖς καὶ τοὺς Πινδάρους, τοσούτων ἴσχυος οἱ ἄνθρωποι καὶ κα-
τὰ τὴν ποίησιν, ὥστε περιέρχεται ἐρευνῶσα καὶ τὰ Γυμνάσια ἀκόμη, ὅπως στεφανώ-
σῃ ἓνα ἀγωνιστὴν».

Ὁ Κόδρος εἶνε ἓνα σημάδι τῆς ἐποχῆς του. Ὅλα εἶχανε χρεωκοπήσει. Ἡ ποίηση, ἡ κριτικὴ, οἱ διαγωνισμοί. Ἀξίες δὲν ὑπάρχουνε. Μονάχα τὸ πατριωτικὸ ἰδανικὸ φωτίζει τὴ στραβὴ ἐτούτῃ ἐποχῇ. Ἡ ἀντίδραση φουσκώνει ἀπὸ παντοῦ. Ὁ νέος Φαναριώτης ἐρχόταν στὴν Ἀθήνα μὲ ὄνειρα καὶ μὲ ἰδανικά καὶ βρέθηκε ἄξαφνα μὲ τὴ ψυχὴ γυμνή. Τοῦ ἀνοίγεται ἀπὸ παντοῦ μιὰ τεφλὴ πολεμικὴ. Καταδικάζει τὴς φιλολογικὰς συνήθειες καὶ τὴν πνευματικὴ κατάντια τῆς ἐποχῆς του. (ΑΑ 203). Ἡ κριτικὴ εἶχε γίνει πέτρα σκανδάλου. Ποίηση δὲν ὑπῆρχε στὸ κλεινὸ ἄστυ (ΑΑ 198—200). Ὡστόσο μπροστά του ἀνοιγόταν ἓνας προορισμός. Τοῦλάχιστο ἔπρεπε ν’ ἀντιδράσει, νὰ ξεφύγει, νὰλλάξει τὸ δρόμο του. Τὸ φῶς ἔβγαινε ἀπ’ ἄλλου. Ξυπνὰ μέσα του ἡ Θράκη! «Γι’ αὐτὸ καθεὶς ἄς προσπαθεῖ | τὸ φῶς νὰ φέρῃ τώρα | στὴν πρώτη του τὴ χώρα (ΑΑ 181). Γι’ αὐτὸ τὸ μέτωπο ψηλὰ | Θρακόπουλα καὶ μένα | καὶ ψάλλετε μ’ ἐμένα (182).

2. Ὁ πρωτοπόρος. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ γνωρίζεται μὲ τὸ Σολωμὸ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Τὸ Ἐλεγεῖον εἰς μικρὰν Ξάνθην εἶνε ἓνα κομμάτι καθαρὰ σολωμικό (23). Συναίθηκε καὶ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸ Πανεπιστήμιο. Ζητᾷ τὸν ἑαυτοῦ. Τὸ δρόμο του. Φεύγει στὴ Γερμανία. Μὲ τὴς Βοσπορίδες τὸν ἀποχαιρετᾷ τὸ ψυχρὸ καὶ νεκρὸ λογιστικισμὸ. Χαιρετᾷ τὸν κόσμον τῆς ἀληθινῆς τέχνης. Ἡ προσπάθεια ἀρχίζει ἀπ’ ἐδῶ. Ὁ Ἀποχαιρετισμός, ἡ Νοσταλγία, ἡ Πρωτοχρονιά, ἡ Ξάνθη εἶνε καινούργοι σκοποὶ. Ἀληθινὰ τραγούδια. Γνωρίζεται μὲ τοὺς ξένους. Ὡστόσο πασκίζει νὰ μείνει μακριὰ ἀπ’ τὴν ἐπίδρασίν του. «Τὸ στεφάνι, ἔγραφε (286) δὲν εἶνε ἀπὸ τὴν συννεφώδη καὶ ψυχρὰν ἀτμόσφαιραν τοῦ τόπου τούτου καμωμένον. Τὸ συνέθεσα ἀπὸ λούλουδα τοῦ δροσεροῦ νησιοῦ, ἀπὸ ἀνεμώνας τῆς Ἀττικῆς καὶ προσέθηκα ὀλίγον θυμὸν τοῦ βορνοῦ». Καμμὴ προτίμησις. Θέλει νὰ ἐνώσει τὴν Ἑλληνικὴ παράδοση. Νὰ τὴ ξαναγεννήσει. Οἱ Βοσπορίδες ἀποτελοῦνε ἄλλο σταθμὸ. Καθιερώνουν ἐπίσημα τὴ δημοτικὴ στὴν ποίηση, ποὺ ὡς τότε διασπασμένα καὶ σποραδικὰ τὴ χρησιμοποιοῦσαν σ’ ἐλαφρὰ κομμάτια. Οἱ κριτὲς τοῦ βρίσκουν χάρη, φυσικότητα, ταλέντο. Ἡ φυσικότητα ἐτούτῃ εἶνε ἡ εἰσαγωγή, τὸ πρῶτο φάινωμα τοῦ νατουραλισμοῦ στὴν ἐλληνικὴ ποίηση. Οἱ Βοσπορίδες φέρουν τὸ αἶσθημα τῆς ποίησης, τὴν ἰδέα τῆς τῆ σωστή. Καταδικάζουνε ἔμπορὰ τὸν ἐπὶ μὲν ἡγετορρομαντισμὸ. Τὸν ἴδιο χρόνον ὁ Ροῖδης ἀπὸ ἐπίσημο βῆμα μὲ τὴν ἀρνητικὴν κριτικὴν του, τὸν ἐξορίζει ἀπ’ τὸ θρόνον του. Οἱ Βοσπορίδες ἐνώνουνε τὴν ἐλληνικὴ παράδοση. Ὁ τελευταῖος φαναριώτης γίνεται ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος. Ὁ φαναριώτης ἔρχεται νὰ ρίξει τὸ φαναριωτισμὸ, ποὺ βασιλεύει στὴν Ἀθήνα καὶ ν’ ἀνοίξει τὸ δρόμον τῆς Νέας Σχολῆς. Μὲ τὴς Βοσπορίδες πραγματικὰ ἀρχίζει νὰ γυαλοφέγγει μιὰν ἀνατολή. Ξαναγυρίζει ἡ ἀληθινὴ ποίηση. Οἱ Ἀτιθίδες τελειωμένες στὰ 1880 τὴν πραγματοποιοῦνε. Τὴ ξαναφέρνουνε. Γύρω τους ἀκούγονται οἱ νέοι σκοποὶ. Οἱ νέοι ἀρμονίζουνε τοὺς σκοποὺς τους στοὺς ζωντανούς τόνους τῆς συλλογῆς ἐτούτης. Γίνεται μιὰ σωστὴ ἐπανάστασις. Ἐνας λαμπερὸς ἀστερισμὸς νέων, ἀνατέλλει γύρω ἀπ’ τὸν αἰγερὸν τοῦ Βιζ. Ἐξαρχος τοῦ χοροῦ ὁ μυτιληνὸς Νίκος Καμπᾶς. Ἀκολουθοῦνε ὁ Δροσίνης, ὁ Πολέμης, ὁ Παλαμᾶς—ἡ **νέα ποίηση**. Μαρτυροῖα σύγχρονη:

«Εἶνε ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς εἷς ἐκ τῶν κορυφαίων ἐν τῇ πρωτοπείρῃ τῆς πολυμεροῦς φιλολογικῆς γενεᾶς, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον, μὲ νῆαν ἀντίληψιν τῆς ἰδέας, μὲ νέαν ἀντίληψιν τῆς γλώσσης, ἤρχισεν ἀπὸ δεκαπενταετίας περὶ πον [1880] καὶ ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον του, ἂν καὶ τόσον βραδέως καὶ τόσον κοπιωδῶς ἔργον σημαντικόν, ὅσον καὶ ἂν τὸ ἀγνοοῦσιν οὗτοι, ὅσον καὶ ἂν τὸ παραβλέπουν ἐκεῖνοι» εἶνε ὁ φιλόσοφος καὶ ἀφελὴς ἐν ταῦτῳ ποιητὴς τῶν «Ἀτιθίων Ἀνθῶν», εἶνε ὁ ἐξοχος συγγραφεὺς τῶν ἐν τῇ Ἑστίᾳ διηγημάτων, τὰ ὅποια ὅτε εἶδαν τὸ φῶς, ἂν ἐδημοσιεύ-

οντο εἰς κοινωνίαν μᾶλλον προητοιασμένην διὰ τὰ ἐπεδεχθῆ, ὅ' ἀπετέλουν μέγα καὶ ἀλησμόνητον γεγονός» (Παλαμᾶς, 378).

Ἡ νέα κίνησις ἐπιβιβάζεται. Ἡ ἀντίδρασις ὑποχωρεῖ. Συμβιβάζεται. Ὁ Ραγκαβῆς (338) γράφει στὰ 1884:

«... δὲν κολύει καὶ τὴν ἐνίοτε ἐκ προθέσεως χρῆσιν τῶν διαλέκτων αὐτῆς (τῆς ἑλληνικῆς δημοτικῆς) προκειμένου μάλιστα περὶ ἀριστοτεχνημάτων οὕτω χαριέντως ἀφελῶν ὥς τὰ Εἰδύλλια τοῦ Δροσίνου. Ὡς ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Εὐριπίδης δὲν ἀποκλείουσι τὸν Θεόκριτον, οὕτως ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Ρενίρης, ὁ Παλαμᾶς, δὲν ἀποκροῦνται διὰ τινὰ εἶδη συνθέσεων τὴν δημοτικὴν διάλεκτον. Ὅταν ὅμως γράφεται ὥς τὴν γράφουσιν ὁ Χριστόπουλος, ὁ Σουρῆς, ὁ Βιζυηνός, ὁ Δροσίνης, ὅταν γράφεται ἐκ περιστοίας οὐχὶ ἐκ πενίας».

Ὁ Βιζ. ἔβλεπε καὶ πραγματοποιοῦσε τὴν ἀγατολή τῆς νέας ποίησης. Ὡστόσο ὁ Ροῖδης μὲ τὴν ἀπόλυτη καταδίκη τῆς ἑλληνικῆς ποίησης ἀπόκλειε τὸ φανέρωμα τῆς καινούριας ἐτούτης ζωῆς καὶ τὸ ξαναγέννημα τῆς ἑλληνικῆς ποίησης. Τοῦτο ἦταν μιὰ ἀδικία. Γι' αὐτὸ ὁ Βιζ. σὲ σειρὰ συνέκτων χτύπησε στὰ καλὰ τὸ Ροῖδης-κριτὴν δίχως κρίσεως» (ΑΑ 221):

Σὺ παρελθὼν μετὰ σιγῆς ἀτέχνους τεχνοκρίτας
ἴδε τριγύρω σου μὴ ζῆ' ἐν πλάτῃ ἀκαταμάχητα
μὴ ψάλλ' εἰσέτι ἢ ἀηδὼν καὶ τ' ἀνθ' ἐμπόσους ὁσμὴν
καὶ στρέφ' ἢ ἄλμη κύματα καὶ ὁ οὐρανὸς πλανήτας.

Καὶ ψάλλε, ἂν τι εἴη ζῆ, τὴν τέρψιν, τὸν κλαυθμόν του,
ψάλλε πρὸς τ' ἄσμα τῶν πτηνῶν, τὸν θρόν τῶν ἀνθυλλίων
Καὶ ψάλλε πρὸς τὸν πάταγον, τὸν ρόθον τῶν κυμάτων.

Ὁ ποιητὴς εἶνε φανέρωμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσης. Πῶς μορεῖ νὰ πᾶναι τὸ ἀηδόνι νὰ τραγουδεῖ; Ἡ αὐτοπεποίθησις καὶ ἡ αἰσιοδοξία φου-
σοῦνε ζεῖδωρες στὴν κίνησι τῶν νέων. Ἡ ἄρνησις τοῦ Ροῖδης τοὺς περι-
μαζεῖ, τοὺς δίνει θάρρος, κεντὰ τὶς δημιουργικὰς δυνάμεις τοὺς.

Οἱ Ἀτθίδες εἶνε βιβλίον τοῦ 1880 ἀγκαλὰ καὶ τυπώθηκε στὰ 1884. Ἀτθίδες! Τραγοῦδια τῆς νέας Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς. Πρωτόφαντες σὲ τύπων, πρωτόφαντες σὲ περιεχόμενο. Τὸ πρῶτο μέρος του ἔχει ἓνα δυ-
νατὸ νατουραλισμό. Ἡ φύσις, τὰ στοιχεῖα, τὰ πετούμενα, οἱ ἐποχές, οἱ
μῆνες. Ἀρχίζει μὲ τὴν ἀνοιξή—καὶ φέρνει τὴν ἀνοιξή:

Προανακρούω τῶν Μουσῶν τὴν ἰλαρὰν ἀνατολήν
Καὶ τὰς λαμπρὰς προῦπαντῶ τοῦ μέλλοντος ἡμέρας
Ἐκλείπω πρὸ τῆς αἴγλης τῶν μεσέμβριον καὶ μεσσημέριον.

Πρωτοπόρος καὶ πρόδρομος. Τὸ ὑπόλοιπο περιεχόμενο τῶν Ἀτθί-
δων εἶνε λαογραφικόν. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Μπαλουκλί (σελ. 46). Ἐδὼ ἀπ' τὴ
φύση πᾶμε στὴν ἑλληνικὴ ζωή. Κανένα θέμα πατριωτικὸ ἢ ἱστορικόν.
Ποιθεὶν ἢ πατριωτικὴ στοιμολογία. Ἐθνικὲς παραδόσεις, λαῖκοι θρύ-
λοι, ξαναχρῆστοι, ξαναζωντανεμένοι. Ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ μὲ τοὺς πόρους καὶ
τὰ ἰδανικά της παντοῦ. Ὁ ἀλύτρωτος ἑλληνισμός, ἡ Θράκη, τὰ μαρτύρια
τῆς Βιζῶς, οἱ μαρμαρωμένοι βασιλιάδες, τὰ ζωντανεμένα ψάρια—που-
θενὰ ἢ ἀρχαιότητα, ποιθεὶν ἢ ἱστορία. Παντοῦ ὁ ἑλληνικὸς λαός, πρω-
τοπόρος τὴν ἐποχὴ ἐτούτη ἀπὸ τὸν Πολίτη καὶ ἀπὸ τὴ Νέα Σχολή.
Σ' ἓνα ποίημά του (ΑΑ 248) παρουσιάζει τὴν Πατρίδα μὲ τὰ παιδιά της
ἀβράκωτα, ξυπόλυτα—εἶνε οἱ λαογραφικοὶ θησαυροὶ της. Ὁ ποιητὴς τὰ
νοιάζεται:

Καὶ μόλις τοὺς φορῶ τὰ ροῦχ' ἀκόμη
Δείχνουν τὴ θεία αὐτὰ καταγωγή τους:
Τοὺς κάμνουν εὐγενέστερη τὴ γνώμη,
Ὡραία τὴ χωριάτικη μορφή τους.

Καὶ πέρνουν ἀνθρωπιά τὰ σαμψιμῦθια
Καὶ γίνοντ' ἀρεστὰ μέσα στὴ χώρα.
Στὴ χώρα ποὺ—ἂς ποῦμε τὴν ἀλήθεια—
Τὰ ροῦχα κάμνουν τοὺς ἀνθρώπους τώρα.

Ἡ γλῶσσα τέλος δημοτικὴ. Ἡ τεχνικὴ, ἡ στιχομετρία μὲ τοὺς πολ-
λοὺς ρυθμούς της, μὲ τοὺς πλούσιους συνδυασμούς της, ἡ ζωντάνια ποὺ
κυριαρχεῖ πέρα γιὰ πέρα, κάνουν τὶς Ἀτθίδες ἓνα βιβλίον πρωτόφαντο
γιὰ τὴν ἐποχὴ τους, ποὺ πλούτισε τὴν ἑλληνικὴ ποίηση μὲ νέους ρυθμούς,
μὲ νέα στοιχεῖα. Ἡ Νέα Σχολὴ πολλὰ ὠφελήθηκε ἀπ' τὸ βιβλίον ἐτοῦτο,
ὅσο καὶ ἂν ἔμεινε ἀπρόσεχτο καὶ πέρασε χωρὶς θόρυβο.

Μὲ τίς Ἀτθίδες ὁ Βιζ. φαίνεται νὰ κλίνει στὸν παρνασσισμό, ποὺ
ἦταν μιὰ κίνησις καὶ μιὰ συμπάθεια τότε στοὺς νέους τῆς Νέας Σχολῆς.
Τὰ συνέκτα του, ἡ αὐστηρή του σὲ πολλὰ τεχνικὴ καὶ ἡ γνώμη του:

Καὶ τῆς σεπτῆς ποιήσεως ἀδούλωτος ἡ πτῆσις
δὲν φέρεται περὶ τὸ Τί ἀλλὰ περὶ τὸ Πῶς,

τονὲ δείχνουνε σὲ πολλὰ παρνασσικό. Ὡστόσο δὲν ἔμεινε. Μέσα στὴν
ποίησίν του συγχωνετήκανε πολλὰ στοιχεῖα. Πρέπει νὰ τονιστεῖ ἰδιαίτερα,
πὼς ὁ Βιζ. ἀνακάτεψε μέσα στὴν ποίησιν τῆς Νέας Σχολῆς τὰ φανα-
ριώτικα του στοιχεῖα, ὅσα δὲν μπόρεσε νὰ πετάξει. Ἐγινε τὴν παρὰδοση.
Καὶ πρέπει ἐπίσης νὰ τονιστεῖ πὼς στὰ 1891 ὁ Βιζ. ἔγραψε τραγοῦδι σὲ

ΑΘΗΝΑΙΣ

δημοτικό μοτίβο με τον τίτλο Τ σ έ λ ι γ γ α ς. Τότε όλοι ζητούσαν την αναδημιουργία στην ποίηση δημοτικών μοτίβων. Η άποτηγία του Βιζ. σέ δυό διαγωνισμούς: είχε όλότελα συμπτωματική, γιατί «ένδειας ένεκεν» έστειλε χειρόγραφά του του 1876.

Με τις 'Ατθίδες κατεβαίνει κι ό Βιζ. στην 'Αθήνα. 'Αποτελεί τον πυρήνα της νέας Σχολής. Καθοδηγεί κι άνοίγει δρόμους. Γίνεται εισηγητής την παιδική ποίησης. Φέρνει στην 'Ελλάδα τη μπαλάντα— δίνει με τις καινούργιες δημιουργίες κάποια εύλυγισιά, ένα άγέρα στην άδούλευτη και μονοκόμματη ποιητική παραγωγή της εποχής του. Τό 1896 που πεθαίνει κλείνει μαζί του κι ή Νέα Σχολή. 'Αρχίζει μιά νέα κίνηση, στην όποία ό Βιζ. κληροδοτεί πολλά. Οι νέοι ζητήσανε νά συνεχίσουνε, ότι ό Βιζ. κράτησε, μόνος άπ' τους ποιητές της Νέας Σχολής, άλόβητο κι απείραστο—τόν αντίρροτοισμό, τόν αντιβαλαιορισμό.

Β) Ο ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Στά 1883 ή 'Ελλάδα δέν είχε τί θά πη διήγημα. Τρεφόταν με περιγραφές και με μεταφράσεις. Η ζωή των πλανητών, οι κομήται, ή ζωή των 'Ινδιών, ήθη και έθιμα άγρίων λαών. Μερικά «ξενόστορα και άχαροκτήριστα» διηγήματα του Ραγκαβή, του Ξάνου και του Ράμμου, οι αντιστοιχικές χρονογραφίες. Λέπει ή ζωή, ή τέχνη, ή σύλληψη, λέπει ή έννοια του διηγήματος: σά λογοτεχνικού είδους. Όστόσο τό διήγημα ήταν μιά ανάγκη για μιά φιλολογία που άρχισε ν' ανεργαγώνει και νά ξαναγεννιέται. Η 'Εστία τό Μάη του ίδιου χρόνου, κάνει διαγωνισμό «πρός συγκροφήν έλληνικού διηγήματος». «Έν τη νεαρή ήμων φιλολογία, έγραφε, τό ήμισυτακαλλιεργηθέν είδος είχε άναμφισβητήτως τό διήγημα». Αγκαλιά κι ό διαγωνισμός έτούτος έμεινε μονάχα στην προκήρυξη, ή έλληνική διηγηματογραφία φανερώθηκε με ζήλευτη δύναμη τόν ίδιο χρόνο. Τήν έφερε, τή δημιούργησε ό Βιζ. Μαζί με τις 'Ατθίδες Άνρες του, δημοσιεύει στά 1883—4 τέσσερα διηγήματα, που όσο κι αν περσίασε άπαρατήρητα θέσανε τή βάση κι άποτελέσανε τό πρόζυμ και τήν άπαρχή της δημιουργίας του έλληνικού διηγήματος. Στά διηγήματα του Βιζ., όπως και στα ποιήματά του, είδαμε, βρίσκει κανείς τήν έλληνική ζωή. Πρωτίτερα τά διηγήματα είχαν νά κάνουν με τούς κομήτες και με τις 'Ινδίες και με τις Λουίξες. Στο Βιζ. άναπνέει κανείς έλληνικό άέρα, ξαναβρίσκει τό έλληνικό χωριό, γνώριμους τύπους, έλληνικές συνήθειες. Τό δρόμο του αυτόν προς τήν έλληνική ζωή τόν περνουνε οι νεώτεροι του, ό Καρκαβίτσας, ό Παπαδιαμάντης. Σέ δέκα χρόνια ύπήρχε έλληνική διηγηματογραφία.

Όστόσο τά διηγήματα του Βιζ. περσίασε άπαρατήρητα. Ό Παλαμάς μάς μάς λέγει (363) πώς:

«ό κύκλος των νέων των κατά τήν εποχήν έκείνην άντιποιουμένων τά σκίπτρα της όρθιασθείας, τά είχαν ύποδεχθί με ψυχρότητα και με δυσμένειαν έκπλήττουσαν. Άν δέ καλώς ένθυμομαι τό περιοδικόν, που τά έδημοσίευε, και ύπέστη έγγράφους τε και προφορικάς διαμαρτηρίας, ότι έτόλμησε νά δημοσιεύση τοιαύτα; άηδία». Άντί δέ γνώμων και κρίσεων μορφασμούς μόνον έβλέπομεν και δογματικές άποφάνσεις ήκούαμεν περί ούτων, ως περί τιποτένιων».

Τά διηγήματα του Βιζ. είναι ψυχολογικά, γραμμένα στην καθαρεύουσα αλλά στα διαλογικά τους μέρη στη δημοτική. Κι επειδή σ' ένα μεγάλο μέρος τους μιλάνε ή διηγούνται τά πρόσωπα, μπορεί νά πη κανείς πώς ή δημοτική μπήκε στον πεζό λόγο άπ' τό Βιζ. Τούτο δέν είναι καθόλου ύπερβολή. Είναι ένας δικαίος τίτλος τιμής για τόν Βιζ., που τόλμησε σέ εποχή μεγάλων συζητήσεων για τή γλώσσα, νά εφαρμόσει έμπρακτα τις άρχές του. Άπαράμιλλη είναι ή τέχνη του στα διηγήματα κι έτσι δικαιολογείται γιατί μείνανε άπαρατήρητα τότε που πρωτοβγήκανε. Μιά εποχή θρεμμένη με τις χοντροκοιμένες περιπέτειες και τις φανταστικές διηγήσεις, πώς θά μπορούσε νά προσέξει τις λεπτές εκείνες ψυχολογικές αποχρώσεις, τή μελετημένη διαγραφική των χαρακτήρων, τήν πλοκή και τό έσωτερικό ξετύλιγμα των έργων;

ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ

Ό Βιζ. δέν έμεινε ούδέτερος κι άπαθής μπροστά στο γλωσσικό. Τή σημασία του ζητήματος δέν μπορούσε νά τήν καταλάβει κανείς καλλίτερα άπ' αυτόν. Τό βαστούσε «ουσιωδέστερον ίσως και αυτού άκόμη του 'Ανατολικού ζητήματος». Έτοίμαζε όλάκερη μελέτη για τό ζήτημα, που τήν άφησε σέ σχέδιο άτέλειωτη. Γραμμένη στα 1885 δημοσιεύεται στο παράρτημα της μελέτης μου έτούτης, γιατί δείχνει πρώτα πόσο τόν άπασχόλησε τό ζήτημα κι ύστερα μάς κατατοπίζει μπροστά στις γλωσσικές του άντιλήψεις, που κι άλλοι τις φανέρωσε (άρ. 164, 278, και στο Βασίλ. άρ. 357).

Ό ποιητής του Κόδρου, με τήν αυστηρή καθαρεύουσά του, γυρίζει στα 1884 στην 'Αθήνα έπαναστάτης κι άναμορφωτής. Τότε άκριβώς κοιταρομαζούσανε ό Κόντος, ό Χατζιδάκης κι ό Βερναρδάκης. Δέν έμεινε άδιάφορος. Ήθική προσταγή, σάν επιστήμονα και πνευματικού ανθρώπου, τόν ύποχέωνε νά βοηθήσει στη λύση του ζητήματος. Η Μιλιά του δέν είναι μόνο ένα παραστατικό διήγημα των παιδικών του χρόνων, μά σύγκαιρά και μιά θαυμάσια μελέτη για τό ζήτημα. Πρώ παντός πρωτότυπη. Γιατί πρώτος αυτός αντίκρινε τό ζήτημα άπ' τή ψυχολογική του πλευρά και τώθεσε άπ' τήν εκπαιδευτική του άποψη. Έτσι τελειώνει:

«Ότι όποιος έχουπ τήν κινήν συνήθειαν ν' άναμινώσκωσιν μόνον τούς επίλογους, α; μάθωσι τουλάχιστον έντεϋθεν, ότι ή μανία των θελώντων νά διδάσκωσιν

οὐχί τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, εἰσάγοντες τὰ τελευταῖα ὑπὸ τὰ γνωστὰ αὐτῶν ὀνόματα, ἀλλὰ ἀγνώστους λέξεις, δι' ὧν ἀπαιτοῦσι νὰ ὀνομαζῶνται ἄγνωστα πράγματα, καθιστὰ τὴν ἐλληνικὴν μόρφωσιν αὐτῶν μόνον καὶ καταδικάζει τὸ ἔθνος εἰς τὸν διὰ τῆς πνευματικῆς αἰτίας χειρίστην θάνατον! Διὰ τοῦτο τὸ περὶ ἐλληνικῆς γλώσσης εἶναι κατ' ἐμὲ ὡς εἶπον οὐκ ὀδυρόμενον παρὰ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα».

Ὁ Βιζ. θεωροῦσε τὴ γλῶσσα ἑνὸς λαοῦ ἀνεκτίμητο πρᾶγμα, ποῦ πρέπει νὰ τὴ μελετᾶμε, νὰ τὴ περιμαζεύουμε καὶ νὰ τὴν καλλιεργοῦμε. Μ' αὐτὴ καὶ μόνο θὰ μπορέσει νὰ δημιουργηθῇ ἐθνικὴ φιλολογία. Οἱ καλὰ μαρτύρια εἶνε μιὰ κατὰρα σωστὴ γιὰ τὸν πολιτισμὸ ἑνὸς τόπου. Οἱ νορβηγοί, γράφει ἄλλου (ἀρ. 278): Δὲν εἶχαν φιλολογία γιὰτὶ μεταχειρίζονταν τὴ δανικὴ γλῶσσα.

«Τὸ δημῶδες καὶ ἰθαγενὲς περιεφρονεῖτο καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν καλομαρᾶδων ὡς χυδαῖον τι καὶ πρόστυχον. Καὶ ὑπῆρχον μὲν καὶ οἱ τάναντία φρονοῦντες περὶ τοῦ τελευταίου, ἀλλὰ τί ἐσήμαινον αἱ διαμαρτυρίαι τούτων πρὸ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς αὐθεντίας τῶν λογιωτάτων;»

Ζητοῦσε τὴ γλῶσσα τὴ δημοτικὴ καθαρὴ καὶ ἀνόθευτη τυπικὰ καὶ φωνητικὰ καὶ ὅχι νοθευμένη μετὰ τὴς καταλήξεως ἢ τοῦ φθόγου τῆς καθαρεύουσας. Χρησιμοποίησε στὴν ποίησίν του τὴ δημοτικὴ πρῶτα γιὰ πρῶτον ἀπὸ τὸ 1876 μετὰ λίγες ἐξαιρέσεις. Στὰ διηγήματά του τόλμησε νὰ μπάσει τὴ δημοτικὴ μετὰ θρακικὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα. Μόνο ποῦ δὲν τὴν ἔγραψε στὶς μελέτες καὶ στὰ διηγήματά του πέρα γιὰ πέρα. Ἀλλὰ αὐτὸ θὰ ἦταν πολὺ, παρὰ πολὺ γιὰ νὰ τὸ ζητήσουμε ἀπ' τὸ Βιζ. σὰ θυμηθῶμε τὸ Βερναρδάκη, τὸ Ροῖδη, τὸν Παλαμᾶ. Στὸ γλωσσικὸ ζήτημα ὁ Βιζ. ἔχει θέση σημαντικὴ καὶ ἀπαρᾶγνῳστη.

Δ) Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ

Σημαντικὴ ἐξίσου εἶνε ἡ θέση τοῦ Βιζ. στὴν ἱστορία τῶν φιλοσοφικῶν καὶ κριτικῶν μελετῶν στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Φιλοσοφία τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνῳ, εἶνε πρωτότυπη καὶ ἀριστη ἐργασία, πρωτόφαντη στὰ ἐλληνικὰ γράμματα. Πρωτότυπη ὡς θέση καὶ ὡς πρόβλημα εἶνε καὶ ἡ γεωμετρικὴ ἐργασία του γιὰ τὸ παιγνίδι. «Πρῶτοι ἡμεῖς, γράφει κάπου, ἐξάραντες τὴν μεγάλην σημασίαν τῶν παιδικῶν ἐνεργειῶν, ὑπὸ τὴν παιδαγωγικὴν καὶ ψυχολογικὴν των ἔποψιν». Τὸ 1885 βγάζει τὴς ψυχολογικῆς μελέτες ἐπὶ τοῦ καλοῦ. Διὰ τεύχη. Τὸ πρῶτο πραγματεύεται τὴν ἀρχὴ τῶν ἰδιοφυῶν, τὸ δεύτερον τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ γένεσιν τοῦ καλοῦ μετὰ τὴν ἐμπειρικὴν ψυχολογίαν. Σύλληψις, διάθροσιν, παρατηρήσεις δείχνουν γυμνασμένο καὶ μελετημένο νοῦ, ποῦ ξέρει νὰ θέτει ζητήματα καὶ νὰ λύνει

προβλήματα μετὰ πρωτότυπο τρόπο. Οἱ αἰσθητικῆς του ἐργασίες, μπορεῖ ἀπερίφραστα νὰ πῇ κανεῖς, εἶνε ἕνας σταθμὸς στὴ νεοελληνικὴ ἐπιστήμη. Καὶ τὰ δυὸ ἐγγεγραμμένα του Ἡ Λογικὴ καὶ ἡ Ἐμπειρικὴ ψυχολογία, ἀγκαλιὰ καὶ εἶναι διδασκτικά, στηρίζονται πάνου στὶς θεωρίες τοῦ Lotze καὶ τοῦ Drobisch καὶ ἔχουν μεθοδικότητα μοναδική. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς τὸν ἀποτελοῦσαν κατὰ τὸ καινούριον.

Οἱ κριτικῆς καὶ τεχνοκριτικῆς μελέτες του γιὰ τὴς Εἰκαστικῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι, γιὰ τὴν Ἀναγέννησιν, γιὰ τὸν Ἰψεν καὶ γιὰ τὰ Βαλλίσματα καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα ἄρθρα, βιβλιογραφημένα ὅλα στὸ πρῶτον μέρος τῆς μελέτης μας ἐτοῦτης, μᾶς φανερώουν καὶ ἄλλη πλευρὰ τῆς προσωπικότητός του, τὸ δημιουργικὸ ἐπιστήμονα καὶ μελετητὴ ποῦ πέφρασε παραγνωρισμένος καὶ ἀχρησιμοποίητος—χαμένος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, χαμένος, ἀλλοίμονο, γιὰ τὸν τόπον του.

***

Ε' ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ

Ἀσθητικῆς, Προαποδοτικῆς καὶ ἀτελέστερης εἶνε ἡ αἰσθητικὴ μελέτη τοῦ ποιητικοῦ καὶ διηγηματογραφικοῦ ἔργου τοῦ Βιζ. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Φριλλίγγος, ὁ Παπαχριστοδούλου, ὁ Γιαλούρης κάνανε εὐστοχες παρατηρήσεις καὶ σημειώσανε πετυχημένους χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Βιζ. Συστηματικώτερη, ἀναλυτικώτερη καὶ βαθύτερη εἶνε ἡ ἐργασία τοῦ Ἀλκη Θρύλου. Ὡστόσο, καθὼς καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης ἐτοῦτης τονίστηκε, ἡ λειψὴ γνώση τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητῆ, ἔρριξε τοὺς μελετητὰς σ' ἕνα σωρὸ ἀστοχήματα, ἀνακρίβειες καὶ κακοὺς χαρακτηρισμοὺς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ τομέας ἐτοῦτος τῆς μελέτης τοῦ Βιζ. χρειάζεται ἀναθεώρηση καὶ ξανακατάπιασμα προσεχτικὸ μετὰ βίαν ὅλο τὸ ἔργο του καὶ ὅλη τὴ γύρω σ' ἐτοῦτον φιλολογία. Πόσα πρᾶγματα θὰ μποῦν στὴ θέση τους μετὰ μιὰ τέττα προσεχτικὴ δουλιὰ! Πόσες ἀδικίες θὰ ν' ἀποκατασταθοῦν!

Ὁ τόπος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ξανοιχθῶ καὶ στὸ κεφάλαιον ἐτοῦτος τῆς μελέτης τοῦ Βιζ. ὅπως ἔκανα μετὰ τὰ ἄλλα κεφάλαια. Θὰ πῇ γαίνοι πολλὴ μοκρινὰ μιὰ καὶ ἡ μελέτη ἐτοῦτης ἔχει πάρεϊ κιόλας τόσο πλάτος. Ἡ δουλιὰ σὲ τοῦτο τὸ κεφάλαιον θὰ ταν ἀσθητικὴ καὶ θετικὴ. Ὅλες τὶς κακοτυπίας καὶ τ' ἀστοχήματα τῆς γύρω στὸ Βιζυηνὸ φιλολογίας θὰ τ' ἀναιροῦσε, θὰ τὰ διαπίστωνε καὶ θὰ τὰ ἐπανόρθωνε. Ὑστερα θὰ προχωροῦσε σ' ἕνα λεύτερον τοῦ ἔργου τοῦ Βιζ. ἀγνάντεμα καὶ θὰ καθόριζε τὴν ἀξία του τὴν αἰσθητικὴ. Ἐλπίζω πολλὰ γρήγορα νὰ ἐπανέλθω στὸ κεφάλαιον ἐτοῦτον μετὰ ξεχωριστὸ μου μελέτημα.

***

ΣΤ' ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

Α) Ο ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΚΙ Η ΘΡΑΚΗ

Κρυφό καμάρι ή καταγωγή του απ' την κοσμογονική Θράκη. Πόσο πίστευε στην αποστολή της την εθνική και εκπολιτιστική! Όνειρευόταν τη λεντεριά της, ζητούσε το ξεσκλάβωμά της. Την τραγούδησε με περιπάθεια και με περηφάνεια. Πόνεσε και έκλαψε για τα παθήματά της τις καταστροφές της και τα διαγωνίσματά της από τη μανία των Τούρκων και των Βουλγάρων. Απαθανάτισε τις περιπέτειές της στ' αιδάνιά του διηγήματα, δραματικά έκλαψε και ανιστόρησε τα μαρτύρια και τα βιάσανα του άθωου και ήσυχου έλληνικού πληθυσμού της. Η Βιζώ, ή ιστορική, ή ξεχωριστή — το πάθος του. Οι Θρακινοί του τύποι. Μιά ολάκερη εθνική ζωή, ένας ολάκερος κόσμος, παραπεταμένος και παραμελημένος. Τώβλεπε και στη συνείδηση της κατάστασής του πονούσε κατάκαρδα. Είδε και αγάπησε τη Θράκη σά μιιά χώρα ιστορική, με παράδοση και με ζωή ελληνική, φανερωμένη στη γλώσσα της, στις συνήθειες της, στις παραδόσεις της. Ένας παραμυθηνικός κόσμος, γεμάτος θησαυρούς και ανεξίτηλα. Αξίζει τη ζωή, έτοιμη, ό Βιζ. την έλεγε: **τό εθνικόν** (278). Έτοῦτο εἶνε ὁ λαὸς σ' ὅλα του τα φανερώματα. Η γνώση του εἶνε ή βάση και ή πηγή κάθε δημιουργίας, που δεν την είχαν στην αρχή οί Νορβηγοί και γι' αυτό δεν μπορέσανε γρήγορα νά δημιουργήσουν φιλολογία. «Όπως οί παρ' ἡμῖν συγγραφείς μέχρι τοῦδε, οὔτω και οί Νορβηγοί μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπιπολαίως μόνον ἐγίνωσκον τὸν βίον, τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ λαοῦ, τὴν φύσιν τῆς χώρας κλπ.». Αὐτὴ τὴ γνώση πᾶσχισε ν' ἀποχτήσει ό Βιζ. Η Θράκη ἦταν ή πηγή του. Απ' αὐτὴν ἄρχισε. Γλώσσα και λαϊκὸς βίος, κάθε φανερώμα τους τραβούσε τὸ ἐνδιαφέρον του. Εἶχε συλλογές. Κρατούσε σημειώσεις—μὰ δὲ σώθηκε τίποτα. Ξέχωρα απ' τὴ μελέτη του γιὰ τὴ Θράκη (ἀρ. 176) πολλὰ γλωσσικά και λαογραφικά στοιχεῖα βρίσκει μονάχα κανεῖς στὸ ἔργο του. Τὰ μαζεύω ἐδὼ με τὴν ἐλπίδα πὼς κάτι μπορεῖ νά ὠφεληθοῦνε οί λαογράφοι και γλωσσολόγοι τῆς Θράκης. Σημειώνω μόνον τίς διασαφήσεις τοῦ ἴδιου.

α' Γλωσσικά

Άγελαριά ΑΑ 124
άνωγμ ΑΜ 19

ἀποσαφαντίζω ΑΜ 37
ἀποσβολωμένος ΜΣ 67

αρίσκος=ό καυμένος; χαϊδευτικόν, ξωμένο ΦΑ 29
[σημ. τοῦ ἴδιου ποιητῆ]. ΦΑ 31 ὀνοματίζω ΦΑ 6
ἀρρωστικό ΑΜ 7 ὀχτρός—(ὀχτροὺς λέγονσι παρ' ἡμῖν
ἀρρημάτιστος ΤΖ 37 τοὺς δαίμονας) ΦΑ 25
Βασιλές,—έ ΑΑ 62 παπαρίζω (τὸν ὅμο) ΤΖ 6
βασταγερός ΦΑ 7 πεθεροκαμένος (ταλανισμός) ΦΑ 62
βγά! σχετλ. ΦΑ 14 περιγραμμάτων ΦΑ 24
βλατι ΤΖ 5 (φαγεῖ και) πιεῖ ΑΑ 188
βουρβουλῶ ΑΑ 107 πιστάκια ΦΑ 53
βρέ... βρέ... βρέ... (ἐπιτατικό) ΜΣ 20 πσιωκάπουλα ΤΖ 71
βώλακας ΦΑ 26 πλανεύω ΑΜ 35
Γδάγμα ΤΖ 47 πολλακαμένος ΦΑ 26
Γερουσαλή ΑΜ 41 πούποτε ΜΣ 97
γλιτῆρι (σημ. ποιητῆ: Εἰλιτήριον, πόρταλο (τό—) ΑΑ 118
τὸ ἀλλοχοῦ λεγόμενον τ υ λ ι γ ὺ δ ι)
ΤΖ 36 προμαξεύω ΑΑ 103
Διούμε ΦΑ 9 πύρος ΑΑ 45
Έργολαβία ΦΑ 27 Ρωμιοκαταιβέλα ἦτοι Ἀθιγγανίς Ἐλ-
Ἡμερίτσα—δλ' ΦΑ 3 ληνόφωνος ΦΑ 43
Θανατᾶς, γίνεται τοῦ—ΤΖ 5 Σαλαβάτια (μαγισὼν) ΑΜ 9
Ἰχνάρια ΦΑ 18 σβανάρω ΑΑ 45
Κακομυγῶ ΑΜ 17 σαψάλης ΤΖ 36
καρμέδες ΦΑ 9 σβυντίνιζε ὁ ἀγέρας—ΦΑ 4
καρποστακισμένος ΑΜ 32 σεισουράδα ΦΑ 2
κεραστικό ΦΑ 12 σερβέτα ΤΖ 40
κηνιασμένος ΜΣ 70 σήμερα, ἀπό—και νά πάγη ΦΑ 33
κοιλοπονώ ΑΜ 41 σχομαχῶ ΦΑ 29
κοκῶνα ΦΑ 50 σζδυτέλι ΑΑ 21
κοσκινίζω (μετ) ΦΑ 50 σουρβιά—σουρβο ΦΑ 5
κρίσι ΦΑ 38 σουρβίζω—τοὺς ἀνθρώπους ΦΑ 5
Λένα (διαλεκτ.) ΑΑ 194, 124 σούρβισμα ΦΑ 5
λογυρίζω ΑΜ 74 σουμαλίζουμαι ΜΣ 125
Μαδιά ΤΖ 48 συντηχαίνω ΑΜ 36, ΦΑ 9
μαθές δά (ἀπορρ.) ΦΑ 85 σωστή ΦΑ 15
μαρτυρεύω ΦΑ 11 Τήνα ΑΑ 45
μέσπιλο ΤΖ 6 φακιολίζω ΦΑ 26
Μηλιά (κυριων.) ΜΜ 37β. φρουδᾶς ΑΑ 192
μνημορόπετρα ΑΑ 93 φωτιστικό ΑΑ 171
μνήσκει ΑΑ 51 Χαλέντζα ΤΖ 35
μούχτη ΤΖ 35 χαλοσπιτά ΑΑ 93
μυζᾶς ΑΑ 192 χαλοῦμι ΑΑ 114
Νειδίζω ΦΑ 12 χελωνοκαυκάλα ΑΑ 192
νταλώνεται (ὁ νοῦς) ΑΑ 128 χουλούζης ΤΖ 39
Ξαντό ΑΑ 177 χουχουλίζω ΣΙ 65
ξεβουρβουλῶ ΜΣ 51 χουσοκαγκέλωτη ΠΝ 110
ξεγέρνω ΑΑ 176 χτηνό, τὸ ΑΑ 56
ψαλλουρίζω ΑΑ 171

Εἰς τὸ χωρίον μου ἐπικρατεῖ μία φυσικὴ κατὰ τῆς χρομαδίας ἀντιπάθεια, συνεπεία δὲ ταύτης αἱ πλείους τῶν λέξεών μας ὑπόκεινται εἰς ἐκθλίψεις πολλὰς καὶ συνιζήσεις, ἐν ᾗ ἄλλαι τινὲς λαμβάνουν τὸ γ, μεταξὺ τῶν φωνηέντων ὡς τὸ Θιγός (Θεός), ὥραϊγα (ὥραϊα), νέος (νέγος). ΜΜ 38α.

β' Λογογραφικά

α') Δημοτικὰ τραγεῦδια

- 1) Κυρὰ Μαριόρα, δημοτικὸ βάλλισμα ΑΕ 30.
- 2) Νὰ ράφῃ τὰ νυφιάτικα χωρὶς ραφή καὶ ράμμα, (δημ. σίχος) ΤΖ 17.
- 3) Βυλγάρας γυῖος παντρεύεται, (δημ. τραγ.) ΑΕ 32—3.
- 4) Ἡ Ματένια, (δημ. ἀνατολ. Θράκης) ΑΕ 31—2.
- 5) Ἡ κόρη τοῦ Ξανθοῦλη: «τοῦ ἔβγαλαν τραγοῦδι στὰ Ψωμαθιά καὶ τὸ λαλοῦσαν μέσα στὸ δρόμο» ΦΑ 56.
- 6) Τὸ μοιρολόγι τοῦ πατέρα του: «τὸ μοιρολόγιον τοῦ πατρός μου κατὰ παραγγελίαν τῆς μητρός μου ἐσύνθεσε ἡλισταῖς ρακένδυτος γύφτος, γνωστός εἰς τὰ περίχωρά μας διὰ τὴν δεξιότητα εἰς τὸ στιχομετεῖν οὐτοσχεδίως. Συνώδευε τὸν πένθιμον αὐτοῦ σκοπὸν μὲ τοὺς κλαυθμηροὺς ἤχους τῆς τριχορδου λύρας. Ἡ μήτηρ μου εἰς τὸ ἀνῶ γι ἐπανελάμβανε τὸ ἔλεγειον κατ' ἰδίαν διὰ τὰ στερεώση εἰς τὴν μνήμην της». ΑΜ 18.
- 7) Γενιτσαριό, (δημ. ιτ. δίστιχο) ΤΖ 52.

β'). Πεποιθήσεις, προλήψεις, συνήθειες.

- 1) Ἐλεγε: «Τόσο σοφὸς καὶ σπουδασμένος ἄνθρωπος ποῦ ἤμουνε δὲν ἔγινε ἐιδωλολάτρης καὶ ἄπιστος, μόνον ἐπίστευα, μὲ ὅλη τὴν καρδίαν μου στὰ πα-ραμύθια...» ΦΑ 40—41.
- 2) Ξένος. Ἀντὶ τοῦ ξειντευμένου συγγενούς. ΦΑ 25.
- 3) Σπολλάτη. Εὐχή. Λέγω—=εὐχαριστῶ ΦΑ 22.
- 4) Κρίση ἔκαμε ὁ Θεός==Ἀπένειμε δικαιοσύνην ΦΑ 17.
- 5) Τὸ αἷμα τοῦ σκοτωμένου ΦΑ 10, ΦΑ 61.
- 6) Γαμήλια ἔθιμα. Τὸ παιδί στὸ σκαμνὶ μὲ τὸ ψαλτήρι. Τὸ μεταξὺ τὸ μαξιλάρι κατὰ τὴν στέφην ΤΖ 31, ΠΝ 125.
- 7) Χοές. Κρασί στὸν τάφο ΤΖ 32.
- 8) Τὸ μαξιλάρι ποῦ βάζουν στοὺς νεκροὺς ΤΖ 31.
- 9) Στολισμὸς νεκρῶν γερόντων ΤΖ 30.
- 10) Ἡ ψυχὴ ποῦ φεύγει ΤΖ 24—6.
- 11) Διαβασμένοι (εἶνε παντογνώσται κατὰ τοὺς λαοὺς) ΑΜ 7, ΑΜ 36.
- 12) κισμέτι ΜΣ 86.
- 13) ὄγοῦρι (μοῦ ἐσήλωσε—) ΤΖ 48.
- 14) Τούρκων ἔθιμα, ἀντιλήψεις ΜΣ 71 κπ.
- 15) Χαρέμι, περιγραφές, ἐντυπώσεις, ΜΣ 71.
- 16) χαροπάλαιμα ΤΖ 20.
- 17) παλάτια ἡλίου (δύοντες μὲ τὴ χρυσοκαγγέλωτη θύρα) ΠΝ 110.

- 18) βροντόλακας (ἐριννὴς καταδιωκ. τὸ φονηά. Τρόπος ἀπαλλαγῆς του) ΦΑ 73.
- 19) ἐκδίκηση σκοτωμένου ΦΑ 18.
- 20) κανι ιρδάσηδες (αἰμαδελεροί). πῶς γίνονται, ΦΑ 58 ἀδελφοποιτὸς ΦΑ 59.
- 21) κωσινομαντεία ΦΑ 43—6.
- 22) νιοθέτηση ΑΜ 25—6.
- 23) ξόρκι. Τὸ πέραςμα τῆς ψυχῆς δι' ἀνακλήσεως ΑΜ 20—1.
- 24) χαμαγλί, χρῆσις κατασκευῆ ΑΜ 9.
- 25) βότανα θεραπευτικά ΑΜ 9.
- 26) Σαράντισμα. Θρησκευτικὰ θεραπευτικά ΑΜ 11.
- 27) ξωπικό. Ποῖον, τί, πῶς προήλθε, τρόπος καὶ μέσα ἐξορκισμοῦ ΑΜ 9.
- 28) λωρίδα θεραπευτικὴ ΑΜ 10.
- 29) Λαμπάδα θεραπευτικὴ ΑΜ 10.
- 30) Θόλωμα διαμαντιοῦ ΜΣ 10.
- 31) Κανάτα μὲ δυνὸ αὐτιά, (παιδικὸ παίγνιο) ΠΝ 93.
- 32) Σούρβισμα, ἔθιμο τῶν Φώτων. Περιγραφή. ΦΑ κπ.
- 33) Ἐγὼ ποῦ νὰ κατακάγῃσαι. Κατάρα ΤΖ 36.
- 34) Τὸ θεῖαμι τῶν Ἑβραίων ΤΖ 36.
- 35) Φῶς στὰ μάτια σου. Εὐχή ΜΣ 100.

γ') Παιριμίες.

- 1) Κῶπ' ἀφ' ἑνὶ φρονιμένῳ ἀπ' τὸ ἴδιο τοῦ ποδάρου ΦΑ 10.
- 2) Ἡ φωνή σου καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθειαν ΦΑ 7.
- 3) Τὰ χρόνια περνοῦν τὰ ράμματα γερνοῦν ΦΑ 4.
- 4) Πέτρα ποῦ κυλᾷ θεμέλιο δὲν κάνει ΤΖ 18.
- 5) Ἡ τέχνη εἶνε χρυσὸ βραχιόλι ΤΖ 18.
- 6) Ἡ σάρα καὶ ἡ μύρα καὶ ἡ κόκκινη χουλιάρα ΠΝ 99.
- 7) Ὁ διάβολος ποῦ χύνει τὴ σφαῖρα γιὰ τὸ φονηά, χύνει καὶ μὰ γιὰ τὸν ἐκδικητὴ του ΦΑ 74.
- 8) Καρπὸς ποῦ κρατεῖ σφιχτὰ τὸ δέντρο του εἶνε ἄγουρος ἀκόμα—καὶ κορίτσι ποῦ δὲν μπορεῖ ν' ἀφήσει τὸ σπῖτι τοῦ γονιοῦ του δὲν εἶνε ἀκόμα γιὰ γυναῖκα ΦΑ 59.
- 9) Ζητᾷ τὸ φύλλο μέσα σ' ἄχρα καὶ κείνος κάθεται πὰ στὰ ματογνῶλια του ΦΑ 50.
- 10) Βελόνες ἀγοράζουμε γιὰ νὰ μπαλώσουμε τὰ ψέμματα ΦΑ 47.
- 11) Χίλιοι καλοὶ ἄνθρωποι κάνουν μ π ο υ χ α μ π έ τ ι καὶ μέσα σ' ἕνα καρυδότσουφλο. Τοὺς κακοὺς δὲν τοὺς χωρεῖ οὔτε ὅλη ἡ οἰκουμένη ΦΑ 39.
- 12) Κι οἱ πέτρες ποῦ εἶνε στὸν κόσμον, ἂν εὗρισκαν κανένα νὰ ποῦν τὰ ντέρτια τοὺς θὰ γινόταν ἐλαφρότερες ΜΣ 37.
- 13) Ξένο παιδί 'ναὶ παιδεύῃ ΑΜ 43.
- 14) Μὰ τὸ γραφτὸ εἶνε γραφτὸ κανέναν δὲν τ' ἀλλάζει ΜΣ 111.
- 15) Τὸ αἷμα καμμιὰ φορὰ νερὸ γίνεται; ΜΣ 135.

δ') Παιρδέσεις.

- 1) Μαριμαρωμένοι ἄνθρωποι ΤΖ 41.
- 2) Νεράιδα καὶ ραφτόπουλο ΤΖ 7—8.

- 3) Πόλεις παραδόσεις (Τάφος Παλαιολόγου, ψάφια Μπαλουκλή κλπ.). ΦΑ 37.
 4) Φώβια (ή μάνα του 'Αλέξανδρου) TZ 43.
 5) Γενιτσαριὸ TZ 52.
 6) Φόβια ἀπ' τὸ γενιτσαριὸ TZ 51—2.
 7) Σκυλοκέφαλοι TZ 42.
 8) Σοφριανὸς (διήγηση τῆς μητέρας του) ΑΑ 256.
 9) Τὸ Σεϊντάν 'Ακιντιοί ΑΑ 267.
 10) Κόκκινη μυλιά ΜΣ 131.
 11) Τὸ συναξάρι τοῦ Κασσιανοῦ ΑΑ 293.
 12) 'Ο Βύας ἀρ. 41.

Β' BIZYHNOY ANEKΔΟΤΑ

1. Γλωσσικὸν ζήτημα.

(Ἀπὸ τὸ χειρόγραφο 3 (ἀρ. 2, 3). τοῦ 1885)

Ἡ γλῶσσα κακῶς συγκρίνεται πρὸς οἰκοδομήματα ἐκ τούτου προήλθεν ἡ συνήθεια (ἀπὸ Γάλλους γλωσσολόγους νομιζομένη) νὰ θεωρῇται ἡ σημερινὴ τῶν Ἑλλήνων [γλῶσσα] ὡς τὰ ῥεῖπια τῆς ἀρχαίας. Ἡ παρομοίωσις ἐπλάτησε πλείστον νὰ νομίσουν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι οἰκοδομοῦσαν τὰ παλαιὰ τῆς γλώσσας οἰκοδομήματα.

Τὸ πρῶτον λάθος.

- Ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι οἱ Ἕλληνες ἐπέεσamen ἐνθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς λάθος τι, τὰς συνεπειὰς τοῦ ὁποῖον ἐξακολοῦθομεν νὰ ἐφιστάμεθα ἔτι. (Ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι τὸ πρῶτον λάθος ἐγένετο ἀπὸ τὴν καθ' ἣν στιγμήν ἐπιστεῦθη διαδοθὲν ἐκ Γαλλίας ὅτι ἡ γλῶσσα δύναιται νὰ παραβλῇ πρὸς ἀρχιτεκτονικὸν οἰκοδόμημα). Γάλλοι νομίζομεν θανασταῖ τῆς τελειότητος τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ λόγου, ὅσοι βαρυνόμενοι ἢ ἀδυνατοῦντες νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς φυσικῆς γλώσσης, ὁποίας ἡρξέσθησαν νὰ λαλῶσιν περὶ αὐτῆς διὰ ποιητῶν μόνον εἰκότων.
- 15 Νομίζομεν ὅτι οἱ Γάλλοι πρῶτοι θανασταῖ τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. γλώσσης, παρέβαλαν αὐτὴν πρῶτον μὲ ἄρτιον καὶ λαμπρὸν ἀρχιτεκτονικὸν οἰκοδόμημα. Ἐφ' ὅσον ἡ γαλλικὴ αὕτη εἰκὼν ἀντρεφόρετο εἰς τὴν σύνταξιν τῶν τοῦ λόγου μερῶν, εἰς τὴν λεκτικὴν τῆς γλώσσης ἀρχιτεκτονικὴν δὲν ἐβλαπτε διόλου, ἡ παρατήρησις ὅμως ἐξ ἧς προέρχεται εἶναι ἄγαν ἐπιπο-
 20 λαία. Ἀλλ' ἡ εἰκὼν δυστυχῶς ἐξελέγηθη μετ' ὀλίγον ὡς παραστατικὴ τῆς ὅλης φύσεως τῆς γλώσσης (καὶ ὡς συμβαίνει πανταχοῦ ὅπου προτιμῶνται αἱ καλὰ φράσεις, μᾶλλον ἢ). Πανταχοῦ ὅπου ἡ πνευματικὴ γρηγορία προσφεύγει εἰς προχειροὺς παρυστάσεις διὰ ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ κόπου τοῦ

νὰ ἐξεύρη λογικῶς τὸν ἀδαquate ὁρισμὸν ἐνὸς ἐκάστου πράγματος συμ-
 25 βαίνοισι τοιαῦται πλάνα.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀφ' ἑθῆ ἀμελέτητος ἡ φύσις τῆς ἐν γένει γλώσσης, ἐφ' ἡπάντων ὅσοι ἐξακολοῦθοῦσι νὰ κάμνωσι χορῆσιν τῆς δημώ-
 30 δους ἐκείνης εἰκότος. Αἱ σκέψεις αὐτῶν ἐξακολοῦθοῦσι τὴν ἐξῆς πεπλα-
 νημένην ὁδόν. Ἡ ἀρχ. Ἑλλ. γλῶσσα ἦτο τὸ τελειότατον τὸ λαμπρό-
 35 τιστον τὸ μυριεπίθετον τέλος οἰκοδομήμα, ὅπως ἦτο τοιοῦτον ὁ Παρθενών,
 τὸ Θησεῖον κλπ. Τὰ οἰκοδομήματα ὅμως, ἔχουσιν ἕνα ἄσπορον ἐχθρὸν,
 τὸν μαστροχαλάστην χρόνον, μὲ τὰ μυρία περιστατικά, ἅτινα γεννᾷ εἰς τὸν
 κόσμον. Καθὼς δὲ ὁ χρόνος μὲ τὰ περιστατικά τονεφθερε καὶ μετέβαλεν
 εἰς ῥεῖπια τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια, οὕτως κατέστρεψε καὶ τὴν
 40 ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ εἰκὼν εἶνε τόσῳ μᾶλλον ἀπατηλὴ, ὅσῳ λεπτομερέ-
 35 στερον θελήσῃ τις νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ. Α. χ. ἐκ τῶν ἀκραίων τῆς ἀρχαίας
 λέξεων ἀπετρίβησαν οἱ ἀναδιπλασιασμοί, αἱ καταλήξεις κ. τ.τ., ὡς ἐκ τῶν
 καταπεσόντων τετραγώνων λίθων ἀπεκόπησαν αἱ τελειολάξετοι αὐτῶν
 γωνίαι. Καὶ τὰ τεμάχια τῶν ἐκ τοῦ Παρθενῶνος λίθων εὐρίσκονται σή-
 40 μερον ἀναμειγμένα μὲ βυζαντινοὺς πλίνθους ἢ τοὺς νεκροὺς τῶν ταύ-
 40 ρων σαριζοφόρους στύλους, ἀκριβῶς ὅπως τὰ συντρίμματα τῆς ἀξέστου
 γλώσσης πρόκεινται ἡμῖν σήμερον συμπεφραμένα μετὰ τοιχοκίων, βυζαν-
 45 τικῶν ἢ στραγγικῶν λέξεων κτλ. κτλ.

Τὸ ἐπὶ τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ περὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσας ἐκ τῶν τοιούτων κρίσεων εἶναι πάλιν
 45 μὴ παρομοίωσις: Ὅπως οἱ ἀρχαιολόγοι ἀποκαθαίρουσι ἀνασκάπτου-
 45 τες τὰ ῥεῖπια, ὅπως χωρίζουσι τὰ συντρίμματα τῶν κλειστῶν οἰκοδομῶν
 ἀπὸ τὰ τῶν μεταγενεστέρων ἢ συμπληροῦντες ἀποτελοῦσι τὰ τεθραυσμένα
 μνημεῖα οὕτω πρέπει νὰ καθαρῇ ἡ σημερινὴ γλῶσσα ἀπὸ πάν ὅ,τι δὲν εἶ-
 ναι ἀρχαῖον, νὰ ἀναστηλωθῇ ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν αὐτῆς διαγραμμάτων καὶ
 50 διαστάσεων. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἐργάσθησαν φιλοτιμῶς πλείστοι τοῦ
 50 ἔθνους λογάδες ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ἐλληνισμοῦ παρακμῆς τόσῳ μᾶλλον
 καθ' ὅσον ἡ μετ' ὀλίγον ἐπελθοῦσα ἐποδούλωσις τοῦ ἔθνους ἐθεωρεῖτο
 ὡς ἡ μόνη αἰτία τῆς ἐπὶ τοῦ λαοῦ παραμείσεως τῆς προγονικῆς αὐτοῦ
 γλώσσης. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἐργάζονται οὐκ ὀλίγοι ἀφ' ἧς ἡλενθερώθη
 55 μία τῆς ἐλληνικῆς γῆς γωνία, τόσῳ φιλοτιμότερον ὅσῳ φυσικώτερον αὐ-
 55 τῶν καθῆκον λογίζεται τὸ ν' ἀντικαταστήσωσι ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι,
 ν' ἀναστειλώσωσι τὰ τεθραυσμένα τῆς κλασσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς μνημεῖα.

Ἐὰν ὁ Καβαδίας ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς συμπληρώσῃ ἐκ τῶν τεμαχίων αὐ-
 τοῦ ἀρχιτεκτονικῶν τοῦ Παρθενῶνος σῶμα, τοῦτο ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ
 μαρμάρινα τεμάχια δὲν συγκολλῶνται οὕτως ἀκριβῶς πρὸς ἄλληλα, οὔτε
 60 ἀνεγείρονται τὰ τῶν κίωνων τεμάχια ἄνευ δαπανῶν καὶ μόχθων.

Ἀπὸ τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει ν' ἀποκλεισθῶσιν καὶ οἱ τῆς γλώσσης
 Στ. 29 τελειώτατον γφ.

διορθωταὶ ἀπὸ τοῦ ρ' ἀναστήσωσι τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς οἰκοδόμημα. Οἱ λόγοι ἦσαν ἀνεκαῖθεν ἐλαφροὶ· οὔτε βαροῦλγα οὔτε ματαβέλες χρειάζονται λοιπὸν διὰ τὰς ἀναβιβάσωσιν εἰς τὸ ἀρχαῖον των ἔπος, ἀναδιπλασιασμοὶ 65 δὲ καὶ καταλήξεις κολλοῦσι τόσον ἐνζόλως εἰς τὰ κολοβωμένα... σήματα τῶν λέξεων.

Ἐκθάπτονσι λοιπὸν ἐκ τοῦ Λεξικοῦ ἀχρήστους παρὰ τῷ λαῷ λέξεις ἢ διορθοῦσι τὰς ἐν χρήσει προσθέτοντες τὰ ἐπὶ τοῦ χρόνου ἀποτριβέντα μέρη των καὶ ἐλπίζονσι τόσῳ μᾶλλον ὅτι θ' ἀναστήσωσι τὴν ἀρχαίαν 70 γλῶσσαν ἔστω καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ὅσῳ ἀσθενέστερον βλέπονσι τὸν λαὸν οἰκειοποιηθέντα ἥδη πλείστας ἀγνώστους αὐτῷ ἀρχαίας λέξεις.

Τὸ γεγονός ὅτι ἐν τῇ γραμματικῇ αἱ λέξεις μᾶς ἐγνώσθησαν ἔχονσαι 75 οἷζας αἵτινες ἀξάνονσι ἢ ἀναδιπλασιάζονται, ἔχονσαι καταλήξεις ἔπρεπε γὰρ μᾶς προφιλῆσαι ἀπὸ τοῦ γὰρ [ἐξακολουθήσωμεν] συγκαίροντες μὲ τὰ οἰ- 75 κοδομήματα τὴν γλῶσσαν ἢ γὰρ τὴν θεωροῦμεν τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὀργαν- 75 κως ἀλλοιοῦμενον ἢ ἀξομειούμενον.

57β Οἱ πατέρες ἡμῶν σοφῶς ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡ ποίησις εἶναι «λαλοῦσαι 80 εἰκόνες». Αὐτὰ γὰρ γράφη τις ὅμως εἰκόνας πρωτοτύπων καὶ τελείας πρέπει αἱ γραμμαὶ τὰς ὁποίας θὰ μεταχειρισθῇ γὰρ μὴ ἔχουσι ἐκ τῶν προτέρων 80 ὥρισμένον μέγεθος, τὰ σχήματα ἢ τὰ χροῖματα, ὅν θὰ χάσῃ ποῦσαι καὶ ἄ- 80 ρε καινοτομή καὶ ἀνθηρὰ καὶ προσάντων τὰ ἐξήσαν ἀπασας ἐκείνας τὰς ἀρμονίας καὶ ἀποχρώσεις ὅσαι εἶνε ἀναγκαῖαι πρὸς ἀπεικόνισιν μορφῶν ἢ 85 φυσιογνωμιῶν καὶ χαρακτήρων ἢ καταστάσεων πραγμάτων οὐχὶ παλαιῶν ἢ ἀλλοτρίων ἀλλὰ συγχρόνων καὶ ἡμετέρων (πρὸς σύνθεσιν εἰκόνων ἐθνι- 85 κῶν νεοελληνικῶν φερουσῶν).

Ἄντι αἱ γραμμαὶ, ἢ τὰ χροῖματα τοῦ ποιητοῦ εἶνε ἢ γλῶσσαι, τίς δὲν τὸ γνωρίζει.

58β Τίς θὰ τολμῇ γὰρ ἠέξῃ τὸν τύπον **μαθαίνω** ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ ὅταν γνωρίζῃ ὅτι τοῦτον τὸν μεταχειρίζεται ἥδη ὁ Πλάτων ἔστω καὶ σὺν- 90 θετον μετὰ τοῦ διοριζοῦ α·=ἀμαθαίνω Πλατ. Νομ. III 689E.

Ἄντι αἱ λέγει ἡ **ἀγκίδα** διὰ τὰ συνβλεπὰ ξυλαοῦα=ἀκίς 95 -δος τῶν ἀρχαίων. Οἱ λόγοι [ἐφοβήθησαν] γὰρ τὸ μεταχειρισθῶν;

Ἄντι αἱ λέγει τὰ **λῶπια** διὰ τὰς φλούδας τῶν φασολίων ἢ κορυφῶν 100 ἀντὶ λωπία ἢ λωβοί

95 Ὁ Ὅμηρος λέγει **προσώπατα** τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ λαὸς ἐν Θράκῃ τίς 100 παταίει; Ὁ Ὅμηρος λέγει **καλὰ** ἀντὶ καλῶς· ἐμεῖς δ' οὐκέτι καλὰ μεθίετε 105 θούριδος ἀλκῆς N 126 [γρ. 116]

59β Ἐν Βιζύῃ λέγουν **συρμίζει**=χιονίζει μετ' ἀνέμον ἐκ τῆς ἀρχαίας λέ- 110 ξεως **συρμάδες**=χιόνες.

100 Ἡ ἀρχαία εἶνε βεβαίως ἢ μητέρα τῆς νέας Ἑλληνικῆς ὅπως ἡ Αἰτι- 105 νική εἶνε τῆς Ἰταλικῆς, τῆς Ἰσπανικῆς ἢ τῆς Γαλλικῆς ἀλλ' ὅπως ἡ Λα- 110 τινική οὐτῶ καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνική δὲν συμφωνεῖ (passt nicht) μὲ τὸν 115 ὁλότελα μεταβληθέντα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Ἄντι εἶνε ἀλλοδαπή, ἔχει ἀ- 120 ποβὴ ὅμως ἀλλοτριὰ γλῶσσαι ὁ γράφων αὐτὴν πρέπει γὰρ προσοικειωθῇ διὰ 125 μελέτης τὸ πνεῦμα τῆς καὶ ὁ δέλων γὰρ τὴν ἐννοῇ ὥσαίτως. Τοιαύτη ὅμως 130 προσοικειώσεις ἐμποδίζει τὴν αὐτοτελῆ παραγωγὴν τοῦ ποιητοῦ μοιμοποι- 135 οῦσα ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὰς συγγραφὰς τῶν ἀρχαίων. Ἐν τῇ φυσικῇ ἐφῇ 140 τῶν ἰδίων αὐτοῦ παραστάσεων προβάλλονσαι λεληθότως τὰ νήματα | ἀλλο- 145 τρίας τέχνης. Ὁ κατέχων τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἀδυνατεῖ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐ- 150 τοῦ ἐπινοήμασι ρ' ἀπαλλαγῇ τοῦ τρόπου τοῦ διὰ τοὺς ἀρχαίους συνήθους 155 ὅστις εἶναι ὁλοσχερῶς διάφορος τοῦ τρόπου καθ' ὃν σκέπτονται οἱ νεώ- 160 τεροι.

Μελετήσατε τοὺς πρὸ ἡμῶν ποιητάς, ὅσῳ προδηλότερον ἀναμνησθῶσι, 165 τὰς κλασικὰς αὐτῶν ἀναμνήσεις διὰ τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν συναισθήματος, 170 τόσῳ μᾶλλον πανποιικιόδεικτον τὸ ἀποτέλεσμα:

Ἄντι αἱ λέγει: **δέγων**, ἐνλοκοπῶ, ἐνλογοποιῶ, μπαγλαρόνω, τινάζω 175 τὴ γοῦνὰ σου, ἀργάζω τὴν προβιά σου, σοὶ τίς βρέχω.

Ἄντι αἱ λέγει: **κοιταρᾶς**, ποδαρᾶς, χερᾶς καὶ οὐτῶ καθ' ἑξῆς με- 180 γερθεντικὰ μὴ ἐπάργοντα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ.

Ἄντι αἱ λέγει: **καταστάσεις**, καταστάσεις, σαλεύσεις, χιταύσεις, θυ- 185 μοδιάρης κτλ.

Ἄντι αἱ λέγει (σχοροδοκίλα) **χωματήλαις**, **κρεατήλαις**, **κρησὶλαις** (ἐννήλαις), 190 **σχοροδοκίλα**, **ἐννήλα**, **μανρήλα**.

2. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

(ἀπὸ τὸ χειρόγραφο 3)

1. Ἀπένταρος μουσκαφίρεται.

Ἀπένταρος; Καὶ τί μ' αὐτό;
Καλὸ γὰρ καλὸ πιστό,
καὶ μιὰ παρὲα γελαστή
μ' ἀρῆσκει καὶ μ' ἐχαριστεῖ.

Ὁ Κὺρ κάπελα, παλιὸ κρησὶ
γὰρ πῶ καὶ ἐγώ, γὰρ πῶ καὶ ἐσύ.

Στ. κάπηλα γρ.

Καὶ βάλλ' καὶ τῷμορθο παιδί
 ῥὰ μᾶς κερῶν ῥὰ τραγοῦδῃ.

Καὶ φέρε τὸν ψητὸ λαγὸ
 10 ῥὰ γᾶς καὶ σὲν ῥὰ γάω κ' ἐγώ.
 Κ' ἐβίβα μιὰ κι' ἀκόμη μιὰ
 γιὰ τὴ ζωσῇ μας γνωριμιὰ.

Τί μοῦ βοῦτᾶς 'ς τὴ σὺλλογῇ
 κι ὅλο τηρᾶς χαμαὶ τὴ γῇ!
 15 Γι' ἄκουσε ἐμένα ῥὰ σοῦ πῶν,¹
 καὶ γάνε μοῦτρο χαρῶτό

Εἶπε κανάτα αὐτὸ τραγῇ;
 Ἦταν γεμάτη, εἶπε ἀδειανή;
 Μὲ ταῖς ὕγειές σου. Φχαριστῶ.—
 20 Σ' ἐφύλαξα, σοῦ τὰ χρῶσιτῶ...!

18.1.91

2. "Αρνίσις

Μενᾶς ῥ' ἀνταμωθοῦμε πάλι
 κατόπι ἀπὸ πολὺν καιρό,
 'ς ἐρημωμένο παραγάλι
 κανένα βροῦδι δροσερό.

5 Σέ εἶπανε πῶς θ' ἀρρωστήσω
 καὶ θέλεις τώρα μὲ στοργῇ
 ῥὰ πάσης τὸ ἄδικον δπίσω
 ῥὰ μοῦ γιαιτρύσης τὴν πληγῇ.

Τὸν πόθο σου καταλαβαίνω—
 10 Ἦσέχασε παρακαλῶ!
 Ξέρω τί μ' ἔχεις καλεσμένο
 'ς τὴν ἄκρη ἄκρη στὸ γιαιλό.

Ἦ θάλασσα ποῦ σπᾶ κι ἀφρίζει,
 καὶ τὰ ραντόπονλ' ἀπειλεῖ,
 15 τὴν πίστη σου θὰ μ' ἐνθιμίζει,
 καὶ τὴν ἀγάπη τὴν πολλή.

Γιατὶ καθὼς ὁρμάει ὁ γλάρος
 πάνω 'ς τὸ ψάρι τὸ παχί,
 ἔτσι χοιμᾶς κι ἐσὺ μὲ θάρος
 20 ῥὰ κάρμης ἔρα δρεστεγῇ!

Κι ἂν αἶσιο ῥ' ἀποθάνω μέλλω,
 καθὼς μ' ἐκάμαν οἱ καῖμοί,
 τὸν ἔρωτά σου δὲν τὸν θέλω
 'ς τὴν ἔστεργή μου τὴ στιγμῇ.
 25 Καρεῖς γιὰ θάνατο δὲν γέρνει
 πάνω στὴν ἄπιστη τὴ ριά,
 μετάδοσα καρεῖς δὲν παίρνει
 ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ φοιῖα.

31.3.92

3. Ἡ κητάντια της.

Κάλιο μὴν εἶχα σ' ἀνταμώσει
 'ς τὴ ρημαγμένη μου ζωῇ,
 γιὰ ῥὰ μὴν πιῶ πιζράδα τόση
 σ' ἐπείσο τοῦ ἄχαρο προῖ!

5 Ἀπὸ τίς θλίψεις λιγνυμένη
 ξασθενημένη καὶ χλωμή,
 μ' ἔσρωες μὲ φωνὴ σβυσμένη,
 ποῦ ἦταν ὅλο στεναγμοί.

Σὲ κακοζῇ μὲ εἶπες ἐκεῖνος,
 10 μὲ τὴ φρικτὴ κακογνωμιὰ
 κ' ἔγρυνε σκοῦπιδο πιά ὁ κρύνος,
 καὶ νέκρωσε τὰ γαστριμῖα.

'Σ τὰ γαλανὰ σου μάτια εἶδα,
 ποῦ ἦταν χαρᾶς μου οὐρανοί,
 15 καὶ δὲν ἐφθῆκα πιά μιὰ ἀχτίδα
 ἀπ' τὴν προτοῦν τοὺς καλλονή.

Ἐπρόσεξα 'ς τ' ἀφράτα στήθια
 'ς τὰ μάγονλα τὰ ροδαλά,
 κι εἶπα δὲν εἶν' ἐκεῖν' ἀλήθεια.
 20 ποῦ τώρα δὰ μ' ἐμὲ ὁμιλᾷ!

Στ. 19 : χοιμᾶς χφ. 2 : ζωῇ χφ. 5: λιγνυμένη χφ.

Λοιπὸν κατόπι ἀπ' τὰ διαμάντια
καὶ ἀπὸ ἀγάπῃ δὰ εὐτεχνῇ,
αὐτῇ σοῦ ἔμεινε κατάντια
μέσ' τῇ ζωῇ σου, δυστεχνῇ;

25 Τρεμούλια ροιῶθω ζ' τὰ κοιμάντια,
γὰρ τὸ γραφτό σου τὸ τραχὺ,
μοῦ δάκρυσαν τὰ δυνά μου μάτια,
σὲ πόνεσα μὲ τῇ ψυχῇ.

Κ' ἐχθρός σου ἀκόμα σὲ ληποῦμαι
80 ζ' τὴν τόση σου ἀναποδιά-
Τί θερὰ ἦσο σπλλολοῦμαι,
καὶ μοῦ ραγίζεται ἡ καρδιά.

4. Ἀγιάτρευτος.

Ἄχ, καὶ ἡ ἐμορφ' ἐξοχή
καὶ τὸ ράκι τὸ γοργό
τί ὠφελοῦν σὲ δυστεχνῇ
καθὼς εἴμ' ἐγώ;

5 Ρόδα, κρίνα, γιασεμιά
κι' ἄνθη στὰ χλωρὰ κλαριά,
θὰ μὲ δώσουν ἄλλη μιὰ
τὴν προτοῦ θωριά;

Τὸ ρερό, ποὺ περπατεῖ
10 δροσερό ζ' τῇ ρεματιᾷ,
γὰ μοῦ σβύση ἀδυνατεῖ
τὴν κορυφὴ φωτιά.

Τὰ πουλάκια, ποὺ πετοῦν
μὲ χαρούμενη φωνή,
15 τὴν καρδιά μου ἄχ δὲν ρωτοῦν
διατί πορεῖ!

Κ' ἡ φλογέρα ποὺ σιμιά,
πάν ρανθούρισμα περνᾷ,

μέγα δὲν μ' ἀποκοιμᾷ—
20 γὰρ παντοτεινά.

12.1.92.

5. Πρὸς τοὺς συναγωνιστάς μου.

Τέτοια ἀνήλικα πουλάκια
ζ' τὸ κορμί τους μὲ χροιδάκια
δὲν πετοῦν καμμιὰ φορὰ
μ' ἀετοὺς μὲ τὰ γτερά.

5 Νὰ καθήσετε στ' ἀγὰ σας
μὴν καροῦνε τ' ἄντερά σας
μπρὸς τὸν ἥλιο τὸ θερημό
καὶ μοῦ τῶχετε καῖμό.

Ἐξω ἀπ' τὸ μικρὸ κοιτέσι
10 κακαρίζετ' ἔτσι κι ἔτσι
θερὰ βροῖτε, ἀντὶς δραχμάκια
ἔνα δυνά σπιντιά!

Τώρα φοῖβοι ποιητάδες
ἐτελειῶσαν οἱ καργάδες
15 κι ὡς ποὺ χρόνος γὰ γυνῇ
τσιμονδιά κι ἐπομονή.

Τοῦ καθένα σας οἱ στίχοι
ἔτσι κι ἔτσι ἔχουν τέχνη,
καὶ οἱ ἀσθηροὶ κριταὶ
20 δὲν θὲ γὰ σᾶς ποῦν ποτέ,

Στὴν διάρκεια τὴν τόση
δὲν τοὺς ἔχετε φορτώσει
τετρακοῦβερτη δουλειά,
μὲ τὴν ἀγκαλιά.

25 Ὅτι τ' ἀνορθόγραφά σας
βγήκαν ἀπ' τὰ λεξικά σας,
ποὺ γραφῆκαν σκοτεινά.
ζ' τὰ κατοτεινά.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑ

"Οτι κάθε στιχουργία
30 είχε τόνο κι άρμονία
σαν γκαρίτζει χαρωπά
τὸ μονόλογο τοῦ παπᾶ

Αι αὐτὸ κι ἐγὼ ὡς τόσο
θέλω νὰ σᾶς στεφανώσω
35 μὲ μιὰ γύλον συμβολή:

Χαμηλώσατε τ' αὐτιά σας
καὶ βουτήχτε στὰ χαρτιά σας
καὶ μελέτη ἀρσενική—
ἢ ὠφέλεια εἶν' ἔχει.

6. Πρὸς τοὺς κριτάς.

"Ελα τώρα κὺρ κριτάδες
νὰ τὰ ποῦμε παστιζιά,
Ἐδιαβάστε τὶς φηλλάδες
μ' ὅλα τὰ ποιητικά

5 Κι εἶδετε ποιὸς κόλλιο ξίρει
λέξεις γιὰ νὰ στιχουργῇ,
ποιὸς μπορεῖ μὲ μιᾶς νὰ εὔρη
πόσο στρογγυλή εἶν' ἡ γῆ;

Ναί, πλὴν ὅμως, μὴ πρὸς βάρος,
10 μὲ καρδιάν ἐντροπαλὴ
σᾶς ρωτῶ κι ἐγὼ μὲ θάρρος
τί εἶνε ποίησις καλή;

Εἶνε μέσ' ἔς τ' ἀρχαῖα λόγια
τοῦτοῦτοῦ κι' ἐκεῖνοτοῦ
15 μέσ' ἔς τ' ἀπάτητα τ' ἀνώγια
τοῦ γιλιόρχιου τοῦ τοῦ;

Καὶ θαρρεῖτε πῶς δωκάτω
μιὰν ἡμέρα θὰ δειχτῇ
μὲ τ' ἀχνὰ περιγραμμάτων
20 καμμιὰ τέχνη διαλεχτή;

Εἶνε μόνο ἔς τὴν καρδιά
ἔς τὴ γερὴ τὴν νεφελή,
ὅταν ἐνδυνῇ τελεία
τὴν δημιώδη τῆς στολή;

25 Καὶ θαρρεῖτε ἢ ἐπιστήμη
καὶ τὰ λόγια τὰ σοφά,
θὰ μᾶς ὠφελήσουν, οἴμοι
ἂν λαλοῦν σ' αὐτιά κρηφά;

Σᾶς ἀφήνω νὰ σκεφθῇτε,
30 ὅταν ἔχετε καιρό,
κι ἔσπερα ν' ἀποκριθῇτε
ὡς τοῦ χρόνου καρτεροῦ.

Τώρα κάμτε μοι τὴ χάρη,
γιὰ τὸν κόπο τὸν μωρό,
35 καὶ τῆς δάφνης τὸ κλωνάρι
δός τ' ἐμένα τὸ πιζυρό
Καὶ μὲ δυνὸ ὠραῖα κρίνα
καὶ τὸν γροῦπο, μὰ σωστό
ἔς τὴν γλνκεῖά μοι τὴν Μπετίνα
40 ποῦ σᾶς λέγ' ἐνχαριστῶ.

Καὶ κηρύξτε ἔς τὴν ἀράδα,
σᾶς τὸ λέγ' ἔνας κριτῆς
πῶς ἐβγήκε στὴν Ἑλλάδα
ὁ πιὸ προῶτος ποιητής.

4.3.92

7. Ὁ πλάτανος τοῦ χωριοῦ.

Σ' τοῦ βοῦτοῦ τὴ θάχνη ἐπάνου
ἔξω ἀπ' τὰ φτωχὰ χωριά,
κορμαλιὰ γέρο-πλατάνου
σειέται ἔς ἔλαφρό Βοριά.

5 Ὅλα τὰ πικρὰ κλωνάρια
σὰν θεόπικρα μαλιά,
πρέπον νὰ χλωρὰ φηλλάρια
ἔς τοῦ Μαῦτοῦ τὴν ἀντηλιά.

Μόνο μιὰ χονδρή κλωνάρα
10 ἓνα φύλλο δὲν τηρεῖ.
Τί νὰ τίς ἐκάμαν ἄρα
ν' ἀπομείν' ἔτσι ξερό;

Ἵς τὰ χλωρὰ κλαδιὰ ἀπ' τὰ πλάγια,
κελαδοῦν φαιδρὰ πουλιά,
15 πάνω ἐκεῖ μιὰ κουκουβάγια
σκούζει πένθιμη λαλιά.

Ἄχ, Ἵς αὐτὰ Τουρκῶν ἀσκέρια
μὴν ἀγγὴ πασχαλινὴ
μιαρὰ ξαπλώσαν χέρια
20 κι ἐπεράσαν τὸ σχοινί,

Καὶ μὲ τὴν ἀγγὴ τὴν πρώτη
σὺν τοῦ πῆραν τὰ φλουριά,
ἐκρεμάσαν τὸν δεσπότη
γιὰ νὰ βροῦμ' ἐλευθεριά.

8. Ἡ Αἰματόφυρτη κρήνη.

Ἐξω ἀπ' τὸ χωριὸ μιὰ κρήνη
χαλασμένη, μοναχὴ,
κρύσταλλα νερὸ προχύνει
ποὺ κυλάει νὰ πάει ταχύ.

5 Ἄγρια γύρω της κι ἀνάρια
φυτρωμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ
γοργαλύναν τὰ χορτάρια
σὰ θλιμμένη μουσική.

Πάνου αὐτοῦ ποτὲ τὸ Μάη
δὲν λαλαεῖ ἓνα πουλλί
10 ἓνας κορδαλὸς δὲν πάει
νὰ κορνέψῃ νὰ λαλή.

Μὰ γιατί θωγῶ καθένα,
μπρὸς σὲ τέτοιο ἵνα νερό,
15 νὰ χη χίρῳ σταυρωμένα
νᾶχῃ φόβο κρυερό;

Δίψα ἔχουν τὰ δυό τους χεῖλη
ἢ καρδιά τους λεχιαρᾶ,
τὸ θωρεῖ ξερὸς σὺν στήλῃ
20 ὁ καθένας καὶ περᾶ.

Γιαὶ μέσ' Ἵς αὐτὸ τὸ ρέμα
ποὺ κυλάει σὺν νὰ λυσοῦ
Χριστιανῶν ἐχύσαν οἶμα
μύρια ἀσκέρια τοῦ πασοῦ.

9. Τοῦ βενουῦ ὁ βράχος.

Στὸ βουνόραχο μοτάχος
ἄγριος καὶ σκοτεινὸς
φαίνεται ἄψηλὰ ἔνας βράχος,
ὅσων πέργος καποτεινός.

5 Πάνου αὐτοῦ ποτὲ κυνήγι
δὲν ἔπαιε ὁ κυνηγός,
φιτέρᾳ ὄρνις δὲν ἀνοίγει
δὲν βοσκίζει ὁ λαγός.

Ἀψηλὰ μόνο κεῖ πέρα
10 ἓνας ἄγιος σταυρὸς
διακόφτει τὸν ἀγέρα
σιδερένιος σοβαρὸς.

Κάτι ἀγριωμένα φεῖδια,
πῶχουν μάτια γουρῶνά,
15 Τριγυρνοῦν μεσ' τὰ γρασιδία
γυαλιστὰ καὶ σερπετά.

Εἶν' αὐτοῦ ποὺ τ' ἄγρια ἀσκέρια
σορμαλίσαν μιὰ φορὰ,
δπισθάγκωνα τὰ χέρια
20 τίς γυναῖκες σὴν σειρά.

Καὶ Ἵς τὰ χέρια τὰ παιδιὰ τους
Ἵς τὸ γκρεμνὸ τὲς συγκρατοῦν,

καὶ [μὲ] λύσσα στήν καρδιά τους
καὶ γελοῦν καὶ τὲς ρωτοῦν.

25 Ἄν τὴν πίστιν τους ν' ἀλλάξουν
ἢ καλλίτερα ποθοῦν
ἀπ' αὐτοῦ νὰ τὲς πειράζουν.
ἔς τὴ χαράδρα νὰ χαθοῦν.

Κάθε μιὰ μὲ τὸ παιδί της
30 ἔς τὴν ἀνδρείααν ἀγκαλιά,
γνέψει μὲ τὴν κεφαλή της,
τὴν λυπᾶται τὴ λαλιά.

Πρὶν προφθάσουν νὰ τὰ ἰδοῦνε
Τοῦρκοι μὲ γυμνά σπαθιά
τίς γκρεμοῦν καὶ τίς πειτοῦνε
35 καὶ τίς εἰχνοῦν σὲ β�θειά.

Τώρα ἀπ' τὰ νεφὰ σὺν θάμνῳ
ὅποιος τύχει νὰ περνᾷ
τὸ μυριόφωνό του κλάμα
40 θὲ ν' ἀκούσῃ νὰ γυρνᾷ.

Τώρα καρτεροῦν τὰ φεῖδια
νὰ ρθῇ ἐκδίκηση κακιά
καὶ σιτὴ θέσῃ σὲ τὴν ἴδια
νὰ ἀποπνίξουν τὴν Τουρκιά.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

(Οἱ μέσα σὲ παρένθεση ἀριθμοὶ δείχνουν τοὺς αὖτοντας ἀρ.θμοὺς τῆς βιβλιογραφίας).

- Ἀγγελίδης Π. 19, (305, 306).
Adam 46, 47.
Ἀθήνα 41 κ.π., 47 κ.π.
Ἀθηναῖος 22 (380).
Αἰγιαλίδης 51.
Ἀκροπολίτης Σπ. 27 (183).
Ἀμάθεια 18 (299).
Ἀνάτης Α. 23 (395).
Ἀποστολίδης Ἡρ. Ν. 18, (303).
Ἀποστολίδης ψυχίατρος 51.
Ἀρμένιος Βραῦλας Π. 46.
Ἀρμενίου Θ. 20 (319).
Βαλέτας Γ. 23 (175, 178, 180, 482).
Βασιλειάδης Ν. 4, 17 (281α, 285, 288),
20, 21 (351, 353, 357, 358), 22
(362), 23 (390, 398, 401, 402),
24, (419, 426), 25 (450), 26,
(463, 465), 27, 28, 35, 50, 52,
62, 61.
Βάρναλης Κ. 21 (418).
Βελιανίτης Θ. 25 (427, 451), 48, 52.
Βενετία, ἡ ἀδελφὴ του 33.
Βερναδάκης Γρηγ. 71.
Βερναδάκης Δημ. Ν. 41, 71, 77, 78.
Βικέλας Δ. 20, (327), 22, (389), 46, 47.
Βλάχος Ἀγγ. 72.
Boltz Aug. 21 (340).
Bonillet 23 (394).
Βουτιερίδης Ἡλ. 19, (314), 25 (429,
430, 445, 447, 455).
Βουτσηναῖος διαγωνισμὸς 6 (2), 20 (319,
324), 41, 43, 64.
Βῶκος Γερ. 23 (387).
Γαβριηλίδης Βλ. 21 (349, 352).
Γαλάτης Ἰω. 22 (364), 63.
Gastein 50.
Γεωργιάδης Ἀγ. 22 (389).
Γεώργιος Α' 11 (70α), 14 (177).
Γιαλούρης Ἀντ. 4, 20, 24 (424, 425),
25 (157), 26 (465, 467, 468), 28,
36, 71, 79.
Γιαννοῦκος Π. 25 (454).
Γιαννοῦτσος Ι. Γ. 22 (383).
Γιώργης, ὁ παπποῦς του 30.
Γοτίγγη 42 κ.π.
Γρηγόρης Ἰω. 22 (381, 386).
Δάλλα Ὑπατία 59.
Δαμβέργης Ι. 48.
Δεσποινὴ ἡ μάνα του 33.
Dioscure 24 (416).
Δρακοῦλης Π. 23 (104).
Drobisch 44.
Δροσίνης Γ. 21 (338), 52, 73, 74.
Edmonds 17, (291), 21 (337).
Ἐλάτος Ν. 19 (314).
Ἐπισκοπόπουλος Ν. 22 (371).
Ἐρεσὸς 57.
Εὐθυβουλίδης Ι. 71.
Esselinh D. 24 (420).
Ζαρίφης 6 (2), 8 (5), 14 (172, 173), 40,
41, 46, 47.
Ζερβὸς Ἰω. 8 (14), 24 (413), 69.
Zoras G 26, (461).
Θεραπειά 9 (21), 96—7.
Θράκη 72, 80.
Θρακικὸ Κέντρο 56.
Θρακικά 19 (303α).
Θρύλος Ἀλκης 4, 25 (452), 28, 71, 72.
Ἰατρίδης Ἰ. 42.
Ιντιανὸς Ἀντ. 9 (19), 26 (458, 464), 28,
32, 58, 39—40.
Hillaire Marquis de Queux 17 (290)
20 (329), 46.

Ἰωαννίκιος ἀρχιμ. 17 (283), 38.
 Κακλαμάνος Δ. 19 (304).
 Κάββαρις Γ. 37.
 Καλογερόπουλος Ι. Δ. 23 (391).
 Καλοσγοῦρος Γ. 21 (350).
 Καμπάνης Ἀρ. 19 (303α), 24 (408, 409, 415), 25 (456), 26 (470, 476) 27 (481).
 Καμπᾶς Ν. 73.
 Καμπούρογλου Δ. Γρ. 21 (339).
 Καμπούρογλου Ἰω. 9 (26, 27), 51.
 Καρκαβίτσος Ἀ. 76.
 Κασδόνης Γ. 21 (346).
 Kiris 17 (287), 22 (361).
 Κολολός Π. 27.
 Κοντόπουλος Ν. 19 (313, 316, 317).
 Κόντος Κ. 77.
 Κόρακας Ἀργης 19 (303α), 25 (477, 478).
 Κορομηλᾶς Δ. 48.
 Κουτζιούλας Γ. 26 (467).
 Κουρτίδης Ἀρ. 22 (376), 23 (399), 24 (418), 49, 53, 63.
 Curtius 41.
 Κύπρος 9 (19), 37 κπ., 65.
 Κύρου Ἀδωνίς βλ. Kiris.
 Κωνσταντινίδης Ν. Α. 18 (298).
 Lamber J. 20 (327).
 Λανίτης Ν. 26 (474).
 Lebesque Ph. 25 (433).
 Legros 27.
 Λειψία 44, 46.
 Λελέκος Σ. 21 (344).
 Λονδίνο 46, 47.
 Lotre 43, 48.
 Λυκοῦργος Λογοθέτης Σύρου 38.
 Μακρῆς Α. 23 (393).
 Μαριώ ἡ φίλη του 34.
 Μαρκόπουλος Κ. Ν. 18 (298).
 Ματαράγκας Π. 18 (297).
 Μενάρδος Σ. 25 (431).
 Mercati S. G. 26 (461).
 Μητσάκης Μ. 21 (342).
 Μιχαηλίδης Βασ. 37.
 Μιχαηλίδου Ἀντιγόνη, Δέσποινα 58.
 Μιχαηλίδης Κ. Μ. 25 (453).
 Μιχαήλος ὁ ἀδερφός του 33 καὶ σημ.

Μιχαήλος ὁ πατέρας του 30, 32.
 Μούρτζουφλος βλ. Χασιώτης Γ.
 Μπακάμπασης βλ. Dioscure.
 Μπέρτος Ν. 19 (307, 309, 311).
 Μπετίνα 51, 52.
 Νάζος Γ. 52, 54.
 Νέα Σχολή 73, 75, 76.
 Ξανθόπουλος Κ. 20 (326).
 Ξενοπούλος Γρηγ. 22 (365, 379, 382), 23 (396), 64.
 Ξένος Σ. 68.
 Οἰκονομόπουλος Ν. 23 (394).
 Οἰκονόμου Μιχ. 19 (318).
 Ὁρφανίδης Θ. Γ. 20 (324), 43.
 Ουάιλντ Ὁσκαρ (337).
 Overbeck 43.
 Παλαμᾶς Κ. 4, 9 (15), 21 (355), 22 (363, 378), 24 (407, 408α), 412, 412α, 414, 417, 423), 25 (449), 28, 48, 71, 73, 74, 76, 78.

Παναγιωτόπουλος Ἰ. Μ. 26 (466) 27 (479).

Παναγιώτης 23 (387).
 Παναδοστανίου Ἀ. 26 (469).
 Παπακωνσταντίου Ἀ. 26 (469).
 Παπαμάρκου Χ. 27 (484).
 Παπαρηγόπουλος Δ. 74.
 Παπαχριστοδούλου Περ. 25 (448).
 Παρατηρητής 22 (371).
 Παρίσι 46, 49.
 Παρνασσός 9 (26, 27), 48, 52.
 Pernot H. 24 (420).
 Πολέμης Ἰω. 18 (300), 73.
 Πολίτης Ν. Γ. 20, 23 (392), 75.
 Πολίτης Φώτος 26 (462).
 Πολυλᾶς Ἰακ. 21 (350).
 Ραγκαβῆς Α. Ρ. 21 (338, 345) 72, 74.
 Ράλλης Δ. 42.
 Ράρμος 76.
 Ρενιέρης Μ. 74.
 Ribbeck 44.
 Ritthe 44.
 Ροῖδης Ἑμμ. 73, 74, 75.
 Ρομπότης Π. 42.
 Rubio Leuch 17 (293).
 Σακελλαρίδης Σ. 20 (325).
 Σακελλαρίου Ἰω. 18 (295).

Σαλιβερός Μιχ. 18 (301),
 Σαφῆς Ἀλ. 19 (310, 312),
 Σκίπης Σ. 26 (459).
 Σκόκος Κ. 18 (302), 20, 24 (421, 422).
 Σολωμός Διον. 73.
 Σουρῆς Γ. 74.
 Σπανδωνίδης Π. 26 (468).
 Σπεράντσας Θ. 19 (308).
 Σπεράντσας Σ. Γ. 25 (433).
 Σταμούλης Μιλτ. 28, 50.
 Στεφανῆ Ἑλένη 9 (19, 20), 17 (280, 281, 282), 26 (460) 27, 37, 38.
 Στεφάνου Στ. 17 (286), 26 (473) 28.
 Σωφρόνιος Κύπρου Β' 37.
 Τανταλίδης Ἡλ. 17 (284), 39, 40, 43, 46, 64, 71, 72.
 Τριανταφυλλίδης Μανόλης 24 (410).
 Trübner 20 (233), 47.
 Τριουμάκης Χαρ. 42.

Τσελεμπῆς Γιάγκος 36.
 Τσελλερ 65.
 Τσοκόπουλος Γ. 9 (18), 25 (446).
 Τωμαδάκης Ν. 20, 26 (472).
 Φέρμπος Δ. 51.
 Φιλαδέλφειος ἀγών 21 (348),
 Φιλοσοφική Σχολή 8 (11), 41, 47.
 Φραβασίλης Α. 51.
 Φυλίγγος Κ. 23 (405), 24 (406), 79.
 Χάλκη 38 κπ.
 Χαμήτ Σουλτάνος 58.
 Χάρης Π. 25 (428).
 Χασιώτης Γ. 4, 23 (400, 403), 28, 38-9, 40, 47, 49).
 Χατζηγαβριήλ Ν. 23 (397), 29, 37.
 Χατζηδάκης Γ. 77.
 Χατζόπουλος Κ. 21 (348), 24 (411).
 Χρηστάκης ὁ ἀδελφός του 32, 33.
 Χρονογράφος Ι. βλ. Γρυπάρης Ἰ.

ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 1 μάννα	γρ. μάννα.
» 5 στ. 13 ἔργο	» ἔργο
» » » » θαμμένα	» θαμμένα
» » » » στ. 27 καὶ ὅτι ἔμεινε	» καὶ ὅτι ἔμεινε
» 6 » 2 αἰσθητικά	» αἰσθητικά
» 8 » 37 Σελ. 123	» 103
» 10 » 34 Τὸ φᾶσμα μου	» τὸ φᾶσμα μου
» 13 » 36 Διὰ τί ἡ μηλιὰ	» Διὰ τί ἡ μηλιὰ
» 11 » 35 Ἐφημερίς	» Ἐφημερίς
» 17 » 36 Α. Rubio καὶ Leuch	» Α. Rubio Leuch
» 24 » 26 Dioscur	» Dioscure
» 25 » 17 444	» 434 κπ. αὐξ.
» 27 » 8 Ἀκροπολίτη	» Ἀκροπολίτη

» 32 » 32	κατά τὸ γινώ της	»	κονιά στο γυό της
» 37 » 28	Λευκοσία	»	Λευκοσία
» 39 » 22	πολυτιμώτερη	»	πολυτιμώτερη
» 50 » 29	συντακτικᾶς	»	συντακτικᾶς
» » » 31	ἀκόμη	»	ἀκόμη

ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Σημείωση α'). Ὁ ἐκλεχτός ποιητής καὶ Γυμνασιάρχης Ἀλεξανδρούπολης κ. Κώστας Κοντός στὰ 1934 ἔκαμε μιὰ διάλεξη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του Βιζυηνοῦ στὴν Ἀλεξανδρούπολη καὶ πρόκειται νὰ τὰ βγάλει σὲ βιβλίο. Δυστυχῶς δὲν μοῦ στάθηκε βολετὸ νὰ τὴ λάβω ὑπ' ὄψη μου ἀπὸ τὰ χειρόγραφα.

Σημείωση β'. Ὁ μακαρίτης Φοντερίδης ἔγραψε στὸν Παλαμᾶ ὅτι πρόκειται νὰ μεταφράσει διηγήματα καὶ ποιήματα τοῦ Βιζυηνοῦ ποὺ θὰ τὰ ἔβγαζε τὸ πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ. (βλ. Κ. Παλαμᾶ Πεζοὶ δρόμοι Γ', Ἀθήνα (Κολλάρος) 128, 131.

Γ. Β.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ